

Riigikontrolöri ülevaade

Eesti Vabariigi

1926./27. a. eelarve täitmisest ja riigi-
asutuste ning -ettevõtete tegevusest

RIIGI TRÜKIKODA — TALLINN, NIINE TÄN. 11.

SISUKORD

	Lhk.
Sissejuhatuseks	1
I. Riigikontrolöri paranduste ettepanek riigi 1926./27. a. eelarve täitmise aruandele	3
Korralised kulud	4
Siseministeerium	4
Sõjamineerium	5
Teedeministeerium	6
Välisministeerium	7
Töö-hoolekandeministeerium	10
Erakorralised kulud	14
A. Riigi keskasutuste kulud	14
B. Operatsiooni-fondid	16
C. Emissioon	17
Eesti Vabariigi 1926./27. a. eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte	21
II. Ülevaade Eesti Vabariigi 1926./27. a. eelarve täitmisest võrrelduna eelmiste aastate andmetega	25
1926./27. a. riigi eelarve täitmine ühenduses majandusliku arenemisega ja eelmiste aasta eelarvete täitmiste võrdlused	27
Kulud	
Määratud krediidid. Kulude kogusumma. Ülekulud. Krediitide ülejäägid. 1927./28. a. peale ülekantud krediidid. Suletud krediitide ülejäägid. Kulude võrdlus eelarvega. Kulude võrdlus 1925. aasta kuludega üksikute kululiikide järgi. Riigi keskasutuste korraliste kulude võrdlus korraliste kulude kogusummaga. Kulude liikumine 1923.—1926./27. a.	33—44
Tulud	
Tulude eelarve. Tegelikud tulud. Ettemakstud tulud. Tuluvõlad 31. märtsiks 1927. a. Tulud vastuvõtu koha järgi. Väljaspool riigikassat ja Eesti panka vastu võetud tulud. Tulud üksikute tululiikide, peatükkide ja §§ järgi. Otsekohesed maksud. Lõivud ja tasumaksud. Kaudsed maksud. Riigimonopolid. Riigi ettevõtted ja varandused. Segatulud. Korralised tulud üldliikide järgi. Korraliste tulude võrdlus eelmiste aastatega. Otsekohesed maksud. Lõivud ja tasumaksud. Kaudsed maksud. Piirituse monopol. Riigi ettevõtted ja varandused. Segatulud. Erakorralised tulud	45—62
Riigikontrolli revisjoni ulatus ja tulemused.	
Aruannete revisjoni ulatus. Revisjoni tähtsamad üldtulemused	63—65

	Lhk.
III. Riigiasutuste ja -ettevõtete kulud-tulud ühenduses tegevusega	67
Riigiasutused	71
Riigikogu	71
Riigivanem ja riigikantselei	71
Riigikontroll	73
Rahaministeerium	74
Rahaministeeriumi keskasutus	74
Riigikassa	75
Otsekoheste maksude peavalitsus	91
Aktiisi peavalitsus	94
Tolli peavalitsus	103
Kinnisvarade hindamis-amet	111
Kaubandus-tööstusministeerium	113
Haridusministeerium	127
Kohtuministeerium	135
Siseministeerium	144
Sõjaministeerium	147
Põllutööstusministeerium	150
Teedeministeerium	160
Teedeministeeriumi keskasutus	161
Riigi raudteevalitsus	162
Posti-telegraafi-telefoni peavalitsus	173
Mereasjanduse peavalitsus	181
Välisministeerium	186
Töö-hoolekandeministeerium	189
Riigiettevõtted ja -operatsioonid riigikullaga	194
Eesti pank	194
Eesti maapank	206
Riigi põlevkivitööstus	212
Riigi turbatööstus	216
Riigi metsatööstus	221
Riigi trükikoda	226
Riigi Teataja	229
Arsenal	230
Operatsioonid riigikullaga	232

Sissejuhatuseks.

Vabariigi algusest kuni 1926. aastani riigi eelarveaasta langes ühte kalendri-aastaga. 24. novembril 1925. a. vastuõetud ja „Riigi Teat.“ nr. 185/186 — 1925 a. väljakuulutatud riigi eelarveseadusega määrati eelarveaasta alguseks 1. aprill.

Rahaministri poolt kokkuseatud ja Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud 1926./27. a. eelarve täitmise aruanne on seega esimene, milles aruandeaasta kestab 1-sest aprillist kuni 31. märtsini. 1926. a. esimese kolme kuu kulude-tulude aruanne on sama eelarveseaduse põhjal kokku seatud eraldi ja eraldi ka esitatud Riigikogule.

1926./27. a. eelarve täitmise aruannet läbi vaadates on riigikontroll tarvilikuks leidnud teha selles mõnesuguseid ümberpaigutusi ja parandusi. Nende paranduste aluseks on lahkuminekid, mis ilmsiks tulnud riigikontrollile asutuste poolt esitatud aruannete dokumentaalsel revideerimisel ja nimetatud aruannete andmete võrdlemisel rahaministri poolt kokkuseatud eelarve täitmise aruandega.

Muutumisele kuuluvad summad ühes muutumise põhendustega on üksikasjaliselt käsitatud käesoleva ülevaate I osas riigikontrolöri parandus ettepanekus 1926./27. a. riigi eelarve täitmise aruandele. Sellele parandusettepanekule on juure lisatud Eesti vabariigi 1926./27. a. eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte, milles kõik riigikontrolli poolt tarvilikuks leitud muudatused on võetud arvesse.

Kooskõlas ülalnimetatud muudatustega kulude-tulude summades on ülevaate II osas toodud üksikasjalised andmed 1926./27. eelarve aastal tehtud kuludest, ja saadud tuludest võrreldes neid nii eelmise aasta kui ka 1923. ja 1924. aasta andmetega. Selles ülevaate osas on kulud ja tulud käsitatud eelarve üldsummades, kuna asutuste järgi kulud, ja kus võimalik ka tulud, on käsitatud käesoleva ülevaate III osas.

Ülevaate III osas on üksikasjalisemalt käsitatud riigi asutuste kulud ja kus aruandmine seda võimaldas ka tulud ühenduses asutuste tegevusega. Selles osas on toodud ka riigi ettevõtete tegevus, kus juures viimane on võimalust mööda valgustatud ettevõtete tekkimisest kuni aruandeaasta lõpuni. Tehnilistel põhjustel tuli ülevaatest välja jätta sadamatehastest ja laevasõiduameti tegevuse kirjeldus.

Riigikontrolöri paranduste ettepanek
riigi 1926./27. a. eelarve täitmise aruandele

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Korralised kulud.					
RIIGIKONTROLL.					
1	35	§ 2. Ametsõidud	8	1.861.172.—	1.857.442.—
2	"	"	10	3.828.—	7.558.—
3	37	" . . . . . Kokku Riigikontroll	8	37.663.348.—	37.659.618.—
4	"	"	10	102.152.—	105.882.—
Siseministerium.					
Peatükk I.					
ADMINISTRATIIVOSAKOND.					
5	131	§ 1. Palgad	8	5.968.321.	5.950.321.—
6	"	"	10	38.679.	56.679.—
7	135	" . . . . . Kokku peatükk I	8	17.084.519.	17.066.519.—
8	"	"	10	200.581.—	218.581.—
Peatükk II.					
POLITSEIOSAKOND.					
9	"	§ 1. Palgad	8	187.574.182,50	187.552.582,50
10	"	"	10	272.617,50	294.217,50
11	"	§ 2. Ametsõidud	8	7.044.542,50	7.037.807,50
12	"	"	10	24.457,50	31.192,50
13	"	§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8	21.697.073.	21.694.858.—
14	"	"	10	3.927.	6.142.—
15	137	§ 9. Majapidamine	8	10.255.479.	10.250.179.—
16	"	"	10	31.821.	37.121.—
17	"	§ 11. Veokulud	8	3.187.071.	3.193.806.—
18	"	"	10	6.729.	—
19	"	"	11	—	6.—
20	139	§ 12. Vallasvara	8	697.425.	706.925.—
21	"	"	10	4.575.	—
22	"	"	11	—	4.925.—
23	"	§ 14. Hoonete remont	8	1.590.415.	1.595.715.—
24	"	"	10	1.985.—	—
25	"	"	11	—	315.—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

Kulude vähenemine seletatav sellega, et riigikontrolli krediidi uuendamise summadesse kuuluv Mk. 3.730.— on ekslikult sõjaministeeriumi krediidi uuendamiseks sisse makstud. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr. nr. 2—4.

Kulu vähendatud Mk. 18.000.— võrra, kuna tähendatud summa on maksukäsuga ekslikult välja kirjutatud ja järgmisel aruandeaastal riigituludesse kantud. Sellest parandusettepanekust on tingitud ka parandused nr.nr. 6—8.

Kulu vähendatud Mk. 21.600.— suuruses, sest tähendatud summa võrra on märtsikuu palkadeks 1927. aastal ülemäära välja kirjutatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 10.

Kulude vähenemine seletatav sellega, et Mk. 6.735.— suurune summa, mis välja antud vahialuste veokuludeks (§ 11), on ekslikult kantud ametsõitide tasu kuludeks. Sellest parandusettepanekust oleneb ka parandus nr. 12.

Kulu vähendatud Mk. 2.125.— suuruses, sest Mk. 400.— võrra on märtsikuu laste abirahaks 1927. aastal ülemäära välja kirjutatud, kuna vahialuste arstimise kuludeks (§ 42) välja antud Mk. 1.815.— on siseministeeriumi poolt ekslikult ametnikkude ja teenijate toetuse (§ 3) kuluna näidatud. Sellest parandusettepanekust oleneb ka parandus nr. 14.

Kulu vähendatud Mk. 5.300.— võrra, sest tähendatud summa on välja antud elektri õhupuhastaja sisseseadmiseks Tallinna kriminaal komissari vahialuste ruumis (§ 14), kuid ekslikult ministeeriumi poolt valgustuse kuluna (§ 9 lit. c) näidatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 16.

Kulude suurenemine Mk. 6.735.— suuruses tingitud parandusettepanekust nr. 11, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr. nr. 18 ja 19.

Kulu suurendatud Mk. 9.500.— võrra, milline summa Lääne-Saare kriminaal komissari poolt välja antud kirjutuslauna eest, kuid ministeeriumi poolt kuritegevuse vastu võitlemise (§ 43) kuluna näidatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 21 ja 22.

Kulude suurenemine Mk. 5.300.— suuruses tingitud parandusettepanekust nr. 15, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr. nr. 24 ja 25.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
26	139	§ 42. Vangide ülevalpidamine	8	571.205.—	573.020.—
27	"	" " "	10	42.095.—	40.280.—
28	"	§ 43. Kuritegevuse vastu võitlemine	8	8.804.536.—	8.795.036.—
29	"	" " "	10	270.664.—	280.164.—
30	141	Kokku peatükk II	8	301.470.297.50	301.448.297.50
31	"	" " "	10	791.002.50	818.248.50
32	"	" " "	11	—	5.246.—
33	145	Kokku Siseministeerium	8	424.790.310.50	424.750.310.50
34	"	" " "	10	1.116.689.50	1.161.935.50
35	"	" " "	11	—	5.246.—
Sõjaministeerium.					
36	147	§ 1. Palgad	8	521.250.774.50	521.272.575.50
37	"	" " "	10	945.825.50	924.024.50
38	"	§ 2. Ametsõidud	8	7.921.919.50	7.925.649.50
39	"	" " "	10	41.980.50	38.250.50
40	149	§ 9. Majapidamine	8	131.782.976.—	131.719.276.—
41	"	" " "	10	21.324.—	85.024.—
42	"	§ 11. Veokulud	8	48.855.993.—	48.853.893.—
43	"	" " "	10	30.907.—	33.007.—
44	"	§ 12. Vallasvara	8	6.875.466.—	6.984.766.—
45	"	" " "	10	34.—	—
46	"	" " "	11	—	109.266.—
47	151	§ 53. Sisseseadmine ja asutamine	8	2.873.519.—	2.875.619.—
48	"	" " "	10	90.—	—
49	"	" " "	11	—	2.010.—
50	"	§ 54. Toitusvarustus	8	378.554.022.—	378.691.540.—
51	"	" " "	10	478.—	—
52	"	" " "	11	—	137.040.—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulu suurendatud Mk. 1.815.— võrra, sest tähendatud summa on välja makstud vahialuste arstimise kuludeks, kuid ministeeriumi poolt ekslikult ametnikkude ja teenijate toetuse (§ 3) kuluna näidatud. Sellest tingitud ka parandus nr. 27.

Kulu vähenemine Mk. 9.500.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 20, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest on tingitud ka parandus nr. 29.

Parandusettepanekutest nr.nr. 9, 11, 13, 15, 17, 20, 23, 26 ja 28 olenevad parandused nr.nr. 30 ja 31.

Parandusettepanekutest n.nr. 17, 20 ja 23 oleneb parandus nr. 32.

Parandused nr.nr. 33 ja 34 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 5, 9, 11, 13, 15, 17, 20, 23, 26 ja 28.

Parandus nr. 35 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 17, 20 ja 23.

Kulude suurenemine Mk. 21.801.— suuruses seletatav sellega, et suurtüki lao valvuritele makstud palk, mis hiljem sadamatehaste poolt tasutud, on kantud krediidi uuendamise arvele, kuna oleks tulnud sisse maksta riigituludesse. Sellest oleneb ka parandus nr. 37.

Kulude suurenemine tekkinud sellest, et riigikontrolli krediidi uuendamiseks kuuluv summa Mk. 3.730.— on ekslikult sõjaministeeriumi krediidi uuendamiseks sisse makstud. Sellest parandusettepanekust on tingitud ka parandus nr. 39.

Kulude vähenemine Mk. 63.700.— suuruses seletatav sellega, et vallasvara (§ 12) on soetatud majapidamise kulude (§ 9) krediidist. Sellest parandusettepanekust oleneb ka parandus nr. 41.

Kulude vähenemine Mk. 2.100.— suuruses seletatav sellega, et mittemehaaniliste abinõude muretsemise ja korrashoiu krediidist (§ 11 lit. c) on soetatud töökoja sisseseadet, mis oma iseloomu poolest kuulub § 53 kuludesse. Sellest oleneb ka parandus nr. 43.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et vallasvara Mk. 109.300.— väärtuses on soetatud insenerilise ja tehnilise varustuse (erakorralised kulud § 5) krediidist Mk. 45.600.— eest ja majapidamise kulude krediidist (§ 9) Mk. 63.700.— eest, kuna selleks otstarveks krediit ette nähtud § 12 all. Sellest parandusettepanekust tingitud ka parandused nr.nr. 45 ja 46.

Kulude suurenemine Mk. 2.100.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 42, kuna tähendatud parandusettepanekuga kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 48 ja 49.

Parandus tekkinud sellest, et ohvitseridele, sõjaväeametnikkudele ja üleajateenijatele müüdüd, rohkem makstud ja peavahis viibimise aja eest sisse nõutud toiduainete eest saadud raha Mk. 137.518.— on kantud krediidi uuendamiseks, kuna summa kuulub riigituludesse. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr.nr. 51 ja 52.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
53	153	§ 55. Kraami-varustus	8	245.792.600.—	245.810.000.—
54	"	"	10	177.50	—
55	"	"	11	—	17.222.50
56	"	§ 56. Relvad ja nende varustus	8	35.792.421.50	35.854.731.50
57	"	" " " " "	10	77.137.50	14.827.50
58	"	Kokku Sõjaministeerium	8	1.562.432.135.50	1.562.720.494.50
59	"	" " " "	10	1.342.971. -	1.320.150.50
60	"	" " " "	11	-	265.538.50
Teedeministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
61	189	§ 2. Ametsõidud	8	239.175. -	186.990. —
62	"	"	10	825.	53.010. —
63	191	§ 10. Sõidukihud	8	120.000.	172.185. —
64	"	"	11	—	52.185. —
65	193	Kokku peatükk I	10	372.418.	421.603. —
66	"	" " "	11	—	52.185. -
Peatükk V.					
MEREASJANDUSE PEAAVALITSUS.					
A. Keskasutus.					
67	209	§ 2. Ametsõidud	8	207.334.50	208.009.50
68	"	"	10	2.665.50	1.990.50
69	211	§ 12. Vallasvara	8	10.667. -	62.667. —
70	"	"	10	4.333. —	—
71	"	"	11	—	47.667. —
72	"	Kokku peatükk V A	8	9.251.974.50	9.304.649.50
73	"	" " " "	10	429.925.50	421.917.50
74	"	" " " "	11	—	47.667. —

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

Kulude suurenemine Mk. 17.400.— suuruses on tekkinud sellest, et kaitseliidule müüdüd riidevarustuse eest saadud raha, mis oma iseloomu järgi kuulub riigituludesse, on ekslikult kantud krediidi uuendamise arvele. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr.nr. 54 a 55.

Kulude suurenemine Mk. 62.310.— suuruses on tekkinud sellest, et kaotatud ja müüdüd varustuse eest saadud summad, mis oma iseloomu järgi kuuluvad riigituludesse, on ekslikult kantud krediidi uuendamise arvele. Sellest oleneb ka parandus nr. 57.

Parandused nr.nr. 58 ja 59 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 36, 38, 40, 42, 44, 47, 50, 53, ja 56.

Parandus nr. 60 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 44, 47, 50 ja 53.

Kulude vähenemine Mk. 52.185.— suuruses seletatav sellega, et natuuras tehtud kulu sõiduauto korrashoidmiseks ja ülalpidamiseks kuulub oma iseloomu järgi sõidukulude (§ 10) alla. Sellest parandusettepanekust oleneb ka parandus nr. 62.

Kulude suurenemine Mk. 52.185.— suuruses oleneb eelmisest parandusettepanekust. Sellest tingitud ka parandus nr. 64.

Parandus nr. 65 oleneb parandusettepanekust nr. 61.

Parandus nr. 66 oleneb parandusettepanekust nr. 63.

Parandus tehtud põhjusel, et Mk. 675.— suurune kulu, mis näidatud erakorralise kuluna hüdrotehniliste ehituste all mersadamates (§ 3), kuulub oma iseloomu järgi korraliste kulude (§ 2) „ametsõidud“ alla. Sellest oleneb ka parandus nr. 68.

Kulude suurenemine Mk. 52.000.— võrra seletatav sellega, et tähendatud kulu, mis oma iseloomu järgi kuulub vallasvara soetuse alla, on aruandes näidatud sama peatüki E. § 77 — „ujuvate abinõude, tuletornide ja elektrikraanade varustus“ all. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr.nr. 70 ja 71.

Parandused nr.nr. 72 ja 73 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 67 ja 69.

Parandus nr. 74 oleneb parandusettepanekust nr. 69.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
E. Tuletornide osakond.					
75	223	§ 2. Ametsõidud	8	176.302.—	179.564.—
76	„	„	10	53.698.—	50.436.—
77	225	§ 77. Ujuvate abinõude, tuletornide ja elektrikraanade varustus	8	13.435.312.—	13.383.312.—
78	„	„	10	105.888.—	157.888.—
79	„	§ 78. Mere- ja liinimärgid	8	2.339.033.50	2.337.758.50
80	„	„ „ „	10	39.866.50	41.141.50
81	„	§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	8	11.982.861.—	11.979.599.—
82	„	„	10	39.—	3.301.—
83	„	Kokku peatükk V E	8	46.846.209.—	46.792.934.—
84	„	„ „	10	579.791.—	633.066.—
F. Varustusjaoskond.					
85	227	§ 2. Ametsõidud	8	16.830.—	18.105.—
86	„	„	10	14.170.—	12.895.—
87	229	Kokku peatükk V F	8	2.404.585.—	2.405.860.—
88	„	„ „ „ „	10	457.615.—	456.340.—
89	„	Kokku Mereasjanduse Peavalitsus	8	160.587.791.50	160.588.466.50
90	„	„ „ „	10	5.639.308.50	5.686.300.50
91	„	„ „ „	11	—	47.667.—
92	„	Kokku Teedeministeerium	8	1.819.791.201.50	1.819.791.876.50
93	„	„ „	10	40.242.598.50	40.341.775.50
94	„	„ „	11	—	99.852.—
Välisministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
95	231	§ 1. Palgad	8	7.514.795.—	7.539.995.—
96	„	„	10	146.505.—	121.305.—
97	„	§ 2. Ametsõidud	8	98.831.—	99.351.—
98	„	„	10	1.169.—	649.—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulude suurenemine Mk. 3.262.— võrra seletatav sellega, et tähendatud kulu, mis oma iseloomu järgi kuulub ametsõitute (§ 2) alla, on aruandes näidatud ujuvate abinõude jooksva remondi (§ 79 lit. b) all. Sellest oleneb ka parandus nr. 76.

Kulude vähenemine Mk. 25.000.— võrra on tingitud parandusettepanekust nr. 69, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 78.

Kulude vähenemine Mk. 1.275.— suuruses seletatav sellega, et ametsõitute kuludesse (ptk. V. F. § 2) kuuluvaid summe on aruandes paigutatud meremärkide paranduse (ptk. V E § 78 lit. b) alla. Sellest oleneb ka parandus nr. 80.

Kulude vähenemine Mk. 3.262.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 75, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 82.

Parandused nr.nr. 83 ja 84 on tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 75, 77, 79 ja 81.

Kulude suurenemine Mk. 1.275.— võrra oleneb parandusettepanekust nr. 79, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 86.

Parandusettepanekust nr. 85 olenevad ka parandused nr.nr. 87 ja 88.

Parandusettepanekutest nr.nr. 67, 69, 75, 77, 79, 81 ja 85 olenevad parandused nr.nr. 89 ja 90.

Parandus nr. 91 oleneb parandusettepanekust nr. 69.

Parandusettepanekutest nr.nr. 61, 63, 67, 69, 75, 77, 79, 81 ja 85 olenevad parandused nr.nr. 92 ja 93.

Parandus nr. 94 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 63 ja 69.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 25.200.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Sellest oleneb ka parandus nr. 96.

Parandus tingitud sellest, et ametsõidu kulud Mk. 520.— suuruses on kaetud sõidukulude krediidist (§ 10), mille tõttu kulud § 2 all suurenevad. Sellest oleneb ka parandus nr. 98.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lkk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
99	231	§ 4. Esitus	8	1.799.752.	1.830.517,—
100	"	"	10	248. —	
101	"	"	11	—	30.517,—
102	"	§ 8. Kantseleikulud	8	1.510.130.	1.515.430.—
103	"	"	10	59.570.	54.570.—
104	233	§ 9. Majapidamine	8	1.503.812.	1.501.312.—
105	"	"	10	76.188.	78.688.—
106	"	§ 10. Sõidukulud	8	530.611.	530.124.—
107	"	"	10	15.656.	16.176.—
108	"	§ 12. Vallasvara	8	437.722.	140.417.—
109	"	"	10	3.278.	583.—
110	"	§ 80. Rahvusvaheliste lepingute sõlmimine ja täitmine	8	1.956.168,03	1.997.567,03
111	"	"	10	1.331,97	
112	"	"	11		40.067,03
113	"	§ 90. Segakulud	8	41.117.	43.917.—
114	"	"	10	8.583.	6.083.—
115	"	Kokku peatükk I	8	18.122.617,03	18.527.706,03
116	"	" " "	10	370.152,97	335.678.—
117	"	" " "	11		70.584,03
Peatükk II.					
VÄLISESITUS.					
A. Üldised kulud.					
118	235	§ 2. Ametsõidud	8	1.596.786,55	1.563.996,55
119	"	"	10	73.213,45	106.003,45
120	"	§ 4. Esitus	8	2.999.206.	3.209.692,—
121	"	"	10	794.—	—
122	"	"	11	—	209.692,—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 30.765.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 100 ja 101.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 5.000.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Sellest oleneb ka parandus nr. 103.

Kulude vähenemine seletatav sellega, et kütte kuludest (§ 9 lit. b) on kaetud autojuhi toa üür Joa mõisas (suvekorteris) Mk. 2.500.—, kuna tähendatud kulu oma iseloomu poolest kuulub segakulude (§ 90 lit. b) alla. Sellest oleneb ka parandus nr. 105.

Kulude vähenemine Mk. 520.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 97, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 107.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 2.695.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Sellest oleneb ka parandus nr. 109.

Parandus tingitud sellest, et ministeerium on osa kulusid Mk. 54.999.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, näidates neid järgmise 1927./28. a. eelarve kuluna, kuna osa kulusid Mk. 13.600.— suuruses, mis oma iseloomu järgi kuuluvad ptk. II A § 82 (informatsioon) alla, on ministeeriumi poolt näidatud ptk. I § 80 all. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 111 ja 112.

Kulude suurenemine Mk. 2.500.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 104, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest tingitud ka parandus nr. 114.

Parandused nr.nr. 115 ja 116 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 95, 97, 99, 102, 104, 106, 108, 110 ja 113.

Parandus nr. 117 on tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 99 ja 110.

Parandus tingitud sellest, et ministeerium on osa kulusid Mk. 33.210.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Ühtlasi on ministeerium amtsõidu krediitkatnud esituskulusid (§ 4) Mk. 57.000.— suuruses ja palkasid (sama ptk. B § 1) Mk. 9.000.— suuruses. Sellest oleneb ka parandus nr. 119.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 153.486.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena, kuna Mk. 57.000.— suurune kulude suurenemine oleneb parandusettepanekust nr. 118, sest tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama võrra vähendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 121 ja 122.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lnhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
123	235	§ 82. Informatsioon	8	4.508.233.18	4.556.778.18
124	"	"	10	1.666.82	—
125	"	"	11	—	46.878.18
126	"	§ 84. Rahvusvahelised maksud	8	5.845.606.—	5.860.681.—
127	"	" "	10	4.394.—	—
128	"	" "	11	—	10.681.—
129	"	Kokku peatükk II A	8	23.050.355.72	23.291.671.72
130	"	" " " "	10	429.544.28	455.479.46
131	"	" " " "	11	—	267.251.18
B. Välisesitused.					
132	"	§ 1. Palgad	8	35.110.663.26	35.119.663.26
133	"	"	10	1.241.536.74	1.232.536.74
134	237	§ 12. Vallasvara	8	390.407.—	452.336.—
135	"	"	10	108.393.—	46.464.—
136	"	§ 90. Segakulud	8	247.908.87	244.408.87
137	"	"	10	89.091.13	92.591.13
138	"	Kokku peatükk II B	8	57.545.928.25	57.613.357.25
139	"	" " " "	10	3.128.971.75	3.061.542.75
140	"	Kokku välisesitused	8	80.596.283.97	80.905.028.97
141	"	" "	10	3.558.516.03	3.517.022.21
142	"	" "	11	—	267.251.18
143	"	Kokku Välisministeerium	8	99.018.931.—	99.432.735.—
144	"	" "	10	3.928.669.—	3.852.700.21
145	"	" "	11	—	337.835.21

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 54.505.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena, kuna informatsiooni kuludesse kuuluvaid summe Mk. 13.600.— suuruses on ministeerium paigutanud rahvusvaheliste lepingute sõlmimise ja täitmise (ptk. I § 80) alla. Ühtlasi on kulusid ka vähendatud Mk. 19.560.— võrra põhjusel, et informatsiooni krediidist on soetatud vallasvara (sama ptk. B § 12). Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 124 ja 125.

Kulude suurenemine seletatav sellega, et ministeerium on osa kulusid Mk. 15.075.— suuruses 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jätnud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 127 ja 128.

Parandusettepanekutest nr.nr. 118, 120, 123 ja 126 olenevad parandused nr.nr. 129 ja 130.

Parandus nr. 131 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 120, 123 ja 126.

Kulude suurenemine Mk. 9.000.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 118, kuna tähendatud parandusettepanekuga kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 133.

Parandus seletatav sellega, et osa kulusid Mk. 38.869.— suuruses on 1926./27. a. eelarve täitmise aruandest välja jäetud, arvesse võttes neid 1927./28. a. eelarve kuludena, kuna Mk. 19.560.— suurune parandus oleneb parandusettepanekust nr. 123, sest tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Ühtlasi on ministeerium vallasvara kuludesse kuuluva summa, mis välja antud Eesti lippude eest, Mk. 3.500.— näidanud segakulude (§ 90) all. Sellest oleneb ka parandus nr. 135.

Kulude vähenemine seletatav sellega, et vallasvara kuludesse kuuluvaid summe on ministeerium paigutanud segakuludesse, ja selle tagajärjel on vallasvara kulusid Mk. 3.500.— võrra suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 137.

Parandused nr.nr. 138 ja 139 on tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 132, 134 ja 136.

Parandusettepanekutest nr.nr. 118, 120, 123, 126, 132, 134 ja 136 olenevad parandused nr.nr. 140 ja 141.

Parandus nr. 142 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 120, 123 ja 126.

Parandused nr.nr. 143 ja 144 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 95, 97, 99, 102, 104, 106, 108, 110, 113, 118, 120, 123, 126, 132, 134 ja 136.

Parandusettepanekutest nr.nr. 99, 110, 120, 123 ja 126 on tingitud parandus nr. 145.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lnhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Töö-Hoolekandeministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
146	239	§ 1. Palgad	8	2.729.844,50	2.714.544,50
147	„	„	10	18.155,50	33.455,50
148	239	§ 8. Kantseleikulud	8	799.221, —	798.079, —
149	„	„	10	779,--	1.921, —
150	241	§ 12. Vallasvara	8	58.779, --	49.104, —
151	„	„	10	1.221, —	10.896, —
152	„	Kokku peatükk I	8	6.212.751,50	6.186.637,50
153	„	„ „ „	10	42.245,50	68.362,50
Peatükk II.					
HOOLEKANDE-OSAKOND.					
A. Keskasutus.					
154	243	§ 1. Palgad	8	2.036.369,50	2.017.819,50
155	„	„	10	5.530,50	24.080,50
156	„	§ 2. Ametsõidud	8	187.686, --	176.798, —
157	„	„	10	14, —	10.902, —
158	„	§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8	112.045, —	105.501, —
159	„	„	10	7.555, --	14.099, —
160	„	§ 9. Majapidamine	8	172.690,50	171.835,50
161	„	„	10	2.509,50	3.364,50
162	245	§ 87. Pension	8	191.310.676,35	190.874.569,40
163	„	„	10	6.083.423,65	6.519.530,60
164	„	§ 89. Riiklik hoolekanne	8	56.668.170,50	55.828.097,50
165	„	„	10	46.829,50	886.902,50
166	„	Kokku peatükk II A	8	287.255.526,85	285.942.509,90
167	„	„ „ „ „	10	6.149.473,15	7.462.490,10
B. Lastevarjupaigad.					
168	247	§ 8. Kantseleikulud	8	274.752,50	261.632, —
169	„	„	10	29.447,50	42.568, —
170	„	§ 9. Majapidamine	8	9.099.085,50	8.926.795, —
171	„	„	10	502.014,50	674.305, —
172	249	Kokku peatükk II B	8	30.860.784, --	30.675.373, --
173	„	„ „ „ „	10	2.022.316, —	2.207.727, —

Ettepanud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulude vähenemine on seletatav sellega, et Mk. 15.300.— suurune kulu, mis oma iseloomu poolest kuulub ptk. III B § 1 (palgad) alla, on ministeeriumi poolt näidatud ptk. I § 1 all. Sellest oleneb ka parandus nr. 147.

Kulude vähenemine Mk. 1.142.— võrra seletatav sellega, et tähendatud kulu on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 113 vastavalt suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 149.

Kulude vähenemine on seletatav sellega, et Mk. 675.— kulu, mis oma iseloomu poolest kuulub ptk. III B § 12 (vallasvara) alla, on ministeeriumi poolt näidatud ptk. I § 12 all, kuna Mk. 9.000.— suurune kulu vähenemine oleneb sellest, et tähendatud kulu on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 115 vastavalt suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 151.

Parandused nr.nr. 152 ja 153 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 146, 148 ja 150.

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 154, 156, 158, 160, 162, ja 164 kogusummas Mk. 1.313.016.95 tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926 a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr. nr. 121, 123, 125, 128, 130 ja 132 vastavalt arvesse võetud, s. o. suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr. nr. 155, 157, 159, 161, 163 ja 165.

Parandused nr.nr. 166 ja 167 olenevad samuti parandusettepanekutest nr.nr. 154, 156, 158, 160, 162 ja 164.

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 168 ja 170 kogusummas Mk. 185.411.— tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 139 ja 142 vastavalt suurendatud, millest olenevad ka parandused nr.nr. 169 ja 171.

Parandused nr.nr. 172 ja 173 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 168 ja 170.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lnhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolööri ettepanek
1	2	3	4	5	6
		C. Mitmesugused hoolekandeesutused.			
174	251	§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8	262.566.—	225.686.—
175	„	„ „ „ „ „ „	10	15.934.—	52.814.—
176	253	§ 64. Põllumajanduslikud kulud	8	2.477.768.—	2.472.626.—
177	„	„ „ „ „ „ „	10	2.032.—	7.174.—
178	255	Kokku peatükk II C	8	22.744.941.—	22.702.919.—
179	„	„ „ „ „ „ „	10	842.259.—	884.281.—
180	„	Kokku Hoolekande-osakond	8	340.861.251.85	339.320.801.90
181	„	„ „ „ „ „ „	10	9.014.048.15	10.554.498.10
		Peatükk III.			
		TÖÖKAITSE-OSAKOND.			
		A. Keskasutus.			
182	257	§ 83. Töökaitse	8	676.701.—	672.600.—
183	„	„ „ „ „ „ „	10	9.799.—	13.900.—
184	„	Kokku peatükk III A	8	2.226.828.—	2.222.727.—
185	„	„ „ „ „ „ „	10	19.772.—	23.873.—
		B. Töökaitse-jaoskonnad.			
186	„	§ 1. Palgad	8	3.064.100.—	3.078.960.—
187	„	„ „ „ „ „ „	11	—	14.860.—
188	„	§ 8. Kantseleikulud	8	371.278.—	357.783.—
189	„	„ „ „ „ „ „	10	25.222.—	38.717.—
190	259	§ 9. Majapidamine	8	352.760.—	337.066.—
191	„	„ „ „ „ „ „	10	34.940.—	50.634.—
192	„	§ 12. Vallasvara	8	18.091.—	18.766.—
193	„	„ „ „ „ „ „	10	309.—	—
194	„	„ „ „ „ „ „	11	—	366.—
195	„	Kokku peatükk III B	8	4.478.925.50	4.465.271.50*
196	„	„ „ „ „ „ „	10	75.174.50	104.054.50
197	„	„ „ „ „ „ „	11	—	15.226.—
198	„	Kokku Töökaitse-osakond	8	6.705.753.50	6.687.998.50
199	„	„ „ „ „ „ „	10	94.946.50	127.927.50
200	„	„ „ „ „ „ „	11	—	15.226.—

Ettepanud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 174 ja 176 kogusummas Mk. 42.022.— tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 147 ja 149 vastavalt suurendatud, millest olenevad ka parandused nr.nr. 175 ja 177.

Parandusettepanekutest nr.nr. 174 ja 176 olenevad ka parandused nr.nr. 178 ja 179.

Parandused nr.nr. 180 ja 181 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 154, 156, 158, 160, 162, 164, 168, 170, 174 ja 176.

Kulude vähenemine paranduses nr. 182 Mk. 4.101.— suuruses tingitud sellest, et tähendatud kulu on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 157 vastavalt suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 183—185.

Kulude suurenemine Mk. 15.300.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 146, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Peale selle on kulusid vähendatud Mk. 440.— võrra põhjusel, et tähendatud kulu on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 161 vastavalt suurendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 187.

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 188 ja 190 kogusummas Mk. 29.189.— tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 163 ja 166 vastavalt suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 189 ja 191.

Kulu suurenemine Mk. 675.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 150, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 193 ja 194.

Parandused nr.nr. 195 ja 196 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 186, 188, 190 ja 192.

Parandus nr. 197 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 186 ja 192.

Parandusettepanekutest nr.nr. 182, 186, 188, 190 ja 192 tingitud ka parandused nr.nr. 198 ja 199.

Parandus nr. 200 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 186 ja 192.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27 a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Peatükk IV.					
TERVISHOIU PEAVALITSUS.					
A. Keskasutus.					
201	261	§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8	220.059,50	219.259,50
202	"	" " " "	10	15.940,50	16.740,50
203	"	§ 48. Rahva tervishoid	8	21.771.740,71	21.041.223,50
204	"	" " " "	10	14.159,29	744.676,50
205	"	Kokku peatükk IV A	8	51.126.642,71	50.395.325,50
206	"	" " " "	10	170.057,29	901.374,50
B. Leprosoriumid.					
207	263	§ 8. Kantseleikulud	8	128.535,—	122.761,—
208	"	" " " "	10	2.165,—	7.939,—
209	"	§ 9. Majapidamine	8	1.542.731,—	1.313.808,—
210	"	" " " "	10	26.869,—	255.792,—
211	"	§ 11. Veokulud	8	157.370,—	123.510,—
212	"	" " " "	10	4.330,—	38.190,—
213	"	§ 12. Vallasvara	8	282.951,—	273.086,—
214	"	" " " "	10	1.849,—	11.714,—
215	265	§ 49. Haigete ülevalpidamine	8	6.131.793,—	6.068.382,50
216	"	" " " "	10	9.207,—	72.617,50
217	"	§ 64. Põllumajanduslikud kulud	8	384.242,—	378.777,—
218	"	" " " "	10	90.858,—	96.323,—
219	"	Kokku peatükk IV B	8	10.958.776,—	10.611.478,50
220	"	" " " "	10	230.724,—	578.021,50
C. Mitmesugused tervishoiuasutused ja varjupaigad.					
221	"	§ 1. Palgad	8	4.150.255,50	4.138.209,50
222	"	" " " "	10	44.244,50	56.290,50
223	267	§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8	311.893,50	309.807,—
224	"	" " " "	10	45.106,50	47.193,—
225	"	§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	8	7.279,—	1.205,—
226	"	" " " "	10	6.821,—	12.895,—
227	"	§ 8. Kantseleikulud	8	290.122,—	280.924,—
228	"	" " " "	10	17.678,—	26.876,—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 201 ja 203 kogusummas Mk. 731.317.21 tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 175 ja 179 vastavalt suurendatud. Sellest olenevad parandused nr.nr. 200 ja 204.

Parandused nr.nr. 205 ja 206 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 201 ja 203.

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 207, 209, 211, 213, 215 ja 217 kogusummas Mk. 347.297.50 tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 185, 188, 191, 194, 196 ja 198 vastavalt suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 208, 210, 212, 214, 216 ja 218.

Parandused nr.nr. 219 ja 220 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 207, 209, 211, 213, 215 ja 217.

Kulude vähenemine parandustes nr.nr. 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233 ja 235 kogusummas Mk. 157.736.50 tingitud sellest, et tähendatud kulud on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 203, 205, 207, 209, 211, 214, 217 ja 220 vastavalt suurendatud, millest olenevad ka parandused nr.nr. 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, ja 236.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lmk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
229	267	§ 9. Majapidamine	8	3.350.122.—	3.267.044.—
230	"	"	10	57.278.—	140.356.—
231	269	§ 12. Vallasvara	8	564.726.50	553.821.50
232	"	"	10	6.673.50	17.578.50
233	"	§ 49. Haigete ülevalpidamine	8	8.477.276.50	8.444.777.50
234	"	"	10	633.323.50	665.822.50
235	"	§ 64. Põllumajanduslikud kulud	8	2.467.847.—	2.465.997.—
236	"	"	10	142.053.—	143.903.—
237	"	" " " " Kokku peatükk IV C	8	23.012.807.—	22.855.070.50
238	"	" " " " " " " "	10	1.002.693.—	1.160.429.50
239	"	Kokku Tervishoiu peavalitsus	8	85.098.225.71	83.861.874.50
240	"	" " " "	10	1.403.474.29	2.639.825.50
241	269	Kokku Töö-Hoolekandeministeerium	8	438.877.985.56	436.057.312.40
242	"	" " " "	10	10.554.714.44	13.390.613.60
243	"	" " " "	11	—	15.226.—
244	271	Kokku korralised kulud	8	6.632.143.926.06	6.629.982.360.90
245	"	" " " "	10	114.599.696.44	117.484.959.31
246	"	" " " "	11	25.—	723.722.71

Ettepanud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Parandused nr.nr. 237 ja 238 tingitud parandusettepanekutest nr.nr. 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233 ja 235.

Parandusettepanekutest nr.nr. 201, 203, 207, 209, 211, 213, 215, 217, 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233 ja 235 tingitud parandused nr.nr. 239 ja 240.

Parandused nr.nr. 241 ja 242 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 146, 148, 150, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 168, 170, 174, 176, 182, 186, 188, 190, 192, 201, 203, 207, 209, 211, 213, 215, 217, 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233 ja 235.

Parandus nr. 243 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 186 ja 192.

Parandus nr. 244 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 3, 33, 58, 92, 143 ja 241.

Parandus nr. 245 oleneb parandustest nr.nr. 4, 34, 59, 93, 144 ja 242.

Parandus nr. 246 oleneb parandustest nr.nr. 35, 60, 94, 145 ja 243.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Erakorralised kulud.					
A. Riigi keskasutuste kulud.					
Rahaministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
247	272	§ 2. Toetus omavalitsustele vastutasuks viinamüügi seaduse muutmise puhul ärajäänud toetussummale	4	+13.000.000.	26.000.000.—
248	"	"	5	65.000.000.	78.000.000.—
249	273	"	10	-	13.000.000.—
250	272	§ 3. Toetus Eesti karskusliidule	4	-	+1.000.000.—
251	"	" " "	5	4.000.000.—	5.000.000.—
252	273	" " "	10	-	1.000.000.—
253	274	Kokku peatükk I	4	+49.064.900.	+63.064.900.—
254	"	" " "	5	117.064.900. -	131.064.900.—
255	275	" " "	10	636.723.50	14.636.723.50
256	274	Kokku Rahaministeerium	4	+49.064.900.	63.064.900.—
257	"	" " "	5	117.064.900.—	131.064.900.—
258	275	" " "	10	636.723.50	14.636.723.50
Haridusministeerium.					
Peatükk II.					
MAJANDUSOSAKOND.					
259	276	§ 2. Toetus piiriäärsete maade kultuuri edendamiseks	4	+1.000.000.—	+2.000.000.—
260	"	" " " " "	5	5.000.000.	6.000.000.—
261	277	" " " " "	10	39.000.	1.039.000.—
262	276	Kokku peatükk II	4	+8.000.000.	+9.000.000.—
263	"	" " "	5	29.753.500.—	30.753.500.—
264	277	" " "	10	39.052.—	1.039.052.—
265	276	Kokku Haridusministeerium	4	+30.497.400.—	+31.497.400.—
266	"	" " "	5	166.750.900.—	167.750.900.—
267	277	" " "	10	316.406.—	1.316.406.—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Määratud krediitide suurenemine parandustes nr.nr. 247 ja 250 on seletatav sellega, et eriseadusega määratud krediidid „Toetus omavalitsustele vastutasuks viinamüügi seaduse muutmise puhul ärajäänud toetussummale — § 2“ . . . . . Mk. 13.000.000.— ja „Toetus Eesti karskusliidule — § 3“ . . . . . Mk. 1.000.000.— on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 234 ja 236 vastavalt vähendatud põhjusel, et seadus krediidi määramise kohta riigikeskasutustele, mis välja kuulutatud „R. T.“ nr. 30—1926. a., astus jõusse 13. aprillil 1926. a. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 248, 249, 251 ja 252.

Parandused nr.nr. 253—255 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 247 ja 250.

Parandused nr.nr. 256—258 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 247 ja 250.

Määratud krediidi suurenemine seletatav sellega, et eriseadusega määratud krediit „Toetus piiriäärsete maade kultuuri edendamiseks — § 2“ Mk. 1.000.000.— suuruses on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 246 vastavalt vähendatud põhjusel, et seadus krediidi määramise kohta riigikeskasutustele, mis välja kuulutatud „R. T.“ nr. 30—1926. a., astus jõusse 13. aprillil 1926. a. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 260—264.

Parandused nr.nr. 265—267 olenevad parandusettepanekust nr. 259.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lkh.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Sõjaministeerium.					
268	281	§ 5. Inseneeriline ja tehniline varustus	8	43.827.029.—	43.781.429.—
269	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	4.250.—	49.850.—
270	"	" " " " " " " " " " " " " "	8	308.046.341.50	308.000.741.50
271	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	4.102.856.—	4.148.456.—
Teedeministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
272	285	§ 6/4. Uute raudteede ehitamine	8	108.417.559.—	109.584.221.—
273	"	" " " " " " " " " " " " " "	9	70.000.900.—	68.834.238.—
274	"	" " " " " " " " " " " " " "	8	190.468.353.50	191.635.015.50
275	"	" " " " " " " " " " " " " "	9	75.895.700.—	74.729.038.—
Peatükk V.					
MEREASJANDUSE PEAVALITSUS.					
A. Keskasutus.					
276	291	§ 3. Hüdrotehnilised ehitused meresadamates . . .	8	13.613.173.50	13.612.498.50
277	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	3.226.50	3.901.50
278	295	" " " " " " " " " " " " " "	8	29.161.665.—	29.160.990.—
279	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	3.956.235.—	3.956.910.—
280	"	Kokku Mereasjanduse Peavalitsus	8	29.161.665.—	29.160.990.—
281	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	3.956.235.—	3.956.910.—
282	"	Kokku Teedeministeerium	8	469.966.524.—	471.132.511.—
283	"	" " " " " " " " " " " " " "	9	225.939.200.—	224.772.538.—
284	"	" " " " " " " " " " " " " "	10	21.189.526.—	21.190.201.—
Töö-Hoolekandeministeerium.					
Peatükk II.					
HOOLEKANDEOSAKOND.					
A. Keskasutus.					
285	294	§ 1. Toetus Eesti Punase Risti peavalitsusele . .	4	+1.500.000.—	+3.000.000.—
286	"	" " " " " " " " " " " " " "	5	7.500.000.—	9.000.000.—
287	295	" " " " " " " " " " " " " "	10	—	1.500.000.—
288	294	§ 2. Toetus Vigastatud Sõjameeste Ühinguks	4	+1.000.000.—	+2.000.000.—
289	"	" " " " " " " " " " " " " "	5	5.000.000.—	6.000.000.—
290	295	" " " " " " " " " " " " " "	10	—	1.000.000.—

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Kulu vähenemine Mk. 45.600.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 44, kuna tähendatud parandusettepanekuga on kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 269—271.

Kulude suurenemine Mk. 1.166.662.— suuruses seletatav sellega, et a.-s. „Sindi Kalevivabriku“ poolt uute raudteede ehitamiseks sissemakstud toetussumma on ekslikult krediidi uuendamise arvele kantud, kuna oleks tulnud kanda riigituludesse. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 273—275.

Kulu vähenemine Mk. 675.— suuruses oleneb parandusettepanekust nr. 67, kuna tähendatud parandusettepanekuga kulusid sama summa võrra suurendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 277—279.

Parandused nr.nr. 280 ja 281 olenevad parandusettepanekust nr. 276.

Parandusettepanekutest nr.nr. 272 ja 276 olenevad parandused nr.nr. 282—284.

Määratud krediitide suurenemine parandustes nr.nr. 285, 288 ja 291 on seletatav sellega, et eriseadusega määratud krediidid

„Toetus Eesti Punase Risti peavalitsusele — § 1“	Mk. 1.500.000.—
„Toetus Vigastatud Sõjameeste ühingule — § 2“	„ 1.000.000.—
„Toetus Laidoneri kapitalile — § 3“	„ 500.000.—

on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandustega nr.nr. 256, 258 ja 260 vastavalt vähendatud põhjusel, et seadus krediidi määramise kohta riigikeskasutustele, mis välja kuulutatud „R. T.“ nr. 30—1926. a., astus jõusse 13. aprillil 1926 a. Sellest tingitud ka parandused nr.nr. 287, 289, 290, 292 ja 293.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
291	294	§ 3. Toetus Laidoneri kapitalile	4	+500.000.—	+1.000.000.—
292	"	" " "	5	2.500.000.—	3.000.000.—
293	295	" " "	10	—	500.000.—
294	294	Kokku peatükk II A	4	+3.000.000.—	+6.000.000.—
295	"	" " " " " " " " " " " "	5	15.110.000.—	18.110.000.—
296	295	" " " " " " " " " " " "	10	1.125.—	3.001.125.—
297	296	Kokku Hoolekandeosakond	4	+4.975.400.—	7.975.400.—
298	"	" " " " " " " " " " " "	5	21.771.735.—	24.771.735.—
299	297	" " " " " " " " " " " "	10	144.613.50	3.144.613.50
300	300	Kokku Töö-Hoolekandeministeerium	4	+29.129.400.—	+32.129.400.—
301	"	" " " " " " " " " " " "	5	60.145.193.—	63.145.193.—
302	301	" " " " " " " " " " " "	10	144.932.—	3.144.932.—
303	300	Kokku riigi keskasutuste kulud	4	+191.239.200.—	+209.239.200.—
304	"	" " " " " " " " " " " "	5	1.664.672.273.—	1.682.672.273.—
305	301	" " " " " " " " " " " "	8	1.209.847.106.—	1.210.967.493.—
306	"	" " " " " " " " " " " "	9	417.429.700.—	416.263.038.—
307	"	" " " " " " " " " " " "	10	37.395.467.—	55.441.742.—
B. Operatsiooni fondid.					
Rahaministeerium.					
Peatükk I.					
KESKASUTUS.					
308	302	(§ 6.) Maapanga põhikapitaliks	4	—	+100.000.000.—
309	"	" " " " " " " " " " " "	5	—	100.000.000.—
310	303	" " " " " " " " " " " "	10	—	100.000.000.—
311	302	Kokku peatükk I	4	+35.173.800.	+135.173.800.—
312	"	" " " " " " " " " " " "	5	119.673.800.—	219.673.800.—
313	303	" " " " " " " " " " " "	10	750.—	100.000.750.—
314	302	Kokku Rahaministeerium	4	+35.173.800.—	+135.173.800.—
315	"	" " " " " " " " " " " "	5	119.673.800.—	219.673.800.—
316	303	" " " " " " " " " " " "	10	750.—	100.000.750.—
317	308	Kokku operatsiooni fondid	4	+45.959.800.—	+145.959.800.—
318	"	" " " " " " " " " " " "	5	593.459.800.—	693.459.800.—
319	309	" " " " " " " " " " " "	10	35.863.427.50	135.863.427.50

Ettepanud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Parandused nr.nr. 294—296 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 285, 288 ja 291.

Parandusettepanekutest nr.nr. 285, 288 ja 291 olenevad ka parandused nr.nr. 297—302.

Parandus nr. 303 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 256, 265 ja 300.

Parandus nr. 304 oleneb parandustest nr.nr. 257, 266 ja 301.

Parandus nr. 305 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 270 ja 282.

Parandus nr. 306 oleneb parandusettepanekust nr. 283.

Parandus nr. 307 oleneb parandustest nr.nr. 258, 267, 271, 284 ja 302.

Määratud krediidi suurenemine on seletatav sellega, et eriseadusega määratud krediit „Maapanga põhikapitaliks — (§ 6“) Mk. 100.000.000.— suuruses on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu kulude ja tulude aruandele parandusega nr. 276 vastavalt vähendatud põhjusel, et seadus krediidi määramise kohta riigikeskasutustele, mis välja kuulutatud „R. T.“ nr. 30—1926. a., astus jõusse 13. aprillil 1926. a. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 309—313.

Parandused nr.nr. 314—316 olenevad parandusettepanekust nr. 308.

Parandused nr.nr. 317—319 olenevad parandusest nr. 314.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
C. Emissioon.					
320	309	Emissiooni vähendamine	8 ja 11	—	3.000.—
321	308	Kokku erakorralised kulud	4	237.199.000.—	355.199.000.—
322	„	„ „ „	5	2.258.132.073.—	2.376.132.073.—
323	309	„ „ „	8	1.674.946.178.50	1.676.069.565.50
324	„	„ „ „	9	509.927.000.—	508.760.338.—
325	„	„ „ „	10	73.258.894.50	191.305.169.50
326	„	„ „ „	11	—	3.000.—
327	308	Kokku kulud	4	741.253.600.—	859.253.600.—
328	„	„ „	5	9.122.216.170.50	9.240.216.170.50
329	309	„ „	8	8.307.090.104.56	8.306.051.926.40
330	„	„ „	9	627.267.500.—	626.100.838.—
331	„	„ „	10	187.858.590.94	308.790.128.81
332	„	„ „	11	25.—	726.722.71
333	„	Ülejääk 1926./27. a. eelarve täitmisest	8		266.529.038.10
334	„	Kokku kulud ja tulude ülejääk	8	-	8.572.580.964.50

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Parandusettepanek tingitud sellest, et E. V. eelarve täitmise aruandes ei ole näidatud kuluna 1926./27. a. jooksul ringkäigust kõrvaldatud kassaveksleid Mk. 3.000.—suuruses.

Parandus nr. 321 oleneb parandustest nr.nr. 303 ja 317.

Parandus nr. 322 oleneb parandustest nr.nr. 304 ja 318.

Parandus nr. 323 oleneb parandusest nr. 305 ja parandusettepanekust nr. 320.

Parandus nr. 324 oleneb parandusest nr. 306.

Parandus nr. 325 oleneb parandustest nr.nr. 307 ja 319.

Parandus nr. 326 oleneb parandusettepanekust nr. 320.

Parandus nr. 327 oleneb parandusest nr. 321.

Parandus nr. 328 oleneb parandusest nr. 322.

Parandus nr. 329 oleneb parandustest nr.nr. 244 ja 323.

Parandus nr. 330 oleneb parandusest nr. 324.

Parandus nr. 331 oleneb parandustest nr.nr. 245 ja 325.

Parandus nr. 332 oleneb parandustest nr.nr. 246 ja 326.

Parandustega nr.nr. 333 ja 334 näidatud ülejääk 1926/27. a. eelarve täitmisest ja kulude üldsumma ühes ülejäägiga 1926./27. a. eelarve täitmisest, missugust kokkuvõtet peaks eelarve täitmise aruanne sisaldama.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
Korralised tulud.					
RIIGI ETTEVÕTTED JA VARANDUSED.					
Ptk. XIII. Riigi kapitalid.					
335	317	§ 1. Protsendid fondidelt, laenuidelt ja arvetelt . . .	1926./27. a. tulud	41.540 336,50	44.437.631,50
336	"	" " " "	rohkem	2.957.636,50	2.854.931,50
337	"	§ 2. Fondide ja laenude tagasimaks	1926./27. a. tulud	48.154.698,50	—
338	"	" " " "	rohkem	220.798,50	—
339	"	" " " "	vähem	—	47.933.900,—
340	"	Riigi kapitalid	1926./27. a. tulud	93.011.808,50	44.754.405,—
341	"	" "	rohkem	3.495.208,50	—
342	"	" "	vähem	—	44.762.195,—
Ptk. XIV. Maad, hooned, metsad ja veed.					
343	"	§ 3. Tulud metsadest	1926./27. a. tulud	651.151.748,—	651.153.146,—
344	"	" "	rohkem	11.151.748,—	11.153.146,—
345	"	Maad, hooned, metsad ja veed	1926./27. a. tulud	990.685.307,50	990.686.705,50
346	"	" " " " "	vähem	13.752.692,50	13.751.294,50
Ptk. XIX. Mitmesugused riigi varandused.					
347	319	§ 3. Mitmesuguste varanduste müük	1926./27. a. tulud	64.354.296,50	64.490.868,50
348	"	" " " "	vähem	7.861.703,50	7.725.131,50
349	"	Mitmesugused riigi varandused	1926./27. a. tulud	75.024.550,—	75.161.122,—
350	"	" " "	vähem	5.125.350,—	4.988.778,—
351	"	Riigi ettevõtted ja varandused	1926./27. a. tulud	3.478.878.493,60	3.430.759.060,10
352	"	" " " "	rohkem	31.318.693,60	—
353	"	" " " "	vähem	—	16.800.739,90

Ettepanud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Vahe Mk. 102.705.— on tingitud sellest, et riigikassa on paigutanud %%-dena ptk. XIII § 1 alla operatsiooni fondide tagasimaksusid Mk. 142.780.—, mis kuuluvad erakorraliste tulude § 1 alla, ja protsentidena näitamata jätnud %/0 Mk. 40.075.—, mis paigutanud operatsiooni fondide tagasimaksudena ptk. XIII § 2 alla. Sellest oleneb ka parandus nr. 336.

Vahe Mk. 48.154.698.50 on tingitud sellest, et fondide ja laenude tagasimaksud Mk. 47.950.815.— on ümber paigutatud erakorraliste tulude § 1 alla, eelarve seaduse § 6 mõiste alusel, protsendid fondidelt ja laenudelt Mk. 40.075.— korraliste tulude ptk. XIII § 1 alla, kursi vahe ehituslaenu tasumisel Mk. 162.410,50 ptk. XX § 4 alla ja metsamaterjali müügist saadud Mk. 1.398.— ptk. XIV § 3 alla. Sellest parandusettepanekust olenevad ka parandused nr.nr. 338 ja 339.

Parandused nr.nr. 340—342 olenevad parandusettepanekute nr.nr. 335 ja 337.

Mk. 1.398.— suurune parandus oleneb parandusettepanekust nr. 337, kuna tähendatud parandusettepanekuga on tulusid sama summa võrra vähendatud. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 344—346.

Vahe Mk. 136.572.— on tingitud sellest, et Pärnu linnavalitsuse poolt tasutud algkooli ehitamiseks antud materjali väärtus Mk. 56.862.— on riigikassas 1924. aastal tuluna arvestatud riigivõlgnikkude arve kaudu ja mitmesuguste varanduste müügist saadud summe Mk. 79.710.— (kulude paranduse nr.nr. 53 ja 56) ei ole sõjaministeeriumi poolt kantud riigituludesse, vaid krediidi uuendamise arvele. Sellest olenevad ka parandused nr.nr. 348—350.

Parandused nr.nr. 351—353 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 335, 337, 343 ja 347.

Järje nr. nr.	E. V. aruande lhk.	Aruande nimetus või eelarve peatükid, §§ ja nende nimetus, kus parandused tulevad teha	E. V. aruande lahtrid	E. V. 1926./27. a. aruandes näidatud	Riigikontrolöri ettepanek
1	2	3	4	5	6
		Segatulud.			
		Ptk. XX. Segatulud.			
354	321	§ 1. Ülejäägid krediitidest	1926./27. a. tulud	6.842.011,50	6.931.439,50
355	"	" "	vähem	182.961.988,50	182.872.560,50
356	"	§ 4. Juhuslikud tulud	1926./27. a. tulud	17.061.724,50	17.224.135,—
357	"	" "	vähem	15.898.975,50	15.736.565,—
358	"	Segatulud	1926./27. a. tulud	55.120.918,—	55.372.756,50
359	"	"	vähem	196.643.782,—	196.391.943,50
360	"	Kokku	1926./27. a. tulud	8.317.993.398,50	8.270.125.803,50
361	"	"	vähem	16.317.901,50	64.185.496,50
362	"	Korralised tulud	1926./27. a. tulud	8.267.065.150,16	8.219.197.555,16
363	"	" "	vähem	42.246.149,84	90.113.744,84
		Erakorralised tulud.			
364	"	§ 1. Operatsiooni-fondide tagasimaks	1926./27. a. tulud	31.773.817,—	79.867.512,—
365	"	" " " "	rohkem	1.321.917,—	49.415.612,—
366	"	§ — Raudtee ehituse toetuse summa	1926./27. a. tulud	—	1.166.662,—
367	"	" " " "	rohkem	—	1.166.662,—
368	"	Erakorralised tulud	1926./27. a. tulud	304.123.052,34	353.383.409,34
369	"	" "	rohkem	23.239.252,34	72.499.609,34
370	"	Kokku tulud	1926./27. a. tulud	8.571.188.202,50	8.572.580.964,50
371	"	" "	vähem	19.006.897,50	17.614.135,50

Johannes Zimmermann,
Riigikontrolör.

Ettepannud muudatuste põhjendusi ja muid märkusi

7

Vahe Mk. 89.428.— on tingitud sellest, et Mk. 159.319.— suurune eelmiste aastate krediidi ülejääkide tagasimaks, mis oma ise-loomu poolest kuulub riigituludesse, on sõjaministeeriumi poolt krediidi uuendamiseks kantud (kulude paranduse nr.nr. 36 ja 50), kuna 1926. a. kolme esimese kuu krediidi ülejääk Mk. 69.791.— suuruses, mida riigikassa näitab tuluna ptk. XX § 1 all, on käesoleva parandusega tuludest välja jäetud põhjusel, et tähendatud Mk. 69.791.— võrra on riigikontrolöri märkustes 1926. a. kolme esimese kuu tulude ja kulude aruandele parandustega (nr.nr. 11, 13, 15, 17, 19, 21, 31, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 55, 59 ja 63) vastavalt siseministeeriumi kulusid vähendatud. Ühtlasi on riigikassa poolt Mk. 100.— suurune operatsiooni fondi tagasimaks rahaministeeriumi alal ekslikult arvestatud krediidi ülejäägina. Sellest oleneb ka parandus nr. 355.

Mk. 162.410.50 suurune parandus oleneb parandusettepanekust nr. 337, kuna tähendatud parandusettepanekuga on tulused sama summa võrra vähendatud. Sellest oleneb ka parandus nr. 357.

Parandused nr.nr. 358 ja 359 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 354 ja 356.

Parandused nr.nr. 360—363 olenevad parandusettepanekutest nr.nr. 335, 337, 343, 347, 354 ja 356.

Tulude suurenemine oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 335 (Mk. 142.780.—), 337 (Mk. 47.950.815.—) ja 354 (Mk. 100.—). Sellest on tingitud ka parandus nr. 365.

Tulude suurenemine seletatav sellega, et a/s „Sindi Kalevivabriku“ poolt sissemakstud toetussumma uute raudteede ehitamiseks Mk. 1.166.662.— suuruses on riigikassa poolt kantud krediidi uuendamise arvele (kulude parandus nr. 272), kuna tähendatud summa kuulub riigituludesse. Sellest parandusettepanekust oleneb ka parandus nr. 367.

Parandused nr.nr. 368 ja 369 olenevad parandustest nr.nr. 364 ja 366.

Parandus nr. 370 tingitud parandustest nr.nr. 362 ja 368.

Parandus nr. 371 oleneb parandusettepanekutest nr.nr. 363 ja 369.

H. Kukk,

Rahandusosakonna peakontrolör.

Eesti vabariigi 1926./27. a. eelarve täitmise
bilansiline kokkuvõte
(Riigikontrolöri ettepanek)

1926./27. a. eelarve järgi tulusid ette nähtud	Tulude liigid	1926./27. aastal tulusid saadud
Korralised tulud.		
Otskohesed maksud:		
274.300.000.— 307.000.000.— 44.200.000.— 19.620.000.— 45.040.000.— 23.500.000.—	Ptk. I. Tulumaks . . . . . „ II. Äri- ja tööstusmaks . . . . . „ III. Maa- ja hoonetemaks . . . . . „ IV. Maks kapitaliprotsentidelt . . . . . „ V. Kinnistusmaks . . . . . „ VI. Pärandusmaks	272.701.286.50 276.216.482.— 42.318.997.— 37.002.596.50 52.475.581.— 30.679.244.50
713.660.000.—	Kokku otskohesed maksud	711.394.187.50
Lõivud ja tasumaksud:		
334.000.000.— 12.340.000.— 52.131.700.—	Ptk. VII. Tempelmaks ja lõivud . . . . . „ VIII. Patendid ja proovid . . . . . „ IX. Mitmesugused tasumaksud	360.963.454.— 11.406.793.— 51.387.465.50
398.471.700.—	Kokku lõivud ja tasumaksud	423.757.712.50
Kaudsed maksud:		
1.801.557.000.— 499.405.000.—	Ptk. X. Tollid . . . . . „ XI. Aktsiisid	1.847.758.788.50 489.563.203.40
2.300.962.000.—	Kokku kaudsed maksud	2.337.321.991.90
Riigi monopolid:		
1.221.893.100.—	Ptk. XII. Piiritusmonopol	1.311.520.095.—
Riigi ettevõtted ja varandused:		
89.516.600.— 1.004.438.000.— 1.472.531.500.— 113.949.200.— 437.225.000.— 249.749.600.— 80.149.900.—	Ptk. XIII. Riigi kapitalid . . . . . „ XIV. Maad, hooned, metsad ja veed . . . . . „ XV. Raudteed . . . . . „ XVI. Sadamad ja laod . . . . . „ XVII. Post, telegraaf ja telefon . . . . . „ XVIII. Mitmesugused riigi ettevõtted . . . . . „ XIX. Mitmesugused riigi varandused	44.754.405.— 990.686.705.50 1.494.053.343.50 123.918.955.10 430.800.437.— 271.384.092.— 75.161.122.—
3.447.559.800.—	Kokku riigi ettevõtted ja varandused	3.430.759.060.10
251.764.700.—	Ptk. XX. Segatulud	55.372.756.50
8.334.311.300.— 25.000.000.—	Kokku Tagasimaks eelmiste aastate tuludest	8.270.125.803.50 50.928.248.34
8.309.311.300.—	Kokku korralised tulud	8.219.197.555.16

täitmise bilansiline kokkuvõte.

K u l u d.

1926./27. a. eelarve järgi kavatsatud kulutada	Kulude liigid ja asutuse nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud 1926./27. aastal
Korralised kulud.		
48.059.500.—	Riigikogu	41.974.886.—
29.116.783.—	Riigivanem ja -kantselei	27.380.217.—
37.765.500.—	Riigikontroll	37.659.618.—
571.653.939.—	Rahaministeerium	554.209.629.50
17.424.500.—	Kaubandus-tööstusministeerium	16.843.790.—
729.520.000.—	Haridusministeerium	716.441.705.50
313.832.800.—	Kohtuministeerium	305.894.433.50
426.595.800.—	Siseministeerium	424.750.310.50
1.619.932.306.50	Sõjaministeerium	1.562.720.494.50
401.197.569.—	Põllutööministeerium	387.969.061.—
1.901.496.500.—	Teedeministeerium	1.819.791.876.50
102.947.600.—	Välisministeerium	99.432.735.—
451.488.300.—	Töö-hoolekandeministeerium	436.057.312.40
213.053.000.—	Riigi võlad	198.856.291.50
6.864.084.097.50	Kokku korralised kulud	6.629.982.360.90

T u l u d.

1926./27 a. eelarve järgi tulusid ette nähtud	T u l u d e l i i g i d	1926./27. aastal tulusid saadud
Erakorralised tulud.		
30.451.900.— 6.000.000.— 240.000.000.— 800.000.— 3.631.900.— —	§ 1. Operatsiooni-fondide tagasimaks . . . . . § 2. Kursivahe eksportööridelt . . . . . § 4. Välislaen . . . . . § 5. Riigi kaubaagentuuri puhaskasu . . . . . § 6. Tulud kuldbilansside seaduse teostamisest . . . . . — Raudtee ehituse toetussumma	79.867.512.— . 236.990.000.— 35.353.385,34 5.850.— 1.166.662.—
280.883.800.—	Kokku erakorralised tulud	353.383.409,34
532.521.070,50	Tulude eelarve summa suurenemine: a) 1925. a. eelarvest ülekantud krediitide võrra (riigi eelarve sead. §§ 41 ja 42 alusel).	
118.000.000.—	b) eriseadusega määratud krediitide võrra („R. T.” nr. 30 1926. a.)	
9.240.716.170,50	Kokku tulud	8.572.580.964,50

Johannes Zimmermann,
Riigikontrolör.

K u l u d.

1926./27. a. eelarve järgi kavatsatud kulutada	Kulude liigid ja asutuse nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud 1926./27. aastal
Erakorralised kulud.		
14.197.000.— 131.064.900.— 125.500.— 167.750.900.— 14.179.200.— 1.000.000.— 433.694.197.50 140.420.132.50 717.095.250.— 63.145.193.—	A. Riigi keskasutuste kulud: Riigivanem ja -kantselei . . . . . Rahaministeerium . . . . . Kaubandus-tööstusministeerium . . . . . Haridusministeerium . . . . . Kohtuministeerium . . . . . Siseministeerium . . . . . Sõjaministeerium . . . . . Põllutööministeerium . . . . . Teedeministeerium . . . . . Töö-hoolekandeministeerium	12.134.000.— 116.048.176.50 125.424.— 162.321.894.— 14.170.262.— 1.000.000.— 308.000.741.50 74.590.423.— 471.132.511.— 51.444.061.—
1.682.672.273.—	Kokku riigi keskasutuste kulud	1.210.967.493.—
219.673.800.— 2.000.000.— 5.000.000.— 27.000.000.— 434.000.000.— 4.116.000.— 1.670.000.—	B. Operatsiooni-fondid: Rahaministeerium . . . . . Kaubandus-tööstusministeerium . . . . . Haridusministeerium . . . . . Sõjaministeerium . . . . . Põllutööministeerium . . . . . Teedeministeerium . . . . . Töö-hoolekandeministeerium	119.673.050.— 2.000.000.— 4.000.000.— 27.000.000.— 307.193.357.50 4.116.000.— 1.116.665.—
693.459.800.—	Kokku operatsiooni-fondid	465.099.072.50
—	C. Emissiooni vähendamine	3.000.—
2.376.132.073.—	Kokku erakorralised kulud	1.676.069.565.50
9.240.216.170.50	Kokku kulud	8.306.051.926.40
500.000.—	Ülejääk 1926./27. a. eelarve täitmisest	266.529.038.10
9.240.716.170.50	Kokku kulud ja tulude ülejääk	8.572.580.964.50

H. Kukk,
Rahandusosakonna peakontrolör.

II

Ülevaade

Eesti vabariigi 1926./27. a. eelarve
täitmisest võrrelduna eelmiste aastate
andmetega

1926./27. a. riigi eelarve täitmine ühenduses majandusliku arenemisega ja eelmiste aastate eelarvete täitmiste võrdlused.

Riigieelarve täitmine on tihedalt seotud üldise majandusliku konjunktuuri ja rahvamajanduse üksikute alade, nagu rahanduse, põllumajanduse ja tööstus-kaubanduse arenemisega, mille tõttu tuleb neid ka vaatlusele võtta ühes riigieelarve täitmise aruandega. Kuivõrt 1926./27. a. eelarve täitmine sel kujul, nagu ta Riigikogule esitatud ja riigikontrolööri eeltoodud paranduste ettepanekuga muudetud, olenes sellest arenemisest, selgub alljärgnevast.

1926./27. a. oli marga kurss stabiilne. Saavutatud marga kursi stabiilsuse peateguriks tuleb pidada välisvaluuta tagavarade seisukorda. Tehtud laenud: Tallinna linna veevärgi laen ja Rootsi põllumajanduslik krediit ning elav välisvaluuta juurevool tõid paranemist valuuta tagavarade seisukorda, nii et 1.IV.1927. a. ulatusid Eesti panga ja riigikassa tegelikud välisvaluuta tagavarad juba 1.579,1 milj. margani, kuna nad 1.I.26. a. olid ainult 804,4 milj. marka.

Mis puutub riigikassa välisvaluuta tagavaradesse, siis neis oli märgata juurekasvu 1.I.26. a. riigikassal oli välisvaluutat 2.774,5 milj. mk. ja 1.IV.27. a. 2.943,2 mil. mk. eest, seega tõus 5,7%.

Tsirkulatsioonis olev rahamärkide summa tõusis 31.XII.25. a. kuni 31.III.27. a. 3.481 milj. marga pealt 3.524 milj. marga peale, kuigi vahepeal kõikumised olid.

Üldrahaturu seisukord 1926./27. aastal muutub elavamaks ja kindlamaks, mida tõendab hoiusummade juurevool pankadesse. Nõnda tõusid 1926./27. a. jooksul hoiusummad pankades 737 milj. m. võrra, mida näitab ka riigimaksu tõus hoiusummadel 128% võrra, võrreldes 1925. aastaga. Peale selle mõjus üldise rahandusliku seisukorra paranemisele veel riigivõlgade osaline tasumine, kui ka välisvõlgade fundeerimine ja osaline kustutamine selle tagajärjel. Riigi sise- kui ka välisvõlgad on resultaatselt 1926./27. a. vähenenud 907 milj. m. võrra. Võlasumma vähenemine 1926./27. a. on peamiselt tingitud Ameerikas tehtud laenu osalisest kustutamisest tema fundeerimise puhul.

Laenude kogusumma pankades on üldiselt tõusnud 1926./27. a. 1.334 milj. m. võrra, mida tõendab ka maksu tõus kontokorrent arvetelt 2,9 milj. m. pealt 1925. a. 3,7 milj. m. peale 1926./27. a. ja vekslipaberi müügist saadud summa suurenemine 50,5 milj. m. pealt 1925. a. 60,5 milj. m. peale 1926./27. a. See laenude juurekasv on tekkinud peamiselt endiste lühiajaliste laenude pikendamise ja uute krediitide avamisest eeskätt tarvete rahuldamiseks ja osalt isegi riigimaksuvõlgade tasumiseks. Seega ei olnud krediitide juurekasvu mitte tarvitatud meie majanduse tõstmiseks.

Eesti pangast ja tema osakondadest 1926./27. a. väljaantud laenude seisus võib teatavat tagasihoidlikkust märgata ning isegi tagasiminekut nende kogusummades kousteerida. Nõnda vähenesid laenud Eesti pangas 1926./27. a. ligikaudu 225 milj. m. võrra.

Laenude juurekasv jäi esmalt peatuma 1926./27. a. viimasel veerandil, missugune osutub üldse esimese veerandaastana, kus laenude väljaandmine Eesti pangas seisma jäi.

Üldine majanduslik arenemine kaubanduses, tööstuses ja põllumajanduses ei olnud 1926./27. a. ka kõige soodsam.

1926./27. a. eelarve täitmise aruande järgi näitab tööstuse ja kaubanduse arenemine, võrreldes 1925. a., tunduvalt tagasihoidlikum. Ettevõtete arv on vähenenud, mida näitab sissetulnud põhiarimaksu langemine 28,6 milj. m. pealt 1925. a. 27,7 milj. m. peale 1926./27. a. Kuid ettevõtete arvu vähenemine ei ole mõjunud ülejäänud ettevõtete kasutoovusele, sest lisaarimaks, mis pildistab ettevõtete puhaskasu, on langenud 1926./27. a., võrreldes 1925. aastaga, 238,1 milj. m. pealt 248,4 milj. m. peale.

Tööstuse alal on katlamaksu 1926./27. a. sisse tulnud 3,1 milj. m. 3,3 milj. m. vastu 1925. a., mis näitab aurukatelde küttepinna vähenemist. Maks leiduspatentide, kaubamärkide ja mudelite eest on langenud 1926./27. a. 100% võrra. Metsadest on saadud tulu 1926./27. a. ainult 651 milj. m. 735 milj. vastu 1925. a. Tööstuse seisakut näitab ka asjaolu, et tööliste arv suurtööstuses ja ka mõnede tootesainete sissevedu on vähenenud, kuna töötatööliste arv suurenenud.

Nii oli:	1.IV. 1927. a.	1. IV. 1926. a.
töölisi suurtööstuses	29.994	30.505
töötatöölisi	4.405	1.916
	1926./27. a.	1925. a.
toorest puuvilla sisse veetud milj. markades	822	1.452

Väliskaubanduse alal on 1926./27. a. kaupade üldläbikäik nende väärtuse järgi vähenenud 467 milj. m. ehk 2,4% võrra. Eelmistel aastatel näitab aga väliskaubanduse läbikäik järjekindlat tõusu. Pealegi on väliskaubanduse bilanss 1926./27. a. passiivseks muutunud 103 miljoni marga võrra, kuna ta 1925. a. oli aktiivne.

Välja veeti kaupasad 1926./27. a. kaaluliselt 11,3% võrra rohkem, kui 1925. a., kuid nende väärtus on langenud 2,4% võrra. Sisse on veetud 1926./27. a. kaupasad kaaluliselt 1,7% võrra rohkem, kuid hinnaliselt 1,8% võrra vähem, kui 1925. a. See näitab odavamahinnaliste kaupade läbikäigu suurenemist.

Sissevedu on suurenenud peaaesjalikult toiduainete arvel, mis tingitud toiduviljade kasvupinna ja saagi vähenemisest. Nii oli:

	1926. a.	1925. a.
kasvupind hektaarides	166.046	181.063
saak tonnides	143.233	208.560

Toiduviljade saagi vähenemine ei olnud tingitud mitte üksi kasvupinna vähenemisest, vaid ka osalisest ikaldusest, mille tagajärjel keskmine saak ühelt hektaarilt langes 1926. a. 863 kg peale 1.150 kg vastu 1925. a. Osa sisemaa tarvidusi toiduvilja järgi on kaetud toiduviljade suurendatud sisseveoga, osaliselt aga kartulite tarvitamisega:

Nii oli kartulisaak tonnides	1926. a.	1925. a.
	925.896	549.708

Sellest:

välja veetud tonnides	11.584	23.531
tarvitatud piiritusetööstuses tonnides	38.345	34.313
jäi sisemaa tarvituseks tonnides	875.967	591.864

Söödavilja kasvupind ja saak on küll 1926. a. võrreldes 1925. a. suurenenud, kuid üldine kasvupind ja saak on vähenenud, mis näitab et 1926. a. ei ole ka põllumajandusele soodus olnud.

Üldiselt peab konstateerima, et 1926./27. a. rahva tulundus ja ostujõud on vähenenud, mida näitab tulu- ning äri- ja tööstusmaksude sissetuleku vähenemine ja otsekoheste maksude maksuvõlgade suurenemine ligi 115 miljoni marga võrra, võrreldes 1925. a.

Kuigi rahvamajanduses 1926./27. a. paranemist ei ole märgata, üksikud alad isegi tagasiminekut näitavad, on rahanduslik seisukord siiski paranenud ja kindlamaks muutunud, mis oma mõju ei ole ka tegelikult avaldamata jätnud eelarve täitmisele.

Riigikontrolli poolt revideeritud andmete järgi, arvesse võttes kõiki tema poolt tehtud parandusi, on tegelikult saadud korralisi ja erakorralisi tulusid Mk. 8.572.580.964 ja kulude kattteks tegelikult välja antud Mk. 8.306.051.926.

Seega olid tulud suuremad ja andsid ülejäägi Mk. 266.589.038, kuna 1925. a. näitas bilansiline kokkuvõte Mk. 182.963.459 ülejääki. Kuigi 1926./27. a. eelarve täitmise ülejääk ületab eelmise aasta oma, ei ole see saavutatud korralistest tuludest, vaid 1926./27. a. erakorralistes tuludes näidatud välislaenust Mk. 236.990.000 suuruses. Peale selle on täitmata kohustusi eelarve seaduse §§ 41 ja 42 põhjal üle kantud järgmise eelarveaasta peale üle 93 milj. m. võrra rohkem, kui neid kanti eelmisest eelarveaastast 1926./27. a. peale, missugune vahe tuleb katta 1926./27. a. eelarve täitmise ülejäägist. Vahekord muutub veelgi 1926./27. eelarveaasta kahjuks, kui arvesse võtta, et riigikassatähtede emissiooni vähendamiseks on kulutatud 1925. a. üle 62 miljoni marga, 1926./27. aastal aga ainult Mk. 3.000.

Üldise pildi eelarvete täitmisest vabariigi algusest kuni 1926./27. eelarveaastani annab tabel järgmisel leheküljel.

Eelarve- aasta		Eelarve		Eelarve täitmine riigi- kontrolli andmetel		Võrreldes eelarvega suure- mad (+), vähemad (—)				Korra- liste kulude %/ kogu- kuludest	Korra- liste tulude %/ kogu- tuludest
		kulud	tulud	kulud	tulud	kulud		tulud			
						Mrk.	%	Mrk.	%		
1918./19.	korralised	—	—	775.942.207	156.202.889	—	—	—	—	73,1	14,7
	erakorral.	—	—	284.882.429	904.621.747	-	—	-	—		
	kokku	—	—	1.060.824.636	1.060.824.636	—	—	—	—		
1920.	korralised	—	—	1.624.469.740	964.842.917	-	—	-	—	13,4	25,8
	erakorral.	—	—	2.112.577.180	2.772.204.003	-	—	-	—		
	kokku	—	—	3.737.046.920	3.737.046.920	—	—	—	—		
1921.	korralised	4.841.524.646	4.264.126.900	4.387.049.990	4.057.313.516	-454.474.656	9,1	-206.813.384	1,8	69,8	64,6
	erakorral.	2.042.554.032	2.122.787.872	1.894.895.797	2.224.632.271	-147.658.235	7,2	101.811.399	1,8		
	kokku	6.884.078.678	6.386.814.772	6.281.945.787	6.281.945.787	-602.132.891	8,7	104.868.985	1,5		
1922.	korralised	4.735.073.615	4.679.818.000	4.194.531.020	5.999.105.189	-540.542.595	11,1	1.319.287.189	28,2	76,8	92,1
	erakorral.	1.256.828.710	1.123.350.900	1.277.244.512	508.855.587	120.415.802	1,6	614.495.313	54,7		
	kokku	5.991.902.325	5.803.168.900	5.471.775.532	6.507.960.776	-520.126.793	8,7	1.704.791.876	12,1		
1923.	korralised	5.130.602.010	6.312.786.200	4.680.290.637	6.200.388.766	-450.311.373	8,7	112.397.434	1,8	68,0	94,3
	erakorral.	1.792.908.970	1.072.248.660	2.201.039.298	370.537.864	108.130.328	22,7	701.710.794	65,1		
	kokku	6.923.510.980	7.385.034.860	6.881.329.935	6.570.926.630	-42.181.045	0,7	814.108.030	11,0		
1924.	korralised	6.048.276.900	6.624.283.600	5.537.654.460	6.864.232.427	-190.622.440	8,1	1.239.918.827	3,6	77,8	98,5
	erakorral.	1.452.129.501	464.197.800	1.586.267.305	102.049.917	134.137.804	9,2	362.147.883	78,0		
	kokku	7.500.406.401	7.088.481.400	7.143.921.765	6.966.282.344	-356.484.636	4,7	-122.199.056	1,7		
1925.	korralised	6.251.486.431	7.607.382.400	5.887.083.828	7.633.678.925	-364.402.693	5,9	126.296.525	0,3	78,7	99,6
	erakorral.	1.700.716.971	148.958.100	1.594.062.674	30.431.036	-106.654.297	6,3	-118.527.064	79,6		
	kokku	7.952.203.402	7.756.340.500	7.481.146.502	7.664.109.961	-471.056.900	5,9	-92.230.539	1,2		
1926./27.	korralised	6.746.743.597	8.309.311.300	6.629.982.361	8.219.197.555	-116.761.236	1,7	-90.113.745	1,1	79,8	95,9
	erakorral.	1.867.371.735	398.883.800	1.676.069.565	353.383.409	-191.302.170	10,2	-45.500.391	11,4		
	kokku	8.614.115.332	8.708.195.100	8.306.051.926	8.572.580.964	-308.063.406	3,5	-135.614.135	1,5		

Eelarve täitmine (kulud-tulud) kogusummades, nagu tabelist näha, näitab järjekindlat tõusu, kuid see tõus ei olnud ühtlane igal aastal. Kuni 1923. aastani ei olnud marga kurss stabiilne, mis ei jätnud ka mõju avaldamata eelarvete täitmise kogusummade peale. Alates 1923. aastast, millisest ajast marga kurss stabiliseerus, näitab eelarvete täitmine tõusu aastate järgi ja võrreldes eelmisega järgmiselt:

1923. a.	5,7%
1924. a.	3,8%
1925. a.	7,3%
1926./27. a.	11,8%

Ühtlasi on ka suurenenud korraliste tulude summa, millisest iga kodaniku peale langes:

1922. a.	Mk. 5.441
1923. a.	„ 5.582 ehk 2,5% võrra rohkem kui 1922. a.
1924. a.	„ 6.153 „ 10,2% „ „ „ 1923. a.
1925. a.	„ 6.834 „ 11,0% „ „ „ 1924. a.
1926./27. a.	„ 7.359 „ 7,8% „ „ „ 1925. a.

Nagu ülaltoodud andmed näitavad, ei ole eelarve täitmine ja korraliste tulude summa ühe elaniku kohta viimase nelja eelarveaasta jooksul ühesuguses proportsioonis tõusnud. Erilist tõusu (11,8%), võrreldes eelmisega, näitab 1926./27. a. eelarve täitmine, kuna korralised tulud tõusid ainult 7,8%, kusjuures osa kulusid tuli katta välislaenuga.

Eelarve täitmise võrdlemisel eelarvega tekivad teatud raskused. Esiteks üldse puudus vabariigi esimesel kahel alg-aastal riigi eelarve ja teiseks eelarve ja tema täitmise konstruktsioon ei võimalda puhtal kujul võrdlust. Juba 1921. a. peale võeti tarvitusele moodus eelarveaasta lõpuks osa täitmatajäänud kohustuste katteks vastavaid krediite üle kanda järgmise eelarveaasta peale ja neid juure arvata Riigikogu poolt vastuvõetud eelarvele. See moodus likseeriti hiljem eelarve sead. §§ 41 ja 42. Selle tõttu on eeltoodud tabelis, eelarve täitmise võrdluseks eelarvega, viimasele juure arvatud eelmisest aastast lahtijäänud krediidid ja maha arvatud järgmise aasta peale ülekantud krediidid.

Võrreldes eelarve täitmist eelarvega, alates 1921. a., selgub, et tulusid kogusummades on igal aastal, välja arvatud 1922. a., vähem saadud, kui eelarves ette nähtud. Kuid korralised tulud niisugust püsivat vahet ei näita. Nii on 1921., 1923. ja 1926./27. a. korralisi tulusid vähem saadud ja teistel aastatel rohkem, kui eelarves ette nähtud. Eelarvete ja nende täitmise vahe kõigub viimase kuue aasta jooksul korraliste tulude alal: — 4,8% (1921. a.) ja + 28,2% (1922. a.) vahel ja erakorraliste tulude alal: — 79,6% (1925. a.) ja + 4,8% (1921. a.) vahel, mis laseb oletada mittetäpset eelarve kokkuseadmist. Kulude alal on tegelikud kulud kogusummas järjekindlalt vähemad olnud, kui eelarve järgi kavatsatud. Korraliste kulude alal väheneb see vahe, alates 1922. aastast, järjekindlalt 11,4% pealt 1922. a. 1,7% peale 1926./27. a. Erakorraliste kulude alal kõigub eelarvete ja nende täitmise vahe: — 10,2% (1926./27. a.) ja + 22,7% (1923. a.) vahel. Paistab, et kuluks rohkem krediite nõutud, kui kulutada suudetud. Kui aga arvesse võtta, et eelarve täitmine on kuni 1925. a. puudujääkidega lõppenud, siis tuleb selle nähtuse peale vaadata kui kulude kärpimisele puudujäägi vähendamiseks või puudujäägi ärahoidmiseks.

Eelarvete täitmine vabariigi algusest kuni 1925. a., välja arvatud 1922. a., on lõppenud puudujääkidega, millised on kaetud kuni 1922. aastani välislaenudest, krediit-opsioonidest ja kullatagavarade realiseerimisest saadud summadega, kuna 1923. ja 1924. aastal — ülejäägist, mis saadi 1922. a. eelarve täitmisest. 1925. ja 1926./27. aastal on eelarvete täitmine lõppenud ülejääkidega.

Eelarvete täitmise tasakaalustamise peale viimastel aastatel on suurt mõju avaldanud erakorraliste kulude kokkutõmbamine, mis algas 1923. aastast. Nii on erakorraliste kulude katteks kulude kogusummast tarvitatud:

1923. aastal	32,0%
1924. „	22,2%
1925. „	21,3%
1926./27. „	20,2%

1926./27. a. eelarve täitmise üksikasjaline käsitus ja võrdlus eelmise kolme aasta eelarvete täitmisega on toodud allpool kulude ja tulude kohta eraldi.

K U L U D.

Riigi 1926./27. a. kuludeks määratud krediitide üldsummad kujunevad järgmiselt:
1926./27. a. põhieelarve järgi on krediite määratud:

korralisteks kuludeks	Mk. 6.326.390.500	
erakorralisteks kuludeks:		
A. riigi keskasutuste kuludeks . . . . . „	1.120.551.000	
B. operatsiooni-fondideks . . . . . „	401.500.000	Mk. 7.848.441.500
Põhieelarve järgi ettenähtud kulused suurendati 3 lisaeelarve- ja eriseadusega:		
korralsi kulused	Mk. 504.054.600	
erakorralsi kulused:		
A. riigi keskasutuste kulused . . . . . „	209.239.200	
B. operatsiooni-fondisid . . . . . „	145.959.800	Mk. 859.253.600
Seega kulused 1926./27. a. eelarve järgi ette nähtud		Mk. 8.707.695.100
Peale selle on kulude eelarve suurenenud 1925. a. krediitide üle- jääkidega, mis eelarve seaduse §§ 41 ja 42 alusel 1926./27. a. eel- arve juure arvatud:		
korralisteks kuludeks	Mk. 33.638.997	
erakorralisteks kuludeks:		
A. riigi keskasutuste kuludeks . . . . . „	352.882.073	
B. operatsiooni-fondideks . . . . . „	146.000.000	Mk. 532.521.070
Seega lõpuliselt 1926./27. a. eelarve järgi krediite määratud		Mk. 9.240.216.170
sellest korralisteks kuludeks	Mk. 6.864.084.097	
erakorralisteks kuludeks:		
A. riigi keskasutuste kuludeks . . . . . „	1.682.672.273	
B. operatsiooni-fondideks . . . . . „	693.459.800	
Eelarve summa on Mk. 1.391 774.670 ehk 17,7% võrra suurem, kui põhieelarve järgi ette nähtud kulud.		
Määratud krediitidest on 1926./27. a. jooksul kulutatud:		
korralisteks kuludeks (96,6% määratud kre- diidist)	Mk. 6.629.982.361	
erakorralisteks kuludeks:		
A. riigi keskasutuste kuludeks (71,9% mää- ratud krediidist) . . . . . „	1.210.967.493	
B. operatsiooni-fondideks (67,0% määratud krediidist) . . . . . „	465.099.072	
Ülekanne	Mk. 8.306.048.926	

Ülekulud.

Peale selle tuleb kuluna võtta 1926./27. eelarveaasta jooksul ringkäigust kõrvaldatud E. V. kassavekslite summa . . . . . Mk. 3.000.

Seega kokku 1926./27. a. kulused Mk. 8.306.051.926, missugune summa on suurem, kui põhieelarves ette nähtud Mk. 457.610.426 ehk 5,8% võrra ja vähem, kui kulude eelarve kogusumma Mk. 934.164.244 ehk 11,2% võrra.

Eelnimetatud kulud on eelarvepärased, s. t. püsivad riigi eelarve §§-idega kindlaks määratud krediitide piirides, välja arvatud järgnevalt ülesloetud ülekulud, s. o. kulud, mis suguseid teatavate eelarve §§ arvele on kantud rohkem, kui nende §§ järgi krediite määratud ja mis kaetud teiste §§ järgi ülejäänud krediitidest. Ülekulusid on teinud järgmised ametkonnad:

a) korraliste kulude alal:

haridusministeerium	Mk.	25
siseministeerium	,,	5.246
sõjaministeerium	,,	265.538
teedeministeerium	,,	99.852
välisministeerium	,,	337.835
töö-hoolekandeministeerium	,,	15.226
	Kokku Mk.	723.722

b) erakorraliste kulude alal:

rahaministeerium (emissioon)	Mk.	3.000
	Kokku Mk.	726.722

Eeltoodud ülekulud on kindlaks tehtud riigikontrolli revisjoni tagajärjel ja nende summade võrra tuleb vabariigi valitsuse poolt esitatud eelarve täitmise aruannet täiendada, välja arvatud Mk. 25 haridusministeeriumi alal, missugune summa on vabariigi valitsuse poolt esitatud eelarve täitmise aruandes näidatud.

Lähemad andmed ülalnimetatud ülekulude tekkimise kohta on näidatud parandusteetpanekus riigi 1926./27. a. eelarve täitmise aruandele.

Võrreldes eelmise (1925. a.) eelarveaastaga, peab konstateerima, et ülekulude üldine summa on tunduvalt vähenenud ja nimelt korraliste kulude alal 55% võrra, kuna erakorraliste kulude alal ülekulused 1926./27. a. on olnud ainult Mk. 3000.

Krediitide ülejäägid. Osa riigi keskasutusi ei ole suutnud eelarveaasta jooksul ära tarvitada kõiki eelarvega määratud krediite, mille tõttu on tekkinud krediitide ülejäägid. Osa ülejääke on tekkinud keskasutustest mitteolenevatel põhjustel, nagu näiteks pole suudetud eelarveaasta lõpuks ehitustöid ja kinnisvarade soetusi lõpule viia, kuni 15. märtsini sõlmitud lepingute põhjal kohustusi täita, operatsiooni-fonde riigikassast välja võtta jne. Sarnased ülejäägid kuuluvad eelarve sead. §§ 41. ja 42. põhjal juurearvamisele järgneva aasta eelarvele ja antakse riigiasutustele käsutamiseks samaks otstarbeks, milleks nad olid määratud.

Osa ülejääke on tekkinud põhjustel, et on suudetud kulused kokku hoida, või on rohkem krediite nõutud, kui kulude tegemiseks tarvis oli. Niisugused krediitide ülejäägid suletakse eelarve seaduse § 40. põhjal.

Krediitide ülejäägid, mis eelarveseaduse § 41. alusel sulgemata jäetud ja sama seaduse § 42. põhjal 1927./28. a. eelarve juure arvatud, kujunevad järgmiselt:

korralisteks kuludeks	Mk.	117.340.500
---------------------------------	-----	-------------

1927./28. a. peale ülekantud krediitid.

erakorralisteks kuludeks:		
A. riigi keskasutuste kuludeks	Mk.	416.263.038
B. operatsiooni fondideks	„	92.497.300
	Kokku Mk.	626.100.838

Üksikute keskasutuste järgi on 1927./28. a. peale üle kantud krediite:

Riigi keskasutuse nimetus	Ülekantud 1927./28. eelarve juure:		
	korralisteks kuludes	erakorralisteks kuludeks	
		A. riigi keskasutuste kuludeks	B. operatsiooni fondideks
riigivanem ja riigikantselei	173.300	2.029.000	—
rahaministeerium	9.532.800	380.000	—
haridusministeerium	200.900	4.112.600	1.000.000
kohtuministeerium	136.000	—	—
siseministeerium	688.800	—	—
sõjaministeerium	56.157.200	121.545.000	—
põllutööministeerium	6.933.200	54.867.700	90.944.000
teedeministeerium	41.462.700	224.772.538	—
töö-hoolekandeministeerium	2.055.600	8.556.200	553.300
Kokku	117.340.500	416.263.038	92.497.300

Krediitide ülejäägid kõikide §§ järgi, mis eelarve seaduse alusel sulgemisele kuuluvad, kujunevad järgmiselt:

korraliste kulude alal	Mk.	117.484.959
erakorraliste kulude alal:		
A. riigi keskasutuste kulude alal	„	55.441.742
B. operatsiooni fondide alal	„	135.863.427
	Kokku Mk.	308.790.128

Suletud krediitide ülejäägid.

Andmed suletud krediitide kohta keskasutuste järgi on toodud alljärgnevatel tabelites ühes eelarve täitmise võrdlusega.

Eelarve seadusega maksmapandud eelarve täitmise ja arvestamise kord ei võimalda kulude otsekohest võrdlust eelarvega. Nagu eelpool nimetatud, arvatakse eelarvele juure eelmisest aastast üle kantud krediitid ja kulude summad sisaldavad ka nende ülekantud krediitide arvel tehtud kulusid, kuna osa eelarvega määratud krediitidest jääb aga kulutamata ja arvatakse järgneva aasta eelarvele juure. Niisugune arvestamise viis ei võimalda kindlaks teha, kui suur osa kulusid on tegelikult tehtud eelarvega selleks otstarbeks määratud krediitidest.

Kulude võrdlus eelarvega.

Kaudsel teel saab seda ülesannet teostada suletud krediitide ülejäägi võrdluse põhjal ja lisaelarvetega määratud krediitidega. See käsitlusviis ei ole päris täpne, sest suletud krediitide ülejäägid sisaldavad ka eelmise aasta ülekantud krediitide ülejääke, kuid viimased on niivõrd tähtsusetad, et võrdluse tulemuste peale peaaegu ei avalda mõju.

Selle käsitusviisi juures kujuneb eelarve täitmine järgmiselt:

Korraliste kulude alal:

Riigi keskasutus	1926./27. a. põhi- ja lisaelarvete järgi ning muul seaduslikul alusel määratud krediite	31. III. 27. a. suletud krediitide ülejääk	Suletud krediidi % määratud krediidist
riigikogu	48.059.500	6.084.614	12,7
riigivanem ja riigikantslei	26.783.300	1.563.266	5,8
riigikontroll	37.765.500	105.882	0,3
rahaministeerium	564.657.200	7.911.510	1,4
kaubandus-tööstusministeerium	17.424.500	580.710	3,3
haridusministeerium	729.495.500	12.877.420	1,8
kohtuministeerium	313.832.800	7.802.367	2,5
siseministeerium	426.595.800	1.161.935	0,3
sõjaministeerium	1.611.067.800	1.320.149	0,1
põllutöoministeerium	397.572.300	6.295.308	1,6
teedeministeerium	1.889.952.000	40.341.775	2,1
välisministeerium	102.947.000	3.852.700	3,7
töö-hoolekandeministeerium	451.238.300	13.390.614	3,0
riigi võlad	213.053.000	14.196.709	6,7
Kokku	6.830.445.100	117.484.959	1,7

Üldiselt on korraliste kulude alal 1,7% võrra vähem kulutatud, kui eelarves ette nähtud. Üksikute riigi keskasutuste järgi tõuseb see protsent kuni 12,7% (Riigikogu) ja langeb kuni 0,1% (sõjaministeerium).

Riigi keskasutuste erakorraliste kulude alal:

Riigi keskasutus	1926./27. a. põhi- ja lisaelarvete järgi ning muul seaduslikul alusel määratud krediite	31. III. 27. a. suletud krediitide ülejääk	Suletud krediidi % määratud krediidist
riigivanem ja riigikantslei	14.197.000	34.000	0,2
rahaministeerium	131.064.900	14.636.724	11,2
kaubandus-tööstusministeerium	125.500	76	—
haridusministeerium	167.750.900	1.316.406	0,8
kohtuministeerium	14.179.200	8.938	0,1
siseministeerium	1.000.000	—	—
sõjaministeerium	358.232.800	4.148.456	1,2
põllutöoministeerium	108.867.400	10.962.009	10,1
teedeministeerium	476.143.300	21.190.201	4,4
töö-hoolekandeministeerium	58.229.200	3.144.932	5,4
Kokku	1.329.790.200	55.441.742	4,2

Keskasutuste erakorraliste kulude alal on 4,2% vähem kulutatud, kui eelarves ette nähtud, mis on tingitud osalt eelarve puudulikkusest kokkuseadmisest. Nii on Riigikogu poolt 25. märtsil 1926. a. vastuvõetud ja 13. aprillil 1926. a. maksmahakanud seadusega

määratud krediite: rahaministeeriumile — Mk. 13.000.000, haridusministeeriumile Mk. 1.000.000 ja töö-hoolekandeministeeriumile — Mk. 3.000.000. Lisaeelarvega nr. 1 on samad krediidid teistkorda määratud, kuna kulud on üks kord tehtud, mille tõttu samad summad ka üle jäävad.

Operatsiooni fondide alal:

Riigi keskasutuste nimetus	1926./27. a. põhi- ja lisaeelarvete järgi ning muul seaduslikul alusel määratud krediite	31. III. 27. a. suletud krediitide ülejääk	Suletud krediidi % määratud krediidist
rahaministeerium	192.173.800	100.000.750	52,0
kabandus-tööstusministeerium	2.000.000	—	—
haridusministeerium	4.500.000	—	—
sõjaministeerium	20.000.000	—	—
põllutöoministeerium	326.000.000	35.862.642	11,0
teedeministeerium	1.116.000	—	—
töö-hoolekandeministeerium	1.670.000	35	—
Kokku	547.459.800	135.863.427	24,8

Operatsiooni fondide alal on suurem ülejääk tekkinud rahaministeeriumi alal, mis tingitud sellest, et Riigikogu poolt 25.III.26. a. vastuvõetud ja 13. aprillil 1926. a. jõusseastunud seaduse põhjal on määratud Maapanga põhikapitaliks Mk. 100.000.000. Kulud on aga tehtud 31.III.26. a. ja näidatud 1926. a. esimese kolme kuu aruandes ülekuluna, mille tõttu tuleb see summa 1926./27. a. lugeda 1926. a. esimese kolme kuu jooksul tehtud ülekuulu katteks.

1926./27. a. korralised kulud, võrreldes 1925. aasta kuludega, on suurenenud Mk. 742.898.533 ehk 12,6% võrra. Tähtsamad suurenemised on olnud järgmiste kulude alal:

1) palkade alal 300,1 miljoni marga võrra, mis on tingitud riigiametnikkudele ja -töölisele väljaantud erakorralistest lisapalkadest;

2) riigi võlgade ja protsentide tasumise alal 161,2 miljoni marga võrra, mis tingitud välislaenu fundeerimisest;

3) teede, sildade ja parvede korrashoiu alal 52,8 miljoni marga võrra;

4) pensionide alal 35 miljoni marga võrra, mis on sündinud peaaesjalikult riigi- ja omavalitsusteenijate pensionikapitali ning riigiasutustes ja -ettevõtetes töötavate tööliste pensioni arvel;

5) veokulude arvel 31,2 miljoni marga võrra, mis tingitud peaaesjalikult hobuste ja hoburiistade muretsemisest sõjaministeeriumile ja postiveo tasu suurenemisest;

6) kultuurilise toetuse alal 26,1 miljoni marga võrra. Suurenenud on toetused hoolekande alal 14,5 miljoni, tervishoiu alal 6,9 miljoni, põllumajanduse alal 6 miljoni, hariduse alal 3,5 miljoni ja kehalise kasvatuse alal 0,6 miljoni marga võrra. Sealjuures on aga vähenenud toetused kunsti ja teaduse alal 1,6 miljoni, kirjanikkudele ja kunstnikkudele 1,4 miljoni, kirjanduse alal 1 miljoni ja muuseumi alal 0,7 miljoni marga võrra.

7) toitlusvarustuse alal 18,2 miljoni marga võrra. Suurenenud on kaitseväge ja piirivalve toitlusvarustuse kulud inimeste toidu alal 43,4 milj. marga võrra, kuid sellevastu on vähenenud kulud hobuste moonal alal 25,2 milj. marga võrra;

8) hoonete remondi alal 17,7 miljoni marga võrra kapitaalremondi arvel;

Kulude võrdlus 1925. aasta kuludega üksikute kululiikide järgi.

Kulude suurenemine.

9) ametnikkude ja teenijate toetuse alal 17,1 milj. marga võrra, mis on tingitud laste-abirahade suurenemisest;

10) majapidamise kulude alal 15,8 milj. marga võrra. Majapidamise kuludest on suurenenud üür 15,1 milj., majateenijate ja tööliste tasu 3,5 miljoni, valgustuse kulud 2,9 milj., puhastuse ja korrashoiu kulud 2 milj., vee kulu 1,6 milj. ja mitmesugused kulud 0,8 milj. marga võrra. Kütte kulud on aga vähenenud 10,3 milj. marga võrra;

11) riikliku hoolekande alal 15,6 miljoni marga võrra. Üldised kulud hoolekande alal on suurenenud 3,2 miljoni, hoolekande alal nõrdameelsete eest 10,8 miljoni ja invaliidide ravitsemise alal 0,6 miljoni marga võrra ning täiesti uuteks osutuvad hoolekande kulud tööpuuduse puhul 1 miljoni marga suuruses;

12) ametnikkude ja teenijate varustuse alal 13,7 miljoni marga võrra peaasjalikult sise- ja teedeministeeriumi arvel;

13) rahva tervishoiu alal 11,4 miljoni marga võrra peaasjalikult külgehakkavate haiguste vastu võitlemise alal;

14) kantseleikulude alal 10,9 miljoni marga võrra peaasjalikult kirjutus- ja joonistusmaterjalide ning posti, telegraafi ja telefoni kulude arvel;

15) rahvusvaheliste maksude alal 10,6 miljoni marga võrra peaasjalikult teedeministeeriumi arvel;

16) metsaasjanduse alal 9,3 miljoni marga võrra, kusjuures kulud on tõusnud kultuurtööde ja lankide puhastuse arvel 6,7 miljoni ja hüdrotehnilise paranduse arvel 5,3 miljoni marga võrra ning langenud maksude arvel metsamaadelt 2,7 miljoni marga võrra;

17) ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remondi alal 9,3 miljoni marga võrra, kusjuures kapitaalremont on tõusnud 2,8 miljoni ja jooksev remont 6,5 miljoni marga võrra;

18) teedeministeeriumi abiettevtete kulude alal 8,5 miljoni marga võrra;

19) laenude realiseerimise kulude ja kursivahede alal 5 miljoni marga võrra;

20) ametsõitute alal 4,7 miljoni marga võrra;

21) relvade ja nende varustuse alal 4,7 miljoni marga võrra;

22) tunnistajate ja ekspertide tasu alal 3,6 miljoni marga võrra, peaasjalikult kohtuministeeriumi arvel;

23) autasude ja ergutusrahade alal 3,4 miljoni marga võrra peaasjalikult teedeministeeriumi arvel;

24) väärtmärkide valmistamise alal 2,7 miljoni marga võrra;

25) haigete ülevalpidamise alal 2,6 miljoni marga võrra peaasjalikult haigete toitmise arvel;

26) hoolealuste ülevalpidamise alal 2,5 miljoni marga võrra, missugused kulud on tõusnud nii toitmise, varustamise kui ka arstimise arvel.

Kulude vähenemine.

Üksikute kululiikide alal on tulnud ette ka kulude vähenemisi:

1) piirituse monopoli erikulude alal 19,6 miljoni marga võrra, kusjuures on langenud kulud piirituse ostu arvel 52,3 miljoni ja pudelite ja kastide arvel 10,1 miljoni marga võrra. Tõusnud on aga kulud piirituse puhastuse arvel 3 miljoni, materjalide arvel 5 miljoni, müügilesaatmise arvel 33,5 miljoni, eetri valmistamise arvel 0,7 miljoni ja tööliste tasu arvel 0,6 miljoni marga võrra;

2) segakulude alal 8,5 miljoni marga võrra, mis tingitud manöövrivate kulude ärajäämisest;

3) insenerilise ja tehnilise varustuse alal 5,7 miljoni marga võrra;

4) esinduse alal 4,3 miljoni marga võrra, mis tingitud peaaesjalikult esinduskulude vähenemisest riigivanema arvel 3,3 miljoni, riigikogu arvel 0,5 ja välisministeeriumi arvel 0,5 miljoni marga võrra;

5) sõjalaevade varustuse ja korrashoiu alal 4 miljoni marga võrra;

6) kodifikatsiooni ja kirjastamise alal 3,8 miljoni marga võrra;

7) rahvusvaheliste lepingute sõlmimise ja täitmise alal 2,3 miljoni marga võrra;

8) konverentside ja erakorraliste esinduste alal 2 miljoni marga võrra;

9) vangide ülevalpidamise alal 2,1 miljoni marga võrra, kusjuures toitmise kulud on langenud 5,9 miljoni marga võrra, kuna aga riidevarustuse kulud on tõusnud 3,3 miljoni ja haigete ülevalpidamise kulud 0,5 miljoni marga võrra.

1926./27. a. on kulutatud korralistest kuludest:

teedeministeeriumi kuludeks	27,4%
sõjaministeeriumi kuludeks	23,6%
haridusministeeriumi kuludeks	10,8%
rahaministeeriumi kuludeks	8,4%
töö-hoolekandeministeeriumi kuludeks	6,6%
siseministeeriumi kuludeks	6,4%
põllutööministeeriumi kuludeks	5,9%
kohtuministeeriumi kuludeks	4,6%
riigi võlgade kuludeks	2,9%
välisministeeriumi kuludeks	1,5%
riigikogu kuludeks	0,6%
riigikontrolli kuludeks	0,6%
riigivanema ja riigikantselei kuludeks	0,4%
kaubandus-tööstusministeeriumi kuludeks	0,3%

Riigi keskasutuste korraliste kulude võrdlus korraliste kulude kogusummaga.

See kulude vahekord üksikute keskasutuste vahel ei ole püsiv võrreldes eelmiste aastatega, nagu seda näitab alljärgnev tabel:

Riigi keskasutuse nimetus	Riigi keskasutuste korraliste kulude võrdlus korraliste kulude kogusummaga			
	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
riigikogu	0,6	0,7	0,7	0,8
riigivanem ja riigikantselei	0,4	0,5	0,4	0,5
riigikontroll	0,6	0,6	0,7	0,7
rahaministeerium	8,4	9,4	9,9	8,5
kaubandus-tööstusministeerium	0,3	0,2	0,3	0,5
haridusministeerium	10,8	10,7	10,6	11,1
kohtuministeerium	4,6	4,6	4,5	5,5
siseministeerium	6,4	6,4	6,2	6,6
sõjaministeerium	23,6	25,0	22,9	24,1
põllutööministeerium	5,9	5,8	5,8	6,0
teedeministeerium	27,4	27,9	29,9	28,4
välisministeerium	1,5	1,9	2,1	2,4
töö-hoolekandeministeerium	6,6	5,7	5,1	4,5
riigi võlad	2,9	0,6	0,9	0,4
Kokku	100	100	100	100

Võrreldes üksikute riigi keskasutuste korraliste kulude protsendilist suhet korraliste kulude üldsummaga viimase nelja eelarveaasta eest, selgub, et mõnede asutuste (Riigikogu, riigikontroll, kaubandus-tööstusministeerium ja välisministeerium) kulud näitavad kalduvust vähenemisele. Teiste riigi keskasutuste (rahaministeerium ja teedeministeerium) kulud näitavad 1924. a. tõusu, kuid sellest aastast alates järjekindlat vähenemist; haridus- ja põllutööstusministeeriumi kulud on langenud 1924. a., kuid tähendatud aastast peale näitavad järjekindlat tõusu; kohtu- ja siseministeeriumi kulud on 1924. a. langenud, kuid 1925. a. pisut tõusnud ja 1926./27. a. samal tasapinnal püsinud; töö-hoolekandeministeeriumi kulud ja riigi võlgade tasumine näitavad järjekindlat tõusu ja ebaseisukaks osutuvad riigivanema, riigikantselei ja sõjaministeeriumi kulud.

**Kulude liikumine
1923. — 1926./27. a.**

Korraliste kulude liikumist 1923.—1926./27. eelarveaastate eest riigi keskasutuste järgi kujutab järgmisel leheküljel toodud tabel, kusjuures kulude liikumise aluseks on võetud 1923. aasta.

Korralised kulud.

Nagu tabelist näha, näitavad korralised kulud üldiselt järjekindlat kalduvust suurenemisele. Võrreldes aga kulusid üksikute riigi keskasutuste järgi, ei ole kulude tõus ühtlane kõigis asutustes, vaid ühedel suurem, teistel vähem, ja kaubandus-tööstus- ja välisministeeriumis on märgata isegi tunduvat kulude vähenemist.

Üksikasjalisem korraliste kulude suurenemise ja vähenemise põhjuste selgitamine on toodud allpool üksikute ministeeriumide tegevuse ülevaates.

Erakorralised kulud.

Riigi keskasutuste erakorralised kulud näitavad 1924. a. võrreldes 1923. aastaga vähenemist 29% võrra, kuid järgmistel aastatel näitavad nad juba tõusu, kuigi mitte nii suures proportsioonis, nagu korralised kulud.

Üksikute kululiikide alal on tehtud erakorralisi kulusid järgmisteks otstarveteks:

1) hoonete ehituste, kapitaalremontide ja sisseseadete peale:

1926./27. a.	Mk.	145.912.268
1925. a.	„	176.737.724
1924. a.	„	176.361.930
1923. a.	„	307.410.989

2) raudteede, maanteede ja sildade ehituse ning korrashoiu peale:

1926./27. a.	Mk.	403.109.280
1925. a.	„	149.151.949
1924. a.	„	135.989.288
1923. a.	„	201.288.522

3) telegraafi ja telefoni ehituse ning korrashoiu peale:

1926./27. a.	Mk.	39.229.755
1925. a.	„	46.684.055
1924. a.	„	67.229.324
1923. a.	„	52.555.849

4) sadamate, tuletornide ehitamise ja korrashoiu ning hüdrotehniliste ehituste peale:

1926./27. a.	Mk.	29.160.990
1925. a.	„	17.620.451
1924. a.	„	26.123.681
1923. a.	„	58.681.041

1	Kulutatud markades				Kulud võrreldes 1923. a. suhtarvudes 1923. a. = 100%		
	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.	1926./27.a.	1925. a.	1924. a.
2	3	4	5	6	7	8	
KORRALISED KULUD.							
Riigikogu	41.974.886	42.253.335	40.092.804	39.774.438	105	106	101
Riigivanem ja riigikantselei	27.380.217	31.554.594	23.879.419	22.115.449	124	143	108
Riigikontroll	37.659.618	37.044.378	40.679.811	34.482.159	109	107	118
Rahaministeerium	554.209.629	554.629.027	551.167.394	396.703.100	133	133	132
Kaubandus-tööstusministeerium	16.843.790	13.572.886	16.343.956	20.988.917	80	65	78
Haridusministeerium	716.441.706	626.165.534	590.515.431	521.604.794	137	120	113
Kohtuministeerium	305.894.433	273.246.211	251.340.487	259.112.784	118	105	97
Siseministeerium	424.750.311	378.857.278	345.625.448	307.170.826	138	123	112
Sõjaministeerium	1.562.720.494	1.469.336.255	1.269.905.259	1.130.144.894	138	130	112
Põllutööstusministeerium	387.969.061	342.751.617	318.741.491	278.681.657	139	123	114
Teedeministeerium	1.819.791.877	1.637.099.358	1.659.190.155	1.328.619.766	137	123	125
Välisministeerium	99.432.735	112.489.815	116.857.664	112.732.656	88	100	104
Töö-hoolekandeministeerium	436.057.312	335.530.114	282.913.025	208.021.370	210	161	136
Riigi võlad	198.856.292	32.553.426	50.502.116	20.137.827	394	64	100
Kokku korralised kulud	6.629.982.361	5.887.083.828	5.557.654.460	4.680.290.637	142	126	119
ERAKORRALISED KULUD.							
A. Riigi keskasutuste kulud.							
Riigikogu	—	1.515.255	101.000	3.018.850	—	50	3
Riigivanem ja riigikantselei	12.134.000	9.906.490	3.789.749	64.234.789	19	15	6
Rahaministeerium	116.048.176	153.536.328	153.967.801	232.916.059	50	66	66
Kaubandus-tööstusministeerium	125.424	43.454.513	600.000	5.417.793	0,2	802	1
Haridusministeerium	162.321.894	19.933.673	31.403.078	37.912.347	428	53	83
Kohtuministeerium	14.170.262	4.994.674	211.801	12.928.146	6690	2358	100
Siseministeerium	1.000.000	2.171.682	27.968.320	274.204.515	8	17	216
Sõjaministeerium	308.000.742	369.028.657	166.897.647	25.714.662	112	135	61
Põllutööstusministeerium	74.590.423	53.395.839	32.883.622	380.090.593	290	208	128
Teedeministeerium	471.132.511	227.229.718	252.826.450	—	124	60	67
Töö-hoolekandeministeerium	51.444.061	114.060.604	39.096.133	16.918.986	304	674	231
Riigi võlad	—	68.334.062	36.244.564	—	—	—	—
Kokku riigi keskasutuste kulud	1.210.967.493	1.067.562.095	745.990.165	1.053.376.740	115	101	71
B. Operatsiooni fondid.							
Rahaministeerium	119.673.050	64.334.400	195.465.600	155.480.000	77	41	126
Kaubandus-tööstusministeerium	2.000.000	10.000.000	50.000.000	182.840.300	1	5	27
Haridusministeerium	4.000.000	3.600.000	4.584.052	4.020.000	100	90	114
Sõjaministeerium	27.000.000	13.000.000	—	—	—	—	—
Põllutööstusministeerium	307.193.357	249.000.000	366.750.500	305.544.000	101	81	120
Teedeministeerium	4.116.000	106.379.400	20.000.000	15.000.000	27	709	133
Töö-hoolekandeministeerium	1.116.665	18.000.000	3.000.000	—	—	—	—
Kokku operatsiooni fondid	465.099.072	464.312.800	639.800.152	662.884.300	70	70	96
C. Siselaenu ja emissioon.							
Siselaenu tasumine	—	—	—	34.420.700	—	—	—
Emissiooni kustutamine	3.000	62.136.779	200.476.988	450.357.558	—	14	44
Kokku siselaenu ja emissioon	3.000	62.136.779	200.476.988	484.778.258	—	13	41
Kokku erakorralised kulud	1.676.069.565	1.594.062.674	1.586.267.305	2.201.039.298	76	72	72
Kokku korralised ja erakorralised kulud	8.306.051.926	7.481.146.502	7.143.921.765	6.881.929.935	121	109	104

5) toetuste peale omavalitsustele õpetajate palkade maksmiseks:	
1926./27. a.	Mk. 135.220.046
1925. a.	,, 143.539.900
1924. a.	,, 122.039.100
1923. a.	,, 113.174.600
6) riigikaitse peale:	
1926./27. a.	Mk. 220.219.826
1925. a.	,, 272.702.516
1924. a.	,, 81.479.512
1923. a.	,, 173.964.409
7) maaparanduse peale:	
1926./27. a.	Mk. 43.967.626
1925. a.	,, 30.293.335
1924. a.	,, 26.901.711
1923. a.	,, 16.079.836
8) vabadussõjalaste autasude ja vabadusristi aumärkide valmistamise peale:	
1926./27. a.	Mk. 12.134.000
1925. a.	,, 6.427.907
1924. a.	,, 344.000
1923. a.	,, 55.193.000
9) sõjaaegsete rekvireerimiste ja kahjude tasumise peale:	
1926./27. a.	Mk. 6.363.276
1925. a.	,, 9.989.028
1924. a.	,, 29.117.293
1923. a.	,, 24.898.235
10) riigi võlgade tasumise peale:	
1925. a.	Mk. 68.334.062
1924. a.	,, 36.244.564
1923. a.	,, 39.819.023
11) tööpuuduse vastu võitlemise peale:	
1926./27. a.	Mk. 23.200.000
1925. a.	,, 60.988.921
1924. a.	,, 24.792.290
12) maaseadusega võõrandatud maadel ingrosseeritud võlgade protsentide, kustutuste ja muude kulude ning regulatiiv maksude peale:	
1926./27. a.	Mk. 20.245.101
1925. a.	,, 17.052.115
13) Vanamõisa põlevkivikaevanduse väljaostmiseks riigi põlevkivitööstusele ja sellele võõrandatud maade eest tasu maksmiseks:	
1926./27. a.	Mk. 125.424
1925. a.	,, 41.914.513
14) pensionikapitaliks:	
1925. a.	Mk. 15.000.000

15) statistiliste üleskirjutamiste peale:

1925. a.	Mk.	2.945.622
1924. a.	„	2.725.000
1923. a.	„	9.061.789

16) mitmesugusteks kuludeks:

1926./27. a.	Mk.	132.079.900
1925. a.	„	8.180.000
1924. a.	„	16.642.470
1923. a.	„	1.249.443

Viimasest summast moodustavad suure osa toetused omavalitsustele, millised välja antud vastutasuks piirituse ja viina ostulubadelt saadud sissetulekute asemel, lubade ära-kaotamise tõttu 1. jaanuarist 1926. a.

omavalitsustele	Mk.	67.000.000
Kultuur-kapitalile	„	33.664.900
Punase Ristile	„	7.500.000
Vigastatud sõjameeste ühingule „	„	5.000.000
piiriäärsete maade kultuurili-		
seks edendamiseks	„	4.961.000
Karskuse-keskliidule	„	4.000.000
Laidoneri kapitalile	„	2.500.000

Operatsiooni fondidena on välja antud:

Operatsiooni fondid.

1926./27. a.	Mk.	465.099.072
1925. a.	„	464.313.800
1924. a.	„	639.800.152
1923. a.	„	662.884.300

Eelnimetatud summadest on välja antud:

1) ehituslaenusid elukorterite ja koolimajade ehitamiseks:

1926./27. a.	Mk.	270.555.828
1925. a.	„	179.300.000
1924. a.	„	428.250.500
1923. a.	„	343.544.000

2) laenudeks riigi ettevõtetele põhi- ja operatsioonikapitalide näol:

1926./27. a.	Mk.	51.999.250
1925. a.	„	129.379.400
1924. a.	„	90.000.000
1923. a.	„	133.340.300

3) põllumajanduslikkude laenudena:

1926./27. a.	Mk.	95.000.000
1925. a.	„	111.000.000
1924. a.	„	95.000.000
1923. a.	„	87.480.000

4) tööstus-kaubanduslike laenudena:

1926./27. a.	Mk.	30.427.329
1925. a.	„	23.034.400
1924. a.	„	17.965.600
1923. a.	„	95.000.000

5) mitmesugusteks otstarveteks:

1926./27. a.	Mk.	17.116.665
1925. a.	„	21.600.000
1924. a.	„	8.584.052
1923. a.	„	3.520.000

Siselaenu ja emissioon.

Siselaenu tasumise ja emissiooni kustutamise alal on kulutatud:

1926./27. a.	Mk.	3.000
1925. a.	„	62.187.104
1924. a.	„	200.476.988
1923. a.	„	484.778.258

Siselaenu ja emissiooni liikumise ülevaade on toodud rahaministeeriumi tegevuse ülevaates riigikassa osas.

T U L U D.

1926./27. a. tulusid oli põhieelarve järgi ette nähtud:

korralsi	Mk.	7.579.557.700	
erakorralsi	„	268.883.800	Mk. 7.848.441.500

Põhieelarve järgi ettenähtud tulusid suurendati 3 lisaeelarvega:

korralsi	Mk.	729.753.600	
erakorralsi	„	12.000.000	Mk. 741.753.600

Seega üldse tulusid 1926./27. a. eelarve järgi ette nähtud:

korralsi	Mk.	8.309.311.300	
erakorralsi	„	280.883.800	Mk. 8.590.195.100

1926./27. a. põhieelarves ettenähtud tulud on lisaeelarvetega tõusnud Mk. 741.753.600 ehk 9,4% võrra.

Peale selle on tulude eelarve suurenenud:

a) krediitide sulgemise seadusega määratud krediitidega (eelarve seadus §§ 41 ja 42) — . . . . . Mk. 532.521.070

b) eriseadusega määratud krediitidega („R.

T.“ nr. 30—1926. a.)	Mk.	118.000.000	Mk. 650.521.070
--------------------------------	-----	-------------	-----------------

Seega lõplik 1926./27. a. eelarve tulude summa, mis kuludega tasakaalu seatud, — . . . . .

Mk. 9.240.716.170

Riigikontrolli poolt revideeritud andmetel on 1926./27. a. tegelikult tulusid saadud:

Tegelikud tulud.

korralsi	Mk.	8.269.899.703	
--------------------	-----	---------------	--

erakorralsi	„	352.216.747	Mk. 8.622.116.450
-----------------------	---	-------------	-------------------

Tulud on suurenenud riigikontrolli poolt revisjoni korras kindlakstehtud andmete alusel:

1) sõjaministeriumi poolt krediidi uuendamiseks sissemakstud summad, mis riigituludesse kuuluvad:

a) eelmise eelarveaasta kulude tagasimaks Mk. 159.319

b) mitmesuguse varanduse müügist saadud

summad	Mk.	79.710	Mk. 239.029
------------------	-----	--------	-------------

2) Pärnu linnavalitsusele algkooli maja ehitamiseks üleantud veneaegsete materjalide hinna tasuks Eesti Panga Pärnu osakonda „tagasimakstud laenude“ arvele sissemakstud ja riigikassa poolt mitmesuguste isikute ja asutuste arvele kantud summad, mis kontrollnõukogu otsuse põhjal riigituludena arvesse tulevad võtta . . . . . „ 56.862

3) toetussumma Sindi kalevivabrikult raudtee ehitamiseks	„	1.166.662	
--	---	-----------	--

Kokku tulusid Mk. 8.623.579.003

Sellest tagasi makstud ja tuleb maha arvata eelmistel aastatel sissetulnud tulud . . . . . Mk. 50.928.248

ja riigikontrolli aruandes 1926. a. esimese

Ülekanne Mk. 50.928.248	Mk. 8.623.579.003
-------------------------	-------------------

Ülekanne Mk. 50.928.248 Mk. 8.623.579.003

kolme kuu kuluna arvesse võtmata jäänud
summa, mis riigikassa poolt arvesse võetud
1926. a. esimese kolme kuu kuluna ja
1926./27 a. tuluna . . . . . „ 69.791 Mk. 50.998.039

Jääb tulused 1926./27. a. Mk. 8.572.580.964

1926./27. a. tegelikkude tulude üldsumma on väiksem, kui eelarve tulude summa ühes lisaelarvetega Mk. 17.614.136 ehk 0,2% võrra ja suurem, kui põhieelarve tulude summa Mk. 724.139.464 ehk 9,1% võrra.

Ettemakstud tulud.

1926./27. a. tulude üldsumma sisaldab ka summe, mis 1926./27. a. ülemäära makstud ja kuuluvad nende omanikkudele tagasimaksmisele, kui ka summe, mis 1926./27. a. jooksul maksjate poolt ette makstud järgnevate aastate arvel. Riigikontrollile esitatud aruanded ja dokumendid võimaldasid kindlaks teha ülemäära ja ettemakstud summade seisuga aktsiisi peavalitsuse tulude alal ja nimelt:

ülemäära ja järgneva aasta arvel ette makstud . . . . . Mk. 2.954.677

Tuluvõlad 31. märtsiks 1927. a.

Aruande järgi riigi 1926./27. a. tuludena arvestatud summad ei sisalda tuluvõlgasid, s. o. summe, mis 1926./27. a. või eelmiste aastate riigimaksudeks määratud ja kuuluvad tasumisele, kuid 31. märtsiks 1927 a. mitmesugustel põhjustel jäid sisse tulemata.

Seal, kus asutuste aruandmine seda võimaldas, on riigikontrolli poolt 1926./27. a. tuluvõlgasid, eelmiste aastate võlad ühes arvatud, arvele võetud järgmiselt:

aktsiisi peavalitsuse alal	Mk.	83.804.399
tolli peavalitsuse alal	„	257.142.488
posti-, telegraafi-telefoni alal	„	4.562.081
raudteevalitsuse alal	„	38.637.984
põllutöoministeeriumi alal	„	39.424

Kokku Mk. 384.186.376

Tulud vastuvõtu kohta järele.

1926./27. a. tulud on vastu võetud järgmistes rahaasutustes:

Eesti Pank (peapank) ja riigikassa	Mk.	2.025.828.127
„ „ Tallinna osakond	„	4.017.799.878
„ „ Tartu „	„	687.401.028
„ „ Pärnu „	„	565.833.599
„ „ Rakvere „	„	245.182.574
„ „ Valga „	„	202.136.016
„ „ Viljandi „	„	196.665.440
„ „ Narva „	„	170.993.558
„ „ Võru „	„	136.547.642
„ „ Paide „	„	103.302.848
„ „ Haapsalu „	„	93.741.553
„ „ Petseri „	„	79.411.326
„ „ Kuresaare „	„	46.344.613

Kokku Mk. 8.571.188.202

Ekslikult krediidi uuendamise arvele sisse makstud ja riigikontrolli poolt riigituludena arvele võetud . . . . . Mk. 1.392.762

Kõik kokku Mk. 8.572.580.964

Osa 1926./27. a. tuludest on esialgselt vastu võetud riigiasutuste kaudu ja viimaste poolt edasi antud ülalnimetatud rahaasutustele. Riigikontrolli revideeritud andmete järgi on 1926./27. a. riigiasutuste poolt tulusid vastu võetud ja üle antud riigikassale järgmiselt:

Väljaspool riigikassat ja Eesti Panka vastuvõetud tulud.

Keskasutuse nimetus	Vastu võetud	Üle antud
riigikogu	425.525	425.525
riigikantslei	441.535	441.535
rahaministeerium	823.607.673	803.637.775
kaubandus-tööstusministeerium	17.993.074	17.993.374
haridusministeerium	1.509.470	1.529.927
kohtuministeerium	22.808.509	22.807.341
siseministeerium	—	29.483.503
põllutöoministeerium	1.157.565.394	1.158.354.754
teedeministeerium	2.076.322.395	2.101.082.585
töö-hoolekandeministeerium	16.345.866	14.662.033
välisministeerium	715.267	16.638.994
Kokku	4.117.734.708	4.167.057.346

Mõned asutused on üle andnud rohkem kui vastu võtnud selle tõttu, et üleantud summad sisaldavad ka eelmise aasta üleandmata jäänud tulusid.

Tabelis on näidatud välisministeeriumi keskasutuse poolt 1926./27. a. vastuvõetud tulude summa, kuna aga välisesindused, nagu eelmistelgi aastatel, ei ole vastu võetud tulude kohta peale kuaruannete mingisuguseid tõendusdokumente riigikontrollile saatnud, mis ei võimaldanud ka nende aruannete revideerimist.

Samuti on tabelis näitamata siseministeeriumi poolt vastuvõetud summad, mis tingitud puudulikkudest raamatutest, dokumentidest ja aruannetest.

Samadel põhjustel ei olnud riigikontrollil võimalik siseministeeriumi alal kindlaks teha viimasele alluvate asutuste kassadesse 31.III.27. a. üleandmata jäänud tulude kogusummat.

Riigikontrolli revisjoni tagajärjel on kindlaks tehtud järgmised 31. märtsiks 1927. a. riigiasutuste poolt riigikassale üleandmata summad, millised arvestatakse tuluna aastal, millal nad tegelikult riigikassale üle antakse:

rahaministeeriumis	Mk.	902.517
haridusministeeriumis	„	43.439
kohtuministeeriumis	„	488.645
põllutöoministeeriumis	„	2.982.689
teedeministeeriumis	„	110.431.058
töö-hoolekandeministeeriumis	„	1.886.443
Kokku	Mk.	116.734.791

Korralisi tulusid on Mk. 90.113.745 ehk 1,1% võrra vähem sisse tulnud, kui ette nähtud põhieelarves ühes lisaeelarvetega. Võrreldes põhieelarvega on aga tulusid saadud Mk. 639.639.855 ehk 8,4% võrra rohkem.

Tulud üksikute tulu liikide, peatükkide ja §§ järgi.

Üksikute tululiikide järgi ei ole eelarve täitmine olnud ühtlane, vaid kõrvalekaldumised põhieelarvest on ulatunud kuni 122,6%.

Otsekohesed maksud.

Otsekoheseid maksusid on sisse tulnud Mk. 2.265.812 ehk 0,3% võrra vähem, kui eelarves ja Mk. 5.234.187 ehk 0,7% võrra rohkem, kui ette nähtud põhieelarves.

Ehk küll kogusummas on otsekohesed maksud eelarves ettenähtud piirides sisse tulnud, on suuremaid kõrvalekaldumisi eelarvest märgata üksikute maksuliikide alal. **Tulumaksu** on sisse tulnud Mk. 1.598.713 ehk 0,6% võrra vähem, kui eelarves ette nähtud. **Äri- ja tööstusmaksu** on Mk. 30.783.518 ehk 10% võrra vähem saadud, kui loodeti. Eelarve järgi oli kavatsatud 1926./27. a. rohkem tulusid saada äri- ja tööstusmaksust, kui 1925. a. tegelikult saadud, kuna aga tegelikult on sisse tulnud vähem kui 1925. a.

Maa- ja hoonetemaksu on 1926./27. a. üldiselt vähem saadud Mk. 1.881.003 ehk 4,2% võrra, kui eelarves ette nähtud. Vähem on saadud maksu kinnisvaradelt maal 2,3 miljoni marga võrra, mis tingitud sellest, et eelarvesse rohkem võetud, kui 1925. a. tegelikult tulusid saadi. Maksu kinnisvaradelt linnades ja alevites on rohkem saadud, kui eelarves ette nähtud, mis tingitud sellest, et eelarve järgi on vähem ette nähtud, kui 1925. a. tegelikult tulusid oli.

Maksu kapitaliprotsentidelt on saadud Mk. 17.382.596 ehk 88,6% võrra rohkem, kui eelarves ja Mk. 20.382.596 ehk 122,6% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud. Rohkem on saadud tulusid peaaesjalikult **hoiuseadmiselt**, milliseid oli küll eelarves rohkem ette nähtud kui 1925. a. tegelikult saadi, kuid hoiuseadmisel eelarveaastal ületasid oodatud piiri. Eelarves oli ka ette nähtud Mk. 300.000 tulusid väärtpaberitelt, kuid sisse ei ole selle maksu alal midagi tulnud.

Kinnistumaksu on Mk. 7.435.581 ehk 16,5% võrra rohkem sisse tulnud, kui eelarves ette nähtud, mis tingitud tehingute arvu suurenemisest, mida eelarve kokkuseadmisel ei olnud ette näha.

Pärandusmaksu on saadud Mk. 7.179.244 ehk 30,5% võrra rohkem, kui eelarves ja Mk. 11.579.244 ehk 61,4% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud.

Lõivud ja tasumaksud.

Lõive ja tasumakse on sisse tulnud Mk. 25.286.012 ehk 6,3% võrra rohkem, kui eelarves ja Mk. 28.286.012 ehk 7,1% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud, mis peaaesjalikult on sündinud **templi- ja vekslimaksu** arvel.

Kaudsed maksud.

Tollisid on sisse tulnud Mk. 46.201.788 ehk 2,5% võrra rohkem, kui eelarves ja Mk. 317.958.888 ehk 20,7% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud, sellele vaatamata, et eelarves on tolli tulusid 230 miljoni marga võrra rohkem, kui 1925. a. tegelikult saadi.

Aktsiisid on üldiselt Mk. 9.841.796 ehk 1,9% võrra vähem tulusid andnud, kui eelarves ette nähtud. Vähem on andnud tulusid aktsiisid piirituselt, õllelt, tubakalt, paberossi-kestadelt ja trahvid, kuna aktsiisid veinidelt, napsidelt ja likööridelt, samuti patendid joogikohtadele, kauplustele, vabrikutele, töökodadele ja ladudele on rohkem tulusid andnud, kui eelarves ette nähtud.

Riigi monopolid.

Piirituse monopol on tulusid andnud Mk. 89.626.995 ehk 7,3% võrra rohkem, kui eelarves ja Mk. 251.516.095 ehk 23,7% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud. Tulude suurenemine on tingitud peaaesjalikult tšeki süsteemi ära kaotamisest ja osalisest piirituse hinna tõstmisest, missuguste asjaoludega põhieelarve kokkuseadmisel ei olnud võimalik arvestada.

Riigi ettevõtted ja varandused.

Riigi ettevõtted ja varandused on tulusid andnud Mk. 16.800.739 ehk 0,5% võrra vähem, kui eelarves ette nähtud. Vähenemine on tingitud fondide ja laenu tagasimaksumu summa —

Mk. 48.154.698 — ümberpaigutamise riigikontrolli poolt erakorraliste kulude alla, kuid võrreldes põhieelarvega on tulused 8,5% võrra rohkem saadud, kui ette nähtud.

Maad, hooned, metsad ja veed on andnud Mk. 13.751.294 ehk 1,3% võrra eelarve summast vähem.

Raudteed on andnud Mk. 21.521.843 ehk 1,4% võrra rohkem tulused, kui eelarves ja Mk. 284.053.343 ehk 23,4% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud, mis tingitud tariifide tõstmisest peale eelarve vastuvõtmist.

Sadamad ja laod on Mk. 9.969.755 ehk 8,7% võrra tulused rohkem andnud, kui eelarves ette nähtud, peaasjalikult laeva ja sadamamaksude alal.

Post, telegraaf ja telefon on üldiselt andnud Mk. 6.424.563 ehk 1,4% võrra tulused vähem, kui eelarves ette nähtud.

Mitmesugused riigi ettevõtted on üldiselt andnud Mk. 21.634.492 ehk 7,9% võrra tulused rohkem, kui eelarves ette nähtud. Viimane asjaolu on tingitud riikliku metsatööstuse puhaskasust, mida saadud 36,9 milj. marga võrra rohkem, kui eelarves ette nähtud, kuna aga teised riigi ettevõtted 15,3 milj. marga võrra vähem on tulused andnud, kui eelarves ette nähtud.

Mitmesugused riigi varandused on kokkuvõttes andnud Mk. 4.988.778 ehk 6,2% võrra tulused vähem, kui eelarves ja Mk. 18.087.222 ehk 31,7% võrra rohkem, kui põhieelarves ette nähtud.

Segatulused on saadud Mk. 196.391.943 ehk 78% võrra vähem, kui eelarves ette nähtud, mis tingitud asjaolust, et eelarves on näidatud tulu krediitide ülejääkidest 189,8 milj. marka, kuna vastav tulu on ainult 6,9 milj. marka.

Segatulud.

Üksikute 1926./27. a. tulu peatükkide suhteline vahekord tulude üldliikide ja korraliste tulude kogusummaga kujuneb järgmiselt:

Korralised tulud üldliikide järgi.

Tulude nimetus liikide järgi	1926./27. a. tulu peatükkide suhteline vahekord protsentides	
	Tulude üldliikidega	Korraliste tulude kogusummaga
1. Otsekohesed maksud:		
Tulumaks	38,3	3,3
Äri- ja tööstusmaks	38,8	3,4
Maa- ja hoonetemaks	6,0	0,5
Maks kapitali protsentidelt	5,2	0,4
Kinnistumaks	7,4	0,7
Pärandusmaks	4,3	0,3
Kokku	100,0	8,6
2. Lõivud ja tasumaksud:		
Tempelmaks ja lõivud	85,2	4,4
Patendid ja proovid	2,7	0,1
Mitmesugused tasumaksud	12,1	0,6
Kokku	100,0	5,1

Tulude nimetus liikide järgi	1926./27. a. tulu peatükkide vahekord protsentides	
	tulude üldliikidega	korraliste tulude kogusummaga
3. Kaudsed maksud:		
Tollid	79,0	22,3
Aktsüüsid	21,0	6,0
Kokku	100,0	28,3
4. Piirituse monopol	100,0	15,8
5. Riigi ettevõtted ja varandused:		
Riigi kapitalid	1,3	0,5
Maad, hooned, metsad ja veed	28,9	12,0
Raudteed	43,5	18,0
Sadamad ja laod	3,6	1,5
Post, telegraaf ja telefon	12,6	5,3
Mitmesugused riigi ettevõtted	7,9	3,3
Mitmesugused riigi varandused	2,2	0,9
Kokku	100,0	41,5
6. Segatulud	100,0	0,7
Kokku korralised tulud	--	100,0

Nagu tabelist näha, osutuvad suuremaks tuluallikaks riigi ettevõtted ja varandused, missugused annavad 41,5% kogu korralistest tuludest.

Järgmiseks suuremaks tuluallikaks on kaudsed maksud (28,3%) ja piirituse monopol (15,8%), kuna otsekohesed maksud annavad ainult 8,6% korralistest tuludest.

Tulude üldliikide suhteline vahekord eelmistel aastatel kujuneb järgmiseks:

Tulude üldliigid	Tulude üldliikide suhteline vahekord korraliste kulude üldsummaga % %			
	1926./27	1925	1924	1923
otsekohesed maksud	11,4	10,1	9,0	8,6
lõivud ja tasumaksud	8,5	8,3	5,2	5,1
kaudsed maksud	28,6	25,5	26,9	28,3
piirituse monopol	17,1	14,8	13,9	15,8
riigi ettevõtted ja varandused	32,2	40,4	44,1	41,5
segatulud	2,2	0,9	0,9	0,7
Kokku	100	100	100	100

Eeltoodud võrdlusest selgub, et otsekohesed maksud, lõivud ja tasumaksud näitavad kalduvust vähenemisele, kuna kaudsed maksud alates 1924. aastaga järjekindlalt suurenevad, võrreldes korraliste tulude kogusummaga.

Korralisi tulusid on vastu võetud:

1926./27. a.	Mk.	8.270.125.803	— 132,9%
1925. a.	,,	7.650.242.342	— 122,9%
1924. a.	,,	6.895.675.933	— 110,8%
1923. a.	,,	6.222.195.643	— 100%

Korraliste tulude võrdlus eelmiste aastatega.

Korralised tulud 1926./27. a. aruandeaastal on 1923 aasta tuludega võrreldes tõusnud 32,9% võrra. Kõigi nelja vaadeldava aasta tulud näitavad aasta-aastalt suurenemist, kuid see suurenemine ei ole ühtlane kõigis tululiikides ja isegi on märgata üksikutes liikides tulude vähenemist.

Otsekoheleid makse on vastu võetud:

1926./27. a.	Mk.	711.394.188	— 100,1%
1925. a.	,,	690.189.644	— 97,2%
1924. a.	,,	695.266.991	— 97,9%
1923. a.	,,	710.177.204	— 100%

Otsekoheleid maksud.

Otsekoheste maksude kogusumma püsib 1926./27. aastal peaaegu kolme eelmise aasta tasapinnal, kuid kaunis tunduvald kõikumisi tuleb ette üksikute maksude alal. Võrreldes 1923. a. näitavad kalduvust vähenemisele tulumaks ning äri- ja tööstusmaks, kuna järjekindlalt on suurenenud maks kapitali protsentidelt ja parandusmaks.

Tulumaksu võeti vastu:

1926./27. a.	Mk.	272.701.287	— 95,1%
1925. a.	,,	274.207.302	— 95,6%
1924. a.	,,	270.177.306	— 94,2%
1923. a.	,,	286.771.863	— 100%

Tulumaks.

Tulumaksu kogusummad 1926./27. aastal on jäänud umbes kahe eelmise aasta tasapinnale, kuid on langenud võrreldes 1923. aastaga 4,9% võrra.

Tulumaksu kogusummad koosnevad kolmest osast: 1) eelarveaasta maksust, s. o. maksust, mis on tasutud samal eelarveaastal, kui maks määratud, 2) eelmiste aastate maksust, s. o. eelmistel aastatel määratud maksudest, milliste tasumine viibinud ja 3) trahvidest ning viivitusrahadest.

Eelarveaasta maksu tasumine on aasta-aastalt suurenenud, kuna aga eelmiste aastate maksud näitavad järjekindlat vähenemist.

Nii on tasutud:

Eelarveaasta	Eelarveaasta maksu	Eelmiste aastate maksu
1926/27. a.	218.051.321	42.140.667
1925. a.	166.830.757	96.421.122
1924. a.	144.979.142	112.593.582
1923. a.	126.484.400	143.894.753

Äri- ja tööstusmaksu on vastu võetud:

1926./27. a.	Mk.	276.216.482	— 87,7%
1925. a.	,,	291.317.986	— 92,5%
1924. a.	,,	311.552.112	— 98,9%
1923. a.	,,	314.701.736	— 100%

Äri- ja tööstusmaks.

Äri- ja tööstusmaks 1926./27. a. eelarveaastal on vähenenud nii võrreldes 1925 a. kui ka eelmiste aastatega. Vähenemine on sündinud peaaesjalikult lisaärimaksu arvel mitte-avalikult aruandvailt ettevõtetele, nagu selgub alljärgnevast tabelist:

Eelarve aasta	S a a d u d:					
	põhiärimaksu		lisaärimaksu			
			mitte avalikult aruandvailt ettevõtetele		avalikult aruandvailt ettevõtetele	
Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%	
1926./27. a.	27.717.739	92,1	168.362.224	86,8	69.750.316	94
1925. a.	28.641.348	95,2	171.246.474	87	77.204.528	104
1924. a.	31.383.156	104,3	186.659.171	95	77.273.024	104
1923. a.	30.098.715	100	196.015.599	100	74.244.500	100

Osalt on mõjunud 1926./27. a. äri- ja tööstusmaksu vähenemisele ka asjaolu, et katlamaks, mis eelmistel aastatel selles peatükis oli arvestatud, viimasel aastal on näidatud mitmesuguste tasumaksude all.

Maa- ja hoonetemaks.

Maa- ja hoonetemaksu on sisse tulnud:

1926./27. a.	Mk.	42.318.997	—	101,2%
1925. a.	„	41.576.406	—	99,4%
1924. a.	„	44.664.597	—	106,8%
1923. a.	„	41.794.781	—	100%

Maa- ja hoonetemaks on 1926./27. a. võrreldes 1925 a. maksuga vähe tõusnud, kuid võrreldes 1924. a. sissetulnud maksuga vähe langenud.

Maks kapitali protsentidelt.

Maksu kapitali protsentidelt on sisse tulnud:

1926./27. a.	Mk.	37.002.596	—	338,0%
1925. a.	„	18.119.354	—	165,5%
1924. a.	„	13.696.343	—	125,1%
1923. a.	„	10.947.024	—	100%

Tulud on suurenenud peaaesjalikult maksude arvel hoiusummadelt ja konto-korrent arvetelt, missuguseid on sisse tulnud:

Eelarve aasta	Maksu hoiusummadelt		Maksu konto-korrent arvetelt	
	Mk.	%	Mk.	%
1926./27. a.	32.794.949	375	3.688.741	254
1925. a.	14.382.653	164	2.952.837	203
1924. a.	11.074.080	127	1.654.320	114
1923. a.	8.746.881	100	1.453.821	100

Kinnistusmaksu on sisse tulnud:

Kinnistusmaks.

1926./27. a.	Mk.	52.475.581	—	106,5%
1925. a.	,,	44.093.075	—	89,5%
1924. a.	,,	40.359.548	—	81,9%
1923. a.	,,	49.265.037	—	100%

Pärandusmaksu on sisse tulnud:

Pärandusmaks.

1926./27. a.	Mk.	30.679.244	—	458,1%
1925. a.	,,	20.875.520	—	311,7%
1924. a.	,,	14.817.083	—	221,2%
1923. a.	,,	6.696.761	—	100%

Lõivusid ja tasumaksusid on sisse tulnud:

Lõivud ja tasumaksusid.

1926./27. a.	Mk.	423.757.712	—	80,5%
1925. a.	,,	396.024.169	—	75,2%
1924. a.	,,	572.532.085	—	108,8%
1923. a.	,,	526.342.897	—	100%

Lõivud ja tasumaksud 1926./27. aruandeaastal on eelmise aastaga võrreldes tõusnud, kuid 1923. a. andmetega võrreldes 19,5% langenud. Viimane nähtus on tingitud asjaolust, et varematal aastatel sisaldasid lõivud ka 20% kitsarööpalise raudtee maksu, mis tegi välja 1923. a. Mk. 195.602.829 ja 1924. a. Mk. 214.132.860, kuid Pärnu-Tallinna raudtee riigistamise tõttu andis 1925. a. ainult Mk. 558.673 ja 1926./27. a. — Mk. 714.174. Eraldades kitsarööpalise raudtee 20% maksu lõivude ja tasumaksude kogusummast näeme, et muid lõivusid ja tasumaksusid on sisse tulnud:

1926./27. a.	Mk.	423.040.538	—	127,9%
1925. a.	,,	395.465.496	—	119,5%
1924. a.	,,	358.399.224	—	108,3%
1923. a.	,,	330.740.068	—	100%

Järelikult näitavad lõivud ja tasumaksud aasta-aastalt suurenemist.

Tempelmaksusid ja lõivusid on sisse tulnud, välja arvatud 20% raudteemaks:

Tempelmaks ja lõivud.

1926./27. a.	Mk.	360.249.280	—	130,9%
1925. a.	,,	328.340.222	—	119,3%
1924. a.	,,	304.901.025	—	110,8%
1923. a.	,,	275.160.452	—	100%

Suurema sissetuleku on andnud tempelmaks, mida on saadud:

1926./27. a.	Mk.	307.564.560	—	123,3%
1925. a.	,,	288.184.000	—	115,6%
1924. a.	,,	264.474.997	—	106%
1923. a.	,,	249.310.434	—	100%

Tempelmaksu järjekindel tõus on tingitud peaaesjalikult tempelmarkide ja vekslipaberite müügi suurenemisest, nagu alljärgnevalt näha:

Eelarveaasta	M ü ü d u d	
	Tempelmarke	Vekslipabereid
1926./27. a.	96.192.567	60.507.600
1925. a.	89.508.303	50.550.613
1924. a.	78.482.206	51.799.587
1923. a.	68.688.441	35.088.182

Samuti on suurenenud tulud: kohtulõivudest, missuguseid vastu võetud miljonites markades: 1926./27. a. — 39,6, 1925. a. — 31,7, 1924. a. — 33,1 ja 1923. a. — 19,4; kantseleilõivudest, missuguseid saadud 1926./27 a. — 5,6, 1925. a. — 5,2, 1924. a. — 3,6 ja 1923. a. — 2,5 milj. marka.

Kohtumaks, mis kuni 1926./27. a. vähenes, on 1926./27. a. tunduvalt suurenenud. Nii on sisse tulnud kohtumaksu 1926./27. a. — 6,9, 1925. a. — 2,8, 1924. a. — 3,3 ja 1923. a. — 3,5 milj. marka.

Patendid ja proovid.

Patendid ja proovid on andnud tulusid:

1926./27. a.	Mk.	11.406.793	— 111,9%
1925. a.	„	12.075.417	— 118,5%
1924. a.	„	8.730.005	— 85,6%
1923. a.	„	10.188.962	— 100%

Maks leiduspatentide, kaubamärkide ja mudelite pealt on 1926./27. aastal vähenenud, võrreldes 1925. a., umbes 50% võrra. Eelmised aastad aga näitavad selle maksu tõusu.

Seda maksu on sisse tulnud:

1926./27. a.	Mk.	1.152.619
1925. a.	„	2.344.259
1924. a.	„	1.035.040
1923. a.	„	819.429

Proovimaks metallidelt, mida saadud:

1926./27. a.	Mk.	5.438.416
1925. a.	„	5.506.011
1924. a.	„	6.240.226
1923. a.	„	7.245.195,

ei ole vähenenud mitte üksi aruandeaastal, vaid ka eelmistel aastatel.

Maksu mõötude ja kaalude õigekstunnistamise eest on saadud:

1926./27. a.	Mk.	1.747.372
1925. a.	„	1.324.216
1924. a.	„	1.123.724
1923. a.	„	1.342.063

Maks mitmesuguste proovide ja analüüside eest on viimase kahe aasta jooksul tunduvalt suurenenud.

Nii on saadud:

1926./27. a.	Mk.	3.068.386
1925. a.	„	2.900.931
1924. a.	„	331.015
1923. a.	„	782.275

Mitmesuguseid tasumaksusid on saadud:

1926./27. a.	Mk.	51.387.465	— 113,2%
1925. a.	„	55.049.856	— 121,2%
1924. a.	„	44.768.194	— 98,6%
1923. a.	„	45.390.653	— 100%

Mitmesugused ta-
sumaksud.

Tasumaksude summa 1926./27. aastal on 1925. aastaga võrreldes langenud, kuid eel-
miste aastatega võrreldes tõusnud katlamaksu ning tasu arvel haigetelt ja hoolealustelt.

Kaudseid maksusid on saadud:

1926./27. a.	Mk.	2.337.321.991	— 131,4%
1925. a.	„	2.059.191.734	— 115,8%
1924. a.	„	1.760.208.885	— 99,0%
1923. a.	„	1.778.339.303	— 100%

Kaudsed maksud.

Kaudsed maksud on suurenenud nii 1926./27. eelarveaastal kui ka eelmistel aasta-
tel. Ainult 1924. a. langes kogusumma eelmise aastaga võrreldes 1% võrra, mis tingitud
asjaolust, et tollimaksu sel aastal vähem sisse tuli.

Tollimaksusid on saadud:

1926./27. a.	Mk.	1.847.758.788	— 128,7%
1925. a.	„	1.571.244.349	— 109,4%
1924. a.	„	1.362.028.643	— 94,9%
1923. a.	„	1.435.133.171	— 100%

Tollid.

Sisseveotoll on suurenenud nii aruande kui ka eelmisel aastal. Väljaveotoll 1926./27. a.
on tõusnud küll võrreldes eelmise ja 1923 aastaga, kuid langenud võrreldes 1925. a. summaga,
nagu selgub alljärgnevast tabelist:

Eelarveaasta	S a a d u d			
	Sisseveotolli		Väljaveotolli	
	Mk.	%%	Mk.	%%
1926./27. a.	1.676.483.160	133	145.709.199	118
1925. a.	1.390.264.486	110	111.952.557	91
1924. a.	1.187.458.446	94	146.580.547	119
1923. a.	1.261.138.304	100	123.221.433	100

Aktsidentsid ja kantseleimaksud näitavad 1926./27. ja kahel eelmisel eelarveaastal,
võrreldes 1923. a., suurt langust. Trahvid, mis 1924 a. märksa langesid, on 1926./27. aastal
jälle ületanud 1923. a. summa. Mitmesugused tulud, mis näitasid 1924. ja 1925. aastal suurt
tõusu, langesid 1926./27. eelarveaastal alla 1923. a. tasapinna. Ülaltähendatud muudatu-
sed on tingitud peaaesjalikult uue tolliseadustiku maksimahakkamisest.

Eelarve- aasta	S a a d u d m a r k a d e s			
	3- ja 5% aktsidentsi	Kantseleimaksu	Trahvisid	Mitmesuguseid tulusid
1926./27. a.	5.636.649	3.519.284	3.290.814	13.119.681
1925. a. .	3.956.234	2.251.969	2.892.548	59.926.553
1924. a. .	5.980.959	3.703.711	412.104	17.892.873
1923. a. .	19.318.231	15.041.989	2.721.422	13.691.789

Aktsiisid.

Aktsiisimaksu on saadud:

1926./27. a.	Mk.	489.563.203	--- 142,6%
1925. a.	,,	487.947.385	— 142,2%
1924. a.	,,	398.180.242	— 116,0%
1923. a.	,,	343.206.132	— 100%

Aktsiiside kogusumma on 1926./27. a. kui ka eelmistel tõusnud, kuid üksikud maksud mitte ühtlaselt. Olulisi muudatusi ei ole olnud aktsiisides paberossikestadelt ja paberilt, pärmilt ja tuletikkudelt, aktsiis piirituselt ja eriti õllelt on langenud, aktsiis veinidelt, napsidelt, likööridelt on tõusnud.

Nimetatud aktsiisisummade liikumist neljal viimasel eelarveaastal väljendab järgmine tabel:

Eelarve- aasta	A k t s i i s		
	Piirituselt	Veinidelt, napsidelt ja likööridelt	Õllelt
1926./27. a.	375.200	17.672.270	72.539.750
1925. a.	1.048.455	15.818.611	83.859.800
1924. a.	777.614	13.260.990	77.454.400
1923. a.	2.842.990	19.102.006	72.400.400

Piirituse aktsiisi vähenemine 1926./27. a. on peaausjalikult tingitud toore piirituse rüügile äraandmise tingimuste muutumisest, mille tagajärjel aktsiisivabasisid piirituse kaonorme piirituse vabrikutes tõsteti.

Aktsiisi suurenemine veinidelt, likööridelt ja napsidelt 1926./27. a. on tingitud tšeki-süsteemi äraaotamisest 1.I.1926. a., mis mõjus ka produktsiooni suurenemisele.

Õlle aktsiisi vähenemine 1926./27. a. 11,3 miljoni marga võrra on tingitud produktsiooni langemisest, mis olenes õlle tarvitamise vähenemisest õlle hindade tõstmise tõttu.

Järjekindlalt suurenenud on ainult aktsiis tubakalt, mida saadud:

1926./27. a.	Mk.	368.380.583
1925. a.	,,	357.920.941
1924. a.	,,	278.249.841
1923. a.	,,	229.856.695

Tubaka aktsiisi suurenemine viimasel aastal on tingitud peaausjalikult aktsiisimaksu krediteerimise tähtaegade lühendamisest ja krediteerimise lõpetamisest 1927. a. algul. Tubakasaaduste produktsioon 1926./27. a. on koguni vähenenud võrreldes 1925. a.

Piirituse monopol.

Piirituse monopolist on saadud tulusid:

1926./27. a.	Mk.	1.311.520.095	— 123,2%
1925. a.	,,	1.062.147.647	— 99,8%
1924. a.	,,	1.022.048.795	— 96,0%
1923. a.	,,	1.064.182.413	— 100%

Tunduvalt on tõusnud tulud piirituse monopolist 1926./27. a., mis on tingitud piirituse ja viinamüügi kohtade arvu suurendamisest, tšekisüsteemi äraaotamisest ja osalisest piirituse hindade tõstmisest 1.I.26. a. Osalt on ka tulu summa suurenemisele kaasa aidanud piirituse ja viina müügile laskmine pudelites, mis suuremaid takistusi tegi sala-kaubana sisseveetava piirituse realiseerimiseks.

Riigi ettevõtted ja varandused on andnud tulu:

Riigi ettevõtted ja varandused.

1926./27. a.	Mk.	3.430.759.060	— 171,0%
1925. a.	„	3.371.759.820	— 168,1%
1924. a.	„	2.784.081.025	— 138,7%
1923. a.	„	2.006.204.886	— 100%

Tulud riigi ettevõtetest 1926./27. a. näitavad tõusu võrreldes 1925. a., kui ka eelmiste aastatega. Võrreldes 1923 aasta vastavate tuludega on aruandeaasta tulud tõusnud 71% võrra.

Riigi kapitalide alal on sisse tulnud:

Riigi kapitalid.

1926./27. a.	Mk.	44.754.405	— 527%
1925. a.	„	81.145.681	— 656%
1924. a.	„	57.448.999	— 677%
1923. a.	„	8.488.429	— 100%

Tulud on vähenenud 1926./27. a. selle tõttu, et fondide ja laenude tagasimaks — Mk. 47.933.900 — on üle kantud erakorraliste tulude alla.

Tulusid maadest, hoonetest, metsadest ja vetest on saadud:

Maad, hooned, metsad ja veed.

1926./27. a.	Mk.	990.636.705	— 130,3%
1925. a.	„	1.082.441.834	— 142,4%
1924. a.	„	970.851.588	— 127,7%
1923. a.	„	760.138.511	— 100%

Nimetatud tulud on 1926./27. a. vähenenud. Vähenemine on sündinud tulude arvel metsadest, hoonetest ja mitmesugustest tuludest, mida on saadud:

Eelarveaasta	T u l u d:		
	Metsadest	Hoonetest	Mitmesugused
1926./27. a.	651.153.146	18.045.642	10.545.698
1925. a.	735.359.716	45.292.619	56.097.578
1924. a.	570.173.292	44.061.055	49.761.205
1923. a.	574.095.046	30.384.804	26.625.421

Muudel aladel on aga tulud 1926./27. a., võrreldes 1925. a., suurenenud, nagu alljärgnev tabel näitab:

Eelarveaasta	S a a d u d:		
	Renti maadest, metsadest ja vetest	Maksu jahilubadelt	Trahvisid ja viivitusraha
1926./27. a.	279.617.354	493.217	30.831.648
1925. a.	216.175.268	391.417	29.198.572
1924. a.	284.935.047	326.810	21.594.177
1923. a.	118.049.851	492.214	10.491.173

Raudteed.

Raudteed on andnud tulusid:

1926./27. a.	Mk.	1.494.053.343	—	217,6%
1925. a.	„	1.327.478.380	—	193,3%
1924. a.	„	1.006.270.712	—	146,5%
1923. a.	„	686.479.711	—	100%

Tulud raudteedest on tõusnud 1926./27. a. kahekordseks, võrreldes 1923. aastaga.

Raudteede tulud 1924. a., võrreldes 1923. a. tuludega, on suurenenud peaaegalt Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee riigistamise tõttu.

Üksikute tululiikide järgi on raudteed andnud tulusid:

1) sõidupiletitest:

1926./27. a.	Mk.	480.577.303
1925. a.	„	428.317.254
1924. a.	„	343.495.519
1923. a.	„	226.959.740

Tulud sõidupiletitest on järjekindlalt suurenenud, mis tingitud üldisest reisijate arvu suurenemisest. 1926./27. a. on aga reisijate läbikäik vähenenud ja tulude suurenemine on tingitud ainult 1. juunil 1926. a. maksmapandud reisijateveo tariifist, mille läbi sõiduhind üldiselt tõusis, eriti aga II klassis. Tariifi tõstmise tagajärjel kadusid aga peaaegu rongides II klassi reisijad, missugune asjaolu sundis tariifi jälle osaliselt muutma (1. veebruarist 1927. a.).

2) pagasiveost:

1926./27. a.	Mk.	43.837.263
1925. a.	„	41.360.612
1924. a.	„	22.304.460
1923. a.	„	14.506.808

Pagasiveo suurus on lähedalt seotud reisijateveo suurusega, millega osaliselt seletatav ka pagasiveo vähenemine 1926./27. a. Kuid teisest küljest on ka pagasiveo vähenemisele mõjunud veotariifi tõstmine 1. märtsist 1926. a., sest kaupa ja tootlusesemeid võib pagasi asemel ka suure- ja väikekiirusega edasi toimetada.

3) kaubaveost:

1926./27. a.	Mk.	739.025.922
1925. a.	„	675.979.934
1924. a.	„	449.844.375
1923. a.	„	382.653.065

Erakaupade veo suurenemist tuleb kirjutada karjasaaduste väljaveo ja jõutoidu sisseveo arvele.

Sõjaväeveo vähenemine madalate veotariifide tõttu olulist mõju raudtee tulude peale ei avalda.

4) transiitveost:

1926./27. a.	Mk.	30.555.054
1925. a.	„	7.914.169
1924. a.	„	48.904.077
1923. a.	„	26.607.918

Transiitkaupade vedu oleneb suuremalt osalt Soomelahe jääoludest, mis avaldab mõju ka raudtee tuludele.

Üldiselt on aga raudteede tulutoovus 1926./27. a. võrreldes 1925. a. laiarööpalisel raudteel vähenenud, kitsarööpalisel tõusnud.

Sadamad ja laod on tulusid andnud:

Sadamad ja laod.

1926./27. a.	Mk.	123.918.955	— 117,3%
1925. a.	„	121.558.368	— 115,1%
1924. a.	„	113.037.330	— 107,0%
1923. a.	„	105.648.128	— 100%

Tulud sadamatest ja ladudest 1926./27. a. on suurenenud võrreldes 1925. a., kui ka eelmiste aastatega. 1923. aastaga võrreldes on tulude suurenemine 17,3%. Tulusid sadamatest ja ladudest on saadud järgmisi:

Eelarveaasta	Maksu ladude tarvitamise eest	Laeva- ja sadamamaksu	Maksu kraanade tarvitamise eest
1926./27. a.	21.152.498	99.466.217	3.300.240
1925. a.	23.857.441	95.586.097	2.114.830
1924. a.	29.969.789	80.905.416	2.162.125
1923. a.	16.200.465	87.913.813	1.533.850

Post, telegraaf ja telefon on andnud tulusid:

Post, telegraaf ja telefon.

1926./27. a.	Mk.	430.800.437	— 179,2%
1925. a.	„	389.074.527	— 161,8%
1924. a.	„	268.392.073	— 111,6%
1923. a.	„	240.424.326	— 100%

Tulud on suurenenud posti ja telefoni arvel, kuna tulud telegraafist on vähenenud.

Eelarveaasta	S a a d u d:		
	Postist	Telegraafist	Telefonist
1926./27. a.	227.929.450	45.353.501	157.517.486
1925. a.	197.364.235	48.950.223	142.760.069
1924. a.	130.802.859	49.135.809	82.973.727
1923. a.	117.754.968	50.026.335	68.816.822

Postimaks on suurenenud peaausjalikult korrespondentsi suurenemise tõttu.

Telegraafi maks on vähenenud saatetiste arvu vähenemise tagajärjel.

Mitmesugused riigi ettevõtted on andnud tulusid:

Mitmesugused riigi ettevõtted.

1926./27. a.	Mk.	271.384.092
1925. a.	„	239.520.946
1924. a.	„	204.268.874
1923. a.	„	199.045.249

Riigi ettevõtetest saadud tulu aruandeaastal näitab tõusu, võrreldes 1925. a. kui ka eelmiste aastatega. Tähtsamad tulusummad on andnud Eesti pank ja riigi metsatööstus, kellele tulud järgmised:

Eelarveaasta	Eesti pangalt	Riigi metsatööstuselt
1926./27 a.	144.468.780	106.946.446
1925. a.	147.645.763	68.558.722
1924. a.	135.629.955	60.686.285

Riigi põlevkivitööstus on andnud tulusid 1926./27. a. — Mk. 862.658 ja 1925. a. — Mk. 11.133.232.

Riigi trükikoda on andnud tulu 1926./27. a. Mk. 855.976. Mitmesuguste abiettevõtete tulud on ka aasta-aastalt suurenenud.

Nii on saadud:

1926./27. a.	Mk.	18.250.232
1925. a.	„	12.183.229
1924. a.	„	5.607.724

Mitmesugused riigi varandused.

Mitmesugustest riigi varandustest, s. o. vallasvara kasutamisest, varanduste müügist jne. on saadud tulusid:

1926./27. a.	Mk.	75.161.122
1925. a.	„	130.540.081
1924. a.	„	163.811.447.
1923. a.	„	5.980.529

Nimetatud tulud on aruandeaastal tunduvalt langenud, kuna eelmiste aastate vastavad summad on kõrged varanduste müügist saadud summade tõttu.

Segatulud.

Segatulusid on saadud:

1926./27. a.	Mk.	55.372.756	—	40,4%
1925. a.	„	70.929.327	—	51,7%
1924. a.	„	61.538.150	—	44,9%
1923. a.	„	136.948.938	—	100%

Erakorralised tulud.

Erakorralisi tulusid on saadud:

1926./27. a.	Mk.	353.383.409
1925. a.	„	30.431.036
1924. a.	„	102.049.916
1923. a.	„	370.537.864

Üksikute liikide järgi on saadud erakorralisi tulusid:

	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
operatsiooni fondide tagasimaks	79.867.512	6.955.209	22.609.457	356.428.928
riigivaranduste müük	—	300.000	38.787.121	9.866.283
riigi kaubaagentuuri puhaskasu	35.353.385	10.000.000	38.000.000	—
välislaen	236.990.000	—	—	—
Vanamoisa põlevkivikaev. väl- järentimine	—	13.157.537	—	—
mitmesugused erakorralised tu- lud	1.172.512	18.290	2.653.338	4.242.653
kokku	353.383.409	30.431.036	102.049.916	370.537.864

Kokkuvõetult kujunevad 1923—1926./27. a. tulud järgmiselt:

(tabel järgmisel leheküljel).

Tulude liigid	Tulusid saadud markades				Tulud suhtarvudes võrreldes 1923. a. 1923. a. = 100%		
	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.	1926/27.a.	1925.a.	1924.a.
1	2	3	4	5	6	7	8
KORRALISED TULUD.							
I. Otsekohesed maksud:							
1. Tulumaks	272.701.287	274.207.302	270.177.306	286.771.863	95	96	94
2. Äri- ja tööstusmaks	276.216.482	291.317.986	311.552.112	314.701.736	88	93	99
3. Maa- ja hoonetemaks	42.318.997	41.576.406	44.664.597	41.947.782	101	99	107
4. Maks kapitali protsentidelt	37.002.596	18.119.354	13.696.344	10.794.025	338	166	125
5. Kinnistumaks	52.475.581	44.093.076	40.359.549	49.265.037	106	89	82
6. Pärandusmaks	30.679.244	20.875.520	14.817.083	6.696.761	458	312	221
Kokku otsekohesed maksud	711.394.187	690.189.644	695.266.991	710.177.264	100	97	98
II. Lõivud ja tasumaksud:							
1. Tempelmaks ja lõivud	360.963.454	323.898.895	519.033.886	470.763.281	77	70	110
2. Patendid ja proovid	11.406.793	12.075.418	8.730.005	10.188.962	112	118	86
3. Mitmesugused tasumaksud	51.387.465	55.049.856	44.768.194	45.390.654	113	121	98
Kokku lõivud ja tasumaksud	423.757.712	396.024.169	572.532.085	526.342.897	81	75	109
III. Kaudsed maksud:							
1. Tollid	1.847.758.789	1.571.244.349	1.362.028.643	1.435.133.171	129	109	95
2. Aktsiisid	489.563.203	487.947.385	398.180.243	343.206.133	113	142	116
Kokku kaudsed maksud	2.337.321.992	2.059.191.734	1.760.208.886	1.778.339.304	131	116	99
IV. Piirituse monopol	1.311.520.095	1.062.147.648	1.022.048.795	1.064.182.413	123	100	96
V. Riigi ettevõtted ja varandused:							
1. Riigi kapitalid	44.754.405	81.145.681	57.440.000	8.488.429	527	656	677
2. Maad, hooned, metsad ja veed	990.686.705	1.082.441.834	970.851.589	760.138.512	130	142	128
3. Raudteed	1.494.053.344	1.327.478.381	1.006.270.712	686.479.711	218	193	146
4. Sadamad ja laod	123.918.955	121.558.369	113.037.331	105.648.129	117	115	107
5. Post, telegraaf ja telefon	430.800.437	389.074.527	268.392.073	240.424.326	179	162	112
6. Mitmesugused riigi ettevõtted	271.384.092	239.520.946	204.268.874	199.045.249	136	120	103
7. Mitmesugused riigi varandused	75.161.122	130.540.082	163.811.447	5.980.530	16	80	100
Kokku riigi ettevõtted ja varandused	8.430.759.060	3.371.759.820	2.781.981.026	2.006.204.886	171	168	139
VI. Segatulud	55.372.757	70.929.327	61.538.150	136.948.939	40	52	45
Kokku korralised tulud	8.270.125.803	7.650.242.342	6.895.675.933	6.222.195.643	133	123	111
ERAKORRALISED TULUD.							
Erakorralised tulud	353.383.409	30.431.036	102.049.917	370.537.865	95	8	27
Kokku korralised ja erakorralised tulud	8.623.509.212	7.680.673.378	6.997.725.850	6.592.733.508	131	116	106
Tagasimaksud eelmiste aastate tuludest	50.928.248	16.563.417	31.443.506	21.806.878	234	76	144
Jääb tulusid	8.572.580.964	7.664.109.961	6.966.282.344	6.570.926.630	130	117	106

Riigikontrolli revisjoni ulatus ja tulemused.

Riigikontrolli poolt on revideeritud kõik kulude ja tulude aruanded, mis esitatud riigikontrollile maksvate seaduste ja määruste alusel ning alluvad tema revisjonile.

Aruannete revisjoni ulatus.

Et revideerimise töid kiirendada ja võimalust anda revideerijatele vabaneda vähema tähtsusega asjade revideerimisest, pidas kontrollnõukogu tarvilikuks eelmiste aastate eeskujul (Vene ajutise valitsuse poolt 11. märtsil 1917. a. vastuvõetud seadusejõulise määruse, üldarvepidamise seaduse § 320 märkuse p. 35 ja 20. juunil 1924. a. vastuvõetud üldarvepidamise seaduse § 320 märkus 3 täienduse seaduse põhjal) lubada revideerida aruandeid osaliselt või katseliselt: kas teatava protsendi ulatuses üldisest summast, või ainult teatavate kontrollnõukogu poolt kindlaksmääratud kuude eest, või loobudes üksikutest revideerimise funktsioonidest ja vormilikkudest nõudmistest.

Kuigi riigiasutuste kulude arvestamine iga aastaga märksa paraneb, on siiski 1926./27. eelarveaasta kulude revideerimisel ilmsiks tulnud puudused, mis peaaesjalikult tingitud maksvate seaduste ja määruste ebaõigest tõlgitsemisest, puudulikkude dokumentide esitamisest jne. Neist puudustest oleks nimetada tähtsamad.

Revisjoni tähtsamad üldtulemused.
Suuremad puudused kulude ja tulude arvestamise alal.

1. Kulude tegemisel ei ole asutused sageli kinni pidanud eelarvega määratud krediididest, mille tõttu on tekkinud ülekulud lubatud krediididest (haridus-, sise-, sõja-, teede-, välis- ja töö-hoolekandeministeerium).

2. Ametkondade poolt on rohkem välja makstud, kui vastavad seadused ja määrused seda lubavad:

a) palkade alal (haridus-, kohtu-, sise-, sõja-, põllutöö-, välis- ja töö-hoolekandeministeerium);

b) ametsovitute alal (riigikantselei, raha-, kaubandus-tööstus-, haridus-, kohtu-, sise-, sõja-, põllutöö-, teede- ja välisministeerium);

c) ametnikkude ja teenijate toetuse alal kõikides keskasutustes, välja arvatud riigikogu;

d) hoonete remontide alal (riigikantselei, haridus-, põllutöö-, teede- ja töö-hoolekandeministeerium).

Peale eeltähendatud puuduste, mis üldise iseloomuga, on ette tulnud üksikutel juhtumistel mõnesuguseid väärnähtusi. Nii on väljaminekuid kuludesse kantud fiktiivsete arvete järgi (piirivalve valitsus); raha ja aineid on rohkem tarvitatud, kui vastavad normid seda lubavad ja nende ülejäägid on aruannetes arvestamata (sõjaministeerium); summasid, mis kuulusid sissemaksmisele riigi tuludesse, on kantud krediidi uuendamise arvele (sõja- ja teedeministeerium); hoonete remontide kulud on tõusnud kuni 290% üle esialgse eelarve (teedeministeerium).

Suuremaid puudusi arvestamise alal on ette tulnud ka riigi tulude arvestamise juures neis asutustes, kelle peale on pandud tulude sissenõudmine ja nende sissetuleku järele valvamine. Ettetulnud puudused jagunevad kolme rühma: 1) täieline arvestamise puudumine, 2) osaline ja mittekorralik tulude arvestamine ja 3) vähemad puudused arvestamise alal. Üksikasjalised revisjonil ilmiks tulnud puudused tulude arvestamises on toodud vastavate asutuste tegevuse ülevaates.

Riigikontrolli poolt õigekstunnistamata kulud, nõutud juuremaksud ja nende õiendamine.

Mitmesuguste kõrvalekaldumiste tagajärjel maksvatest seadustest ja määrustest on riigikontrolli poolt osa kulusid esialgselt õigeks tunnustamata jäänud. Samuti on tulude sisulise revisjoni põhjal riigikontrolli poolt kindlaks tehtud tulude vähemvõtmisi ja vähemarvestamisi ning nende summade kohta on riigiasutustele juuremaksu nõudmised peale pandud.

Riigi kesk asutus	Esialgselt õigekstunnustamata kulu summa	Nõutud juuremaksud tulude alal
riigivanem ja riigikantselei	341.379	—
riigikontroll	6.966	—
rahaministeerium	232.717	109.039
kaubandus-tööstusministeerium	102.582	—
haridusministeerium	2.983.048	—
kohtuministeerium	141.179	—
siseministeerium	27.502.320	—
sõjaministeerium	126.033.420	—
põllutööministeerium	13.611.093	—
teedeministeerium	57.598.335	59.785.985
välisministeerium	3.940.248	—
töö-koolekandeministeerium	5.109.902	—
kokku	237.603.189	59.895.024

Eelnimetatud summasid on õiendatud järgmiselt:

1) täiendavalt tõendavate dokumentide ja rahuldavate vastulausetega:

Riigi kesk asutus	Kulude alal	Tulude alal
riigivanem ja riigikantselei	9.600	—
kaubandus-tööstusministeerium	99.166	—
haridusministeerium	79.415	—
kohtuministeerium	97.901	—
sõjaministeerium	31.602.615	—
teedeministeerium	27.025.598	27.605
välisministeerium	198.789	—
kokku	59.113.084	27.605

2) riigikassale rahas tagasimaksimisega:

Riigi keskasutus	Kulude alal	Tulude alal
riigikontroll	6.966	—
rahaministeerium	1.500	81.035
kaubandus-tööstusministeerium	3.416	—
haridusministeerium	1.335	—
kohtuministeerium	21.691	—
siseministeerium	5.280	—
sõjaministeerium	715.604	—
teedeministeerium	16.716	1.126.707
välisministeerium	3.242	—
kokku	775.750	1.207.742

3) kontrollnõukogu otsustega riigi kanda võetud:

Riigi keskasutus	Kulude alal	Tulude alal
siseministeerium	9.467	—
kokku	9.467	—

Seega oli esialgselt õigeks tunnustamata summadest õiendatud kokku Mk. 59.898.301 kulude alal ja Mk. 1.235.347 tulude alal ning jääb veel õiendada:

Riigi keskasutus	Kulude alal		Tulude alal	
	Mis kuupäevaks	Mk.	Mis kuupäevaks	Mk.
riigivanem ja riigikantselei	1.XI.27	331.779	—	—
rahaministeerium	1.XI.27	231.217	30.XI.27	28.004
haridusministeerium	15.XI.27	2.902.298	—	—
kohtuministeerium	15.X.27	21.587	—	—
siseministeerium	1.XI.27	27.487.573	—	—
sõjaministeerium	25.X.27	93.715.201	—	—
põllutöoministeerium	15.XI.27	13.611.093	—	—
teedeministeerium:				
keskasutus	24.XI.27	9.015.279	—	—
raudteevalitsus	21.XI.27	6.363.939	15.XI.27	58.625.667
mereasjanduse peavalitsus	29.XI.27	15.176.803	—	—
posti, telegraafi ja telefoni peavalitsus	—	—	25.XI.27	6.006
välisministeerium	15.X.27	3.738.217	—	—
töö-hoolekandeministeerium	15.XI.27	5.109.902	—	—
kokku		177.704.888		58.659.677

III.

**Riigiasutuste ja -ettevõtete kulud-tulud
ühenduses tegevusega.**

Riigiasutuste ja -ettevõtete kulud-tulud ühenduses tegevusega.

Senini on meil puudunud ülevaade riigiasutuste ja -ettevõtete tegevusest. Et seda puudust osaltki kõrvaldada, annab riigikontroll käesolevaga, lisaks eeltoodud üldisele ülevaatele, lühikese kirjelduse riigiasutuste ja -ettevõtete tegevusest tegevusest, mida võiks kasutada materjalina eelarvete läbivaatamisel. Ülevaate kokkuseadmine baseerub asutustelt ja ettevõtetelt saadud andmetel ja on kujunenud täielikuks niivõrt, kui võrd saadud andmed seda on võimaldanud. Ülevaates on täielikumad ja üksikasjalisemat käsitamist leidnud riigiasutuste kulud, kuna tulud on käsitatud ainult raha- ja teedeministeeriumi asutuste ülevaates, sest eelarveaastal maksev tulude arvestamise kord ei võimaldanud tulude käsitamist teistes asutustes. Riigiettevõtete osas aga on kulud kui ka tulud, samuti ettevõtete tegevus leidnud enam-vähem täielist käsitamist.

Peale seda on toodud märkustena tegevuse alal ilmsiks tulnud üldiseloomuga puudused, kusjuures lühidalt on ära märgitud ka tähtsamad väärnähtused ja kontrolli tähelepanekud, revisjoni ulatus ja selle tulemused. Viimaste juures pikemalt ei ole peatatud, kuna need senini maksva korra juures iga aasta eri aruandena riigikontrolli tegevuse aruande nimetuse all Riigikogule esitatakse.

Tuleb tähendada, et käesolev ülevaade, kui esimene, ei ole kahjuks sarnaseks kujunenud, millisenä teda näha sooviti, sest asutused ei ole tegevuse aruandeid riigikontrollile esitanud, andmete kogumine aga asutustelt oli seotud raskustega, mis tingitud piiratud ajast ja tööjõududest. Selletõttu tuli riigikontrollil piirduda lühikese kirjeldusega, mis kokku seatud revideerimiseks esitatud materjalide ja osalt kogutud andmete põhjal. Siiski arvab riigikontroll, et käesolevas toodud andmed Riigikogu liikmeid võivad huvitada, mispärast nad ka trükis avaldatakse. Samal põhimõttel on avaldatud üksikute operatsioonide revideerimiste tulemused, millede revideerimine aruandeaastal lõpetati.

Riigikogu

Riigikogu korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on vähenenud võrreldes 1925 a. kuludega Mk. 278.488 ehk 0,66% võrra.

Üksikud kulupeatükid on muutunud järgmiselt:

Kulud.

Ptk.	K u l u d		1926./27. a. vähem (—) või rohkem (+) %%
	1926/27 a.	1925 a.	
Riigikogu	27.010.753	27.567.264	—21,0
Kantselei	12.999.508	14.686.070	—11,5
Riigikogu valimise ja rahvahääle- tuse kulud.	1.964.625	—	—
	41.974.886	42.253.334	—0,6

Riigikogu kulud on vähenenud selle tõttu, et riigikogu liikmetele vastava seadusega („R. T.“ nr. 197/198 — 1925 a.) lubati tasuta sõit raudteel ja et mõned esindussõidud välismaale jäid tegemata.

Kantseleikulud on vähenenud peaasjalikult selle tagajärjel, et riigikogu protokolle on trükitud vähem kui eelmisel aastal.

Riigikogu valimise ja rahvahääletuse kulud suurenesid 1926./27. a. III riigikogu valimiste tõttu.

Riigikogu kulud neljal viimasel eelarveaastal on olnud järgmised:

1926./27. a. — Mk.	41.974.886	105,5%
1925. a. — „	42.253.335	106,2%
1924. a. — „	40.092.804	100,8%
1923. a. — „	39.774.437	100%

Riigikogu kulud 1926. /27 aruandeaastal, võrreldes 1923 aasta kuludega, on tõusnud 5,5% võrra. Kulude tõus 1925. aastal, võrreldes eelmisega (6,2%), on sündinud peaasjalikult kantselei ja majapidamise kulude arvel.

Kulu dokumentide revisjoni tagajärjel puudusi, väärnähtusi ega ülekulusid kuu aruannete ja maksukäskude summades ilmsiks ei tulnud.

Revisjoni tulemused.

Riigivanem ja riigikantselei.

Riigivanema ja riigikantselei korralised kulud on vähenenud 1926./27 eelarveaastal võrreldes 1925 a. kuludega Mk. 4.174.378 ehk 13,2% võrra.

Kulud.

Kuigi kulud on suurenenud üksikute liikide järgi, nagu palgad, ametnikkude ja teenijate toetus jne., mis on tingitud lisapalkade maksmisest j.m., on kulude üldine vähenemine 1926./27. a. tingitud mitmesugustest allpooltoodud asjaoludest:

Riigivanema kulud on vähenenud esituskulude (1926./27. a. kulutati Mk. 750.000, 1925. a. — Mk. 4.036.000), palkade ja vallasvara soetamise arvel.

Portfellita ministri koht kaotati 1925. aastal, mispärast ka 1926./27. a. väljaminekutes puuduvad vastavad kulud.

Riigikantselei kulud on vähenenud peaasjalikult kantselei kulude ja vallasvara soetuse arvel. Peale selle on vähenenud kodifikatsiooni ja kirjastamise kulud, sest osa töid jäi trükkimata ja remontide alal ei ole olnud 1926./27. a. üldse kulusid.

Riigiraamatukogu kulud 1926./27. aastal on vähenenud: 1) palkade alal — koosseisude vähendamise puhul, 2) ametnikkude ja teenijate toetuse alal — arstiabi ja toetuse kulude vähenemise tagajärjel, ja 3) kodifikatsiooni ja kirjastamise alal — riigiraamatukogu kataloogi trükkimise lõpetamise tõttu 1925. a.

Riigiarhiivi kulud on vähenenud: 1) palkade alal — koosseisude koondamise tõttu 2) ametsoitude, ametnikkude ja teenijate varustuse alal — tegeliku tarviduse puudumisel, kuna vallasvara soetuse alal kulud aruandeaastal üldse puudusid.

Riigi statistika keskbüroo kulud on vähenenud: 1) palkade alal — koosseisude vähendamise tõttu; 2) ametsoitude, kantseleikulude ja vallasvara soetuse ning korrashoiu kulude alal — kokkuhoiu tõttu; 3) kodifikatsiooni ja kirjastamise kulude alal osa tööde kirjastamata jäämise tõttu.

Riigivanema ja riigikantselei kulud on olnud viimase nelja eelarve aasta kestel järgmised:

1926./27. a. — Mk.	27.380.217	—	123,8%
1925. a. — „	31.554.594	—	142,6%
1924. a. — „	23.879.419	—	107,9%
1923. a. — „	22.115.448	—	100%

1926./27. a. kulud on võrreldes 1923 aasta kuludega tõusnud 23,8% võrra.

Kulud suurenemine 1925 aastal, võrreldes 1923 aasta kuludega, 42,6% võrra on tingitud peaasjalikult esituskulude tõusust, portfelli ministri kohast ja statistika keskbüroo trükitööde kasvamisest.

Tegevus.

Riigivanema ja riigikantselei tegevuse alal tuleb märkida riigikantseleile alluvate asutuste — riigiraamatukogu, riigiarhiivi ja statistika keskbüroo tegevust.

Riigiraamatukogu, mis asub riigi kantselei juures ja kujutab endast kõigi riigiasutuste ühist raamatukogu, on 1926./27. eelarveaastal ostnud 651 raamatut, kogusummas Mk. 776.829 väärtuses. Raamatuid on lugemiseks välja antud aasta jooksul 1899, sise- ja välismaa ajalehti on tellitud lugemislauale 266 — Mk. 273.410 väärtuses. Lugemislaua on aasta jooksul kasutanud 2196 isikut.

Raamatuid, ajakirju ja -lehti on riigiraamatukogu kõita lasknud 1720 köidet Mk. 249.615 eest.

Riigiarhiiv on 1926./27. a. jooksul riigiasutuste arhivaale üle võtnud 67,54 jooksv. meetrit kaustu ja raamatuid, 35 pitsatit, ühe filmi ja ühe mälestusraha.

Arhiiv on aruandeaastal korraldanud ja nimestikkudega varustanud 2189 akti ja raamatut, kokku 64,15 jooksv. meetrit.

Riigi statistika keskbüroo tähtsamatest töödest 1926./27. aruandeaastal oleks nimetada statistiliste andmete kogumine, läbitöötamine ning nende avaldamine väliskaubanduse,

tööstuse, rahanduse, kinnituseasjanduse, hindade ja indeksite, transpordi ja side, põllumajanduse üleskirjutuse, viljasaagi, loomakasvatuse, loomatervishoiu, looma tööpa-
randuse, maarendihindade, põllutööliste palkade, rahva looduslike liikumise, rahva me-
haanilise liikumise, rahvahariduse, rahva moraali, rahvatervishoiu ning töö- ja hoole-
kandestatistika alal.

Kirjastati aasta jooksul järgmised väljaanded: Eesti statistika kuukiri 12 numbrit
739 lhk., Väliskaubanduse aastaraamat 105 lhk., Põllumajanduse aastaraamat 254 lhk.,
Tööstus Eestis 80 lhk., Eesti tööliste büdžet 108 lhk., 1925. aasta põllumajandusliku üleskirju-
tuse tulemused 219 lhk., Raudteede tegevus 38 lhk., ühtekokku 1.543 lhk. Peale selle anti
välja statistiline album II „Eesti majandus“.

Muu seas anti umbes 800 õiendust riiklikele ja seltskondlikele asutustele. Peale selle
saadeti igakuulised aruanded: rahvasteliidu finantsseksioonile Eesti majanduslike ilmuv-
vuste kohta, tööhüroole — tööliste liikumise ja teenistustasu kohta, tervishoiu seksioonile
— nakkushaiguste kohta, Rooma põllumajandusinstituudile — viljade seisukorra ja too-
dangu, loomakasvatuse seisukorra ja toodangu ning põllumajandussaaduste väliskaubanduse
kohta, Brüsseli rahvusvahelise väliskaubanduse instituudile — väliskaubanduse läbikäigu
ja teiste majanduslike ilmuvuste kohta, rahvusvahelise statistika instituudile: majandus-
liste ilmuvuste ja rahvastiku statistika kohta. Peale selle aasta kokkuvõtteid mitmesuguste
alade kohta anti paljudele välismaa teaduslikele asutustele.

Riigivanema ja riigikantselei 1926./27a. eelarve kulude ja kassa aruande läbivaatamisel
järelkontrolli korras jättis riigikontroll esialgu õigeks tunnustamata kulusid korraliste kulude
alal Mk. 241.749 ja erakorraliste kulude alal Mk. 100.000, millised kulud olid tehtud pea-
asjalikult ametnikkude perekonna- ja arstiabi ning toetuse andmise, ületunni- ja erakorra-
liste tööde tasumaksmise, väljamaal ametsõitute ja remonttööde aladel. Õigekstunnusta-
mata jäänud summadest on riigikantselei kuni 1. novembrini 1927. a. korraliste kulude alal
ära õiendanud täiendavate dokumentide esitamisega Mk. 9.600 ja jääb õigekstunnustamata
korraliste kulude alal Mk. 231.779, erakorraliste kulude alal Mk. 100.000.

Revisjoni tulemused.

Riigikontroll.

Riigikontrolli 1926./27 eelarveaasta korralised kulud, võrreldes 1925. a. kuludega,
on suurenenud Mk. 615.240 ehk 1,6% võrra.

Nelja viimase eelarveaasta jooksul on riigikontrolli kulud olnud järgmised:

1926./27. a.	—	Mk. 37.659.618	—	109,2%
1925. a.	—	„ 37.044.378	—	107,4%
1924. a.	—	„ 40.679.811	—	117,9%
1923. a.	—	„ 34.482.159	—	100%

1926./27. a. kulud on tõusnud 1923. a. kuludega võrreldes 9,2% võrra.

Kulude tõus 1924 aastal, võrreldes eelmise kui ka järgmiste aastatega, on seletatav
sellega, et mitmesuguste likvideeritud riigiettevõtete aruannete läbivaatamiseks oli riigi-
kontroll sunnitud oma tööjõudude arvu sel aastal suurendama. Pärast sellekohaste tööde
lõpetamist vähenesid kulud koosseisude kokkutõmbamise tõttu.

Riigikontrolli tegevuse kohta on esitatud Riigikogule eraldi aruanne.

Rahaministeerium.

Kulud. Rahaministeerium kui tervik, kuhu kuuluvad keskasutus, riigikassa, otsekoheste maksude peavalitsus, aktsiisi peavalitsus, tolli peavalitsus ja kinnisvarade hindamise amet, on kulutanud 1926./27. a. eelarveaastal Mk. 417.773 ehk 0,1% võrra vähem, kui 1925. aastal.

Rahaministeeriumi erakorralised kulud on 1926./27. a. vähenenud eelmise aastaga võrreldes Mk. 37.488.752 ehk 24,4% võrra.

Rahaministeeriumi korralised kulud on olnud nelja viimase eelarveaasta kestel järgmised:

1926./27. a.	Mk. 554.209.629	ehk 132,9%
1925. a.	„ 554.627.402	„ 133,0%
1924. a.	„ 551.167.394	„ 132,2%
1923. a.	„ 416.840.927	„ 100,0%

1926./27. a. kulud on tõusnud, võrreldes 1923. a. kuludega, 32,9% võrra. Kolme viimase eelarveaasta kulud püsivad aga peaaegu ühel tasapinnal. Järsk kulude tõus 1924. aastal, võrreldes eelmise aastaga, on seletatav kulude kasvamisega piirituse monopoli alal, mis omakorda tingitud piirituse ostuhinna ja veokulude kõrgendamisest ja viina ja piirituse müügilelaskmisest pudelites.

Üksikute peatükkide järgi on rahaministeeriumi korralised kulud nelja viimase eelarveaasta jooksul kujunenud järgmiselt:

Ptk.	1926./27.a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
rahaministeeriumi keskasutus	7.003.486	4.873.377	5.789.292	26.363.470
riigikassa	33 607.823	30.078.053	24.956.971	29.291.638
otsekoheste maksude peavalitsus ja mak- suametid	35.664.216	33.153.718	32.036.953	29.988.117
aktsiisi peavalitsus	400.562.505	411.815.300	405.140.416	262.176.118
tollide peavalitsus	50.934.584	50.841.351	59.380.539	50.049.722
kinnisvarade hindamise amet	26.437.015	23.865 603	23.863.223	18.971.862
	554.209.629	554.627.402	551.167.394	416.840.927

Võrdlev kulude käsitus on toodud alamal üksikute asutuste (peatükkide) viisi.

Rahaministeeriumi keskasutus.

Kulud. Korralised kulud on 1926./27. eelarveaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, suurenenud Mk. 2.130.109 (43,7%) võrra.

Üksikute kululiikide järgi on kulud suurenenud eriti ajutiste tööjõudude tasu arvel Mk. 2.033.401 (325%) võrra. Suurenemine on tingitud sellest, et aruandeaastal maksmata

hakkanud kuldbilansside seaduse põhjal asutati rahaministeeriumi poolt bilansside kontroll-komisjon, millise komisjoni liikmetele ajutise tööjõu krediidist tasu on makstud. Suurenenud on veel posti-telegraafi-telefoni kulud Mk. 152.650 (149,8%) postitakside kõrgendamise tõttu, arstiabi Mk. 111.367 (99,1%) ja küttekulu Mk. 56.229 (208,2%); viimane kulu suurenes selle tõttu, et keskasutus uutesse ruumidesse üle läks.

Revideerimisel on ilmsiks tulnud puudusi ajutise tööjõu ja arstiabi tasu väljamaksmise alal, mille järeltulel esialgu õigeaks tunnistamata jäi Mk. 86.300, mis senini veel õiendamata.

Revideerimise tule-
mused.

Riigikassa.

Korralised kulud on 1926./27. eelarveaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, suurenenud Mk. 3.529.770 (11,7%) võrra. Kulud on suurenenud arstiabi alal Mk. 123.383 (27,6%), varem puudunud kohtukulude alal riigi käes olevate aktsiate asjus Mk. 98.365, vallasvara soetuse alal Mk. 81.356 (342,5%), väärtmärkide valmistamise alal Mk. 2.561.324 (13,7%) ja kodifikatsiooni ja kirjastamise alal Mk. 900.000 (425%). Viimane kulu on selle tõttu, suurenenud, et riigikassa aruandeaastal kulude ja tulude eelarve ettepaneku ja eelarve täitmise ja kassa aruande trükkimise kuludeks Riigikogu kantseleilt summe ei saanud ja et trükitud on kaks aruannet ja üks ettepanek.

Muud kulud on 1925. a. kuludega enam-vähem ühtlasel tasapinnal püsinud.

Riigi võlgade ja %/0 tasumise alal on kulud suurenenud Mk. 92.889.084 (95,1%) võrra, sellest välisvõlgade arvel Mk. 84.786.384 (97,2%) ja sisevõlgade alal Mk. 8.102.700 (77,3%).

Erakorralised kulud on vähenenud Mk. 37.488.752 (32,3%) võrra. Vähenemine on tulnud sellest, et õpetajate plakadeks omavalitsustele antav toetus, mis eelmisel aastal oli Mk. 143.539.900, on aruandeaastal haridusministeeriumi kuluna läbi viidud. Juure on tulnud kulud toetuse arvel (vastutasuks varemalt viinatshekkide pealt saadud summadele), omavalitsustele Mk. 65.000.000, karskusliidule Mk. 4.000.000 ja kultuurkapitali heaks Mk. 33.664.900. Sõjaaegsete rekvireerimiste ja kahjude tasumise arvel on kulud vähenenud Mk. 3.625.752 (56,9%) võrra.

Riigikassa (riigikassa peavalitsus) ühes Eesti vabariigi maa-alal tegutsenud end. Vene 12 renteiga algas tegevust 1918. a. lõpul ajutise valitsuse poolt 19. XI. 1918 a. vastuvõetud ajut. administratiivseaduste („R. T.“ nr. 1 — 1918. a.) seaduse nr. 1 § 1 põhjal.

Riigikassa tegevus.
Riigikassa funktsioonid.

Riigikassa ja temale alluvate kassade tegevuses tuleb märkida vabariigi algusest kuni käesoleva ajani kaht ajajärku, nimelt:

1) renteide tegevuse ajajärk kuni nende ärakaotamiseni ja renteide ülesannete Eesti pangale üleandmiseni 1922. aastal (seadus nr. 33 „R. T.“ nr. 67 — 1922 a.) ja
2) ajajärk 1922. aastast kuni käesoleva ajani, mil riigikassa laekahoidja ülesandeid täidab Eesti pank ühes oma osakondadega.

Esimese ajajärgu jooksul toimetasi riigikassa ja temale alluvad riigi renteid endise Vene korra kohaselt peale riigi eelarvetega seotud ülesannete ka kõiki neid pangaoperatsioonide, missuguseid toimetasi Vene riigi renteid Vene riigipanga ülesandel.

Teisel ajajärgul on Eesti panga, kui riigikassa laekahoidja, ülesandeks riigikassa summade alal peajasjalikult eelarve tulude vastuvõtmine ja summade väljaandmine riigi kulude rahuldamiseks, kuna kõik pangaoperatsioonide iseloomu kandvad toimetused üle läksid Eesti pangale.

Riigikassa täita on jäänud praegusel ajal ainult need ülesanded, mis oma iseloomu poolest riigikassale omased, nagu: riigi eelarve ettepaneku kokkuseadmine, eelarve kulude ja tulude, riigi sise- ja välisvõlgade, operatsioonivõlgade, riigikassa kassaliste väärtuste jne. korraldamine ning arvestamine ja riigi eelarve täitmise aruande kokkuseadmine.

Riigikassa ülesanded riigi eelarve täitmise alal on — kulude osas — eelarve korras määratud krediitide avamine, väljamaksude korraldamine ja arvestamine, ning — tulude osas — eelarves ettenähtud tulude kasseerimise korraldamine, valve tulude õigeajalise sissetulemise järele ja saadud tulude nomenklatuuriline liigitamine ning arvestamine.

Eesti panga ja tema osakondade ülesandeks riigikassa arve alal on riigikassa poolt lubatud väljamaksude toimetamine ja tulude vastuvõtmine ning aruandmine riigikassale ja riigikontrollile.

Riigi eelarve kuludeks määratud krediitide tarvitamise korra alal tuleb märkida järgmist: kuni 1924. a. sündis krediitsummade käsutamine jooksvate ja konto-korrent arvete korras. 1924. a. peale sünnib krediitsummade väljamaksmine riigikassast riigi otsekohestele kreditoridele. Viimase põhimõtte teostamine (uue kassakorra määruuse näol riigi kulude alal — v. „R. T.“ nr. 60 — 1926 a.) on kaotanud krediitsummade kasutamise kõrvalisteks otstarveteks ja võimaldab kindlamat järelevalvet krediitsummade tarvitamise üle nii riigikassale kui ka riigikontrollile.

Riigitulude arvestamise alal tuleb konstateerida riigitulude nomenklatuurilise liigitamise ja arvestamise tööde koondamist kohapealsetest kassadest (renteidest) riigikassasse, alates 1-st juulist 1920. a. See kord kergendab kassade kui puhtlaekahoidjate ülesandeid ja soodustab riigitulude ühtlasemat liigitamist ning aruannete kiiremat kokkuseadmist.

Vabariigi algusest kuni käesoleva ajani on tegelikult saadud riigitulude arvestamine riigikassas sündinud ainult vastavalt riigitulude nomenklatuurile. See arvestamise viis ei võimalda riigiasutuste aruannetes näidatud riigikassale üleantud tulusummade võrdlust Eesti pangas vastuvõetud summadega. Pikemat aega kestnud nõupidamiste ja kogutud materjalide alusel on nüüd jõutud ses küsimuses niikaugele, et on välja töötatud uus vastav kassamääruse eelnõu ka riigitulude vastuvõtmise, tagasimaksmise, arvestamise ja aruandmise alal, mis pannakse maksma rahaministri poolt kokkuleppel riigikontrolloriga 1-st aprillist 1928. a.

Selle määruuse teostamisega korraldatakse ka riigi tulude eelarve täitmise ala, mis senini oli väga puudulik.

Riigi sisevõlad.

Riigi sisevõlad koosnevad peaaesjalikult riigi emissioonina ja vahetusrahana ringkäiku lastud summadest. Peale eelpool nimetatute on riigil sisevõlana veel väljalunastamata osa E. V. 1920. a. võidulaenust ja E. V. kassavekslitest. Riigikassa poolt väljalunastamata riigi sisevõlg 1-ks aprilliks 1927. a. oli: a) emissiooni ja vahetusraha näol Mk. 2.099.978.977 ja b) E. V. 1920. a. võidulaenu ning E. V. kassavekslite näol Mk. 75.493.900, kokku Mk. 2.175.472.877.

Riigi sisevõlgade seis on liikunud viimastel aastatel järjekindlalt vähenemise sihis ja on jõudnud, võttes lähtepunktiks 1923. a. võlasumma, 100% pealt 87,5% peale — seega vähenedes 1923. aastast saadik 12,5% võrra. Vaadeldes riigi sisevõla liikumist alaüksuste viisi, võime märkida riigi emissiooni alal vähenemist 11,8% võrra, kuna riigi vahetusraha alal, selle vastu, suurenemist 3,6% võrra. Kõige suuremat vähenemist, nimelt 42,6% võrra, tuleb konstateerida protsendiliste siselaenude alal. Viimane nähtus on

seletatav E. V. 1920 a. võidulaenu piletite väljalunastamisega, mis algas 1925. aastal, samuti ka E. V. kassavekslite ringkäigust kõrvaldamisega. Riigi emissiooni järjekindel kokkutõmbumine on tingitud vanade rikutud rahamärkide kustutamisest, millede asemele riigikassa on lasknud ringkäiku uusi vähem, kui kustutatud vanu.

Riigi sisevõlgade liikumist ja seisu aastate viisi pildistab alljärgnev tabel:

Võla liigid. Aasta	Aasta jooksul emissioon, vaetusraha, siselaenu		Võla seis aasta lõpul	Protsendiline vahekord võrreldes võla seisuga 1. I. 1924. a.
	suurenenud	vähenenud		
a) Emissioon				
1922.	—	—	2.749.393.157	—
1923.	150.063.650	695.512.896	2.203.943.911	100
1924.	361.474.900	510.614.696	2.054.804.115	93,2
1925.	158.029.520	255.361.994	1.957.471.641	88,8
1926. I—III	2.183.545	1.000	1.959.654.186	—
1926./27.	—	15.911.600	1.943.742.586	88,2
b) Vaetusraha				
1922.	—	—	55.764.380	—
1923.	99.191.683	4.099.995	150.856.068	100
1924.	6.550.000	26.954.342	130.451.726	86,5
1925.	59.611.760	47.557.325	142.506.161	94,5
1926. I—III	—	2.181.370	140.324.791	—
1926./27.	15.911.600	—	156.236.391	103,6
d) Siselaenu				
(s. o. E. V. 1920 a. võidulaenu, kassa veksl. ja E. V. 5% lühikeseajal. võlakohustused.)				
1922.	—	—	165.943.793	—
1923.	—	34.420.700	131.523.093	100
1924.	—	30.932.850	100.590.243	76,5
1925.	—	6.664.843	93.925.400	71,4
1926. I—III	—	3.501.900	90.423.500	—
1926./27.	—	14.929.600	75.493.900	57,4
Kokku Riigi siselaenu				
1922.	—	—	2.971.101.331	—
1923.	249.255.333	734.033.591	2.486.323.073	100
1924.	368.024.900	568.501.888	2.285.846.085	91,9
1925.	217.641.280	309.584.162	2.193.903.202	88,2
1926. I—III	2.183.545	5.684.270	2.190.402.477	—
1926./27.	15.911.600	30.841.200	2.175.472.877	87,5

Eesti riigi välisvõlad oma suures enamuses on tingitud vabaduse sõjast ja vabariigi loomisel valitsevast üldisest puudusest nii toitus- kui sõjavaru alal. Riigi majanduslikuks ülesehitamiseks ja kaubanduse arendamiseks tehtud välisvõlad kuni 1926./27. eel-

Riigi välisvõlad.

arveaasta lõpuni on ainult: a) 1926./27. a. laen Briti valitsuselt raudteematerjalide ostmiseks ja b) Rootsi kaubakrediit — põllumajanduslikkude masinate jne. muretsemiseks.

Välisvõlgade liikumist 1923. aastast pildistab järgmine tabel:

Aasta	Aasta jooksul välisvõlad:		Seis aasta lõpul	Protsendiline vahetõrre võrreldes võla seisuga 1. I. 1924 a.
	suurenenud	vähenenud		
1922 . . .	—	—	6.432.206.404	—
1923 . . .	1.160.175.736	66.340.949	7.526.041.191	100
1924 . . .	403.061.010	329.898.792	7.599.203.409	101
1925 . . .	1.720.755.603	260.815.215	9.059.143.797	120
1926 I—III	3.091.428	—	9.062.235.225	—
1926./27 .	256.954.692	1.149.436.663	8.169.753.254	108,6

Kuigi riigi välisvõlgade alal 31. III 1927. a. — võrreldes seisuga 1-ks I. 1924. a. — tuleb konstateerida suurenemist ainult 8,6% võrra, on 1923. a. — 1926./27. a. siiski olnud suuremaid liikumisi, nii võlgade suurenemise kui ka vähenemise alal. Lähemad üksikasjad välisvõlgade liikumisest 1923. a.—1926./27. a. selguvad alljärgnevalt:

Võlad (markades) on suurenenud järgmistel põhjustel:

Aasta	Võlgasid juure tulnud	Võlgadele juure arvatud		Kokku välisvõlad suurenenud
		Tasumata jäänud %%	Kursi vahesid	
1923 . . .	—	302.808.936	857.366.800	1.160.175.736
1924 . . .	47.794.287	330.868.853	24.397.870	403.061.010
1925 . . .	1.692.379.449	—	28.376.154	1.720.755.603
1926 I—III	3.091.428	—	—	3.091.428
1926./27 .	254.368.795	—	2.585.897	256.954.692
Kokku %%	1.997.633.959 56,4	633.677.789 17,9	912.726.721 25,7	3.544.038.469 100

Võlad (markades) on vähenenud järgmistel põhjustel:

Aasta	Võlgasid tegelikult tasutud (eelarve-kuludeks kantud)	Maha kirjutatud välisvõlgade arvelt:		Kokku välisvõlad vähenenud
		Vahesid võlgade liitmiste ja fundeerimiste puhul	Kursivahesid	
1923 . . .	39.819.023	—	26.521.926	66.340.949
1924 . . .	36.244.564	—	293.654.228	329.898.792
1925 . . .	61.857.462	185.179.131	13.778.622	260.815.215
1926 I—III	—	—	—	—
1926./27 .	34.618.745	1.112.906.918	1.911.000	1.149.436.663
Kokku %%	172.539.794 9,5	1.298.086.049 71,9	335.865.776 18,6	1.806.491.619 100

Juure tulnud on võlgu:

1. 1924. aastal: a)	Prantsuse valitsusele võlgnevale summale on täiendavalt juure arvatud senini arvelevõtmata jäänud sõjavarustuse väärtus, kulud jne.	Fr. 255.231.18	= Mk.	5.206.716
b)	Rootsi kaubakrediidi kasutamine suurenenud (seadus nr. 15 — „R. T.“ nr. 51/52 — 1924. a.)	Rkr. 425.875.71	= „	42.587.571
			Kokku Mk.	<u>47.794.287</u>
2. 1925. aastal: a)	Rootsi kaubakrediidi kasutamine suurenenud	Rkr. 369.257.64	= Mk.	36.833.449
b)	Uuesti juuretunud sõjavõlg Briti valitsusele (seadus nr. 136 — „R. T.“ nr. 197/198 — 1925. a.)	£ 917.200	= „	1.655.546.000
			Kokku Mk.	<u>1.692.379.449</u>
3. 1926 a. jaan.-märtsi kuul	— Rootsi kaubakrediidi kasut. suurenenud —	Rkr. 30.991.76	= Mk.	3.091.428
4. 1926./27. a. a)	—do—	Rkr. 173.874.89	= „	17.378.795
b)	Tekkinud uus võlg Briti valitsuselt saadud raudtee materjalide eest (v. seadus nr. 39 — „R. T.“ nr. 107/108 — 1925. a.)	£ 130.000	= „	236.990.000
			Kokku Mk.	<u>254.368.795</u>

Tasutud on võlgu:

1. Prantsuse valitsusele:

1923. aastal	frs. 1.801.765.76	= Mk.	39.819.023
1924. „	frs. 1.776.694.30	= „	36.244.564
1925. „	frs. 3.553.400.66	= „	56.685.180
	Kokku frs. 7.131.860.72	= Mk.	<u>132.748.767</u>

2. Briti valitsusele:

a) toitlusvõlga 1925. aastal	£ 2541.07.06	= Mk.	4.631.577
1926./27. „	£ 2670.—.—	= „	4.867.379
	Kokku £ 5211.07.06	= Mk.	9.498.956
b) sõjavõlga:			
1926./27. aastal	£ 3345.02.05	= Mk.	6.091.366
d) raudtee-materjalide võlga:			
1926./27. aastal	£ 13.000.—.—	= „	23.660.000
	Kokku Briti valitsusele	£ 21.556.09.11	= Mk. <u>39.250.322</u>

3. Ameerika Ühisriikide valitsusele:

1925. aastal \$ 1441.88 (võla fundeerimise puhul)	= Mk.	540.705
Kokku tasutud 1923.—1926./27. a. jooksul	Mk.	<u>172.539.794</u>

Välisvõlgade arvelt on maha kirjutatud summe järgmiselt:

1. 1925. aastal võla arvelt Briti valitsusele Mk. 185.179.131, kui see osa sõjavõlast, mis oli võetud arvele Eesti riigikassa poolt juba varem, kuid mis liideti uena arvele võetud ning fundeeritud sõjavõlga £ 917.200.— suuruses.

2. 1926./27. aastal — võla arvelt Ameerika Ühisriikide valitsusele Mk. 1.112.906.918, mis kujutab enesest vahet Eesti riigikassa poolt möödunud aastate jooksul arvestatud võla (ühes tasumatajäänud ning algvõlale juurearvatud protsentidega) ja selle võla fundeerimise puhul kindlakstehtud ning kokkulepitud summa vahel, mille võrra võlasumma vähenes. Vähenemine on tingitud peaausjalikult Baltimeres miini läbi hukkunud aurik „John Russ”i laadungi väärtuse — \$ 1.932.923.45 — mahakustutamise Ameerika Ühisriikide valitsuse poolt (võla fundeerimise kokkulepe ja selle kinnitamise seadus — „R. T.” nr. 36 — 1926. a.).

Riigi rahalised
väärtused

Riigikassa käsutusse kuuluva riigi rahaliste väärtuste kogusumma moodustavad:

Eesti raha, mis kantud sissetulekusse riigikassa heaks: a) Eesti panga osakondades — riigikassa arvele (seadus nr. 33 — „R. T.” nr. 67 — 1922. a.) ja b) Eesti pangas — riigikassa jooksvale arvele nr. 165-a.

Eesti raha — riigiasutuste kassades, mis riigikassale eelarveaasta lõpuks tagasi andmata;

riigi kuld ja välisvaluuta;

riigikassa poolt riigi summade arvel omandatud väärtpaberid;

mitmesugused väärtused (väärtasjad ja kaaluline metall ümbersulatamiseks jne.).

Tähendatud väärtused on enam-vähem likviidsed, mida rahaminister on arvanud riigikassa jooksva-kassa seisuhulka.

Peale selle on riigikassas hoiul vahendid ja väärtused, mida riigikassa otsekohe ei kasuta, nagu:

riigi emissiooni ja vahetusraha tagavarad (emiteerimata rahamärgid);

Nõuk. Venemaalt rahulepingu järgi reevakueeritud veneaegsed väärtpaberid;

Soome kaubakrediidi alal vabariigi valitsuse poolt riigikassa kindlustusel antud garantiide tagatistena riigikassale antud ostjate-tarvitajate vekslid ja kinnisvara obligatsioon (seadus „R. T.” nr. 29/30 — 1925. a. ja selle alusel vabariigi valitsuse poolt 8. VI 1925. a. antud määrus „R. T.” nr. 99/100 — 1925. a.) ja igasugused tempelväärtused.

Tähendatud rahaliste väärtuste, nende paigutamise korra ja seisuhulga selgitamiseks võib tuua järgmist:

Riigikassa riigiraha arvetele Eesti pangas ja tema osakondades kantakse kõik riigi rahalised sissetulekud tulude eelarvega ettenähtud aladelt. Eelarveaasta lõpuks riigikassa arvel kohtade peal (Eesti panga osakondades) kujunevad vahekorrad koondatakse kõik Eesti pankas (peapankas) riigikassa erijooksvale arvele nr. 165-a, millise arve seis näitab eelarveaasta lõpuks kassalist vahetust Eesti rahas riigikassa ja Eesti panga, kui riigikassa laekahoidja, vahel. Riigikassa jooksva arve nr. 165-a seis 1-ks aprilliks 1927. a., võrreldes seisuga 1-ks I. 1924. a., näitab paranemist 25,7% võrra, mida tuleb seletada peaausjalikult ülejääkidega eelarve täitmisest. Kassa-seisuhulga vähenemine 1924. aastal kuni 33,3%-ni eelmise aasta seisust oli tingitud peaausjalikult rikutud ja vanade rahamärkide ringkäigust kõrvaldamisest riigi emissiooni ja vahetusraha alal rohkemal määral, kui lasti ringkäiku uusi.

Riigikassa arvel olnud läbikäikude (arvestatud operatsioonide) ja riigikassa erijooksva arve (nr. 165-a), kui kassa, seisukohta Eesti pangas annab ülevaate alljärgnev tabel:

Aasta	Sissekanded riigikassa arve alal aasta jooksul		Ülejääk riigikassa erijooksval arvel nr. 165-a. Eesti pangas aasta lõpul	Protsendiline vahetord võrreldes seisuga 31. XII. 1923. a.
	suurenemine	vähennemine		
1922. . .	—	—	1.485.094.869	—
1923. . .	32.097.328.632	33.239.694.029	342.729.472	100
1924. . .	24.117.360.843	24.345.854.119	114.236.196	33,3
1925. . .	20.573.147.341	20.391.070.801	296.312.736	86,4
1926. I-III	4.784.228.184	4.783.174.958	297.365.962	—
1926./27. .	18.533.090.477	18.399.597.384	430.859.055	125,7

Raha riigiasutuste kassades, mis tekib krediitide arvel riigiasutustele kulude tegemiseks antud avansside eelarveaasta lõpuks tarvitamata ja riigikassale tagasi andmata jäänud summadest, moodustab osa riigikassa jooksva-kassa seisust eelarveaasta algul ja lõpul.

Nii oli riigikassa summe riigiasutuste kassades avansside ülejääkidena:

1-ks jaanuariks 1923. a.	— Mk.	95.825.032	— 100%
1-ks „ 1924. „	— „	40.795.912	— 40,6%
1-ks „ 1925. „	— „	55.335.812	— 57,7%
1-ks „ 1926. „	— „	47.325.690	— 49,4%
1-ks aprilliks 1926. „	— „	55.684.548	— —
1-ks „ 1927. „	— „	48.212.164	— 50,3%

Asutuste kassa-saldode suurus 1-ks I. 1923. a. on tingitud peaaesjalikult välisministriumist, kelle kätte oli jäänud riigikassa summe 1-ks I. 1923. a. Mk. 64.560.460. Eeltoodust selgub, et tarvilikuks kujunenud kassasaldode summa kõigub 50 miljoni marga ümber.

Riigi kulla ja välisvaluuta tagavarade aluseks tuleb pidada peaaesjalikult Nõuk.-Venemaalt rahulepingu järgi saadud 15 miljonit kuldrubla.

Riigikassa poolt on tema käsutusse antud riigi kuld ja välisvaluuta mahutatud Eesti pank, välja arvatud ainult vähene osa, mis hoiul riigikassas. Riigikassas hoitakse peaaesjalikult see osa kulda ja hõbedat, mida ei ole jõutud proovida ja korraldada üleandmiseks pank. Riigikassa enese käes olevad väärtused on peaaegu viimaseni korraldatud ja 1-seks jaanuariks 1923. a. olnud summadest on jäänud 1-ks aprilliks 1927. a. veel korraldamiseks ainult 0,3%.

Riigi kulla ja välisvaluuta kogu tagavarade liikumine, alates 1923. a., oli järgmine:

Aasta	Suurenemine	Vähennemine	Seis aasta lõpul	% võrreldes seisuga 31. XII. 23. a.
1922. . .	—	—	2.461.989.153	—
1923. . .	1.839.046.872	1.661.909.673	2.639.126.352	100
1924. . .	1.286.625.123	1.198.221.833	2.727.529.642	103,3
1925. . .	928.286.522	881.246.963	2.774.569.201	105,1
1926. I-III	176.822.409	170.327.365	2.781.064.245	—
1926./27. .	257.056.560	94.915.126	2.943.205.680	111,5

Sellest oli:

1. riigikassas hoiul:

Aasta	Suurenemine	Vähennemine	Seis aasta lõpul	%% võrreldes seisuga 31. XII. 23. a.
1922. . .	—	—	68.717.626	—
1923. . .	63.157.011	40.156.233	91.718.404	100
1924. . .	6.937.642	97.294.906	1.361.139	1,5
1925. . .	2.674.975	3.762.529	273.585	0,3
1926. I-III	245.638	193.382	325.840	—
1926./27. .	191.423	243.605	273.658	0,3

2. riigikassa depooos Eesti pangas Tallinnas, mis riigikassa otsekoheses käsutuses, ilma et Eesti pangal õigust oleks seda kulda ja valuutat tarvitada panga operatsioonide korras ja

riigikassa depooos Eesti panga korrespondentide juures välismaadel — samal põhimõttel:

Aasta	Suurenemine	Vähennemine	Seis aasta lõpul	%% võrreldes seisuga 31. XII. 23. a.
1922. . .	—	—	1.283.311.338	—
1923. . .	1.081.110.254	1.372.626.316	991.795.276	100
1924. . .	307.200.526	756.269.044	542.726.758	54,7
1925. . .	668.966.149	678.925.901	532.767.005	53,7
1926. I-III	174.607.184	170.129.038	537.245.151	—
1926./27. .	232.449.625	92.936.506	676.758.270	68,2

3. Eesti panga korrespondentide arvetel välismaadel, millised summad seisid Eesti panga käsutuses panga operatsioonide korras:

Aasta	Suurenemine	Vähennemine	Seis aasta lõpul	%% võrreldes seisuga 31. XII. 23. a.
1922. . . .	—	—	1.109.960.188	—
1923. . . .	508.207.936	249.127.123	1.369.041.002	100
1924. . . .	210.705.664	155.414.373	1.424.332.293	104
1925. . . .	256.645.398	185.519.932	1.495.457.759	109,2
1926. I-III	1.969.587	4.944	1.497.422.401	—
1926./27. .	24.415.512	1.735.015	1.520.102.899	111

4. antud Eesti pangale laenu näol (kulda):

Aasta	Suurenemine	Vähennemine	Seis aasta lõpul	%% võrreldes seisuga 31. XII. 23. a.
1922.. . .	—	—	—	—
1923.. . .	186.571.670	—	186.571.670	100
1924.. . .	761.781.291	189.243.509	759.109.452	406,9
1925.. . .	—	13.038.600	746.070.852	399,9
1926. I-III	—	—	746.070.852	399,9
1926./27. .	—	—	746.070.852	399,9

Nagu tabelites toodud riigi kulla ja valuuta läbikäigud näitavad, läheb riigi kuld ja välisvaluuta üle aegajaliselt, kuid järjekindlalt, riigikassa otsekohesest korraldusest Eesti panga käsutusse.

Uldiselt näitab aga riigi kulla ja välisvaluuta tagavarade seis, riigikassa seisukohalt vaadatult, järjekindlat suurenemist ka siis, kui mitte võtta arvesse laenu raudteematerjalide ostmiseks, ja tõuseb 1924. a. — I-se jaanuari 100% pealt — 111,52% peale 1-ks aprilliks 1927. a.

1-ks IV. 1927. a. riigikassa depoo seisva välisvaluuta seas on võetud arvesse ka 1926./27. eelarveaastal Briti valitsuselt saadud raudteematerjali laenust (£ 130.000) 1-ks aprilliks 1927. a. tegelikult kasutamata osa £ 76.683.17.06 suuruses, millega on seletatav valuuta seisu tunduv suurenemine depoo võrreldes seisuga 1-ks IV. 1926. a. Muid summe laenude näol valuuta tagavarade suurendamiseks riigikassa 1923.—1926./27. aastate jooksul ei ole saanud.

Riigi välisvaluutat ja Eesti pangale laenuna antud kulda oli Eesti panga ja tema korrespondentide käes kasutamiseks pangaoperatsioonide korras 31. märtsiks 1927. a. **nominaal väärtuses järgmiselt:**

- a) välisvaluutat: . . . . . £ 795.575.7.10
- ” \$ 221.769.27
- b) kullas (Vene kuldrublades): Kuldrbl. 3.953.447.09

Korrespondentide arvetel seisnud riigikassa välisvaluuta summade pealt on Eesti pank maksnud riigikassale võrdlemisi madalat protsenti: see kõigub 1%—2½% vahel. Nende protsentmäärade kohaselt on riigikassa saanud Eesti pangalt %% (maha arvatud 5% riigimaks ja porto Eesti panga kasuks), millede võrra riigikassa valuutatagavarad suurenenud 1923.—1926./27. a. a. jooksul järgmiselt:

Aasta	Valuuta, milles 0/0 0/0 saadud				
	\$	£	Rkr.	Pr. Fr.	
	Protsentide määrad				
	2½	1½	1	1½	2½
1923. saadud	3.095.45	7.809.18.—	1.399.11.1	2.873.58	15.841.13
„ kurss	388,5	1.690	1.690	103,25	20,50
1924. saadud	3.213.71	7.921.12.5	1.914.16.11	1.911.84	12.372.49
„ kurss	172	1.759	1.759	100	19,80
1925. saadud	5.053.27	8.034.17.7	1.977.17.1	—	—
„ kurss	375	1.820	1.820	—	—
1926. saadud	5.174.65	8.149.13.1	2.049.12.2	—	—
„ kurss	372	1.806	1.806	—	—
1927. a. kuni 1. VII (v. v. instr. E. pangale „R. T.“ nr. 71—27. a.) .	2.633.50	4.118.9.9	1.033.6.4	—	—
Kokku	19.170.58	36.034.10.10	8.375.03.7	4.865.42	28.213.62
Kokku valuuta Emrk.	7.205.591	63.985.289	14.916.365	495.881	569.718
	Kokku Emrk. 87.172.844				

Riigikassa poolt omandatud väärtpaberid koosnevad peaausjalikult Port-Kunda ja Aseri tsemendivabriku ning Põhja puupapi- ja paberivabriku aktsiatest. Ostetud aktsiad on uutest väljaannetest, milliseid ostes riigikassa kasutas ära aktsionäri õigusi.

Riigikassa poolt omandatud ja riigikassas hoiulevate väärtpaberite kohta annab ülevaate järgnev tabel:

Aasta	Aasta jooksul väärt- paberite tagavarad		Seis aasta lõpuks	Protsendiline vahekord võrreld. sei- suga 1. I. 24. a.
	suurenenud	vähenenud		
1922.	—	—	1.839.759	—
1923.	224.602	150.991	1.913.370	100
1924.	352.255	12.851	2.252.774	117,7
1925.	172.402	81.316	2.343.860	122,5
1926. a. I-III . .	—	76.400	2.267.460	—
1926./27.. . . .	7.070	—	2.274.530	118,9

Mitmesuguste väärtuste all on riigikassas arvestatud ja hoiul peaausjalikult kohtu- ja politseivõimude poolt riigi kasuks konfiskeeritud väärtasjad ning väärtused.

1923. a. arvestas riigikassa „mitmesuguste väärtuste“ arve kaudu ka osa ostetud ja realiseeritud kulda ning hõbedat, millega on seletatav 1923. a. võrdlemisi suur summaline läbikäik. Viimasel ajal sünnib möödunud aastatel kogunenud väärtuste realiseerimine ja uute läbikäikudena tuleb ette ainult tähtsusetu summasid.

Mitmesuguste väärtuste summalise liikumise kohta võimaldab ülevaate järgnev tabel:

Aasta	Aasta jooksul väärtuste tagavara		Seis aasta lõpuks	Protsendiline vahekord võrreldes seisuga 1. I. 24 a.
	suurenenud	vähenenud		
1922.	—	—	1.407.402	—
1923.	13.135.288	14.542.690	—	—
1924.	18.648	—	18.648	100
1925.	21.130	230	39.548	212,1
1926. a. I-III . . .	—	—	39.548	—
1926./27.	3.003	41.518	1.033	5,5

Nagu tähendatud eelpool, on riigikassa käsutuses peale tsirkuleeriva riigiraha veel teisi enam-vähem likviidseid väärtusi, nagu: kuld ja välisvaluuta, väärt-paberid ja mitmesugused väärtused, mida rahaminister oma aruandes loeb riigikassa kassa seisuhulka. Tehes kokkuvõtte kõigi tähendatud väärtuste kohta, saame riigikassa kassaliste väärtuste kohta järgmise üldpildi:

Aasta	Raha ja väärtuste liigid ja seis aasta lõpul						Protsendi vahekord võrreldes seisuga 1-ks jaanuariks 1924. a.
	EESTI MARGAD		Riigi välisvaluuta ja kuld (selle hulgas ka E. p. laenatud kuld)	Väärt-paberid	Mitmesugused väärtused	K O K K U	
	Jooksev arve Eesti pangas nr. 165-a	Raha riigiasut. kassades (kassa saldod ja avansid)					
1922.. . . .	1.485.094.869	95.825.032	2.461.989.153	1.839.759	1.407.402	4.046.156.215	—
1923.. . . .	342.729.472	40.795.912	2.639.126.352	1.913.370	—	3.024.565.106	100
1924.. . . .	114.236.196	55.335.812	2.727.529.642	2.252.774	18.648	2.899.373.072	95,9
1925.. . . .	296.312.736	47.325.690	2.774.569.201	2.343.860	39.548	3.120.591.035	103,2
1926. a. I-III	297.365.962	55.684.548	2.781.064.245	2.267.460	39.548	3.136.421.763	—
1926./27. . .	430.859.055	48.212.164	2.943.205.680	2.274.530	1.033	3.424.552.462	113,2

Toodud tabelist selgub, et rahaministri poolt riigikassa kassa seisuhulka arvatud riigiraha ja väärtuste üldine seis on suurenenud 1-ks aprilliks 1927. a., võrreldes seisuga 1-ks I. 1924. a., 13,2% võrra.

Protsendilised vahekorrad käesolevas tabelis toodud väärtuste liikide liikumise ja seisuhulka alal on näidatud vastavates tabelites eelpool.

Mis puutub moodusesse, et rahaminister näitab E. v. eelarve täitmise ja kassa aruandes riigikassa kassa seisuhulka peale tsirkuleeriva riigiraha veel ka välisvaluuta, väärt-paberid ja mitmesugused väärtused, mis osalt mitte otsekohe ja mitte kergesti realiseeritavad, samuti ka Eesti pangale laenu näol antud kulla, siis ei saa seda pidada ülevaatlikuks. Igasugused väärtused, peale ringkäigus oleva maksuva riigiraha, samuti laenuna väljaantud summad (kuld), tuleksid eraldada kassast, kui niisugusest, ja arvestada vastavate arvete all bilansis.

Mis puutub riigi rahamärkide tagavaradesse, siis annab selle kohta ülevaate alljärgnev tabel:

Aasta	Aasta jooksul tagavarad		Seis aasta lõpul	% vahekord võrreldes seisuga 1. I. 1924. a.
	suurenenud	vähenenud		
1922.	—	—	173.621.260	—
1923.	247.131.490	289.615.250	131.137.500	100
1924.	1.408.297.400	369.037.400	1.170.397.500	890
1925.	1.031.457.760	217.642.280	1.984.212.980	1510
1926. I-III	3.222.000	99.380.480	1.888.054.500	—
1926./27. . .	134.247.030	944.604.530	1.077.697.000	820

Tagavarafond loodi 1921. aastal ja sinna on paigutatud riigi emissiooni ja vahetusraha alal valmistatud rahamärkidest see osa, mis ei olnud tegelikus ringkäigus ja kassades Fondis on hoitud kaht liiki rahamärke, nimelt: riigi trükikojas valmistatud uusi rahamärke ja ringkäigust kõrvaldatud vanu rahamärke, ümbervahetamiseks uute vastu Kõikumised fondi seisus on tingitud: a) suurenemise alal — riigi trükikojalt saadud riigikassa tellimistel tagavaraks valmistatud rahamärkidest; b) vähenemise alal -- fondi kogunenud vanade rahamärkide kustutamisest.

Vabariigi valitsuse garantiid.

Vabariigi valitsuse poolt on antud välja riigikassa vastutusel garantiisid omavalitsuse- ja ühistegeliste asutuste ning seltside eest Eesti pangale ja m/importäride eest Soome kaubakrediidi alal. Tähen datud garantiide põhjal antud laenude seis 1 ks aprilliks 1927. a. on kujunenud järgmiseks:

Mis alale laenu antud	Eesti pangale antud garantiid vab. val. 9. XI. 1923. a. korralduse „R. T.“ nr. 135/136 alusel		Vab. val. 8. VI. 1925. a. määruse põhjal („R. T.“ nr. 99/100 — 1925. a.) riigikassa kanda võetud Soome kaubakred. garant m/importäride eest	
	Antud garantiide summa	Võla seis aasta lõpul	Antud garantiide summa	Võla seis aasta lõpul
I. Omavalitsuseasutustele . . .	98.400.000	70.536.883	—	—
II. Ühistegeliste asutustele . .	7.500.000	7.688.312	Rkr. 135.024.48	Rkr. 98.026.72
III. Seltsidele („Säde“)	2.465.000	2.299.270	—	—
Kokku	108.365.000	80.524.465	Rkr. 135.024.48	Rkr. 98.026.72

Peale ülaltähendatud garantiide oli vabariigi valitsuse otsuse põhjal 13. III 1924. a. Eesti pangale antud veel garantiikirju omavalitsuste poolt Eesti pangas neile kuuluva tulumaksu osa kindlustusel tehtud lühiajaliste laenude eest. 1-ks jaanuariks 1926. a. oli neid garantiikirju antud Eesti pangale Mk. 25.650 000 suuruses summas ja nende põhjal saadud laenudest oli 31. XII. 1925. a. tasumata Mk. 4.181.804.

Järgnevatel aastatel seda liiki garantiikirju enam välja antud ei ole, sest 1925. aastal „Riigi Teatajas“ nr. 107/108 avaldatud seaduse nr. 38 põhjal on omavalitsused saanud neile kuuluva tulu- ja lisaärimaksu osade arvel lühiajalisi protsendita avansse riigi-

kassast, mispärast ka tarvidust polnud teha laene Eesti pangast. 1-ks aprilliks 1927. a. oli riigikassale tasumata avansse sel alal järgmiselt:

1. Viljandi maavalitsusel	Mk. 2.000.000.—
2. Pärnu linnavalitsusel	„ 1.500.000.—
3. Narva linnavalitsusel	„ 1.000.000.—
4. Valga maavalitsusel	„ 800.000.—
5. Haapsalu linnavalitsusel	„ 300.000.—
	<hr/>
	kokku Mk. 5.600.000.—

Nagu selgunud revisjoni korras, ei ole mitte kõik vab. valitsuse poolt omavalitsuse ning ühistegeliste asutuste ja seltside eest Eesti pangale antud garantiid välja antud seaduslikul alusel. Sarnaseid garantiisid on antud vab. valitsuse 9. nov. 1923 a. korralduse alusel („R. T.“ nr. 135/136 — 1923. a.) üldse Mk. 108.365.000.— ulatuses. Kuna selliste garantiide eest peab vastutama riigikassa oma summadega, millised on käsutada valitsusel ainult Riigikogu poolt vastuvõetud eelarve piirides ja kuna pealegi Riigikogul puudub võimalus vabastada vab. valitsust antud kohustustest — leiab riigikontroll, et nimetatud garantiide andmine oleks võinud sündida ainult seadusandlikul teel, nagu see garantiide andmisel on sündinud hiljematel aastatel.

Riigikassa rahaliste operatsioonide alal tuleks märkida järgmist:

Suuremaks puuduseks riigitulude arvestamise alal on senini olnud see asjaolu, et tulude arvestamist on riigikassa poolt toimetatud ainult tulude iseloomu järgi, kuna kontrolli teostamiseks riigitulude sissetuleku üle tarvilik on, et riigikassale üleantud tulud riigikassa poolt arvestataks ka nende keskasutuste ja tähtsamate peavalitsuste viisi, kes kohustatud on tulusid arvestama ja nende üle aru andma. See võimaldaks vastavate asutuste aruanetes näidatud riigikassale üleantud tulude kindlakstegemist. Selle korra teostamise asjas oli riigikontrollil kauemat aega kirjavahetus rahaministri ja riigikassaga, mille tagajärjel riigikassa riigikontrolli seisukoha ses küsimuses omaks võttis. Vastavalt sellele kavatses rahaminister maksta panna, alates 1. aprillist 1928. a., kassa-korra määruse riigitulude alal, mis korraldab riigitulude kasseerimist ja aruandmist ning mille järgi muuseas riigitulud kuuluvad arvestamisele riigikassa poolt ka keskasutuste ja nende peavalitsuste viisi, kes kohustatud on tulusid arvestama ja nende üle aru andma.

Edasi on selgunud revideerimisel, et Eesti panga osakonnad mõnedel juhtumistel ei täida riigikassa poolt antud korraldusi riigitulude arvestamise alal. Selle nähtuse kõrvaldamiseks on riigikontrolli poolt tehtud vastavad korraldused. Veel esineb sagedase ja paratamatu nähtusena kord, mille juures mitmed riigiasutused õiendavad nende poolt vastuvõetud tulusid arvepidamise korras, s. o. kandes vastavaid summe maksukäskudega oma kulukrediitide arvelt riigitulude arvele. Seejuures ei lisa aga suurem osa krediitikäsitajaid maksukäskudele juure korraldustes ettenähtud tuludokumente, millede oleks näidatud tuludeks kantavate summade nomenklatuuriline jaotus, millised dokumendid aga möödapääsemata tarvilikud on nii Eesti pangale kui kassale, kui ka riigikassale ja riigikontrollile.

Riigikassa operatsiooni fondid jagunevad kahte liiki: 1) asutustele põhikapitaliks ja laenudeks määramata aja peale väljaantud summad ja 2) eriotstarbelisteks laenudeks — kindlate tasumise tähtaegadega. Nimetatud laenud on välja antud:

Operatsiooni fondid.

	I liik	II liik	KOKKU
1919. a.	10.255.868	—	10.255.868
1920. a.	11.089.332	—	11.089.332
1921. a.	278.582.518	50.000.000	328.582.518
1922. a.	100.000.000	114.000.000	214.000.000
1923. a.	20.000.000	135.480.000	155.480.000
1924. a.	21.965.600	173.500.000	195.465.600
1925. a.	14.034.400	50.300.000	64.334.400
1926. a. I, II, III	105.000.000	5.000.000	110.000.000
1926./27. a. . .	30.173.050	89.500.000	119.673.050
Kokku	591.100.768	617.780.000	1.208.880.768

Nende summade arvel on riigikassa poolt tagasi makstud, üle kantud põllutöominis-
teeriumi alla ja toetuseks arvatud:

	Tagasi makstud		Toetuseks arva- tud omavalits.	Üle kantud põllu- töominist. alla	KOKKU
	I liik	II liik	I liik	II liik	
1922. a. . .	2.365.012	—	—	—	2.365.012
1923. a. . .	931.431	575.859	100.000.000	—	101.507.290
1924. a. . .	347.291	6.857.278	—	—	7.204.569
1925. a. . .	—	8.844.424	—	—	8.844.424
1926. a. I-III	—	1.543.818	—	—	1.543.818
1926/27. a. .	36.163.917	13.339.315	—	60.000.000	109.503.232
	39.807.651	31.160.694	100.000.000	60.000.000	230.968.345

Seega on väljaantud laenudest Mk. 1.208.880.768 tagasi makstud riigituludesse
Mk. 70.968.345, toetusena arvatud Mk. 100.000.000, üle kantud põllutöoministeeriumi
arvele Mk. 60.000.000 ja jäi tasuda 1. IV. 27. a. Mk. 977.912.423.

I liigi alla arvatud üksikutest laenudest on antud:

1) Riigi trükikojale enne tema üleviimist eripõhikirja alusele:

1919. a. ärikapitaliks ja trükitähtede muretsemiseks	Mk.	31.948
samal aastal rahamärkide töökoja sisseseadmiseks	„	223.920
1920. a. sama rahamärkide töökoja sisseseadmiseks ja laiendamiseks (Mk. 664.450+1.070.680)	„	1.735.130
1921. a. samaks otstarbeks	„	100
	Kokku Mk.	1.991.098

Pärast tegevuse üleviimist põhikirja alusele on riigi trükikoda saanud eelarve korras
põhikapitali arvel 1923. a. Mk. 20.000.000 ja 1924. a. Mk. 20.000.000, kokku Mk. 40.000.000.

Peale selle on riigi trükikoja põhikapitali arvel saadud summade hulka arvatud
Mk. 9.978.686 — riigi trükikojale üle antud sõjaministeeriumi, raudtee ja posti peavalit-
suse trükikodade väärtus.

Põhikapitalist puudujääva summa (umbes 50 milj.) arvel on rahaministeeriumi poolt riigi trükikoja hoone ehitatud, milline veel riigi trükikoja nimele kreposteerimata, mispärast ka rahaministeeriumi operatsiooni fondide aruandes näidatud on riigi trükikoja põhikapitaliks antuna ainult Mk. 49.978.686.

Eelpool tähendatud 1919. a. — 1921. a. väljaantud Mk. 1.991.098 peeti kinni riigi trükikoja 1923. a. põhikapitali arvel antud 20 miljonist ja loetakse seega tasutuks.

2) Eesti pangale põhikapitaliks 1919. a. Mk. 10.000.000 ja 1921. a. Mk. 240.000.000, kokku Mk. 250.000.000.

3) Maapangale põhikapitali arvel Mk. 100.000.000.

4) Maapanga pantlehtede muretsemiseks 1926./27. eelarveaastal Mk. 25.000.000, missuguse summa arvel on pantlehti ostetud Mk. 24.999.250 eest ja riigikassa nimel Eesti panka deponeeritud.

5) Põllupidajatele elukorterite ehituslaenuks anti välja Mk. 610.000, ülejäänud Mk. 4.390.000 maksti aga tagasi riigitulusesse selletõttu, et maapanga asutamisel põllumajanduslike ehituslaenude andmine maapangale üle läks, kui osa tema ülesannetest.

6) A.-s. „Eesti Vosvoriidi“ aktsiate omandamiseks: 1924. a. Mk. 1.965.600, 1925. a. — Mk. 14.034.400 ja 1926./27. a. Mk. 5.173.800, kokku Mk. 21.173.800. Tagasi on makstud 1926./27. a. Mk. 100. Jääb seega Mk. 21.173.700, millise summa eest on riigikassa poolt aktsiaid ostetud.

7) Omavalitsustele õpetajate palkade maksmiseks 1922. a. Mk. 100.000.000, milline summa seadusega 8. veebruaril 1923. a. toetuseks arvatud. Kas laen tõesti kooliõpetajate palkade maksmiseks ära tarvitati, selle kohta puuduvad riigikassal andmed.

8) Riigikassa välisvaluuta jaoskonnale välisvaluuta muretsemise kapitaliks 1920. a. Mk. 9.354.201 ja 1921. a. Mk. 38.582.418, kokku Mk. 47.936.619. Selle summa arvel on tagasi makstud 1922. a. Mk. 1.294.232, 1923. a. Mk. 11.113, 1924. a. Mk. 347.291 ja 1926./27. a. Mk. 31.773.817, kokku Mk. 33.426.453.

II liigi alla arvatud üksikutest laenudest on:

1) Elukorterite ehituslaen, millise andmist otsustab riiklik ehituslaenu komitee. Ehituslaenu antakse omavalitsustele või nende kaudu eraisikutele kivist eluhoonete ehitamiseks kuni 50-ne ja muust materjalist kuni 40 aastani ja mitte suuremate kui 3-toaliste ühes kõrvalruumidega ja põrandapinnaga kuni 30 r.-süüalaste korterite peale. Laen antakse kuni 70% suuruses ehituskuludest, tingimusega, et omavalitsus omalt poolt lisaks annaks toetuslaenu vähemalt ühe seitsmendiku osa suuruses riiklikust laenust. Laen antakse välja markades, kuid arvatakse võlakohustuses ümber kuldgrammidesse vab. val. poolt kindlaksmääratud kullahinna järgi ja tasutakse iga aasta ühesuurustes summades. Kolmandast aastast peale laenu tähtaja algusest, võetakse laenu kustutamata osa pealt 4% intressi.

Ehituslaenuks riigikassa poolt saadud, väljaandmiseks määratud ja tagasimakstud summade iga-aastast liikumist näitab järgnev tabel:

	Riigikassa poolt eelarve korras saadud	Väljaandmiseks määratud	Tagasi makstud (lae- nude arvel)
1922. a.	70.000.000	6.714.000	—
1923. a.	120.000.000	171.631.160	365.000
1924. a.	82.500.000	78.737.600	4.915.502
1925. a.	42.500.000	49.463.770	6.535.563
1926./27. a.	27.500.000	23.790.300	10.399.855
Maapanga kätte antud laenude andmiseks elukorterite ehitami- seks maal	—	10.000.000	—
Kokku	342.500.000	340.336.830	22.215.920

Riigikassa korralduses eelarvekorras saadud summadest seega järel Mk. 2.163.170.—

Üksikutele omavalitsustele on laene lubatud kuni 1. IV. 27. a.:

Tallinna l. v.	197.105.900	Paide l. v.	3.700.000
Tartu l. v.	49.422.935	Mustvee l. v.	3.430.000
Viljandi l. v.	14.081.700	Narva l. v.	3.374.375
Nõmme l. v.	12.147.600	Valga l. v.	3.169.425
Võru l. v.	9.687.200	Tapa l. v.	3.065.775
Pärnu l. v.	9.374.275	Haapsalu l. v.	2.943.200
Rakvere l. v.	8.891.900	Türi l. v.	2.901.000
Kunda al. v.	5.810.000	Mõisaküla al. v.	2.245.000
Antsla al. v.	5.244.675	Paldiski l. v.	1.852.000
Tõrva al. v.	4.808.925	Jõhvi al. v.	1.018.000

Kokku on ehituskomitee poolt lubatud kuni 1. IV. 27. — Mk. 344.273.885, millisest summast on omavalitsuste poolt kasutamata riigikassale tagasi tulnud kokku Mk. 13.937.055, seega jäi väljaantuks Mk. 330.336.830.

Riigikassal puudub täpne ülevaade, palju elukortereid (kubatuuris) on riikliku laenuga valmis ehitatud ja kuipalju pooleli, ning kas laen on seadusepäraselt ja otstarbekohaselt ära kasutatud.

2) **Koolimajade ehitusfond**, millisest antakse laenusid riigikassa juures asuva ehituskomitee poolt ainult omavalitsustele, kuni 35 a. peale ja 75% ulatuses ehituseelarvest. Laen makstakse tagasi iga aasta ühesuurustes osades. Viieaastast aastast peale, laenu tähtaja algusest arvates, võetakse laenu kustutamata osa pealt 4% intressi. Laenu protsentidena sissetulnud summadest antakse koolimajade ehitamiseks või kordaseadmiseks erakorralisi mittetagasimaksetavaid toetussummasid, kuid ka fondist enesest võib toetussummasid anda kuni 10% suuruses fondist, kusjuures need summad hiljem laenuprotsentidest kaetakse.

Riigikassa poolt eelarve korras saadud ja omavalitsustele välja antud ja tasutud summade iga-aastast liikumist näitab järgnev tabel:

Aasta	Riigikassa poolt eelarve korras saadud	Välja antud omavalitsustele		Tagasi makstud
		laene	toetust	
1922 . . .	30.000.000	8.571.900	—	—
1923 . . .	15.000.000	37.187.250	108.000	210.858
1924 . . .	90.000.000	51.216.750	—	1.310.423
1925 . . .	—	27.737.000	—	2.236.799
1926/27. .	40.000.000	43.135.000	—	2.851.976
	175.000.000	167.847.900	108.000	6.610.056

Tuleb tähendada, et mitmed omavalitsused ei ole tasunud tähtajaks kustutussummasid, ka ei ole riigikassa lahendanud koolimajade tulevastu kindlustuse tarviduse küsimust.

3) Piirisaare tuleõnnetutele toetuslaen, millest väljaantud: 1922. a. Mk. 4.000.000 ja 1924. a. Mk. 1.000.000, kokku Mk. 5.000.000. Tasuti 1924. a. Mk. 151.753, 1925. a. Mk. 72.062 ja 1926./27. a. Mk. 44.968, kokku Mk. 268.383.

4) Viru maakonnavalitsusele seemnevilja muretsemise laen, mis antud 1923. a. Mk. 480.000 suuruses ja tasutud 1924. a. täies summas.

5) Laen Tallinna linnavalitsusele endise hoburaudtee varanduste eest tasumaksmiseks Belgia anonüüm seltsile „Tallinna Tramvaid“, mis välja anti 1926./27. a. Mk. 12.000.000 suuruses.

6) Laen Lääne maakonnavalitsusele haigemaja ehitamiseks, mis välja antud 1926./27. a. Mk. 10.000.000 suuruses.

7) Emajõe silla ehitamislaen, välja antud Tartu linnavalitsusele 1925. a. Mk. 7.800.000 suuruses, millest tasutud 1926./27. a. Mk. 1.560.000.

8) Laen meremeestekodule, mis antud 1926./27. a. Mk. 5.000.000 suuruses maja lõpule ehitamiseks, sellest tasutud 1926./27. a. Mk. 26.334.

9) Põllumajanduslik laen asunikudele, mis määratud 1921. a. Mk. 50.000.000 suuruses ja 1926./27. a. põllutööministeeriumile üle antud.

10) Laen maasaajatele inventari muretsemiseks, mis määratud 1922. a. Mk. 10.000.000 suuruses ja samuti 1926./27. a. eelarveaastal üle antud põllutööministeeriumile.

Otsekoheste maksude peavalitsus.

Otsekoheste maksude peavalitsuse kulud on 1926./27. eelarveaastal võrreldes 1925. a. kuludega suurenenud Mk. 2.510.498 ehk 7,6% võrra, mis näidatud alljärgnevas tabelis:

Kulud.

	K u l u d		1926./27. eelarve aastal rohkem kulutatud kui 1925. a. (protsentuaalselt)
	1926./27. a.	1925. a.	
Keskasutus	8.603.256	7.987.584	7,7
Riigi kinnisvarade maksuamet	2.344.262	2.049.466	14,4
Iseäraline tulu- ja ärimaksu komitee	973.306	873.161	11,5
Maksujaoskonnad	23.743.392	22.243.507	6,8

Suurenenud on kulud palkade arvel peavalitsuse keskasutuses Mk. 284.125 (5,3%), kinnisvarade maksuametis Mk. 130.978 (8,3%), maksujaoskondades Mk. 1.043.994 (6% ja iseäralise tulu ja ärimaksu komitees Mk. 78.400 (10,8%), milline suurenemine on tingitud lisatasude maksmisest. Peale selle on suurenenud kulud: keskasutuses — ajutiste tööjõudude arvel Mk. 60.138 (17,4%), söidukulude arvel Mk. 49.431 (37,4%), kirjutusmaterjali arvel Mk. 115.866 (12,2%), posti-telegr.-telef. kulude arvel Mk. 36.660 (9,6%), valgustuse arvel Mk. 64.531 (111,5%); riigi kinnisvarade maksuametis arstiabi ja toetuse arvel Mk. 102.465 (241,2%), milline kulu on suurenenud peasjalikult ühe ametniku haiguse ja surma puhul makstud toetuse tõttu, ning kirjutusmaterjali arvel Mk. 38.900 (67,1%). Maksujaoskondades on kulud suurenenud veel arstiabi ja toetuse arvel Mk. 251.934 (29,4%) ja posti-telegr.-telef. kulude alal Mk. 173.951 (20,4%). Muud kulud on 1925. a. kuludega võrreldes enam-vähem ühtlased.

Tegevus.

Peavalitsuse ülesandeks on üldine maksuametite tööde juhatamine ja järelevalve seaduste ja määruste täitmise üle ning ettepanekute tegemine rahaministrile uute määruste väljaandmise ja olemasolevate seaduste muutmise kohta; maksude asjas sisscantud kaebuste läbivaatamine, otsekoheste maksude ja tulumaksu peakomiteede asjaajamine, maksude tähtaegade pikendamine, aurukatelde maksustamine, põhiärimaksu ja trahvi määramine ärimaksu seaduse rikkumiste korral, tempelmaksu ja tempeltrahvi määramine peavalitsusele teatavaks tehtud tempelmaksu seaduse rikkumiste puhul, järelevalve kinnistus- ja pärandusmaksude ning rahaliste kapitalide sissetulekute pealt riigimaksu õiguspäralise väljaarvamise ja kohtumaksu võlgade tasumise üle. Avalikult aruandvate ettevõtete maksustamist toimetab iseäraline tulu- ja ärimaksu komitee. Riigi kinnisvarade maksuamet teostab järelevalvet maksude määramise ja sissetulekute üle maalasuvate kinnisvarade pealt. Äri- ja tulumaksude määramist, linnades ja alevites asuvate kinnisvarade maksustamist ning ettevõtete ja asutuste revideerimist äri- ja tempelmaksude seaduste täitmise suhtes teostavad maksuametid, milliste arv aruandeaastal oli 26.

Kuna arvepidamise puudumisel otsekoheste maksude peavalitsus ei ole senini veel suutnud esitada riigikontrollile aruandeid otsekoheste maksude määramiste, vähendamiste, sissetulekute ja võlgujäänud summade kohta, puudub ka riigikontrollil võimalus peavalitsuse ja maksuametite tegevuse kohta täielikku ülevaadet anda. Juba 1923. aastal seati kokku riigikontrolli poolt aruannete vormid ning nende maksmapanemise juhatuskirja ja määruse kavad ning saadeti need samal aastal rahaministrile läbivaatamiseks ja seisukoha võtmiseks. Peale seda, kui need peavalitsuse esitaja osavõttel veel kord läbi vaadati ja viimasega kokkuleppele jõuti, nõutas riigikontrolör rahaministri korraldust aruandmise sisseseadmiseks ja aruannete esitamiseks. Rahaminister lubas arvestamist sisse seada 1925. a. alates, kui selgub, et tulumaksu seaduse muudatuste läbi maksujaoskondade töö sedavõrd väheneb, et ilma koosseisusid suurendamata maksuametid suudavad arvepidamist, järelevalvet ja aruandmist toimetada. Et riigikontrolli meeletuletuste peale vaatamata arvepidamist siiski sisse ei seatud, ehk küll tulumaksu seaduse muutmise tagajärjel maksuametite töö vähenes, mida näitab asjaolu, et tulumaksu maksnikkude arv 1925. a. võrreldes eelmisega on vähenenud 50% võrra, esines riigikontrolör 1926 aastal vabariigi valitsusele ettepanekuga kiirustada rahaministeeriumi arvestamise sisseseadmist otsekoheste maksude alal. Sellele järgnes 1927. aastal rahaministri poolt tulu- ja puhtakasmaksude alal aruandmise korra kohta määruse maksmapanemine 1927./28. eelarveaastal ja riigitulude alal kassakorra kohta määruse kava väljatöötamine rahaministeeriumis,

mida kavatsetakse maksma panna 1928./29. eelarveaastast alates ja mis ühtlasi lahendab kõikide otsekoheste maksude arvestamise küsimuse.

Aruannete puudumisel on tegevuse ülevaate saamiseks kasutatud peavalitsuses olevaid andmeid.

Nende andmete järgi on aruandeaastal peavalitsuse, otsekoheste maksude ja tulumaksu peakomitee istanguid peetud 194, kus on läbi arutatud 4454 küsimust.

Ärimaksu seaduse rikkumiste puhul maksuinspektorite poolt kokkuseatud protokollide põhjal on peavalitsus teinud 713 otsust, millede järgi määratud esialgul Mk. 635.933 põhiärimaksu ja Mk. 841.715 trahvi, missuguseid summasid vähendati otsekoheste maksude peakomitee otsuste järgi Mk. 127.325 ja Mk. 165.250 võrra.

Tempelmaksu seaduse rikkumiste puhul on peavalitsuse otsustega määratud tempelmaksu esialgu Mk. 4.332.262 ja trahvi Mk. 23.067.858. Vastulausete ja edasikaebuste põhjal on neid summasid vähendatud Mk. 104.452 ja Mk. 6.618.502 võrra.

Iseäraline tulu- ja ärimaksu komitee on aruandeaastal ärimaksu alal 475 avalikult aruandva ettevõtte maksualust kasu hinnanud Mk. 869.234.638 peale, mille alusel määratud kapitalimaksu Mk. 33.062.130, kasuprotsendimaksu Mk. 99.191.338 ning seaduse rikkumiste tõttu trahvi Mk. 243.100. Selle maksustamise vastu sisseantud 63 kaebuse põhjal on otsekoheste maksude peakomitee vähendanud maksualust kasu Mk. 136.695.525, kapitalimaksu Mk. 466.630, kasuprotsendimaksu Mk. 16.500.468 ja trahvi Mk. 6.500 võrra.

Tulumaksu alal on komitee 538 ettevõtte maksualust tulu hinnanud Mk. 301.470.626 peale, mille alusel tulumaksu välja arvanud Mk. 60.128.671 ja seaduse rikkumiste puhul trahvi määratud Mk. 272.000. Selle maksustamise vastu sisseantud 48 vastulause põhjal on vähendatud maksualust tulu Mk. 15.166.957, tulumaksu Mk. 3.303.000 ja trahvi Mk. 7.500 võrra.

Maksujaoskonnad on aruandeaastal määratud lisaärimaksu (puhtakasumaksu) 15.160 ettevõttelt Mk. 189.430.627 ja 3916 sisseantud vastulause läbivaatamisel rahuldanud osalt või täielikult 1608 vastulauset ning selle tõttu vähendanud maksu Mk. 16.021.628 võrra. Teisele instantsile, otsekoheste maksude peakomiteele ja peavalitsusele, sisseantud 844 kaebusest on rahuldatud osalt või täielikult 288 kaebust ja selle tõttu maksu vähendatud Mk. 8.119.734 võrra. Riigikohtule on edasikaebusi esitatud 113. Lisaärimaksu määramisel on maksujaoskondades läbi vaadatud 609 ettevõtte äriraamatud, milledest 231 (38%) ettevõtte puhaskasu ja 153 (25%) ettevõtte läbikäigud vastu võetud, kuna 225 (37%) ettevõtte raamatud üldse tagasi liikati. Ärimaksu seaduse rikkumiste puhul on trahvi esialgu määratud Mk. 1.237.813, missugust summat vastulausete ja kaebuste põhjal vähendati Mk. 62.518 võrra. Maksu tähtaja pikendamiseks esitati palveid 251.

Tulumaksu on määratud 98.597 maksnikule Mk. 371.923.535. Selle maksustamise vastu on esitatud 8354 vastulauset, 953 kaebust peakomiteele ja 73 edasikaebust riigikohtule, millede läbivaatamisel on vähendatud maksu Mk. 53.543.180 võrra. Tulumaksu seaduse rikkumiste puhul on määratud trahvi 11.676 isikule Mk. 5.265.795, mille vastu esitatud 847 vastulauset. Nende läbivaatamisel vähendati trahvi Mk. 796.875 võrra. Maksu tähtaegade pikenduse palveid on esitatud 231.

Seaduse rikkumise puhul on maksuinspektorid kokku seadnud protokolle — põhiärimaksu alal 1040 ja tempelmaksu seaduse rikkumise alal 560.

Maksuaparaadi tegevust kokku võttes peab tähendama, et see senini veel ei ole suutnud küllalt korralikuks välja areneda. Eriti tuleb seda rõhutada, et otsekoheste maksude arvestamise puudumisel ei saa nende maksude sissetulekute üle kindlat järelevalvet pidada.

Maksuvõlgade sissetuleku nõrka järelevalvet näitab osalt asjaolu, et need võlad rahaminis-
teeriumi aruande ja andmete järgi ümarguselt Mk. 100.000.000 võrra suurenenud on, nimelt
Mk. 487.537.560 pealt 1. IV. 1926. a. Mk. 587.708.169 peale 31. III. 1927. a.

Revisjoni tulemused.

Kulude alal on revideerimisel ilmsiks tulnud puudusi päeva- ja sõidurahade välja-
maksmise alal, mille järeldusel esialgul õigekstunnustamata jäi Mk. 11.760, millest kuni
15. XI. 1927. a. õiendati riigikassale rahas tasumisega Mk. 1.500 ja jäi veel õiendamata
Mk. 10.260.

Faktilise kontrolli korras tulude revideerimisel 1926./27. aruandeaastal konstateeri-
tud puudustest oleks tähendada, et mitmel juhul oli ekslikult maksu vähem määratud
või maksuobjektid maksustamata jäetud ja ühes maksujaoskonnas oli kahe maksualuse
maksusummat kuritahtliselt vähendatud. Revideerimise tagajärjel on aruandeaasta eest
senini juuremaksu nõutud Mk. 17.886, millisest summast õiendatud riigitulude arvele sisse-
maksmise teel Mk. 9.010. ja senini veel õiendamata Mk. 8.876. Maksusummade kuritaht-
lisest vähendamisest on riigikontroll teatanud kohtupalati prokuröridele.

Aktsiisi peavalitsus.

Kulud.

Aktsiisi peavalitsuse korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on vähenenud võrreldes
1925. a. kuludega Mk. 11.252.795 või 2,8% võrra.

Üksikute kulu liikide järgi on aktsiisi peavalitsuse kulud, võrreldes eelmise aastaga,
muutunud järgmiselt:

	1926/7. a.	1925. a.	%% rohkem (+) ehk vähem (-)
aktsiisi peavalitsuse keskasutus	7.179.523	6.434.722	+11,6
aktsiisi ringkonnad	20.542.224	18.397.999	+11,6
piirituse monopol	372.840.758	386.982.579	-3,7
kokku	400.562.505	411.815.300	-2,8

Aktsiisi peavalitsuse kulude suurenemised ja vähenemised 1926./27. a. olid tingitud
järgmistest asjaoludest:

Aktsiisi peavalitsuse keskasutuse kulud on suurenenud 1) palkade alal Mk. 295.035.
(6,5%) võrra lisapalkade maksmise tõttu, 2) autasude ja ergutusrahade alal Mk. 350.000.
(233%) võrra; suurenemine on seletatav sellega, et ergutusrahadeks oli suurem krediit
(Mk. 500.000.) määratud, kui eelmisel aastal (Mk. 150.000.); peale selle olid veel vähemad
suurenemised päeva- ja sõidurahade, ametnikkude ja teenijate toetuse ning varustuse,
kantselei ja majapidamise kulude alal tegeliku vajaduse järgi. Vähenenud on kulud
vallasvara soetuse ja korrashoiu ning segakulude alal.

Aktsiisi ringkonna kuludest on peasjalikult suurenenud palgad Mk. 1.289.359
(9,1%) võrra välja makstud 2 kuu lisapalga tõttu. Suurenenud on ka ametsõidu kulud
Mk. 519.526 (30,7%) võrra, mis tingitud raudtee sõidutariifi ja küüditakside kõrgendamisest

ja aktsiisi ametnikkude revideerimissõitude arvu kasvamisest; suurenenud on kulud ametnikkude ja teenijate toetuse alal Mk. 208.675 (13,5%) võrra lasteabiraha ja arstiabisajaate arvu suurenemise tõttu. Peale selle olid kulude suurenemised kantselei ja majapidamise kulude alal tegeliku vajaduse järgi. Vähenenud on kulud veokulude, vallasvara soetuse ning segakulude alal.

Piirituse monopoli kulud on peajasjalikult vähenenud piirituse monopoli erikulude (§ 26) alal. Aruande aasta piirituse monopoli erikulud on võrreldes 1925. a. kuludega üldiselt Mk. 19.479.626 ehk 5,2% võrra vähenenud. Kulude vähenemise põhjuseks tuleb lugeda peajasjalikult piirituse ostuhinna alandamist 7,75 marga pealt 7,4 marga peale ja pudelite ning kastide ostu operatsioonide vähenemist aruandeaastal.

Üksikute kulu §§ järgi on piirituse monopoli kulud suurenenud: 1) palkade alal Mk. 705.397 ehk 22,4% võrra lisapalkade väljamaksmise tõttu, 2) ametnikkude ja teenijate toetuse alal Mk. 305.187 ehk 48,1% võrra lasteabiraha ja arstiabisajaate arvu suurenemise tõttu, 3) majapidamise ja veokulude alal vastavalt Mk. 1.044.594 ehk 40,1% võrra ja Mk. 845.575 ehk 59,5% võrra. Kulude tõus on seletatav seega, et piirituse ja viina tööstuse suurendamisega kasvasid ka vastavalt kulud kütte alal Mk. 911.350 ehk 89,5% võrra, valgustuse alal Mk. 43.213 ehk 22,2% võrra, mitmesuguste kulude alal Mk. 45.300 ehk 45% võrra ning veotasu alal Mk. 807.009 ehk 75,5% võrra. Samuti on tõusnud kulud vallasvara korrashoiu alal Mk. 100.419 ehk 48,9% võrra ja hoonete kapitaalremondi alal Mk. 2.681.750 ehk 460,4%, sest tegevuse laiendamisega tuli ladude sisseseade täiendada ja ühtlasi ka olemasoleva vallasvara korrashoidmise peale suuremaid summe kulutada.

Nelja viimase aasta jooksul on aktsiisi peavalitsuse korralised kulud kujunenud järgmiselt:

	Mk.	%
1926./27. a. .	400.562.505	152,7
1925. a. . .	411.815.300	157,0
1924. a. . .	405.140.416	154,5
1923. a. . .	262.176.118	100

Võttes aluseks 1923. eelarveaastat, on aktsiisi peavalitsuse kulud suurenenud aruandeaastal 52,7% võrra, 1925. aastal 57% võrra ja 1924. aastal 54,5% võrra.

Eeltoodud võrdlusest on näha, et aktsiisi peavalitsuse kulud on alates 1924. aastast võrreldes 1923. aastaga tunduvalt tõusnud. Kulude suurenemine on peajasjalikult tingitud piirituse ostuhindade tõusmisest, piirituse ja viina müügile laskmisest pudelites, mispärast aktsiisivalitsusel pudelite, kastide, korkide jne. muretsemisega, suurema arvu tööliste pidamisega, piiritusladude sisseseade täiendamise ja korrashoidmisega kulud vastavalt suurenesid.

Kuivõrt ülaltoodud põhjused piirituse monopoli erikulude suurenemise peale mõjunud, näitab järgnev võrdlustabel:

Kulude nimetus	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
piirituse ostmine	208.169.687	260.472.718	296.662.831	176.424.193
„ puhastus	15.872.295	12.907.639	20.395.564	12.542.978
materjalid	9.406.670	4.409.138	4.230.261	954.185
pudelid ja kastid	20.092.159	30.254.879	22.308.765	—
tööliste tasu	5.905.247	5.149.920	2.226.161	1.136.476
müügile saatmine	95.488.744	61.928.306	25.677.242	28.684.386
piirituse kindlustus	1.187.356	1.173.553	525.341	745.158
eetri valmistus	1.254.800	560.431	725.457	950.184
kokku	357.376.958	376.856.584	372.751.622	221.437.560

Sellest võrdlusest on näha, et piirituse monopoli erikulud on võrreldes 1923. a. kulu-
dega suurenenud: 1926./27. a. 61,3% võrra, 1925. a. 70,2% võrra ja 1924. a. 68,3% võrra.

Tegevus.

Aktiisi peavalitsusele, kui keskasutusele, alluvad kõik riigiasutused ja eraettevõtted, kellel tegemist riikliku piirituse, viina ja eetri müügi ning riigile võetavate maksudega kangete jookide, piiritusest ja viinast valmistatud saaduste, presspärmi, tubaka, paberrossikestade ja tuletikkude pealt. Peavalitsuse ülesandeks on kõigi nende asutuste üldine juhtimine maksude alal ja järelevalve. Järelevalvet kohtadel teostatakse aktiisi peavalitsusele alluva 5 aktiisiringkonna (Tallinnas, Tartus, Võrus, Rakveres ja Paides) ja 4 aktiisi osakonna (Pärnus, Viljandis, Kuresaares ja Narvas) kaudu. Kõik eelnimetatud asutused tegutsevad vastavate aktiisiseaduste alusel.

Aktiisivalitsuse valve alla kuuluvad järgmised riigiasutused ja eraettevõtted:

	1926	1925	1924	1923		1926	1925	1924	1923
piiritusevabrikud	165	187	198	213	tärglise ja siirupi valmist.				
„ puhast. vabr.	5	5	5	5	kohad	4	5	5	12
„ laod	15	14	10	13	eetrivabrikud	1	1	1	1
„ müügi kohad	144	103	79	83	„ laod	2	2	2	2
restoranid ja einelauad	298	300	282	288	laki- ja polituurivabr.	3	4	5	5
liköörivabrikud	8	7	7	7	„ müügikoh.	113	115	108	111
„ laod	5	6	6	7	farmats. laborat.	8	8	5	7
„ kauplused	128	97	82	77	kosmet. „	14	13	11	12
veinitehased	17	16	16	15	tualettseebi vabr.	5	4	5	6
veinikauplused	41	40	33	87	pärmivabrikud	1	1	1	1
„ laod	3	1	2	—	tubaka-	10	10	11	12
õllevabrikud	8	9	10	9	tubakalaod	1	1	—	1
„ laod	48	55	53	63	paberrossikestade tehased	16	15	13	12
limonaaditehased	95	91	64	83	tuletikuvabrikud	6	6	5	4

Rahaministri poolt kokkuseatud eelarve täitmise aruannete järgi, peale vastavate paranduste läbiviimist riigikontrolli poolt, kujunevad aruande ja kolme eelmise aasta aktiisitulud järgmiselt (markades ja % aktiisimaksude kogusummast):

Tulude nimetus	1926./27 a. eelarves ette nähtud	AKTSIISI TEGELIKUD TULUD							
		1926./27. a.	%%	1925 a.	%%	1924 a.	%%	1923 a.	%%
Aktiisid piirituselt . . .	1.000.000	375.200	0,01	1.048.455	0,21	777.615	0,19	2.842.990	0,83
„ veinidelt, napsidelt, likööridelt . . .	15.000.000	17.672.270	3,65	15.818.611	3,24	13.260.990	3,33	19.102.006	5,57
„ õllelt . . .	85.000.000	72.539.750	14,90	83.859.800	17,19	77.454.400	19,45	72.400.400	21,10
Patendid müügi- ja joogikohtadele, vabrikutele, töökodadele ja ladudele . . .	9.500.000	11.884.183	2,50	11.164.686	2,29	11.808.500	2,97	6.063.153	1,76
Aktiisid pärmilt . . .	4.000.000	4.114.500	0,10	4.010.500	0,82	3.903.250	0,98	4.335.500	1,26
Patendid pärmivabrikutele . . .	5.000	5.000	0,01	5.000	0,01	9.000	0,01	1.100	0,01
Aktiisid tubakalt . . .	370.000.000	368.380.583	75,50	357.920.942	73,35	278.249.841	69,89	229.856.696	66,97
„ paberossikestadelt . . .	5.000.000	4.786.046	1,00	4.364.312	0,89	4.711.378	1,18	4.582.650	1,34
Patendid tubaka-kauplustele . . .	3.250.000	3.213.484	0,75	3.088.480	0,63	3.426.317	0,86	636.505	0,18
Patendid tubaka- ja paberossikestade vabrikutele . . .	600.000	643.735	0,20	661.570	0,14	684.660	0,17	53.690	0,01
Aktiisid tuletikkudelt	3.500.000	3.502.502	0,85	3.501.624	0,72	2.600.374	0,65	3.082.494	0,90
Trahvid	2.250.000	2.383.395	0,50	2.434.619	0,50	1.043.814	0,26	100.679	0,03
Mitmesugused tulud . . .	50.000	62.555	0,03	68.786	0,01	250.103	0,06	143.269	0,04
KOKKU .	499.405.000	489.563.203	100	487.947.335	100	398.180.242	100	343.206.132	100

Nagu sellest võrdlustabelist näha, suurenevad aktsiisi tulud üldsummas aruannete andmete järgi järjekindlalt. Aruandeaastal sissetulnud aktsiisi tulude võrdlemisel 1926./27. a. eelarves ette nähtud ja 1925. a. sissetulnud tuludega selgub, et tulud on enam-vähem stabiilselt sisse tulnud. Üksikute tulunomenklatuuri jaotuste järgi on aruandeaastal aktsiisi tulusid protsentuaalselt rohkem (+) või vähem (—) sisse tulnud, kui eelarves ette nähtud ja 1925. aastal saadud.

TULUDE NIMETUS	1926./27. a. aktsiisi tegelikud tulud võrreldes		
	1926./27. a. eelarvega	1925. a. tegelik- kude tuludega	1923., 1924. ja 1925. a. keskmise tuluga
aktsiisid piirituselt	-62,5	-35,8	-75,9
„ veinidelt, napsidelt, likööridelt	+17,8	+11,2	+11,0
„ õllelt	-14,7	-13,5	-6,9
patendid müügi- ja joogikohtadele, vabrikutele, töökodadele ja ladudele	+25,1	+6,4	+22,7
aktsiisid pärmilt	+2,9	+2,6	+0,8
„ paberossikestadelt	-4,3	+9,7	+5,1
„ tubakalt	-0,4	+2,9	+27,6
patendid tubaka kauplustele	-1,1	+4,1	+34,8
„ tubaka ja paberossikestade vabrikutele	+7,3	-2,7	+37,9
aktsiisid tuletikkudelt	+0,1	-0,002	+14,4
trahvid	-4,7	-2,1	+99,8
mitmesugused tulud	+25,1	-9,1	-59,8
kokku	-1,9	+0,3	+21,9

Ülaltoodud võrdlusandmed näitavad, et suuremat tulude vähenemise tendentsi peab konstateerima piirituse ja õlle aktsiisi alal.

Piirituse aktsiisi tulu tunduv vähenemine võrreldes 1926./27. a. eelarvega, 1925. a. tegelikkude tuludega ja 1923., 1924. ja 1925. a. keskmise tuluga näitab vähenemist vastavalt 62,5%, 35,8% ja 75,9% võrra, mis on seletatav ühelt poolt toore piirituse riigile äraandmise tingimuste muutmise tõttu, s. o. aktsiisi maksu alt vabastatud piirituse kaonormide tõstmise läbi on vabrikutel piirituse puudujäägi eest aktsiisi vähem tasuda tulnud, ja teiselt poolt, et ka asjaajamine piirituse vabrikutes on muutunud korralikumaks, mille tõttu piirituse kadu vähenenud.

Mis puutub õlle aktsiisi vähenemisse, siis on see peaaesjalikult tingitud sellest, et õlle aktsiisi tõstmise läbi vähenes õlle tarvitamine ja ühtlasi sellega ka õlle valmistamine; näiteks: odralinnaseid tarvitati õlle valmistamisel: 1926./27. a. — 96.212 puuda; 1925. a. — 128.987 puuda; 1924. a. — 127.764 puuda ja 1923. a. — 120.910 puuda.

Suurenemist näeme kõige pealt veini, napsi ja likööri aktsiisi tulude alal võrreldes 1926./27. a. eelarvega 17,8%; 1925. a. tegelikkude tuludega 11,2% ja 1923., 1924., 1925. a. keskmisega 11% võrra.

Suurenemine on tingitud sellest, et piirituse ja viina ostulubade ärakaotamine 1.I.26. a. tõi kaasa likööri ja napsi valmistamise suurenemise, ja nimelt on jooke likööri vabrikutes valmistatud ja siseturule lastud järgmiselt (toopides):

	Jooke valmistatud	Jooke välja läinud pande- rollitult
1926./27 a.	148.153	144.505,6
1925 a. . .	126.651,1	126.874,3
1924 a. . .	106.917,5	108.620,4
1923 a. . .	131.896,7	111.130,6

Kuid võrreldes 1926./27., 1925. ja 1924. aasta aktsiisi tulu veinide, napside ja likööride pealt 1923. aasta tuludega, näeme üldiselt vähenemist, mis on tingitud aktsiisi maksu aastamäära vähenemisest 2.000.000 marga pealt 1.200.000 marga peale.

Aruandeaastal on tubaka aktsiisi tulud suurenenud võrreldes 1925. a. tuludega 2,9% võrra. Üldse on märgata alates 1923. a. järjekindlat tubaka aktsiisi tulude suurenemist. Kuid vaadates tubakavabriku toodanguid, tuleb konstateerida, et tubaka aktsiisi tulude suurenemine ei ole tingitud tubaka ja tubakasaaduste produktsiooni suurenemisest, sest tubakasaaduste valmistamine on 1926./27. aastal vähenenud, vaid peaaesjalikult aktsiisi maksu krediteerimise tähtaegade lühendamisest ja krediteerimise lõpetamisest alates 1.II.1927. a. ja tubaka väljamüügi-hindade tõstmisest.

Tubakatööstuse tegevust valgustab alljärgnev tabel:

	valmistatud tubakat	paberosse (tk.)	sigareid (tk.)
1926./27 a.	17.975 pda 9½ naela	868.223.340	—
1925 a. . .	18.314 „ 13¼ „	973.689.105	25.202
1924 a. . .	25.664 „ 38 „	667.910.295	—
1923 a. . .	27.120 „ 37 „	665.217.180	11.700

Suurenenud on ka tulud paberossi kestade aktsiisist ja nimelt 9,7% võrra, võrreldes 1925. a. tegelikkude tuludega. Selle tulu suurenemine tuleb kirjutada paberossi kestade produktsiooni suurendamise arvele. Nii valmistati paberossi kesti: 1926./27. a. — 481.933.050 kesta, 1925. a. — 462.985.550 kesta ehk seega 4,1% võrra rohkem kui 1925 aastal.

Käsitades rahvalugemisel 1922. a. saadud elanikkude arvu (1.107.059) ja 1926./27., 1925., 1924. ja 1923. aastal saadud aktsiisi tulused õllelt, veinidelt, likööridelt, saame järgmised andmed iga elaniku peale langeva aktsiisimaksu kohta:

	õlle	veinide ja likööride	tubaka
	aktsiisi markades		
1926./27. a.	65,5	15,9	332,7
1925. a. .	75,7	14,2	323,3
1924. a. .	69,9	11,9	251,3
1923. a. .	65,3	17,2	207,6

Üldse on aktsiisisi iga elaniku pealt sisse tulnud: 1926./27. a. — 442,2 mk., 1925. a. — 440,7 mk., 1924. a. — 359,6 mk. ja 1923. a. — 310 mk.

Aktsiisimaksude suhteline vaherkord 1926./27. a. kaudsete tuludega on 20,9% ja sama aasta korraliste tuludega 5,9%.

Riigi piirituse ja viina monopoli on teostatud aruandeaastal eelpoolnimetatud aktsiisi ringkondade ja jaoskondade järelevalve all 7 riigi- ja 8 eralao ning 144 piirituse ja viina müügi koha kaudu. Riigi piirituse monopoli teostamiseks tarvisminev toores piiritus on vabariigi valitsuse poolt iga hooaja peale kindlaks määratud hulgal ja hinnaga Eestis tegutsevates piirituse vabrikutes valmistatud. Piirituse põletamist vabrikutes, välja arvatud üksikud juhtumised, on toimetatud põllumajanduslikul alusel üldise piirituse hulga ärajaotamisega tegevate vabrikute vahel.

Piirituse monopol.

Piirituse vabrikute arvu, valmistatud toore piirituse, äratarvitatud materjalide ja normi piirituse eest vabrikutele makstud piirituse hindade kohta on allpool järgmised andmed toodud:

Hooaeg	Vabri- kute arv	Materjali tarvitatud (puudades)			Piiritust saadud (kraadides)	Normi piirituse hind 1° eest (Mk.)
		kartuleid	linnaseid	muud		
1926./27. a. .	153	2.339.066	125.568	46.065	39.626.041	7,4
1925./26. a. .	165	2.093.134	114.168	19.262	31.701.377	7,7
1924./25. a. .	187	2.059.280	106.997	16.178	32.149.895	7,7
1923./24. a. .	202	2.744.480	144.533	78.852	42.719.663	7,7
1922./23. a. .	199	2.883.880	145.208	48.325	44.376.510	6,7

Piirituse vabrikutele normi piirituse eest makstud hinda tuleb võrreldes välismaal maksetavate hindadega üldiselt pidada kõrgeks, kuid pidades silmas väikest piirituse kvantumit, mis võrdlemisi suure arvu põllumajanduslikul alusel töötavate vabrikute vahel ära jaotatakse, on riik ühelt poolt kodumaa piirituse tööstuse toetamise mõttes ja põllumajanduse nõudmiste rahuldamiseks (vajadus piimakarjale praaga näol jõutoitu muretseda) ning

kartuli kasvatusedendamiseks sunnitud tasu kõrgemal määral piirituse eest maksma ja teiseks ei ole oma mõju avaldamata jätnud piirituse põletamiseks tarvismineva materjali — kartuli ja odra — hinna kõikumine. Hindade kõikumist pildistab järgmine võrdlustabel:

	Puuda hind markades	
	kartul (piirituse)	oder (õlle)
1926. a. .	I pool 64 } II „ 41 }	303
1925. a. .	I pool 68 — 62 } II „ 71,5 }	365
1924. a. .	dets. 57—58	273
1923. a. .	jaan. 45—50	202

Riigile valmistatud toores piiritus, välja arvatud väike osa, mis toore piiritusena müüakse ja muudeks otstarveteks tarvitatakse (1.651.831°), on kuni 1.I.1927. a. puhastatud Eestis töötavates piirituse puhastamise vabrikutes. Alates 1.I.1927. a. on piirituse veo ja puhastuse asjus ilma võistluspakkumiseta vastavaleping sõlmitud ja piirituse produtseerijate organisatsiooniga — kartuliühisuste liiduga, — kes omalt poolt, olles vahelülis aktsiisi peavalitsuse ja piirituse puhastamise vabrikute vahel, puhastamiseks määratud piirituse vabal kokkuleppel oma ja teiste vabrikute vahel ära jaotab.

Ülevaate saamiseks 1926./27. eelarveaastal tegelikult saadud piirituse monopoli tulude üle on alljärgnev tabel kokku seatud (markades ja % piirituse monopoli kogusummast):

Tulude nimetus	1926./27. a.		1925. a.		1924. a.		1923. a.	
		%		%		%		%
piirituse müük (sisemaal . . . . .)	1.273.415.814	97,1	1.034.512.817	97,4	1.003.541.406	98,2	975.324.101	91,5
tulu väljaveeta- valt piirituselt .	3.584.934	0,2	14.383.620	1,3	10.845.300	1,1	84.203.761	8,0
puskari õli müük	858.935	0,2	258.440	0,1	1.911.240	0,2	2.227.367	0,2
eetri müük . .	3.506.405	0,1	3.022.581	0,3	3.551.505	0,3	2.367.021	0,2
mitmesugused tu- lud	30.139.007	2,4	9.970.190	0,9	2.199.344	0,2	60.163	0,1
kokku	1.311.505.095	100	1.062.147.648	100	1.022.048.795	100	1.064.182.413	100

Ülaltoodud võrdlustest on näha, et piirituse monopoli teostamisel saadud üldtulu on aruandeaastal võrreldes 1925. a. 23,4% võrra suurenenud.

Kuivõrd piirituse monopoli tulusid on sisse tulnud tulu nomenklatuuri üksikute jaotuste järgi aruande aastal protsentuaalselt rohkem (+) või vähem (—) 1926./27. a. eelarvega, 1925. a. tuludega ja 1923, 1924 ja 1925. a. a. keskmise tuluga võrreldes, näitab tabel järgmisel leheküljel.

Tulude nimetus	1926./27. a. tegelikud tulud võrreldes		
	1926./27. a. eelarvega	1925. a. tegelikkude tuludega	1923., 1924. ja 1925. a. keskmiste tuludega
piirituse müük	+7,3	+21,1	+26,8
tulu väljaveetavalt piirituselt . .	+139,0	-75,1	-90,2
puskari õli müük.	+9,6	+232,4	-41,4
eetri müük	+14,5	+16,0	+17,6
mitmesugused tulud	+0,5	+202,2	+639
üldiselt	+7,3	+23,4	+24,9

Tulu nomenklatuuri üksikute jaotuste järgi on kõigepealt tulud piirituse müügist suurenenud aasta-aastalt järjekindlalt ja iseäranis aruandeaastal. Tulu suurenemine aruandeaastal on tingitud ühelt poolt piirituse ja viia. müügikohtade arvu kasvamisest (1926. a. — 144; 1925. a. — 103; 1924. a. — 79 ja 1923. a. — 83), mille tõttu ka läbimüük tõusnud, teiselt poolt tuleb tulu suurenemise põhjuseks pidada piirituse ja viinamüügi hindade tõstmist ja piirituse tshekisüsteemi ärakaotamist l. l. 26. a. Peale selle on arvatavasti osaliselt tulude kasvamise peale mõjunud piirituse ja viina müügile laskmine pudelites, mis omalt poolt on olnud suuremaks takistuseks salakaubana sisseveetud piirituse realiseerimisel. Samuti on järjekindlat tulu suurenemist märgata mitmesuguste tulude arvel, mis seletatav sellega, et ostjatele ühes viina ja piiritusega müüdud pudeleid, milliseid ladude poolt tagasi ostetakse, vähemal arvul ladudes tagasi tuuakse, kui neid välja on läinud. Kuid pidades silmas, et pudelite mittetagastoomise puhul riigil pudelite juuretellimisega kulusid on, tuleb selle summa kui läbikäidava summa peale vaadata.

Tulu väljaveetavalt piirituselt on aruandeaastal võrreldes 1925. a. tuludega tunduvalt vähenenud (75,1%). Vähenemine on tingitud ilmaturu hindadest, sest oma maa piirituse kõrge valmistuskulu tõttu puudub võimalus välisturgu leida.

Puskari õli müügist saadud tulu on aruandeaastal võrreldes 1925. a. tunduvalt suurenenud (232,4% võrra). Suurenemine on seletatav seega, et 1926./27. aastal leidis võimalus puskari õlile välisturgu leida (näiteks on välismaale veetud 89043°).

Eetri müügist saadud tulu 1926./27. aastal võrreldes 1925., 1924. ja 1923. a. tuludega näitab kasvamise tendentsi, missugune omakorda on seotud eetri tarvitamise kasvamisega. Nii müüdi: 1926./27. a. 998 pd.; 1925. a. 860 pd., 1924. a. 858 pd. ja 1923. a. 670 pd.

Nagu eeltoodud andmetest näha, on eetri müük aruandeaastal võrreldes 1925. aastal müüdud eetri hulga kasvanud 16,0% võrra, missugune suurenemine on tingitud peaaeglikult sellest, et ühelt poolt on apteekidele müügiks määratud hulk suurendatud Tervishoiu peavalitsuse poolt ja teiselt poolt — alaliselt kasvanud eetri nõudmine ümbertöötamise otstarbeks laboratooriumides.

Kuivõrt piirituse monopoli tulu suurenemine ühenduses on piirituse ladude ja müügikohtade kaudu läbimüüdud piirituse hulga (kraadides), näitab järgnev võrdlus-tabel:

Aastad	Üldtarvitamiseks	Välja veetud	Denatureeritud piiritus	Eriotstarveteks	K o k k u
1926./27 .	25.229.767	134.719	2.510.807	2.536.902	30.412.195
1925 . . .	22.501.708	367.215	1.959.246	2.428.681	27.256.850
1924 . . .	24.519.756	4.917.524	1.529.584	3.897.032	34.863.896
1923 . . .	31.324.059	21.705.872	1.022.017	3.687.406	57.739.354

Nagu võrdlus-tabelist näha, on piirituse müük üldiselt aruandeaastal võrreldes 1925. a. andmetega 3.155.345 kraadi ehk 11,6% võrra suurenenud, eriti on üldtarvitamiseks müüdüd piirituse hulk kasvanud 2.728.059 kraadi ehk 12,1% võrra ja denatureeritud piirituse müük 551.561 kraadi ehk 28,2% võrra. Üldtarvitamiseks ja denatureeritud piirituse tunduva müügi tõus on tingitud sellest, et ühelt poolt on piirituse ostulubade ära kaotamisega 1. I. 26. a. piirituse ja viina tarvitamine suurenenud (1926./27. a. — 25.229.767° ja 1925. a. — 22.501.708°) ja teiselt poolt on piirituse ja viina müügile laskmine pudelites, nagu varem öeldud, salakaubana sisseveetud piirituse laialivalgumise peale takistavalt mõjunud. Denatureeritud piirituse läbimüügi suurenemine on samuti tingitud ostulubade ära kaotamisest Tallinnas ja Tartus jaanuarikuul 1926. a. Piirituse väljavedu on rahaliselt ja hulgaliselt (kraadides) võrdlustabelites näidatud andmete järgi aasta-aastalt tunduvalt vähenenud, mille põhjuseks, nagu varem juba tähendatud, piirituse valmistamise suured kulud.

Mis puutub piirituse müügi vähenemisse 1924. ja 1925. aastal võrreldes 1923. a., siis tuleb selle nähtuse põhjuseks pidada piirituse ja viinamüügi hindade tõstmist. Kuid vaatamata sellele, et piirituse müük kraadides vähenes, ei ole piirituse müügihindade kõrgendamise teel piirituse müügist saadud tulu mitte vähenenud, vaid aasta-aastalt suurenenud.

Võttes rahva arvuks Eestis 1.107.059, langeb iga elaniku peale piiritust ja viina üldtarvitamiseks (kraadides ja markades):

1926./27. a.	22,78	kraadi -- Mk. 1.150
1925. a.	20,32	„ -- „ 934
1924. a.	22,14	„ -- „ 896
1923. a.	28,29	„ -- „ 881

Ülaltoodud andmed näitavad, et alates 1923. aastast on piirituse müük isiklikuks tarvitamiseks (kraadides) vähenenud, kuna müügist saadud tulu järjekindlalt suurenenud.

Piirituse monopoli 1926./27. a. tulu suhteline vaherkord sama aruandeaasta korraliste tuludega on 15,8%.

Ülevaate riigi piirituse ladudes alalhoitava piirituse, viina jne. tagavarade ja läbikäigu üle annab järgmine tabel (kraadides):

	Järelejääk 1. IV. 26.	Aruandeaastal sisse tulnud	K o k k u	Aruandeaastal välja läinud	Järelejääk 1. IV. 27.
toores piiritus	8.662.319	28.237.999	36.900.318	34.253.113	2.647.205
I sort	4.655.983	29.539.112	34.195.095	29.009.856	5.185.239
alamad sordid	3.941	1.125.502	1.129.443	1.093.402	36.041
konfisk. piiritus	14.294	134.198	148.492	138.555	9.937
puskari õli	78.047	98.495	176.542	99.974	76.568
eeljooks	12.122	50.570	62.692	52.153	10.539

Aktsiisi peavalitsuse poolt esitatud 1926./27. a. tuluaruannete, arveraamatute ja dokumentide revideerimisel ja võrdlemisel rahaministeeriumi poolt kokkuseatud riigielarve täitmise aruandes näidatud andmetega tulid ilmsiks mõned lahkuminekud, mis seletatavad sellega, et riigikassa poolt ei ole mõned summad paigutatud tulunomenklatuuri vastavate paragrahvide alla. Peale selle puudub praegumaksva tulude arvestamise korra juures aruandvatel asutustel võimalus tulude sissetulekuid jälgida ja oma andmeid kooskõlastada riigikassa andmetega, sest osa tulusid maksetakse ilma nende asutuste teadmata maksjate poolt otse Eesti panga osakonda. Üldiselt tuleb aga konstateerida, et eelmiste aastatega võrreldes on tulude arvestamine asutustes ja aruandmine aruandeaastal paranenud, sest lahkuminekud on tunduvalt vähenenud.

Samuti nagu eelmistel aastatel, tuli ka 1926./27. eelarveaasta tuludokumentide sisulisel revideerimisel ilmsiks, et üksikutel juhtudel maksusid vähem oli välja arvatud, kui maksvate määruste ja seaduste järgi oleks pidanud arvama. Üldiselt aga on puudused iga aastaga vähenenud. Aruandeaasta kohta on riigikontrolli poolt avalikuks tehtud vähemvõtmisi Mk. 67.430, kusjuures kõik riigikontrolli poolt asutustele ettepanud juuremaksud on viimaste poolt arvesse võetud ja täiendavalt sisse makstud.

Kuludokumentide revideerimisel jättis riigikontroll leitud puuduste tõttu esialgu õigeks tunnustamata kulusid Mk. 58.579. Suurem osa õigekstunnustamata summast langeb ametsoitude (Mk. 35.572) ja ametnikkudele antud arstiabi (Mk. 21.898) kuludele. Puudused on tekkinud sellest, et ametnikkudele eksikombel summe rohkem makstud, kui see seaduses ja määrustes ette nähtud. Ülekulusid eelarve paragrahvide piiridest aktsiisi peavalitsuse alal ei olnud.

Tolli peavalitsus.

Tolli peavalitsusele alluvad tolliasutused teostavad tollioperatsioone kaupade sisse-, välja- ja transiitveol maa-, vee- ja õhuteede kaudu. 1926./27. eelarveaastal tegutsesid tolliametid Tallinnas, Pärnus, Narvas, Valgas, Kundas, Loksal, Kuresaares, Paldiskis ja Haapsalus, kokku 421 ametnikuga. Peale selle olid tollivalve-punktid Mõisakülas, Ruhnos ja Kihnus, kus tolli ülesandeid politsei esindajad täitsid. 1925. a. oli tolliametkonna koosseis — 426 am., 1924. a. — 456 am. ja 1923. a. — 484 ametnikku, mis osalt on seletatav seega, et eelmistel aastatel tegutsesid ajutiselt tolliasutused veel Tartus, Irboskas ja Purt-ses.

Tolliasutuste korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on suurenenud võrreldes eelmise aastaga Mk. 93.233 ehk 0,2% võrra.

Nelja viimase aasta jooksul on tolliasutuste kulusummad jäänud enam-vähem muutumata, välja arvatud 1924. a., mil hoonete kapitaalremontide tõttu kulud tõusid ümmarguselt 9 milj. võrra.

1. aprillist 1926. a. kuni 31. märtsini 1927. a. on kulutatud tolliametkonna palkadeks 1926./27. a. eelarvesummadest Mk. 34.442.800. Peale selle on tolliteenijaile sama aja jooksul välja antud tolliseadustiku põhjal eraisikutelt saadud summadest: autasuna Mk. 5.280.724 ja ületunnitöötasuna Mk. 3.131.230, kokku Mk. 8.411.954. Lisaks sellele tulid veel tasud, mis salakauba-asjade müügist saadud summadest ja trahvirahadest tolliteenijaile välja antakse. Tallinnas töötavate kõrgemate tolliametnikkude 1926./27. a. koosseisu palga ja tegelikult saadud töötasu vahekorda näitab järgmine tabel:

Kulud.

AMETINIMETUS	Arv	Kuupalk koosseisu järgi	Tegelikult saadud iga kuu (keskmiselt)	Igakuune lisatasu	
				summa	% palgast
Tollidirektor	1	25.200	44.284	19.084	76
Tallinna tolliülem	1	21.600	46.713	25.113	116
Tallinna tolliülema abid	3	15.300	28.837	13.537	89
Tollirevidendid	6	13.500	25.737	12.237	91
Pearaamatupidaja	1	13.500	25.612	12.112	90
Salakauba asjaajaja	1	13.500	87.194	73.694	546

Tallinna tolliülem sai 1926./27. a. rohkem rahalist tasu, kui vabariigi valitsuse liikmed, kasutades sellejuures veel prii korterit kütte ja valgustusega. Uue koosseisu seaduse järgi tõusis tolliteenijate palk enam, kui teistes ametkondades (tollirevidentidel 48% võrra), kuna kõik lisatasud jäid endiseks.

Ka nooremad tolliteenijad töötavad, võrreldes teiste ametkondade vastavate ametnikkudega, majanduslikult märksa soodsamates tingimustes. Nii sai 1926./27. a. Tallinna tolliametis üks ladude ülevaataja abi koosseisu järgi palka 7.700 m. kuus, tegelikult aga keskmiselt Mk. 24.537 kuus, teine — koosseisu järgi Mk. 6.200, tegelikult aga Mk. 22.862 kuus.

Tolliametite tegevuses omab esimese koha Tallinna tolliamet, mille kaudu on tulnud 89% kogu sisseveetud kaupadest, läinud üle 49% väljaveost ja 83% transiidist. Kõigeväiksema tähtsusega on tolliamet Haapsalus, mille kaudu on läinud ainult 0,2% kaupade üldlääbikäigust. Üksikute tolliametite tegevuse suhteline tähtsus selgub alljärgnevalt:

Tolliametite tegevus.

Tolliametid	Kaupade üldlääbikäigu %/0/0 kaalu järgi			
	1926./27.	1925.	1924.	1923.
Tallinna . . .	68,8	69,4	74,0	79,7
Pärnu . . .	14,2	13,6	10,4	11,3
Narva . . .	5,7	9,8	8,3	4,2
Valga . . .	3,6	2,4	1,2	0,7
Kunda . . .	3,4	3,2	4,2	2,9
Loksa . . .	2,9	0,2	0,6	—
Kuresaare . .	0,7	0,8	0,8	1,0
Paldiski . .	0,5	0,4	0,4	—
Haapsalu . .	0,2	0,2	0,1	0,2
	100	100	100	100

Tallinna tolliameti kaupade üldlääbikäigu %-line alanemine on tingitud peaasjalikult transiidi vähenemisest. Kuna 1924. a. Tallinna tolliameti kaudu veeti transiitkaupu 130 tuhat tonni, langes see arv 1925. a. 18,6 tuhande tonnini, seega ligi 7 korda. Ühtlasi vähenes ka Tallinna kaudu väljaveetavate puu- ja puutööstussaaduste arv 124 tuhande tonni pealt (1924. a.) 107 tuhande tonnini (1925. ja 1926. a.). Sellevastu on aga Pärnu tolliameti kaudu väljaveetud puusaaduste ja metsamaterjalide hulk järjekindlalt tõusnud: 1924. a. 73 tuhat tonni, 1925. a. — 89 tuhat tonni ja 1926./27. a. — 104 tuhat tonni. Järjekindlat tõusu nii sisse- kui väljaveetud kaupades näitas ka Valga tolliamet. Loksa kaudu, mille läbikäik 1926./27. a. mitmekordselt suurenenud, on välja veetud peamiselt telliskiva.

Üle 85% kaupadest on liikunud mere kaudu, kuna raudteel, maanteel ja õhuteel veetud kaupade kaal on võrdlemisi väike. Välismaa laevu on tolliametite poolt läbi vaadatud:

Aasta	Välismaalt tulnud	Välismaale läinud	K O K K U
1926./27. .	2686	2752	5438
1925.. . .	2799	2787	5586
1924.. . .	2726	2711	5437
1923.. . .	3032	2989	6021

Välismaa laevade arv 1926./27. a. on vähenenud võrreldes 1925. a. 148 võrra, kuid väliskaubanduse läbikäik (sissevedu + väljavedu) kaalu järgi näitab 1926./27. aastal hoogsat tõusu ja on märksa kõrgem, kui oli 1925. a., nimelt 83684 tonni ehk 11,3%. See tõus kuulub peaaesjalikult väljaveo arvele, mis on suurenenud 77167 tonni ehk 20,5%, kuna sisseveo tõus on vähe tunduv, nimelt ainult 6517 tonni ehk 1,7%. Väliskaubanduse läbikäik kaalu järgi alates 1921. a. on aasta-aastalt järjekindlalt tõusnud ja ületas 1926./27. aastal enam kui 3 korda 1921. a.

Kaupade väärtuse järgi on 1926./27. a. väliskaubanduse läbikäik võrreldes eelmise aastaga vähenenud 19.320 milj. m. pealt 18.863 milj. m. peale ehk 2,4% võrra. See on esimene vähenemine kogu vabariigi kestvuse ajal, kuna kõik eelmised aastad näitasid järjekindlat tõusu. Õige tunduv oli tõus 1925. a. (20,2%), eriti aga 1923. a. (44,6%). 1926./27. a. sisseveetud kaupadest omab esimese koha teravili — väärtusega 986 milj. m., sellele järgneb toores puuvill väärtusega 822 milj. m., edasi suhkur 610 milj. m., nisu — 395 milj. m., heeringad ja silgud — 323 milj. m., nisujahu — 253 milj. m., siis toored nahad — 210 milj. m. 1925. aastal oli sisseveo kaupade järjekord umbes sama, ainult esimesel kohal seisis toores puuvill 1.452 milj. m. väärtuses. Väljaveokaupadest seisis 1926./27. a. esimesel kohal või 2.380 milj. m. väärtuses, edasi lauad ja plangud 1.120 milj. m., paber 995 milj. m., siis lina 875 milj. m. 1925. a. väljaveos oli esimesel kohal samuti või (2.130 milj. m.), teisel kohal oli aga lina (1.287 milj. m.), sellele järgnesid paber (1.122 milj. m.) ning lauad ja plangud (1.004 milj. m.).

Väliskaubanduse aastabilansid on kogu vabariigi kestvuse ajal passiivsed olnud, välja arvatud 1925. a., millal väljavedu 10 miljonit marka ülekaalu näitas. 1926. kalendriaasta näitas tunduvat paranemist, nimelt andis väljavedu 81 miljonit marka ülekaalu, kuid 1926./1927. eelarveaasta kaubabilans osutus passiivseks 103 miljoni margaga.

Väliskaubanduse läbikäiku ühes tolli sissetulekutega 1923.—1926./27. e.-a. pildistavad järgmised andmed:

I. Üldlähikäik.

Eelarveaasta	Kaupade väärtus		Kaupade kaal		T o l l i s u m m a	
	miljon markades	võrreldes eelmise aastaga	tonnides	võrreldes eelmise aastaga	markades	võrreldes eelmise aastaga
1926./27. .	18.863	—2,4%	824.760	+11,3%	1.822.192.359	+21,3%
1925.. . .	19.320	+20,2%	741.076	+1,8%	1.502.217.043	+12,6%
1924.. . .	16.070	+6,8%	727.952	+15,3%	1.334.038.993	—3,7%
1923.. . .	15.044	+44,6%	631.248	+1,3%	1.384.359.737	—8,4%

II. Sissevedu.

Eelarve- aasta	V ä ä r t u s		K a a l		T o l l i s u m m a	
	miljon markades	võrreldes eelmise aastaga	tonnides	võrreldes eelmise aastaga	markades	võrreldes eelmise aastaga
1926./27. a.	9.483	-1,8%	372.657	+1,7%	1.676.483.160	+20,5%
1925. a. .	9.655	+17,6%	366.140	+4,1%	1.390.264.486	+17,0%
1924. a. .	8.204	-12,1%	351.579	-0,2%	1.187.458.446	-5,9%
1923. a. .	9.332	+66,9%	352.080	+11,7%	1.261.138.304	-6,9%

III. Väljavedu.

Eelarve- aasta	V ä ä r t u s		K a a l		T o l l i s u m m a	
	miljon markades	võrreldes eelmise aastaga	tonnides	võrreldes eelmise aastaga	markades	võrreldes eelmise aastaga
1926./27. a.	9.380	-3,0%	452.103	+20,5%	145.709.199	+30,1%
1925. a. .	9.665	+22,8%	374.936	-0,4%	111.952.557	-23,7%
1924. a. .	7.886	+37,7%	376.373	+34,8%	146.580.547	+18,9%
1923. a. .	5.712	+18,7%	279.168	-9,3%	123.221.433	-20,9%

Tollimaksud.

Sisse- ja väljaveo tollisumma kokku on 1926./27. a. tõusnud võrreldes eelmise aastaga 1.502 miljoni pealt 1.822 miljoni marga peale ehk 21,3%. Eriti suur on tõus väljaveo tollis (30,1%), mis seletatav väljaveo suurenemisega, kuid ka sisseveos, mis kaalu järgi peaaegu muutunud ei ole, on tollisumma tõusnud 20,5% võrra — peaaesjalikult tolli huvides soodsamate kaupade sisseveo tagajärjel.

Tähtsamate sisseveotud kaupade väärtus ja tollisumma 1000 markades:

Kauba nimetus	1926./27. a.		1925. a.	
	väärtus	tollisumma	väärtus	tollisumma
Teravili	986.419	—	1.040.371	—
Puuvill toores	822.262	6.346	1.452.510	7.215
Suhkur	609.971	257.685	528.054	233.842
Nisu	395.401	111.055	321.460	87.356
Heeringad ja silgud .	323.063	27.877	328.188	23.744
Nisujahu	252.823	112.813	398.093	111.377
Toored nahad	209.897	2.264	240.481	3.070
Kivistisi	187.949	9.593	213.679	10.019
Raud	187.694	10.981	216.541	7.962
Tubak	176.115	109.214	165.540	79.217
Loomatoit	157.960	—	141.034	—
Petrooleum	140.327	39.230	128.664	33.447
Superfosfaat.	138.771	—	146.878	—

Sisseveo tollimaksu langes 1926./27. a. iga elaniku peale keskmiselt: suhkrult 233 m., nisult ja nisujahult 203 m., tubakalt 100 m., muudelt kaupadelt 908 m., kõik kokku 1516 marka.

1925. a. sisse- ja väljaveo tollisumma on tõusnud võrreldes eelmise aastaga 12,6% võrra, mis seletatav peamiselt tollitariifide kõrgendusega.

1924. aasta näitas üldist vähenemist nii sisseveo läbikäigus kui ka sissetulnud tollisummas, mis tuleb kirjutada selle ajutise vapustuse arvele, mille väliskaubanduses välja kutsus 1924. a. ettevõtetud järsk sisseveo tollitariifide kõrgendus. Samal ajal tõusis aga hoogsalt väljavedu ja ületas eelmise aasta läbikäigu väärtuse järgi 37,7%, kaalu järgi — 34,8% ja väljaveo tollisumma 18,9% võrra.

1923. a. vastuvõetud sisse- ja väljaveo tollisumma on vähenenud võrreldes eelmise aastaga 8,4% võrra, kuigi väliskaubanduse läbikäik on suurenenud (sissevedu isegi 11,7%) ja tariifide tunduvalt vähendamisi ette ei võetud. See nähtus on osaliselt seletatav 1923. a. võlgujäänud tollisummaga. Nii jäi 1922. a. lõpuks tolliamkse sisse nõudmata 89 milj. marka, kuna 1923. a. suurenes see summa 182 milj. margani. Osalt võis siin kaasa mõjuda ka madala tariifi alla kuuluvate kaupade suuremal hulgal sissevedu, mille kohta täpsed andmed puuduvad. Kas ja kuivõrt selle nähtuse juures on mõõduandvad Tallinna tolliametis hiljem selgunud tollisummade kuritahtlised vähenemised, ei ole senini veel selgunud, kuna asi kohtuvõimude käes juurdlemisel.

Transiitkaubanduse hooaeg algas 1921. a. ja tõusis haripunktini 1922. a. — üldlääbikäiguga 345.788 tonni, mis on enam kui 47% sama aasta väliskaubanduse läbikäigust. Mõõdunud paaril aastal on transiitkaubandus mitmekordselt langenud ja näitas 1926./27. a. ainult 63277 tonni läbikäiku, seega alla 8% väliskaubanduse läbikäigust. Aastate järgi on transiitkaubandus arenenud järgmiselt:

Transiitkaubandus.

Aasta	1926./27.	1925.	1924.	1923.	1922.	1921.
Tonnid	63.227	62.053	161.888	95.005	345.788	195.359

Transiidina läbiveetud kaubad on peamiselt N. S. V. Liidust tulnud või N. S. V. Liitu saadetud. Teiste riikide vaheline kaubavedu ulatub 1926./27. a. vaevalt 140 tonnini. N. S. V. Liitu veetud kaupadest olid esimesel kohal kütteained, teisel kohal metallid, edasi töö- ja jõumasinaid, süs, keemiaained ja apteegikaup. N. S. V. Liidust veeti välja Eesti kaudu peamiselt puuvilla, lina, metsamaterjali ja puutööstussaadusi.

Elavam tegevus transiitkaubanduses kõigil aastatel (keskmiselt umbes 30% aasta läbikäigust) oli jaanuari- ja veebruarikuul, mil N. S. V. Liidu põhjasadamad kinni on küllanud.

Väljasaate järgi läks 1926./27. a. transiitkaupadest Tallinna kaudu 84%, Narva kaudu 14% ning Valga ja Pärnu kaudu 2% kogu transiidist.

Tulude nimetus	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
Sisseveo toll	1.676.483.160	1.390.264.486	1.187.458.447	1.261.138.304
Väljaveo toll	145.709.199	111.952.557	146.580.547	123.221.433
Lisatoll (3% ja 5% aktsi- dents.)	5.636.649	3.956.235	5.980.959	19.318.232
Kantseleimaksud	3.519.285	2.251.969	3.703.712	15.041.989
Trahvid	3.290.814	2.892.548	412.104	2.721.423
Mitmesug. tulud	13.119.681	59.926.554	17.892.874	13.691.790
Saadud kokku	1.847.758.788	1.571.244.349	1.362.028.643	1.435.133.171
Eelarve	1.801.557.000	1.518.600.000	1.317.000.000	1.419.000.000
Rohkem saadud	46.201.788	52.644.349	45.028.673	16.133.171

Tollitulude üldsumma on paaril möödunud aastal tunduvalt tõusnud. Väike tagasimine (73 milj. marka) oli 1924. a., mis seletatav seega, et 1924. a. juuni- ja juulikuul maksmapandud sisseveo tariifide järsud kõrgendused (30% - 275%) tekitasid sisseveos väikese seisangu, mille tagajärjel 1924. a. sissevedu, võrreldes eelmise aastaga, vähenes väärtuse järgi 12,1%. 1925. a. sissevedu näitas aga seda hoogsamat tõusu ja ületas 1924. a. läbikäigu väärtuse järgi 17,6% võrra. Selle tagajärjel tõusis sisseveo tollisumma ligi 203 milj. marga võrra.

Lisatolli ja kantseleimaksude vähenemine alates 1924. a. on tingitud uue tolliseadustiku maksmahakkamisest, mille järgi lisatoll (aktsidents) vähenes 5% pealt 3% peale ja pool lisatollist, samuti ka osa kantseleimaksust kulutatakse ära tolliametkonna autasudeks. Mitmesuguste tulude all 1925. a. näidatud summa järsk tõus (võrreldes eelmise aastaga 3,5 kordne) oli ajutine nähtus, mis tingitud sellest, et eelmistel aastatel tolliladudesse seismajäänud ja riigi käsutusse antud kaubad 1925. a. mitmel suuremal oksjonil müügilole lasti.

Peale tollioperatsioonide ja salakauba asjade ajamise on tolliasutuste peale pandud laeva- ja sadamamaksude ning mõnede teiste tulude vastuvõtmine. Lisaks tollimaksudele Mk. 1.847.758.788 on tolliasutuste poolt 1926./27. a. vastu võetud sadama- ja ladudemaksu Mk. 105.836.479 ja mitmesuguseid teisi riigitulusid Mk. 6.352.789.

Tolliasutuste deposiitsummad.

Rahadeposiite oli tolliametitel:

1. aprillil 1926. a	Mk.	44.484.127
1926./27. a. jooksul juure tulnud	„	2.619.215.867
1926./27. a. jooksul vähenenud	„	2.616.816.319
1. aprillil 1927. a.	Mk.	46.883.675

Sellest summast oli Tallinna tolliameti kassas Mk. 4.711.282 ja Eesti panga osakondades Mk. 42.172.393.

Tolliametite järgi jagunesid deposiitsummad:

Tolliamet	1. apr. 1926. a.	1926./27. a. juure tulnud	1926./27. a. vähenenud	1. apr. 1927. a.
Tallinnas	42.890.518	2.586.644.209	2.584.135.023	45.399.703
Narvas	567.774	14.520.702	14.426.876	661.600
Valgas	601.716	1.820.645	1.940.835	481.527
Pärnus	355.129	14.102.888	14.140.848	297.169
Kuresaares	39.648	867.504	907.152	—
Loksal	37.793	923.030	917.147	43.676
Kundal	4.572	222.682	227.254	—
Haapsalus.	—	108.808	108.808	—
Paldiskis	6.977	5.399	12.376	—
Kokku	44.484.127	2.619.215.867	2.616.816.319	46.883.675

Deposiitsummade revideerimisel selgus, et 1926./27. eelarveaasta lõpul olid deposiitides suured summad, mis juba mitme aasta eest oleks tulnud üle kanda riigituludesse. Näiteks kuulusid ülekandmisele:

1922. aastal 6 dok. põhjal Mk.	506.258
1923. „ 6 „ „ „	1.094.465
1924. „ 2 „ „ „	229.967
1925. „ 1 „ „ „	106.313
1926. „ 5 „ „ „	455.031

Deposiitsummad on Tallinna tolliameti arveraamatutes aastast aastasse üle kantud ja nende selgitamine nõuab eelmiste aastate kaubadeklaratsioonide ja tollirevideerimise aktide läbivaatamist. Summade selgitamine riigikontrolli poolt kestub.

Osa deposiitsummadest moodustab kaubakäsitajailt saadud lisatoll, millest rahaminister võib poole ära tarvitada autasu määramiseks tolli asjus riigihuvide kaitsmisel erilist hoolsust ülesnäidanud ametnikkudele (tollisead. § 43). Selles osas on 1. jaan. 1926. a. kuni 31. märtsini 1927. a. sisse tulnud Mk. 14.868.922.

Nende summade revideerimisel selgus, et summe on kulutatud ka muuks otstarbeks:	
tollidirektorile külaliste vastuvõtmiseks	Mk. 15.000
peatolliameti ülemale	„ 26.000
Tallinna kolledžile tolliteenijate õppemaksuks	„ 11.250
ühele valvurile sünnipäevaks	„ 4.800
motoristile riiete ostmiseks	„ 10.000
ühele valvurile teenistusest lahkumise puhul	„ 10.000
mitmele valvurile päevarahade asemel	„ 20.800
tolliteenijaile ületunnitöö tasuks	„ 488.825
tolliteenijate ühingule laenuks	„ 150.000

Mitteseaduslikke deposiitsummade tarvitamisi on ette tulnud ka eelmistel aastatel. Tolliteenijate ühingule on mitmel korral protsendita laenusid antud kogusummas Mk. 300.000, millest üks osa alles 20. nov. 1927. a. on tasutud.

Tabatud salakauba asjade ajamine on koondatud peaaesjalikult Tallinna peatolliameti juure, kus sellel alal 6 ametnikku töötavad. Umbes 55% senini tabatud salakaubitsejaist olid piiritusevedajad, kuna teiste kaupade peale kokku 45% üldarvust langeb. Eriti kõrge

Salakaubaasjad.

oli piiritusevedajate % salakaubitsejate hulgas 1924. a. (65%) ja 1925. a. (67%), kuna 1926. aastal see tunduvalt langes (46%).

Tabatud salakauba toimetusi iseloomustavad järgmised andmed :

Mis aastal tabatud	Asjatoimetuste arv			Asjatoimetuse käik		
	Piiritus	Muu kaup	Kokku	Konfiskeeritud	Õigeks mõistetud või asi lõpetatud	Lõpetamata
1926 . . .	302	350	652	187	125	340
1925 . . .	594	299	893	445	86	362
1924 . . .	351	193	544	272	97	175
1923 . . .	132	175	307	235	56	16

Konfiskeeritud kaupade müügist on saadud: 1926. a. — Mk. 326.972, 1925. a. — Mk. 1.937.768, 1924. a. — Mk. 1.304.496 ja 1923. a. — Mk. 3.168.326.

Salakaubitsejatele on trahvi määratud markades:

Aastal	Määratud trahv	Sellest tegelikult tasutud	Asekaristused kantud
	M a r k a d e s		
1926 . . .	329.306	329.306	—
1925 . . .	9.380.768	3.872.278	5.508.490
1924 . . .	28.677.023	2.104.268	26.572.755
1923 . . .	14.617.168	3.482.372	11.134.796

Konfiskeeritud kaupade müügist saadud ja salakauba trahvina makstud summadest jääb 10% tollidirektori korraldusse — kulude katmiseks konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste hoidmise ja müümise ning salakauba asjade ajamise eest tolliasutustes, kuna iga aasta lõpul nende summade ülejääk tuleb üle kanda riigituludesse (tollisead. § 451). 1. jaan. 1926. a. kuni 31. märtsini 1927. a. on selleks otstarbeks sisse tulnud Mk. 1.409.280 ja kulutatud Mk. 1.083.157.

Nende summade revideerimisel selgus, et summasid on kulutatud seadusevastaselt ka muudeks otstarveteks väljaspool eelarve korras määratud krediiti või juhul, kus eelarves määratud krediit juba ära oli tarvitatud:

tollidirektorile ja peatolliameti ülemale õppereisiks Soome	Mk.	57.442
advokaadile kolitus esinemise eest	„	100.000
aktsiisi ametnikule piirituse ekspertiiside eest	„	28.000
raamatuid ostetud	„	10.170
tõlkimise töö eest	„	4.500
tolliameti autot parandatud, õli ja bensiini ostetud	„	101.603

Tolliameti auto korrashoidmiseks ja ülevalpidamiseks oli kulude eelarves tarvilik krediit määratud ja ka kulutatud ning — viimane summa (101.603 m.) on omavoliline ülekulu tolliseadustiku põhjal tollidirektori käsutusse antud, kuid teiseks otstarbeks määratud summadest.

Tollitulude revideerimisel riigikontrolli poolt selgus, et mitmed summad on riigikassa aruandes teiste tululiikidena näidatud, kui need tõelikult panga osakondades makstud. Aruandes tuleb ette puudulikke arvestamisi, mille tagajärjel sissetulnud tollitulude üldsumma on näidatud ebatäpsena, nii 1926./27. kui ka 1925. a. riigikassa aruandes.

1926./27. a. tuludokumentide sisulisel revideerimisel järelkontrolli korras nõuti juur-demaksusid Mk. 23.723, kuna eelmistel aastatel juuremaksud dokumentide põhjal märksa suuremad olid: 1925. a. — Mk. 295.347, 1924. a. — Mk. 307.625 ja 1923. a. — Mk. 879.673. Vigade vähenemine dokumentides on seletatav osalt sellega, et dokumendid enne riigikontrolli saatmist tolliameti kontrolllauas läbi vaadatakse, mida eelmistel aastatel ei tehtud.

Kuludokumentide revideerimisel jäeti kulude mitteseaduslikkuse või tõestavate dokumentide puudumise tõttu esialgselt õigeks tunnistamata 1926./27. Mk. 76.078. Eelmistel aastatel oli õigekstunnistamata summa suurem: 1925. a. — 89.150, 1924. a. — Mk. 133.589 ja 1923. a. — Mk. 164.728.

Tollitulude põhidokumentide — kauba revideerimise akte — on kokku seatud 1926./27. aastal 57254 tk., 1925. a. — 49912 tk., 1924. a. — 65352 tk., 1923. a. — 58530 tk. Aktid esitatakse riigikontrollile peale lõpetamist, mis kaupade pikaajalise ladus hoidmise tõttu mõnel juhul 2—3 aastat aega nõuab. Esitamata dokumentide korduvatel nõudmistel ja järelepärimistel 1926. a. tuli avalikuks, et 1020 dokumenti Tallinna tolliametis üldse puudusid ja olid nähtavasti kõrvaldatud ebaõigete tollimiste varjamiseks kaupade revideerimistel. Ühenduses sellega tulid avalikuks suuremad kuritarvitused, kuhu on segatud nii tolliametnikud kui ka craisikud ja mis on kohtuvõimude käes juba pikemat aega juurdlemisel. Tolliseadustikus ettenähtud sisemisi järelevalve revideerimisi on tolliameti ülemuse poolt väga vähe tehtud ja osa süüist ettetulnud väärnähtustes tuleb kahtlemata panna tolliasutuste administratsiooni arvele, kes ei ole suutnud tarvilist järelevalvet teostada ja sisemises asjaajamises korda maksmata panna, mis süstemaatilisi väärnähtusi ei võimalda. Ometi on tolliametnikud, nagu eelpool selgus, majanduslikult paremini kindlustatud, kui vastavad ametnikud üheski teises ametkonnas.

Kuna tollitulude alal väärnähtused ja tulude kuritahtlised vähendamised on võimalikud peaaesjalikult tariifi ebaõigel käsitlemisel, mida peale kaupade väljalaskmist dokumentide põhjal järelkontrolli korras kindlaks teha ei saa, siis on riigikontrolli tegevus tolliasutuste alal nii ümber korraldatud, et töö raskuspunkt on koondatud Tallinna tolliameti juure, kus riigikontrolli revidentidel võimalus on kõiki tollioperatsioone jälgida, tolli revideerimise akte läbi vaadata enne kaupade väljalaskmist ning tarvilikul korral väljalastavate kaupade kontroll-revideerimisi koha peal toime panna.

Kinnisvarade hindamise amet.

Kinnisvarade hindamise ameti kulud on 1926./27. eelarve aastal, võrreldes 1925. a. kuludega, suurenenud Mk. 2.571.412 ehk 10,8% võrra.

Kulud.

Suurenenud on kulud: ajutiste tööjõudude arvel Mk. 848.999 (16,7%) võrra, sest aruandeaastal on rohkem maid üles mõõdetud kui eelmisel, mille tagajärjel ka tööliste tasu summa tõusis; mitmesuguste tasude arvel Mk. 852.878 (456%) võrra, mis tingitud maamõõdu tööde suuremal määral era-maamõõtjatele väljaandmisest; arstiabi arvel Mk. 216.577 (37,1%) võrra, kirjutus- ja joonestusmaterjali arvel Mk. 270.185 (48,3%) võrra, mis oleneb materjalide tarvitamise vähesusest eelmisel aastal, mil vanade materjalide tagavara suur oli; vallasvara soetuse arvel Mk. 190.270 (168,2%) võrra, sest kontsept-plaane on rohkem

ostetud kui 1925. aastal. Muud kulud on 1925. a. kuludega võrreldes enam-vähem ühtlasel tasapinnal püsinud.

Tegevus.

Kinnisvarade hindamise ameti ülesandeks on maa ja hoonete hindamine. Seda ülesannet on ameti tegevuse aruande järgi 1. jaan. 1926. a.—1. aprillil 1927. a. järgmiselt täidetud.

Maid klassitati 441.446,46 tiinu, sellest põllumajanduslikke maid 342.679,31 tiinu, metsamaid 98.767,15 tiinu, milliste tööde läbiviimiseks kulutati 7514 välistöö päeva, nendest 6794 päeva põllumajanduslikkude maade ja 720 päeva metsamaade klassitamiseks. Maha arvates sellest päevade arvust päevad, mis ei kulunud otsekohe klassitustöödeks (vihmased, vanade plaanide parandamiseks, sõitudeks j. n. e. tarvitatud päevad) näeme, et tegelikult tarvitati -- klassitustöödeks põllumajanduslikkudel maadel 3763 p. (55,38%) ja metsamaadel 484 päeva (67,22%). Seega suudeti päevas keskmiselt klassitada

põllumajanduslikkudel maadel

a) kõigi välistöö päevade kohta arvatult	50,44	tiinu
b) klassitamiseks tegelikult tarvitatud päevade kohta arvatult	91,06	„

metsamaadel

a) kõigi välistööde päevade kohta arvatult	137,18	„
b) klassitamiseks tegelikult tarvitatud päevade kohta arvatult	204,06	„

Hindamise välistööde vaheajal on hindajad tegevuses maade plaanidele märgitud maa-klasside suuruste arvutamiseks, kusjuures iga iseseisva maaüksuse kohta need suurused eraldi välja arvatakse. Sarnaselt on aruandeaastal arvatud maaklasside suurusi: põllumajanduslikkudel maadel 17.942 üksust . . . . . 435.876,23 tiinu metsamaadel . . . . . 166.130,39 „

Hooneid hinnati aruandeaastal 1392, sellest 142 maahindajate ja 1250 hoonetchindajate poolt, millede hoonete brutto tulukus oli Mk. 15.010.170. Hoonete hindajad on tarvitanud 1250 hoone üksuse hindamiseks 512 päeva, neist tegelikult hindamiseks 354 päeva. Seega suudeti päevas keskmiselt hinnata:

a) kõigi välistöö päevade kohta arvatult	2,44	hooneüksust
b) hindamiseks tegelikult tarvitatud päevade kohta arvatult	3,53	„

Maamöödu alal jagunevad tööd kahte liiki: a) vanade plaanide parandamine (emendeerimine) ja b) uueed ülesmõõtmised ja plaanide valmistamine nende maaalade kohta, kus igasugused plaanid puuduvad või need tarvitamiseks kõlbmatud. Vanu maaplaane on parandatud 4873 maaüksuse või 13.233 üksiku maatüki kohta pinnasuurusega 128.949 ha. Nendeks töödeks tarvitati üldse 2112 päeva, milledest tegelikult parandustöödeks kulus 1513 p. ära. Seega suudeti päevas parandada vanu maaplaane: a) kõigi välistöö päevade kohta arvatult 61,05 ha: b) parandamiseks tegelikult tarvitatud päevade kohta arvatult 85,23 ha. Üles on mõõdetud 584 maaüksust või 852 üksikut maatükki, millede pinna suurus kogusummas 23.497 ha. Selle töö peale on tarvitatud 3422 välistöö päeva, milledest tegelikult ülesmõõtmistöödeks 2749,5 päeva. Seega mõõdeti keskmiselt päevas:

a) kõigi välistöö päevade kohta arvatult 6,87 ha või 0,17 maaüksust või 0,24 maatükki või 8,55 ha.
b) ülesmõõtmiseks tegelikult tarvitatud päevade kohta arvatult või 0,21 maaüksust või 0,31 maatükki.

Peale selle on hindamise amet sise maamöödu ja joonestustööde alal plaane ja väljavõtteid valmistanud, õigeks tunnistanud, teisendeid läbi vaadanud, üldplaane kopeerinud j. n. e.

Kinnisvarade hindamise ameti kulude revideerimisel puudusi ilmsiks ei tulnud.

Kaubandus-tööstusministeerium.

Kaubandus-tööstusministeeriumi korralised kulud 1926./27 aruandeaastal on suurenenud võrreldes 1925. a. kuludega Mk. 3.270.904 ehk 24,1% võrra.

Kulud.

Üksikute peatükkide järgi olid ministeeriumi kulud 1926./27. a. võrreldes eelmise aastaga järgmised:

	1926./27. a.	1925. a.	Kulud suurenenud 1926./27. a. võrreldes 1925 a. %%
Korralised kulud:			
ministeeriumi keskasutus	5.217.426	4.255.192	22,6
kaubandusosakond	6.343.418	5.566.563	14,0
tööstusosakond	5.282.946	3.751.130	40,8
Kokku	16.843.790	13.572.885	24,1
Erakorralised kulud:			
ministeeriumi keskasutus	—	41.914.513	
kaubandusosakond	—	1.540.000	
tööstusosakond	125.424	—	
Kokku	125.424	43.454.513	
Operatsiooni fondid:			
tööstusosakond	2.000.000	10.000.000	

Korraliste kulude suurenemised ja vähenemised 1926./27. a. olid tingitud järgmistest asjaoludest:

Ministeeriumi keskasutuse kulud on suurenenud:

1) palkade alal — lisapalkade maksmise ja 1925. a. vakantse ministri koha täitmise tõttu, 2) kohtukulude alal — likvideeritud asutuste ja nimelt kütteainete keskkomitee, riigivaranduste osakonna, kaubaagentuuri ja osalt toitlusministeeriumi likvideerimise komisjoni kohtu protsesside suurenemise tõttu; 3) esinduskulude alal — selle tõttu, et 1925. a. vakantne olnud ministri koht täideti. Veel olid suurenemised päeva- sõidurahade, teenijate varustuse, kantselei kulude, vallasvara soetuse ja korrashoiu, hoonete remontide ja segakulude alal, tegeliku vajaduse järgi.

Vähenenud on kulud ametnikkude ja teenijate toetuse, majapidamise ja sõidukulude alal.

Kaubandusosakonna kulud on suurenenud:

1) palkade alal — lisapalkade maksmise tõttu, 2) kultuurilise toetuse alal — ajakirjade toetuse ja välismaa messidest osavõtmise kulude suurenemise tõttu, 3) ametsoitude alal — tegeliku tarviduse järgi proovikoja asjus. Kulud on vähenenud: 1) ametnikkude ja teenijate toetuse alal — lasteabiraha ja arstiabi saajate arvu vähenemise tõttu; 2) kantseleikulude alal — posti ja telegr. kulude vähenemise tagajärjel; 3) materjalide proovimiste ja saaduste kontrolli ning katsete alal — põhjusel, et lina ja linaseemnete väljaveo kontrollikulud kaetakse sissetulevatest maksudest.

Tööstusosakonna kulud on suurenenud:

1) palkade alal — lisapalkade maksmise tõttu, 2) ametsoitude alal — peajasjalikult soitude alal välismaale, 3) ametnikkude ja teenijate toetuse, kantseleikulude, sõidukulude, vallasvara, kultuurilise toetuse ja loodusvarade uurimise alal — tegeliku vajaduse järgi.

Erakorralised kulud 1926./27. a. on võrreldes eelmise aastaga täiesti tähtsusetu. 1925. a. erakorralised kulud olid peajasjalikult Vanamõisa põlevkivikaevanduse väljaostmiseks ja kaevandusele võõrandatud maade eest tasumaksmiseks määratud summad, kokku Mk. 41.914.513, kuna aruandeaastal need summad tööstusosakonna kuludena ainult Mk. 125.424 välja teevad.

Samuti vähenenud on operatsiooni fondid. 1925. a. anti protsendita laenuna riigi turba-tööstusele Mk. 10.000.000, aruandeaastal toetuslaenuuna Kesk-kalale Mk. 2.000.000.

Kaubandus-tööstusministeeriumi kulud nelja viimase eelarveaasta jooksul on olnud järgmised:

Eelarve- aasta	Korralised kulud		Erakorralised kulud			
			Riigi keskasutuse kulud		Operatsiooni fondid	
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%
1926./27 a.	16.843.790	80	125.424	2,3	2.000.000	1
1925. a.	13.572.886	65	43.454.513	802	10.000.000	5
1924. a.	16.343.955	78	600.000	11,1	50.000.000	27
1923. a.	20.988.917	100	5.417.793	100	182.840.300	100

Ministeeriumi korralised kulud 1926./27. a. on võrreldes 1923. aastaga vähenenud 20% võrra, mis tingitud ministeeriumi reorganiseerimisest. Ministeeriumi riigivaranduste osakond likvideeriti 1924. a., kuna kesklaboratoorium ja katsekoda viidi üle Tallinna tehnikumi alla. Ministeeriumis moodustati endiste osakondade asemel kaks osakonda: kaubandus-osakond proovikojaga ja tööstusosakond patendiametiga.

1925. a. kulud on võrreldes 1923. aasta kuludega vähenenud 25% võrra, mis tingitud peajasjalikult sellest, et ministri koht oli 1925. a. vakantne.

Ministeeriumi erakorralised kulud 1926./27. a. on võrreldes 1923. a. kuludega vähenenud 99,8% võrra, kuna aga 1925 aastal need kulud suurenesid ülalnimetatud Vanamõisa põlevkivikaevanduse väljaostmise tõttu 702% võrra.

Operatsiooni fondid on vähenenud 1923. a. saadik 99% võrra.

Tegevus.

Kaubandus-tööstusministeeriumi tähtsamate ülesannete hulka kuulus vabariigi esimesil aastail riigiasutuste, kaitseväe, linna ja maa varustamine tarviliste tarbeainetega. Seda ülesannet teostas ministeerium algul kaubandusosakonna ja pärast riigi kaubaagentuuri kaudu.

Kaubandus-tööstusministeeriumi tegevus riikliste kaubaoperatsioonide alal oma ulatuse ja tagajärgedega väärrib erilist tähelepanu, mispärast riigikontroll seadis selle kohta revideerimise materjali põhjal kokku pikema seletuskirja, mis Riigikogule esitatud riigi kaubaagentuuri aruande juures.

Kuna kaubandusosakonna ja kaubaagentuuri operatsioonide revideerimine lõpetati aruande aastal, leiab riigikontroll tarvilikuks selle seletuskirja alusel anda lühikest ülevaadet tähendatud asutuste tegevusest kestvuse aja eest.

1919. a. algul tegutses kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakond ilma kindla plaanita, juhuliselt rekvireerides ja ostes kaupasid, mis riigiasutustele edasi andis ja müüs. 1919. a. aprilli kuul eraldas ministeerium oma üldisest arvepidamisest riigi arvel tehtud kaubandusliste operatsioonide arvestamised ja avas viimastele eraldi raamatud. Kaubandusosakonna tegevusalasse kuulusid 1919. a. järgmised suuremad operatsioonid: a) riigi linamonopoli ülesannete teostamine, b) „Revalise“ kaupade vastuvõtmine Tallinas ja nende müük, c) Londonis ja Berliinis asutatud kaubaagentuuride operatsioonide arvestamine, d) saeveskite ja lauahoovi kasutamine. Peale selle oli kaubandusosakonna ülesandeks Londoni kaubaagentuurilt saadetud kaupade üleandmine ja realiseerimine, metsamaterjalide eksport Inglismaale ja linaseemnete ümbertöötamine. Kaubandusosakonna tegevus allus ministritevahelise väliskaubanduse nõukogule.

Kaubandusosakond.

Kaubandusosakonna 1919. a. aruanne, mis riigi kaubaagentuuri poolt kaubandusosakonna raamatute põhjal kokku seatud, näitab tulusid Mk. 232.986.960, kulusid Mk. 51.852.125 ja kasu Mk. 181.134.835.

Osakonna 1920. a. tegevusest on juba võimalus tuua selgemat ülevaadet, sest kaubandusosakonna arhiiv on sel aastal paremini korraldatud ja alal hoitud.

Kaubandusosakonnal tuli kaupasid siseturu puudumisel peaaesjalikult välismaalt tellida ja sisse vedada.

Kaubandusosakond, kui raske riigi aparaat, ei võinud sisseostu operatsioonide juures tarvilise painduvusega talitada. Ta kuulutas lihtsalt kohalikkudes ja mõnes välismaa ajalehes, missuguseid kaupu ministeerium vajab. Kuulutuste peale valgusid ministeeriumi kokku igasugused pakkumised nii sise- kui välismailt harilikult tundmatute „import-export“ firmade poolt. Mõned tähendatud pakkumistest leidsid kaubandusosakonna tähelepanu ning neile järgnes ostu operatsioon. Need operatsioonid kujunesid sagedasti riigile kahjulikkudeks, sest kaubandusosakonnal puudus vilunud personaal, kes oleks võinud korrapäraselt asju ajada, kuna teiselt poolt kauba müüjatena osutusid mittesoliidid firmad, kes oma peale võetud kohustusi ei täitnud.

Kaupade ostmist teostati osalt välismaal selleks otstarbeks 1919. a. asutatud kaubaagentuuride kaudu Londonis, Berliinis ja Pariisis („Revalise“ läbi).

Kaubandusosakonna poolt teistele riigiasutustele muretsetud kaubad ei vastanud sagedasti nõuetele ja olid tihti alaväärtuslisemad ja kallimad, kui eraettevõtetes.

Kaubandusosakonna tähtsamatest ostu-müügi operatsioonidest väärivad mõned erilist tähelepanu oma teostamise viisi, kui ka saavutatud kahju suuruse poolest, näit.:

1) Kaubandusosakond ostis firmalt „Varenius & Ko“ 1000 kasti traatnaelu ja müüsnad alla oma hinna ära, mille juures sai kahju Mk. 2.661.000.

2) O/ü. „Kosmos'elt“ osteti 10.000 kasukat, millede eest ette makseti Rootsi Kr. 149.000. — Müüja ei saanud kasukaid muretseda ning riik kaotas kursivahena Rkr. 76.517. — või Emk. 7.180.000.

3) Kaubandusosakond müüs firma „Fenno-Balticale“ tsementi 6000 pd., kes selle eest võlgu jäi Mk. 2.014.687. Nimetatud firma maksujõuetuse tõttu jäi terve võlg sisse nõudmata.

4) Londoni kaubaagentuuri kaudu Põhja paberi ja puupapi vabrikule ostetud söed olid alaväärtuslikud, mille tõttu kaubandusosakond nad müüs alla omahinna. Kahju (puudujäägiga kokku) Mk. 10.482.000.

5) Kaubandusosakonna poolt mitmetelt firmadelt ostetud bensiini müüdi alla omahinna, millest tekkis kahju Mk. 8.076.000.

6) A/B. „Nordiska Handels och Industrie“ käest ostetud 1000 tonni rukki jahu andis kaubandusosakond tootlusministeeriumile üle kindla hinnaga Mk. 160 puud. Pärast selgus, et jahu omahind oli Mk. 362.70 puud. Toitlusministeerium ei tunnustanud hinnavahtet, kuna ta oli jahu juba endise hinnaga ära müünud kahjuga Mk. 11.961.000.

7) S. J. Traustel'ilt ostetud 1550 tonni naftat osutus vastuvõtmisel kivisöetõrvaks, mille tõttu kaubandusosakond müüs seda suure hinnaalandusega. Kahju Mk. 1.233.000.

8) „Nordeuropeiska Handelskompanie'lt“ ostetud tooresmalm müüdi (hindade langemise tõttu) alla omahinna, millest kahju Mk. 1.017.000 tekkis.

9) A/s. „Alpo Soiniemilt“ ostetud 300 tonni suhkrut ülevõtmisel osutus puudujääk. Nimetatud firmale rohkem makstud raha ei saanud tagasi nõuda, sest vahepeal oli firma pankrotti jäänud. Kahju £ 1039. Ostetud suhkur anti tootlusministeeriumile realiseerimiseks, kes selle pealt on kahju saanud umbes 5 miljonit marka.

Kaubandusosakonna kaubaraamatute järgi on sarnased operatsioonid kahjusid andnud Mk. 40.632.000. Mõned operatsioonid on ka kasu andnud, kuid suurem osa sellest on saadud riigiasutustelt (sõjaväe var. val., tootlusministeerium jne.) väljaantud varustuste eest.

Sisemaa kaupade hulka, millede väljavedu kaubandusosakond toimetab, kuulusid peaaesjalikult linad ja metsamaterjal. Nendest operatsioonidest sai riik suurema kasu.

Riiklik monopol. Ajutise valitsuse määruse põhjal 18. jaan. 1919 („R. T.“ nr. 4) kuulutati lina, linaseemnete ja takkude ostmine-müümine riigi ainuõiguseks. Järgmise määrusega 19. märtsist 1919 („R. T.“ nr. 18) anti lina ja linaseemnete ülesostmine lepingu põhjal E. tarvitajate ühisuste liidule, kes kokkuostetud saadused kaubandusosakonnale edasi andis. Riiklik linamonopol kestis kuni 1. detsembrini 1920. a. Linade müügist saadud rahast tarvitas kaubandus-tööstusministeerium ühe osa selleks, et osta välismaalt suuremal arvul mitmesuguseid põllutööriistu ja masinaid, vilja- ja heinaseemneid, naelu, rauda, kunstväetist, määrdeõlisid, petrooleumi, suhkrut, soola jne. Need materjalid, tööriistad ja ained anti linaharijatele vastukaubana nende poolt müüdud linade eest. Linu müüdi kõige rohkem Inglismaale, vähemal arvul Prantsuse-, Rootsi- ja Soomemaale. Osa linaseemneid müüdi Venemaale.

Lina operatsioonide kokkuvõtte järgi on saadud:

müüdud lina, kanepi, takkude ja linaseemnete eest	Mk. 676.747.474
ja välja antud:	
makstud lina ja linaaaduste eest	Mk. 163.302.592
kulud ja kaaluvahed	„ 95.132.621
	„ 258.435.213
linade operatsioonidest puhaskasu	Mk. 418.312.261

Metsamaterjalide operatsioonid ja saeveskid. Kaubandus-tööstusministeerium ostis peaaesjalikult kütteenainete keskkomiteelt ja vähemal arvul metsade peavalitsuselt ning mõ-

nelt eraisikult palke, valmislaud, liipreid, prusse ja propse, mis ta koha peal riigiasutustele edasi müüs ja välismaale ekspordeeris. Metsamaterjalide ümbertöötamiseks kasutas ministeerium üht saeveskit Tallinnas ja kaht saeveskit Tartus. Lõpukokkuvõtte metsamaterjali operatsioonide kohta näitab järgmist tulemust:

Kasu välismaale saadetud metsamaterjalidest	Mk. 19.955.811
Kahju kohalikust müügist	„ 5.174.806
	Kasu <u>Mk. 14.781.005</u>
Saeveskite ekspluateerimisest saadud kahjud	„ 1.453.297
	Jääb puhaskasu <u>Mk. 13.327.708</u>

Kõikide eelpooltähenatud operatsioonide teostamiseks olid kaubandusosakonnal järgmised allasutused: agentuurid, komisjonärid jne. sise- ja välismaal.

Londoni kaubaagentuur. Londoni kaubaagentuur asutati kaubandus-tööstusministri määrusega 15. jaanuaril 1919 a. ja tema tegevus lõpetati 28. veebr. 1921 a. Agentuur täitis peale kaubandus-tööstusministeeriumi ülesannete ka sõja-, toitlus- ja põllutööstusministeeriumi ning teiste asutuste kauba muretsemise tellimisi. Tema suuremaks operatsiooniks oli 50.000 komplekti riiete ostmine rahvaväe varustamiseks, milledest kohale jõudnud esimesed 20.000 komplekti riideid osutusid kõlbmatuks. Kaubandus-tööstusministri korraldusel jäi teine osa riideid — 30.000 komplekti — Londoni, ning müüja avaldas peale pikemat läbirääkimist nõusolekut nende tagasivõtmiseks. Riik sai selle ebaõnnestunud operatsiooni läbi kahju £ 29.388. (Sõduri riiete ostmine sündis riigi kaubaagentuuri tegevuse ajal.)

Berliini kaubaagentuur. Kaubaagentuur Berliinis on asutatud oktoobrikuul 1919. a. Agentuuri tegevusest tuleks nimetada järgmisi suuremaid kaubaoperatsioone:

- 1) kaalisoola ostmine Eestist saadetud kartulite vastu, missugune operatsioon andis kahju Mk. 7.568.255;
- 2) vooditekkide ostmine sõjaväe varustuse valitsusele, millest saadud kahju Mk. 2.946.573.

Kaubandus-tööstusministri korraldusel määrati Berliini kaubaagentuur 7. märtsil 1921. a. likvideerimisele, kuid likvideerimine jäi agentuuri juhataja poolt lõpule viimata, kuna agentuuri kassa ja inventar, kui ka raamatud ning kirjavadetus on senini jäänud agentuuri juhataja kätte.

Kantselei tarbeasjade keskladu. Ajutine valitsus tegi 26.II.1919. a. kaubandus-tööstusministeeriumile ülesandeks varustada kõiki riigiasutusi kantselei tarbeasjadega, mis otsarvel kaubandus-tööstusministeerium asutas sellekohase kesklao. Kantselei tarbeasjade keskladu algas oma tegevust märtsi kuul 1919. a. ja lõpetas selle 31. detsembril 1921. a. Suurematest operatsioonidest tuleks nimetada kirjutusmasinate tellimist välismaalt, millede realiseerimisel riik on kahju saanud Mk. 3.307.550. Kesklao likvideerimisel on veel kahju saadud mitmesuguste vähetarvitatavate paberisortide müümisel jne., nii et üldkahju Mk. 6.680.449. välja teeb.

Riigivaranduste ülevõtmise jaoskond töötas kaubandusosakonna koosseisus ajutiselt 30. aprillist 1920. a. umbes ühe aasta jooksul; pärast seda anti tema funktsioonid üle riigivaranduste ülevõtmise osakonnale. Viimaselt tähendatud osakonna tegevus kuulub eriti aruandmisele.

Linaseemnete ümbertöötamine. Kaubandusosakond andis mitmele isikule linaseemneid ümbertöötamiseks värnitsaks ja õlikookideks. Pärastpoole jätkas riigi kaubaagentuur seda tegevust. Ümbertöötamise operatsioonist on saadud tulu Mk. 926.508, samuti näitab värnitsa arve kasu Mk. 975.615., kuid õlikookide müügist on saadud kahju Mk. 1.030.033.

Kauba ladud. Kaubandusosakonna kaupade hoidmine ja korraldamine olid pandud ladude jaoskonna peale, kelle tegevus algas 1919. a. algul ja lõppes juuni kuul 1922. a.

Ladude tegevus oli üldiselt väga korratu, näit. ladu raamatuid peeti puudulikult. Kaupade alahoidmine ladudes oli hooletu, mille tõttu sagedasti esile tulid kaupade rikked. Ladude jaoskonna juhtivad ametnikud saatsid korda suuremaid kuritarvitusi, nagu vargusi, riigi raha raiskamisi jne.

Kaupade müük komisjoni alusel. Kaubandus-tööstusministeerium oli Eesti tarvitajate keskkühisusega 1919. a. mitmesuguste kaupade ostu-müügi alal ärilises ühenduses ilma lepinguta. Pärastpoole on lepingud sõlmitud mitmete ainete ja põllutööriistade komisjoni müügi kohta. Kaubandus-tööstusministeeriumi ja E. T. K. vahel sõlmitud lepingutest on näha, et viimane oli kohustatud iga kuu kindlatel tähtpäevadel müüdnud kaupade eest kaubandus-tööstusministeeriumile raha ära tasuma ja müükide aruanded esitama. Revideerimisel selgus, et seda kohustust ei ole E. T. K. iga kord täitnud, mille tõttu on tekkinud viivitusprotsente umbkaudse arvestamise järgi Mk. 6.900.000., millest E. T. K. osa juba on tasunud.

Esialgul andis kaubandus-tööstusministeerium „Revalise“ j. t. kaudu ostetud järelejäänud arstirohud a/s. „Atlantale“ komisjoni alusel müügiks. Pärast „Atlanta“ likvideerimist on tähendatud arstirohud firma Lill ja Hakkajale samal alusel üle antud.

Komisjoni alusel müüdnud kaupadest on kahju saadud:

a) E. T. K. müükidest	Mk. 30.146.000
b) teistest müükidest	„ 1.024.000
	Kahju kogusumma Mk. 31.170.000

Kaubandusosakonna kauba operatsioonide lõpetamine. Kaubandusosakonna kaubanduslik tegevus ei jõudnud rahuldada riigiasutusi ega laiemat rahva ringkonda. Riigile kahju-toovate operatsioonide arv suurenes ja kuritarvitused kordusid. Riigikontrolli, kui ka kaubandus-tööstusministeeriumi revideerimiste tulemuste põhjal otsustati kaubandusosakonna iseseisev tegevus lõpetada. 27. septembril 1920. a. ilmus kaubandus-tööstusministri päevakäsk, mille järgi pea kõik kaubandusosakonna ametnikud ametist vabastati. Kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna tegevus lõppes seega samal päeval.

Riigi kaubaagentuur. Kaubandus-tööstusministeeriumi juures töötav riigi kaubaagentuur on ellu kutsutud vabariigi valitsuse poolt 25. septembril 1920. a. vastuvõetud korralduse põhjal, mis „Riigi Teatajas“ nr. 175/176 — 1920. a. avaldatud. Tähendatud korraldus ei räägi otsekohe riigi kaubaagentuuri asutamisest, tegevuse alguse tähtajast ja eesmärgist, operatsiooni kapitali saamise korrast, vahekorra endise kaubandusosakonnaga jne., vaid määrab ainult kindlaks kaubaagentuuri alluvuse, organisatsiooni, ametnikkude tantjeemi saamise bilansi põhjal kindlaks määratud puhaskasust.

Riigi kaubaagentuuri tegevust iseloomustavad järgmised suuremad operatsioonid, milledest riik on kahju saanud:

1) määrdeõli ostmine S. J. Traustel'ilt. Õli ei vastanud kokkulepitud tingimustele, mille tõttu teda tuli kahjuga müüa. Kahjusumma Mk. 9.127.000.

2) Rukki ostmine Esthonian-American Oil Co käest. Rukkid olid alaväärtuslised, vastuvõtmisel osutus puudujääk. Kahju Mk. 17.899.000.

3) Nafta ostmine „The Caucasian Oil Co“ käest. Nafta oli kalli hinnaga ostetud, müügil turuhinnaga on saadud kahju Mk. 7.119.000.

4) Bensiini ostmine venelastelt. Bensiin oli petrooleumitaoline ja müüdi alla omahinna. Kahju Mk. 940.000.

5) Rauda ostmine „Steffens & Noelle“ käest. Raud oli liiga kallilt ostetud, müüdi alla omahinna. Kahju Mk. 3.480.000.

Riigi kaubaagentuuri kaubaraamatute järgi on sarnastest operatsioonidest kahju saadud Mk. 40.945.000.

Nagu eelpool tähendatud, olid riigi kaubaagentuurilt saadud kaubad sagedasti omaduste poolest halvemad ja hinna suhtes kallimad, kui väljaspoolt ostetud kaubad. Ka ei saanud kaubaagentuur igakord tarvilist kaupa tähtajaks muretseda (sõjaväe varust. valitsusele kaerad). Niiviisi ei täitnud riigi kaubaagentuur tema peale pandud lootusi. Vahepeal olid kitsendused kaubavahetuse alal ilmaturul juba niivõrd lahenenud, et riigi osavõtmine kaubanduslistest operatsioonidest osutus täitsa ülearuseks ja riigile isegi kahjulikuks, sest riigi kallis ja raske aparaat ei suutnud enam võistelda paenduva eraalgatusega. Nende asjaoludega arvestades otsustas vabariigi valitsus kaubandus-tööstusministri ettepanekul 15. juunil 1921. a. kõik kaubandus-tööstusministeeriumi kaubanduslikud operatsioonid määrata likvideerimisele. Likvideerimise juhatamine pandi sellekohase erikomisjoni peale.

Riigi kaubaagentuur tegutses seega 1920. a. septembrist kuni 15. juunini 1921. a., s. o. ligi 9 kuud. Ta oli oma tegevuse algul kaubandusosakonnalt üle võtnud suured kaupade tagavarad ja oma tegevuse kestvusel veel palju kaupasad juure ostnud, milledest likvideerimisele määramise momendil suur osa oli realiseerimata.

Oma tegevust alates, püüdis likvideerimise komisjon kõige pealt kauba ladusid tühendada. Selleks otstarveks võttis komisjon tarvitusele järgmised abinõud: 1) korraldas ise kaupade müüki ning saatis ringkirjad ministeeriumidele ja teistele riigiasutustele teadaandega, missugused kaubad müügil jne.; 2) andis suure osa kaupasad komisjoni müügile.

Likvideerimise komisjoni ülesanne ei olnud kerge, sest vabariigi valitsus kaotas 1921. a. algul sõja ajal maksmapandud kitsendused kaupade sisseveo alal. Selle tõttu voolas alatasa suurel hulgal värskaid kaupasad juure, mis olid hindade poolest odavamad ja kvaliteedi poolest paremad, kui riigi kaubaagentuuri sõjaaegsed kaubad. Sellega on seletatavad mitmed suuremad kahjusummad, mis kaupade realiseerimine enesega kaasa tõi.

Likvideerimise töö venis väga pikale. See oli osalt tingitud kaupade rohkusest ja asjaolust, et teised riigiasutused heameelega kaasa ei aidanud kaubatagavarade vähendamisele. Likvideerimise komisjon lõpetas oma tegevuse 5. jaanuaril 1925. a. Raamatupidamise tööd kestsid kuni juuni lõpuni ja lõpubilanss seati kokku 20. juuni 1925. a. peale.

Peale riigi kaubaagentuuri likvideerimise tööde lõpetamist ja aruande esitamist riigikontrollile 30. juunil 1925. a. anti kõik riigi kaubaagentuuri aktivad ja passivad üle kaubandus-tööstusministeeriumile.

Riigi kaubaagentuuri tegevuse lõpuaruanne näitab:

A. Kasude ja kahjude arvel:

kasud	Mk. 683.292.721
kahjud	„ 258.999.553
Puhaskasu	<u>Mk. 424.293.168</u>

B. Bilansi arvel:

aktivad	Mk. 428.578.118
passivad	„ 4.284.950
	Puhaskasu Mk. 424.293.168

Tähendatud aruande läbivaatamisel riigikontrollis selgus, et riigi kaubaagentuur oli esitatud aruandes kui ka raamatupidamises kaubaagentuuri tegevuse resultaadid kokku liitnud oma eelkäija kaubandusosakonna tegevuse tulemustega aja eest 1. jaan. 1920. a. kuni 27. sept. 1920. a.. Seetõttu ei ole aruandes näidatud puhaskasu Mk. 424.293.168 mitte üksi kaubaagentuuri saavutus, vaid mõlemate asutuste tegevuse ühine resultaat.

Riigikontroll ei pidanud sarnast resultaatide kokkuliitmist õigeks, sest vabariigi valitsuse korralduses 25. sept. 1920. a., mille põhjal kaubaagentuur asutati, ei ole kaubandusosakonna aktiva ja passiva üleandmine kaubaagentuurile ette nähtud. Pealegi oleks nüüsgune üleandmine arusaamatusi tekitanud, sest vabariigi valitsuse korralduse järgi võisid kaubaagentuuri ametnikud agentuuri puhaskasust tantjeemi saada. Soovimata arusaamatuste ärahoidmiseks nõudis riigikontroll kohe alguses ja korduvalt, et kaubandusosakonna ja kaubaagentuuri arvete vahele tõmmataks selge joon.

Et nüüd kaubaagentuur seda nõudmist ei täitnud, siis asus riigikontroll selgitamisele, missuguste tagajärgedega kumbki tähendatud asutustest töötas. Sellel selgitamisel on riigikontroll kasusid ja kahjusid, mis üksikutest operatsioonidest tekkinud, võimalust mööda õieti kaubandusosakonna vahel ühelt poolt ja kaubaagentuuri vahel teiselt poolt ära jaotanud, ühtlasi koondades neid nende iseloomu järgi, nagu see kahes alumises kokkuvõttes lähemalt on tähendatud.

Kokkuvõtte kasude alal:

	Üldine kasusumma	Kasu summast langeb:	
		Kaubandusosak.	Riigi kaubaagentuur.
Lina operatsioonidest	418.312.261	418.312.261	—
Metsamaterjali operatsioonidest	13.325.846	13.325.846	—
Ameerikast ostetud kaupadest täiendav kasu .	7.519.312	7.519.312	—
Protsendid	9.916.705	788.320	9.128.385
Vahetasu	24.438.966	15.699.120	8.739.846
Kursivahed	77.846.839	60.355.050	17.491.789
1919 a. tulud	10.506.503	10.506.503	—
Kokku	561.866.432	526.506.412	35.360.020

Kokkuvõte kahjude alal:

Kahjude-kasude nimetus	Üldine kahjusumma	Kahju summast langeb:		
		Kaub. osak.	Riigi kaubaagent.	Kaub.-tööstusmin.
Kaupade müügist	35.682.965	— *	40.945.039	riiete pealt sv. var.
Komisjoni müügist	31.170.475	31.170.475	—	val. 23.280.542
Mahakant. summadest	21.391.150	14.712.180	6.678.970	—
Üldised kulud	45.455.359	3.225.649	42.229.710	—
				Kauban.-tööstus-
				ministeerium
Kantselei tarbeasjad	6.680.450	—	—	6.680.450
Varustuse vaherahad	72.476.091	—	—	72.476.091
Tasuta üleantud inventar . . .	103.650	—	—	103.650
		49.108.304		
maha arvatud:				
Kaupade müügist kasu		28.542.616		
kahju	212.960.140	20.565.688	89.853.719	102.540.733

Puhaskasu:

eelpooltoodud kasudest	Mk. 561.866.432
maha arvates kahjusumma	,, 212.960.140
jääb puhaskasu	Mk. 348.906.292

Võrreldes seda summat riigi kaubaagentuuri lõpuaruandes väljaviidud puhaskasu summaga Mk. 424.293.168, on eeltähendatud puhaskasusumma Mk. 75.386.876. võrra vähem.

See vahe Mk. 75.386.876 on tekkinud sellest, et kaubaagentuur on oma tulude arvele kandnud mitmed summad, mis vabariigi valitsuse otsuste järgi sinna ei kuulu: 1) ametnikkudele antud varustuse vaheraha Mk. 72.476.091, 2) Eesti pangas jooksva arve % M. 2.807.135, 3) tasuta riigiasutustele üle antud inventar Mk. 103.650.

Riigikontrolli poolt näidatud puhaskasusummat Mk. 348.906.292. eelpooltoodud kasude-kahjude tabelite järgi ära jaotades, saame kaubandusosakonna ja riigi kaubaagentuuri 1920./1925. a. tegevuse kohta järgmised lõpuarvud:

Kaubandusosakonna

kasud	Mk. 526.506.412
kahjud	,, 20.565.688
	puhaskasu Mk. 505.940.724

Riigi kubaagentuuri

kahjud	Mk. 89.853.718
kasud	,, 35.360.019
	kahju Mk. 54.493.699

Peale eeltähendatud summade jääb kaubandus-tööstusministeeriumi arvele mitmesuguseid kahjusid Mk. 2.807.540.733

Kõiki kaubandusosakonna ja riigikaubaagentuuri operatsioonide kokku võttes on kaubandus-tööstusministeeriumi kaubanduslikest operatsioonidest (ühes arvatud 1919. a.) kasu saadud Mk. 530.541.127. Kuna selles summas on „Revalise“ kasu Mk. 167.485.429, linamonopoli kasu Mk. 418.312.261, kokku Mk. 585.797.690, siis järgneb sellest, et kõikidest teistest kaubandusosakonna ja riigi kaubaagentuuri operatsioonidest on riik saanud ainult kahju ja nende kahjude katteks on eelnimetatud operatsioonide ülejääkidest kulu-
tatud Mk. 55.756.563.

Kui tähendada, et „Revalise“ operatsioonidest saadud kasust on umbes 86,5% andnud riigiasutused, siis jääb ainukeseks tulutoovaks operatsiooniks riiklikus kaubanduslikus ettevõttes linamonopol.

Kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna arveraamatuid ja riigi kaubaagentuuri tegevuse aruannet on riigikontroll revideerinud. Revideerimise andmete põhjal konstateeris kontrollnõukogu järgmist:

1) Riigi kaubaagentuur on asutatud ja tegutsenud vabariigi valitsuse korralduse põhjal 25. septembrist 1920. a. („R. T.“ nr. 175/176 — 1920. a.) ilma seadusandliku sanktsioonita.

2) Riigi kaubaagentuur on vastu eeltähenatud vabariigi valitsuse korraldust ja vastu riigikontrolli nõudmist arvestamistes ja esitatud aruandes eneses kaubanduslike operatsioonide tulemused kokku liitnud kaubandusosakonna operatsioonide tulemustega, mille tõttu aruanne ei anna õiget ülevaadet riigi kaubaagentuuri tegevuse tagajärgedest.

3) Aruande lõpubilansis 20. juuni 1925. a. peale näidatud aktivasumma Mk. 428.578.119 ja puhaskasu Mk. 424.293.168 ei ole õieti arvestatud, sest et:

A. Kahjude ja kasude arvele on kandmata jäänud:

a) puhaskasu arvel tasutud summade arvelt varustuse vahe raha	Mk.	72.476.091
b) liikuva vara arvelt tasuta üleantud inventar	„	103.650
B. Kasude arve on suurendatud Eesti pangas jooksva arve nr. 212 %%-ga 1923/24. a. eest, mis storneerida tuleb	„	2.807.135
	Kokku Mk.	75.386.876

4) Punkt 3. all tähendatud ülekanamisi arvesse võttes saame 20. juuniks 1925. a. riigi kaubaagentuuri järgmise arvete seis:

a) Kasude ja kahjude arve:

kasud	Mk.	683.292.721
maha arvates storno	„	2.807.135
kahjud	„	331.579.294
	Puhaskasu Mk.	348.906.292

b) Bilansi arve:

Aktiva:

1) Kassa arve	Mk.	310.756
2) E. pangas jooksev arve nr. 212	„	5.323.282
3) Võlakohustused	„	6.299.450
4) Komisjoni müügile antud arstirohud	„	2.176.182

5) Debitorid:			
mitmesugused	Mk.	48.718.037	
toitlusministeerium	„	61.052.270	
E. lastekaitse ühing	„	2.671.169	Mk. 112.441.476
			<hr/>
6) Kindlustused			„ 3.000.000
7) Kahtlased võlad			„ 3
			<hr/>
8) Puhaskasu arvel tasutud summad:			Mk. 115.441.479
riigikassale makstud puhtas rahas	Mk.	64.381.638	
Prantsusmaalt saadud sõjalise varustuse eest	„	157.743.655	Mk. 222.125.293
			<hr/>
9) Üleminevate summade arve Soome messe kulud			„ 1.514.801
			<hr/>
	Kokku		Mk. 353.191.243

Passiva:

1) Varanduse eksploateerimise arve	Mk.	1.101.870
2) Kreditorid	„	127.622
3) Kautsjonid	„	3.000.000
4) Üleminevad summad	„	5.855
5) Kahtlased võlad	„	49.604
		<hr/>
	Mk.	4.284.951
6) Puhaskasu	„	348.906.292
		<hr/>
	Kokku	Mk. 353.191.243

5) Riigi kaubaagentuuri aruandele ligilisasatud kaubandusosakonna arveraamatud näitavad 1919. aastal kaubanduslistest operatsioonidest saadud puhaskasu Mk. 181.134.835.

6) Punkt 4 all arvestatud puhaskasu Mk. 348.906.292 tekkimist riigi kaubaagentuuri arveraamatutes jälgides selgub:

a) et sellest summast langeb kaubandusosakonna operatsioonide arvele 1919. a. eest Mk. 10.506.503 ja 1920. a. eest Mk. 338.399.789 (peale riigi kaubaagentuuri ja teistest operatsioonidest saadud kahjude mahaarvamist), mille järgi kaubandusosakonna operatsioonidest saadud üldine kasusumma kujuneb, arvesse võttes eelmises p. 5 tähendatud puhaskasu, 1919. a. (181.134.835 + 10.506.503)	Mk.	191.641.338
1920. a.	„	338.399.789
		<hr/>
	Kokku	Mk. 530.041.127,

kuna riigi kaubaagentuuri poolt algatatud operatsioonid ligikaudse jaotamise järgi on andud kahju Mk. 54.493.700;

b) et eelpooltähendatud puhaskasu Mk. 530.041.127 on saadud riiklikust monopoliiseeritud linade müügist ja „Revalise“ läbi ostetud kaupade pealt.

7) Revideerimisel on kaubandusosakonna 1919. a. arveraamatute ja riigi kaubaagentuuri aruande arvete üldisest läbikäigusummast riigikontrolli 4 märkuslehe järgi õigeks-tunnustamata jäänud Mk. 326.960.256.

8) Kaubandusosakonna arvepidamine oli nii keskkohas kui ka kõigis temale alluvates asutustes 1919. ja 1920. a. väga puudulik ja korratu ning asjaajamine on iseäranis hooletu olnud Londoni ja Berliini kaubaagentuuris, mille tõttu riik on saanud suuremaid kahjusid.

9) Riigi kaubaagentuuri summadest on vabariigi valitsuse otsusega tasutud sõjaminiisteeriumi võlg Prantsuse valitsusele Mk. 157.743.655.

10) Kõik kaubandusosakonnale ja riigi kaubaagentuurile antud operatsiooni krediidid Mk. 1.011.480.237 on kaubandus-tööstusministeerium riigikassaga reguleerinud.

11) Eesti Pariisi välisdelegatsioon on kaubandus-tööstusministeeriumile kuuluvatest summadest (l'Association Liniere'i käest saadud) osa — Frs. 188.368. — oma käsutada jätnud ja sellest osa kahjutoovate ettevõtete asutamiseks ja kuludeks ära tarvitanud (Société maritime Franco-Esthonienne ja l'office Franco-Esthonien).

Riigi kaubaagentuuri likvideerimisega lõpetas kaubandus-tööstusministeerium riiklikud ärilised operatsioonid. Kuna kaubandus-tööstuskoja ellukutsumisega on viimasele ülesandeks tehtud eraalgatusel tegutseva tööstuse ja kaubanduse korraldamine, siis puudub ministeeriumil praegusel ajal kindel tööväli.

Ministeeriumil oli 1926./27. a. kaks osakonda: kaubandus- ja tööstusosakond, millede tegevusest ministeeriumi andmetel võib nimetada järgmist:

Kaubandus osakond.

Kaubandusosakond kriipsutab oma tegevusaruandes alla järgmist: 1) eeltööde tegemist mõningate kaubalepingute sõlmimise alal välisriikidega, 2) 6 seaduse kava riigikogule ja 4 määruse vabariigi valitsusele esitamist ning 3) konsulaarvõrgu korraldamist ja konsulite kandidaatide ettevalmistamist. Kuid siia juure peab tähendama, et 1) välisriikidega kaubalepingute väljatöötamisest võttis osa kaub.-osak. ühes teiste ministeeriumidega, kuna välisministeerium need lepingud sõlmis ja lõpulikul kujul Riigikogule ratifitseerimiseks esitas, 2) Riigikogule ja valitsusele esitatud seaduse kavad, mis aruande aastal vastu võeti ja maksuma pandi, on lühiulatuselised (sisaldavad kogusummas umbes 80 paragrahvi), millede kokkuseadmine palju töövaeva ei nõudnud ning 3) mis puutub konsulaarvõrgu korraldamisse ja konsulite kandidaatide ettevalmistamisse, siis ei ole need tööd reaalseid tagajärgi annud: teenistusse võetud 4 praktikanti lahkusid varsti kohtadelt ning osakonna direktori reis välismaale ei toonud nähtavaid tagajärgi. Konsulaar seadustiku eeltöid ministeeriumi aruanne ei nimeta, kuigi riigikontrolör selle seadustiku täiendamise vajadusele mitu aastat on juhtinud tähelepanu.

Järelevalve teostamisel lina ja linaseemnete väljaveo alal on ministeeriumi praakerid aja eest 1. jaan. 1926. kuni 1. apr. 1927. a. läbi vaadanud linu — 10.023.307 kg ja lina-seemneid — 3.931.200 kg.

Proovikoja ülesannetesse kuulub:

1) kaalude, mõõtude ja vihtide proovimine niug tembeldamine ja 2) kulla ja hõbeda proovimine ning tembeldamine.

Aruande aja jooksul 1. aprillist 1926. a. kuni 1. apr. 1927. a. on 1) kaalusid, mõõtusi ja vihtisid proovitud ja tembeldatud 90.248 tk., 2) kuldasju tembeldatud ja proovitud 6 pd. 37 nl., 3) hõbeasju tembeldatud ja proovitud 112 pd. 36 nl. ja 4) kulla ja hõbeda analüüsisid tehtud 1. I. 1926. — 31. III 27. a. — 279.

Aruandeajal on saadud:

1) kaalude ja mõõtude tembeldamise maksu	Mk.	1.745.976
2) kulla ja hõbeda proovimaksu	„	5.575.718

Peale nimetatud tulude tuleks veel juure arvata kohtu teel määratud trahvid, millede kohta täpsed andmed puuduvad.

Seadustest kõrvalekaldumise pärast on 99 äris protokollid tehtud ja viimastele seaduslik käik antud.

Tööstusosakonna ülesannete hulka kuulus riigi- ja eratööstusettevõtete tegevuse järgi valvamine, igasuguste tööstusse puutuvate küsimuste lahendamine ja lubade andmine uute tööstuste avamiseks.

Osakond vaatas läbi 105 palvet tööstusettevõtete ja leiduste kasutamise finantseerimise asjus, nendest 9 palvet tähelepanu väärivaiaks tunnistades. Et pankadel tähendatud küsimuste kaalumiseks oma asjatundjad olemas, siis tundub sarnaste palvete läbivaatamine ministeeriumi asjata koormamisena.

Peale selle andis osakond välja 38 tootevõime tunnistust tööstus-ettevõtetele ja pidas 38 komisjoni istangut välismaalt tellimiste läbivaatamiseks, kusjuures kontrolliti 333 esitist üldsumma Mk. 911.267.000 ulatuses. Sellest summast lubati välismaile tellimisi anda Mk. 524.612.000 eest, kuna ülejäänud osa tellimisi võis täita kodumaa tööstus.

Uute vabrikute sisseseadmise, vanade ümberehitamise, tööalgamise loaandmise ja mineraalõlide ladude asutamise alal lahendati 140 küsimust.

Osakonna sisemise töö hulgast tuleb nimetada kontsessiooni-lepingute kokkuseadmist, sõlmimist ja tühistamist.

Aruandeaaja jooksul 1. jaan. 1926. a. kuni 1. apr. 1927. a. on sõlmitud järgmised lepingud:

a) õlikivi peale 3 lepingut 7.920 ha maa-ala peale ühes 5.000 ha tagavara maaga, b) marmori ja dolomiidi peale Jaagarahul 20 ha ja 820 ha, c) rauaookeri peale 1,05 ha ja d) kipsi peale 1,72 ha kohta.

Lõpulikult tühistati aruande aja jooksul 5 kontsessiooni 22.070 ha maa-ala kohta.

Uurimislubasid anti välja a) õlikivi peale 5 luba 47.000 ha pinnaulatusel, b) marmori ja dolomiidi peale 1 luba — 250 ha, c) magaasi ja nafta peale 2 luba 205 ha ja d) kipsi ja kivisoola peale 1 luba 200 ha hinnaulatusel.

Uurimislubasid pikendati 6 korral.

Tööstusosakonda kuuluva mäetööstuse seisukorda 1926. eest iseloomustavad järgmised andmed:

Õlikivi (meetertonides).

	Väljakaevatud	Müüdnud	Õlideks aetud	Saadud õli
Riigi põlevkivitööstus	334.130	296.913	39.601	5.800
Eratööstused	97.589	93.345	—	—

Peale selle on 1926. a. väljakaevatud: vosvoriiti — 4.054 tonni, mis rikastatud, kipsi — 4.828 t. ja tulekindlat savi — 225 t. Samal ajal on müüdnud: vosvoriiti — 806 t. ja kipsi — 6.357 tonn.

Riik on saanud aruandeaastal:

kontsessiooni maksu	Mk.	5.006.195
uurimislubade eest	„	1.374.701
riigi sissetulekuteks langenud tagatise	„	641.915
rendimaksu	„	115.302
	Kokku Mk.	7.138.113

Patendiameti ülesanne on kaubamärkide, mustrite ja tööstuse alal tehtud leiduste ning nende täienduste tarvitamise ainuõiguse registreerimine ja sellekohaste tunnistuste väljaandmine.

Patendiameti aruande järgi aja eest 1. jaan. 1926. a. kuni 1. aprillini 1927. a. oli patendiametil tulused:

patentide registreerimisest	Mk.	808.838
kaubamärkide registreerimisest	„	673.700
mustrite registreerimisest	„	7.000
	Kokku Mk.	<u>1.489.538</u>

Samal ajal oli patendiametile registreerimiseks esitatud:

leidusid sisemaalt	82 tk.
„ välismaalt	160 „
	<u>Kokku 242 tk.</u>
kaubamärke sisemaalt	194 tk.
„ välismaalt	307 „
	<u>Kokku 501 tk.</u>

Tähendatud esitistest registreeriti:

kaubamärke	450 tk.
patente	235 „

Revisjoni ulatus.

Ministeeriumi 1926./27. a. eelarve kulude aruande läbivaatamisel järelkontrolli korras jättis riigikontroll esialgu õigekstunnustamata kulusid Mk. 102.582 ulatuses, millised olid tehtud peaaesjalikult ametsõitude ning ametnikkudele arstiabi ja toetuse andmise alal. Õigekstunnustamata jäänud summad on ministeerium kuni 15. oktoobrini 1927. a. täielikult ära õiendanud: 1) riigitulude arvele tagasi maksnud Mk. 3.416 ja 2) seletuste ning tõenduste esitamisega Mk. 99.166.

Haridusministeerium.

Kulud.

Haridusministeeriumi korralised kulud 1926./27. eelarveaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, on suurenenud Mk. 90.276.171 või 14,4% võrra.

Üksikute peatükkide järgi olid haridusministeeriumi kulud 1926./27. aastal, võrreldes eelmise aastaga, järgmised:

Ptk.	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. kulusid rohkem (+) või vähem (-) %%
Korralised kulud:			
ministeeriumi keskasutus	2.688.925	2.686.012	-0,8
majandusosakond	20.065.679	23.561.445	-14,4
kooliosakond	532.357.253	438.913.206	+21,3
teaduse- ja kunstiosakond	160.688.448	160.117.682	+0,4
rahvusekretärid	646.400	887.189	-27,0
kokku	716.441.705	626.165.534	+14,4
Erakorralised kulud:			
A. riigi keskasutuse kulud	162.321.894	19.933.673	
B. operatsiooni fondid	4.000.000	3.600.000	
kokku	166.321.894	23.533.673	

Nagu eelolev tabel näitab, on korralised kulud 1926./27. a. vähenenud ministeeriumi keskasutuses, majandusosakonnas ja rahvusekretäride alal ning suurenenud kooli- ja teaduse- ja kunstiosakonnas.

Erakorralised kulud on suurenenud 1926./27. a. ministeeriumi majandus- ja kooliosakonnas ning vähenenud teaduse- ja kunstiosakonnas, kus ära on jäänud erakorralised kulud Tartu ülikooli alal.

Operatsiooni fondid on suurenenud ministeeriumi kooliosakonnas ja vähenenud teaduse- ja kunstiosakonnas.

Korraliste kulude suurenemised ja vähenemised 1926./27. a. üksikute asutuste järgi olid tingitud järgmistest asjaoludest:

Ministeeriumi keskasutuse kulud on suurenenud palkade ja juriidilise abi ning kohtukulude alal, kuna vähenenud sõidukulude ja lasteabiraha arvel.

Majandusosakonna kulud on suurenenud kõikidel aladel, välja arvatud kultuuriline toetus, mis on vähenenud selle tõttu, et õppur-sõdurite maksuta õpetamise kulud on majandusosakonna alt üle kantud kooliosakonna alla, mille tõttu ka viimase kulud on suurenenud.

Koolisoakonnas — riigikoolide alal — on peaasjalikult suurenenud palgad Mk. 5.978.524 võrra, esiteks õpetajatele lisapalkade maksmise tõttu ja teiseks klasside ning tundide arvu suurenemise ja muudatuste tagajärjel õpetajate koosseisus ja praktika aastates.

Peale palkade on suurenenud kulud hoonete remonteerimise alal, nimelt teostati 1926./27. aastal suuremaid kapitaalremonte ja ümberehitusi Tallinna õpetajate seminari hoonetes.

Vallasvara soetuse, kultuurilise toetuse ja hariduslikud kulud on ka suurenenud, kuid vähemal määral.

Kooliosakonnas — avalikkude ja erakoolide alal — on samuti suurenenud palgad Mk. 78.356.265 võrra ja ametnikkude ning teenijate toetuse alal (lasteabiraha) — Mk. 175.901 võrra.

Palga summa suurenes peaasjalikult selletõttu, et kutseta ja vähema haridusega õpetajate asemele võeti ametisse kutselised ja suurema haridusega õppejõud, kellele tuli maksta kõrgemat palka. Kesk- ja kutsekoolide õpetajate palga summa on suurenenud ka selle tagajärjel, et oskuskoolide õpetajate palgad neis koolides, mis 1925. a. vabariigi valitsuse poolt avalikkude koolidena lubatud, on peat. III C alla võetud, kuna need summad 1925. a. aruandes olid peat. III A § 34 lit. b all.

Teaduse- ja kunstiosakonna keskasutuse kulud võrreldes 1925. eelarveaastaga on üldiselt vähenenud Mk. 9.201.404 võrra. Suuremad vähenemised olid kantseleikulude alal Mk. 2.451.000 koguteose „Eesti“ kirjastamise lõpetamise tõttu ja kultuurilise toetuse alal — Mk. 6.397.763, põhjusel, et mõned toetust saavad asutused said toetust kultuurkapitali arvelt.

Tartu ülikooli kulud selle vastu on suurenenud Mk. 8.220.769 võrra. Suurenesid palgad Mk. 6.470.081 võrra selletõttu, et ülikooli õpetoolide vakant kohte suuremal määral täideti ja riigiteenijatele lisatasu anti. Samuti suurenesid kulud kultuurilise toetuse (stipendiumid) alal Mk. 1.110.000 võrra, stipendiaatide arvu suurenemise ja neile riigiteenijatega ühel alusel lisapalkade maksmise tõttu.

Peale selle näitavad suurenemist kodifikatsiooni ja kirjastamise kulud Mk. 1.355.400 võrra, kuid siin ei saa otsekohe kulude suurenemist konstateerida, sest need kulud olid 1925. a. aruandes näidatud kultuurilise toetusena — hariduse alal. Üldse oli kodifikatsiooni ja kirjastamise kuludeks määratud Mk. 1.500.000, mis on täielikult ära kulutatud peaasjalikult ülikooli „Toimetuste“ trükkimiseks.

Tallinna tehnikumi kulud on üldiselt suurenenud Mk. 1.172.292 võrra. Suurenenud on peaasjalikult palgad ja majanduskulud.

Riigi keskarhiivi kulud on suurenenud kogusummas Mk. 379.109 võrra peaasjalikult palkade, ametnikkude ja teenijate toetuse- ja majanduskulude alal. Teiste kulude alal on kulusummad vähenenud.

Rahvusekretärade kulud on võrreldes 1925. a. kuludega vähenenud Mk. 240.789 võrra. Kulude vähenemine on tingitud rahvusekretärade koondamisest.

Erakorralised kulud on suurenenud majandusosakonnal ja kooliosakonnal avalikkude ja erakoolide alal. Majandusosakonna kulud suurenesid uute koolimajade ehitamisel Haapsalu ja Petseri linnas. Kooliosakonna erakorraliseks kuluks oli omavalitsustele antud toetus õpetajate palkadeks. Erakorralised kulud on endisel määral püsinud teaduse- ja kunstiosakonnal (Tartu muuseumi remondi ja sisseseade täiendamise alal) Mk. 1.500.000. Tartu ülikoolil on erakorralised kulud vähenenud Mk. 8.876.316 võrra põllumajanduse teaduskonna hoonete ehituse ja ümberehitamise lõpetamise tõttu, missugune kulu oli 1925. a. erakordselt tehtud.

Operatsiooni fondide alal on kulud suurenenud kooliosakonnal. Kooli- ja lastekirjanduse soetamiseks on kulutatud Mk. 2.000.000 ja kinofilmide kesklao asutamiseks Mk. 1.000.000. Teaduse- ja kunstiosakonnal on operatsiooni fonde vähenenud Mk. 2.600.000 võrra, mis tingitud sellest, et aruande aastal kooli- ja lastekirjanduse soetamise ja Eduard Vilde teoste kirjastamise kulud ära jäid.

Haridusministeeriumi kulud nelja viimase eelarveaasta eest on olnud järgmised:

Eelarve- aasta	Korralised kulud		Erakorralised kulud			
			Riigi keskasutuse kulud		Operatsiooni fondid	
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%
1926./27. a. .	716.441.705	137	162.321.894	428	4.000.000	100
1925. a. . .	626.165.534	120	19.933.673	53	3.600.000	90
1924. a. . .	590.515.431	113	31.403.078	83	4.584.052	114
1923. a. . .	521.604.793	100	37.912.346	100	4.020.000	100

Kuigi ministeeriumi keskasutuse ja majandusosakonna korralised kulud järjekindlalt on vähenenud,

1926./27. a.	Mk.	22.749.604	—	39,0%
1925. a.	„	26.247.457	—	45,0%
1924. a.	„	31.176.298	—	53,4%
1923. a.	„	58.313.686	—	100%

mis tingitud peaaesjalikult kultuurilise toetuse vähenemisest, mida on antud

1926./27. a.	Mk.	15.500.000	—	35,6%
1925. a.	„	19.504.964	—	44,8%
1924. a.	„	23.761.435	—	54,6%
1923. a.	„	43.475.254	—	100%

on selle vastu suurenenud kooliosakonna ning haridus- ja kunstiosakonna kulud.

Kooliosakond on kulutanud:

1926./27. a.	Mk.	532.357.253	—	146,6%
1925. a.	„	438.913.206	—	120,8%
1924. a.	„	404.004.740	—	111,2%
1923. a.	„	363.081.916	—	100%

Kulude suurenemine on tekkinud peaaesjalikult avalikkude ja erakoolide arvel.

Teaduse- ja kunstiosakond on kulutanud:

1926./27. a.	Mk.	160.688.448	—	161,9%
1925. a.	„	160.117.681	—	161,4%
1924. a.	„	154.299.518	—	155,5%
1923. a.	„	99.190.618	—	100%

Kulud on suurenenud peaaesjalikult kultuurilise toetuse arvel.

Tegevus.

Haridusministeerium ei ole oma tegevuse kohta 1926./27. eelarveaastal riigikontrollile, peale seaduses ettenähtud aruannete ja mõne üksiku teate, lähemaid andmeid saatnud. Selle tagajärjel puudub ka riigikontrollil võimalus hariduse alal tehtud kulusid laiemas ulatuses käsitada. Kasutades kassa dokumente, võib ainult riigi arvel peetavate koolide kohta tuua alljärgnevaid andmeid:

Koolide nimetus	Kulutatud kogusumma	Õpilaste üldarv	Kulu ühe õpilase kohta
Tartu ülikool	118.288.273	4726	25.029
Tallinna tehnikum.	16.152.060	539	29.967
Tallinna õpet. semin. ja harjutuskool . . .	7.194.497	145/139*)	25.333
Tartu „ „ „ . . .	7.555.602	214/170	19.676
Võru „ „ „ . . .	6.102.481	148/160	19.813
Läänemaa „ „ „ . . .	7.398.779	151/63	34.574
Rakvere „ „ „ . . .	7.170.690	211/166	19.020
Riigi tehnikagümnaasium	3.889.855	261	14.904
Petseri gümnaasium	5.170.631	311	16.627
Tallinna merekool.	2.689.879	41	65.607
Käsmu „ „		25	
Käsmu kalaasjand. kool	1.876.567	8	56.866
Kuresaare merekool	1.299.507	14	92.822
Riigi kunstõpetuse kool	8.702.444	178/43	39.556
Riigi tööstuskool	4.307.171	103	
Riigi tööstusõpilaste kool.		171	15.720
Riigi hoolekande kool	3.971.226	62	64.052
Riigi kurtummade kool	5.086.717	110	46.243

Nagu eelolevast tabelist selgub, kulutas riik aruandeaastal ühe üliõpilase peale Tartu ülikoolis Mk. 28.110 ja Tallinna tehnikumis Mk. 29.539. Ülikooli ja Tallinna tehnikumi kulude hulka on arvatud ka haridusministeeriumi keskasutuse poolt üliõpilastele antud stipendiumid ja õppursõdurite õppeabinõude kulud.

Ühe üliõpilase ülalpidamise kulud on pea võrdsed Tartu, Võru ja Rakvere seminaris, kuna Tallinna seminaris üks õpilane rohkem läks maksma ligikaudu Mk. 6.000 ja Läänemaa seminaris Mk. 12.000. Pea võrdsed on kulud Petseri ühishumanitaar gümnaasiumis, riigi tehnika gümnaasiumis ja riigi tööstuskoolis.

Eriti kalliks on läinud merekoolide õpilased Kuresaares, Tallinnas ja Käsmus, mis tingitud õpilaste väikesest arvust. Nii näiteks on Kuresaare merekoolis olnud kõigest 14 õpilast, kelle tarvis oli ametis 8 õppejõudu.

*) Murru lugeja näitab keskkooli õpilaste arvu, — nimetaja — algkooli õpilaste arvu. Riigi kunstõpetuse kooli juures näitab nimetaja arv vabakuulajaid.

Suuri kulusid on nõudnud riigilt ka hoolekande kooli õpilaste ülalpidamine. Riigi hoolekande kooli õpilased on märksa rohkem maksma läinud, kui õpilased kurtummade koolis, mis tingitud viimase kooli õpilaste suuremast arvust ja osalt ka ratsionaalsemast majapidamisest. Võrdlemisi kalliks on läinud ka iga kunsttööstuse kooli õpilane, nimelt Mk. 49.166, mis tingitud suurest õppejõudude arvust koolis ja töökodade ülalpidamise kuludest, samuti suurtest kuludest õppevahendite peale, mis õpilastele antakse mitmesuguste materjalide näol.

Haridusministeeriumi andmetel on 1926./27. eelarveaastal omavalitsused kulutanud õpetajate palkadeks antud riigisummasid järgmiselt:

a) avalikkude keskkoolide peale, milledes 10,839 last — Mk. 96.878.388, b) avalikkude kutsekoolide peale, milledes 4.620 last, — Mk. 40.143.943, c) avalikkude algkoolide peale, milledes 101.018 last — Mk. 284.758.288. Erakeskkoolidele, milledes 2.107 last, on antud toetust — Mk. 3.040.000.

Haridusministeeriumi asutuste faktilist kontrolli teostati riigikontrolli poolt 18 korral: varade ja tööde väljapakumisel 6 korda, varade ja tööde vastuvõtmisel 8 korda, varade üleandmisel 1 kord ja tööde vajaduse kindlaksmääramisel 3 korda.

Kassa-, arve- ja majapidamise faktilist revideerimist kohtadel teostati aruande aastal 12 korral 10 asutuses, kusjuures asjaajamine leiti korras 4 juhusel ja puudusi konstateeriti 8 juhusel ning võeti selgitamisele summasid Mk. 510.484 suuruses.

Järelkontrolli korras on revideeritud kõik kulude aruanded, mis maksvate seaduste ja määruste järgi riigikontrolli revisjonile alluvad, ja ministeeriumi poolt vastu võetud riigitulude aruanne.

Revisjoni tagajärjel tulid ilmsiks järgmised tähtsamad puudused.

Palkade alal on õpetajatele rohkem makstud, kui neil õigus oli saada; samuti ei olnud neile tasu lisa- ja asetäitendite eest õieti arvatud. Päeva- ja sõidukulude tõenduseks puuduvad seaduslikud kulu arved, samuti ei ole ära näidatud kohaliste sõitude puhul sõitude arvu ja sihti, nii kui seda riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse ptk. I § 4 ette näeb. Ametnikkudele ja teenijatele on laste- ja arstiabiraha ning toetusi välja makstud, kusjuures puuduvad vastavad tunnistused, mis õigustaksid abiraha saamist. Samast krediidist on välja makstud ka ministeeriumile alluvate koolide õpilaste arstimise kulud. Kantseleikulude all on seadusvastaselt välja makstud telefonilised erakõned ja muud kulud, mis riigi arvele ei kuulu. Majapidamise (küttekulud) alal puuduvad küttepude ostulepingud ja puude vastuvõtmise aktid; samuti puuduvad ehitus- ja remonttööde alal vähempakkumise toimingud, lepingud ning tööde vastuvõtmise aktid; haridusliste kulude all on mitmesuguste kursuste korraldamiseks välja antud summad kuludeks kantud ilma aruannete ja dokumentide esitamiseta. Õppetarvete- ja vahendite kuludeks on kantud ettemaksud, kuid kulu tõenduseks puuduvad arved. Sama puudus on ka Tartu ülikooli instituutide, kabinettide ja kliinikute ülalpidamise kulude alal. Kodifikatsiooni ja kirjastamise krediidist on Tartu ülikool korduvalt toetust annud eraseltsidele, missuguseid toetusi riigisummade eelarves § 40 ette nähtud ei ole. Errakorraliste kulude alal on õigekstunnustamata jäetud ministeeriumi teenistuses olevale arhitektile mitmesuguste uute ehituste jaoks projektide, eelarvete, tööplaanide, tööjuhtimise ning aruannete kokkuseadmiste eest makstud tasu summa ilma vastava kokkuleppeta riigikontrolliga.

Nimetatud puuduste tagajärjel jättis riigikontroll esialgu õigekstunnustama kulusid Mk. 2.983.048 suuruses. Sellest summast on ministeerium kuni 15. novembrini 1927. a.

Revisjoni ulatus.

õiendanud: seletuste ja tõenduste esitamisega Mk. 75.415, riigitulude arvele tagasimaksimisega Mk. 1.335 ja jääb õigekstunnistamata Mk. 2.902.298.

Riigi õppeasutuste
erisummad.

Peale riigikassast eelarve põhjal riigi õppeasutuste ülalpidamise kuludeks määratud krediitide on õppeasutustel veel nõndanimetatud „erisummad“, mis täienduseks riigi eelarve summadele ära tarvitatakse.

Riigikoolide erisummad moodustuvad õppemaksudest, tööstusettevõttest ja teistest mitmesugustest allikatest. Nende kogusumma kõigi riigikoolide kohta ulatub ligi Mk. 120.000.000, kuna Tartu ülikoolile sellest summast kuulub üle saja miljoni marga.

Tartu ülikooli erisummad moodustuvad üliõpilaste õppe- ja matrikulimaksudest, platside rendist, ruumide üürist ning õppe- ja teiste asutuste tegevusest saadavatest tuludest. Viimaste hulka kuuluvad ülikooli kliinikud, botaanika- ja õpeaiad, põllumajanduse teaduskonna katsejaamad, Raadi- ja Maarjamõisad ning õppemetskond Kastre-Pera vallas. Ülikooli asutused on seniajani tähendatud erisummade liikumist arvestanud ilma tarvilise süsteemi ja kooskõlata, mis asjaolu ei võimalda ülikooli erisummade kohta täpse aruande kokkuseadmist ega anna ülikooli majapidamisest selget ülevaadet, seda enam, et ülikool oma erisummade eelarved esitab harilikult suure hiljaksjäämisega ja lahus riigisummade eelarvest.

See puudus halvab tunduvalt ülikooli eelarvete kontrollimist nii riigi- kui ka erisummade alal. Sisuliselt on mõlemad eelarved üksteisega lähedalt seotud ja üksteisest ärarippuvad, mispärast tarvilik oleks neid ühel ajal läbi vaadata. Kui aga, nagu seni on praktiseeritud, riigi summad antakse ülikoolile ilma erisummade täpse kalkulatsioonita ning erisummade eelarved esitatakse alles tagantjärele suure hiljaksjäämisega ja puudulikkude andmetega, siis puudub võimalus eelarve arvutlusi sisuliselt kaaluda ning eelarvete läbivaatamine kujuneb ainult summade umbkaudseks arvestamiseks.

Faktilise kontrolli korras toimetab osakond majapidamise revideerimisi eriti erisummade alal Tartu ülikoolis, Tallinna tehnikumis ja kolmes õpetajate seminaris. Revideerimistel tuli ilmsiks puudusi Tartu ülikooli majandusosakonna ja põllumajandusosakonna katsejaamade, laboratooriumide ja ehitusmaterjalide ladude arvepidamises.

Operatsiooni fondid.

Operatsiooni fondide sisulise tarvitamise üle ei ole ministeerium aruandeaaja eest 1. IV. 1926. a. kuni 31. III. 1927. a. seni aruannet esitanud. Riigikontrolli nõudmisel on ministeerium nimetatud aruande esitanud aja eest 1920.—1926. a.

Esitatud aruande revideerimisel selgus, et ministeerium on operatsiooni summe välja andnud laenudena mitmesugustele asutustele, ettevõtetele ja isikutele raamatute kirjastamiseks ja õppeabinõude valmistamiseks Mk. 18.584.227 väärtuses.

Sellest summast on eeltähendatud aja jooksul ministeeriumile tagasi makstud ainult Mk. 213.528 ning 1. aprilliks 1926. a. seisis laenudena mitmesuguste kirjastusäride käes ja valmistatud õppeabinõude all Mk. 18.370.699.

Laenud on välja antud suuremalt jaolt lepingute järgi ja osalt võlakohustuste ja vekslite vastu. Mõne üksiku laenule on antud kindlustused gireeritud vekslite näol, kuna suurema osa laenude juures on piirdutud lepinguis ettenähtud klauseliga, et laenusaaaja kindlustab laenu oma varandustega ja et ministeeriumil on õigus võtta laenu kindlustusena pandiks osa kirjastatud raamatuid ja revideerida laenusaaaja varanduslikku seisukorda.

Antud laenudest on paljud mitu korda pikendatud, kuna osa laenusid senini pikendamata ja ka tagasi maksmata.

Arvepidamine operatsiooni-summade tarvitamise kohta on osalt puudulik. Nii näiteks on arvestamata ministeeriumi enese poolt operatsiooni-summade arvel valmistatud õppeabinõud, mille tõttu osutus võimatuks nende tagavarade revideerimine.

Vabariigi valitsuse otsusega 16. okt. 1920. a. on operatsiooni krediidi arvel ostetud ja välisministeeriumile üle antud eestikeelseid kooliraamatuid Mk. 684.410 eest Eesti soost asunikkude tarvis Venemaal. Vene võimude vastuseismise tõttu on ainult väike osa neist raamatutest asunikkude kätte jõudnud, mille eest Mk. 36.410 tagasi saadud, kuna ülejäänud osa on jäänud välja andmata ja nende raamatute asupaiga kohta puuduvad ministeeriumil kindlad andmed.

1920. a. sõlmitud lepingu põhjal on tellitud üle kahe miljoni marga eest mitmesuguseid kujutavaid õppeabinõusid koolidele. Õppeabinõude tellimisel on ministeerium nähtavasti ebaõigelt hinnanud nende tegelikku vajadust, sest saadud õppeabinõudest on seni ainult väike osa müüdud, kuna suurem osa — ligi kahe miljoni marga väärtuses — on müümata ja seisab ministeeriumi maja pööningul. Praegusel ajal puudub täielikult õppeabinõude järgi nõudmine, mille tõttu küsitavaks jääb operatsiooni fondide tagasimaksmine terves ulatuses.

Samuti küsitav on kõikide ministeeriumi poolt operatsiooni fondidest välja antud laenu tagasisaamine, sest mitme laenusaja kirjastusäri varanduslik seisukord on väga raske.

Algkooli seaduse § 27 teostamiseks määratud operatsiooni fondidest on välja antud maakondade koolivalitsustele algkoolimajade kordaseadmiseks Mk. 1.166.200. Sellest on tasutud ainult Mk. 106.610, s. o. vähem kui 10⁰%. Summad on välja antud juba 1921. a.

Kokkuvõttes peab tähendama, et operatsiooni fondide tagasisaamine haridusministeeriumis ei ole küllalt kindlustatud ja selletõttu riigile suuremad kahjud võivad tekkida.

Kõikide eeltähendatud puuduste ja väärnähtuste peale on riigikontroll haridusministri tähelepanu juhtinud ja nende kõrvaldamist nõudnud.

Kohtuministerium.

Kulud. Kohtuministeriumi korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on suurenenud võrreldes 1925. a. kuludega Mk. 32.648.222 või 11,9% võrra.

Üksikute peatükkide järgi on kohtuministeriumi kulud võrreldes eelmise aastaga muutunud järgmiselt:

P t k.	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. rohkem (+) või vähem(-) % %
Keskasutus . . .	8.900.986	9.303.587	-4,5
Riigikohus	11.259.475	9.835.273	+14,5
Kohtupalat	11.322.296	9.318.305	+21,5
Rahukogud	120.881.232	97.435.928	+24,1
Prokuratuur . . .	18.200.298	16.393.354	+11,0
Vangimajad .	125.030.934	120.100.923	+4,1
Harku alaealiste kur- jategijate kolonii .	10.299.210	10.858.841	-5,2
Kokku	305.894.431	273.246.211	+11,9

Nagu ülaltoodud tabelist selgub, on kulud suurenenud kõigis ministeriumi asutustes peale keskasutuse ja Harku kolonii. Kasvanud on peaaesjalikult palgad Mk. 22.905.905 võrra. Rahukogudes on peale selle muretsetud vallasvara Mk. 2.198.880 eest rohkem, kui 1925. aastal. Ametnikkude ja teenijate toetus on suurenenud Mk. 2.492.551 võrra. Kohtuliku asjaajamise ning abiandmise kulud on suurenenud Mk. 3.464.819 võrra, mis eriti tingitud ekspertiisi kuludest Tallinna peatolliametis ilmsikstulnud kuritarvituste selgitamise alal.

Kohtuministeriumi kulud nelja viimase eelarve aasta jooksul on olnud järgmised:

Eelarveaasta	Korralised kulud		Erakorralised kulud	
	Mk.	%	Mk.	%
1926./27 a. . .	305.894.433	118	14.170.262	—
1925 a.	273.246.211	105,4	4.994.674	—
1924 a.	251.340.487	97	211.801	—
1923 a.	259.112.784	100	—	—

Võttes aluseks 1923. aastat, on kohtuministeeriumi kulud aruande aastal tõusnud 18% võrra. Üldse on kulud kasvanud kahel viimasel aastal ja ainult 1924. aastal on nad eelmise aastaga võrreldes vähenenud 3% võrra. Viimase nähtuse põhjuseks on asjaolu, et kriminaal politsei, mis varem allus kohtuministeeriumile, viidi 1. V. 24. a. sise-ministeeriumi alluvusse. Kriminaal politsei kulud kohtuministeeriumi aruande järgi olid:

1924. a.	Mk.	12.865.196
1923. a.	,,	41.657.684

Eraldades neid summasid kohtuministeeriumi üldkuludest, saame kohtuministeeriumi alal kulud, mis näitavad alalist kasvu:

1926./27. a.	Mk.	305.894.433	—	140,6%
1925. a.	,,	273.246.211	—	125,6%
1924. a.	,,	238.475.290	—	109,6%
1923. a.	,,	217.455.100	—	100%

Kulude suurenemine üksikute peatükkide järgi ei ole mitte ühtlane.

Keskasutus on kulutanud:

1926./27. a.	Mk.	8.900.986	—	179,3%
1925. a.	,,	9.303.587	—	187,4%
1924. a.	,,	6.117.923	—	123,2%
1923. a.	,,	4.962.848	—	100%

Kohtute peale on kulutatud:

1926./27. a.	Mk.	143.463.003	—	167,1%
1925. a.	,,	116.589.506	—	135,8%
1924. a.	,,	97.487.560	—	113,5%
1923. a.	,,	85.850.194	—	100%

Prokuratuuri kulud on olnud:

1926./27. a.	Mk.	18.200.298	—	149,1%
1925. a.	,,	16.393.354	—	136,5%
1924. a.	,,	13.495.825	—	110,5%
1923. a.	,,	12.204.569	—	100%

Vangimajade kulud on olnud:

1926./27. a.	Mk.	135.330.145	—	118,2%
1925. a.	,,	130.959.764	—	114,4%
1924. a.	,,	121.373.981	—	106%
1923. a.	,,	114.437.487	—	100%

Riigikohtu aruande järgi oli 1926. a. riigikohtus, kohtupalatis, rahukogudes, kohtu-uurijate ja rahukohtunikude juures toimetada 166.444 asja (1925. a. 158.194 asja). Üksikasjaliselt jagunesid need asjad järgmiselt:

Tegevus.

Kohtuasutuse nimetus	1926. a.			1925. a.		
	Lõpetatud asjad	Lõpetamata asjad	Asjade üldarv	Lõpetatud asjad	Lõpetamata asjad	Asjade üldarv
Riigikohus	4.425	1.244	5.669	3.885	2.101	5.986
Kohtupalat	1.673	1.227	2.900	1.441	1.224	2.665
Rahuk. I aste	6.817	4.262	11.079	7.689	4.656	12.345
Rahuk. II aste	10.281	3.285	13.566	10.403	2.748	13.151
Kohtu-uurijad	5.768	1.104	6.872	6.445	1.499	7.944
Rahukohtunikud	115.453	10.905	126.358	106.607	10.096	116.103
Summa	144.417	22.027	166.444	135.870	22.324	158.194

Kõrgemad kohtuasutused asuvad riigimajades, suurem osa rahukohtuid ja kohtu-uurijaid aga üüritud ruumides.

Vangimajade peavalitsuse aruande järgi kujunes vangistusasutuste tegevus 1926./27. aastal järgmiselt:

Vangistusasutused, välja arvatud Tallinna eeluurimise ja Narva Kreenholmi vangimaja, asuvad riigimajades. Tallinna eeluurimise ja Kreenholmi vangimaja hoonete kasutamise eest maksis riik omanikkudele renti. 1. jaanuaril 1927. a. osteti Haapsalu vangimaja hoone linnalt rüügile Mk. 5.237.375 eest.

Suuremaid ehitusi vangimajade hoonete alal aruandeaastal ei olnud, ainult Harku vangimaja administratsiooni hoone ehitati ümber. Ehitustööd tehti majanduslikul teel vahialuste tööjõuga ja lõpetati umbes $\frac{1}{3}$ võrra odavamalt, kui see eelarves oli ette nähtud.

Karistusvangimaja juure ehitati uus puurkaev ja seati sisse elektripumbaga töötav veevärk ja kanalisatsioon.

Teiste vangimajade hoonete korrashoidu teostati vähemate remontide teel.

Küttematerjalidena tarvitati Tallinna ja Harku vangimajades turvast peaasjalikult vangimajade peavalitsuse Harku turbatööstusest. Mujal vangimajades köeti ruume puudega, mis metsade peavalitsuselt osteti.

Valgustuseks tarvitati kõigis vangimajades elektrivoolu kohalistest linna elektrijaamadest.

Aruande aastal oli kõigis vangimajades teenistuses: 13 vangimaja ülemat, 1 saatesalga ülem, 11 vangimaja ülema abi, 35 mitmesugust kantselei alal töötavat ametnikku, 46 vanemat valvurit ja saatjat ning 473 noorem. valvurit ja saatjat, kokku 579 ametnikku ja teenijat; peale selle vahialuste arstimise alal oli kõigis vangimajades 11 arsti, 1 apteeker ja 14 velskerit. Arstid töötasid vangimajade alal osalise tööjõuga.

Aruande aasta algul oli vahialuseid kõigis vangimajades mehi 2.585 ja naisi 381, kokku 2.966 inimest; aasta lõpuks jäi — mehi 2.627 ja naisi 466, kokku 3.093 inim., seega on vahialuste arv kasvanud aasta jooksul 41 mees- ja 85 naisvangi võrra.

Aasta jooksul viibisid vahialused vangimajades 1.055.343 päeva, seega keskmine vahialuste arv ühe päeva kohta 2.890 inimest, kuna normaal kohti vangimajades oli 1.895.

Liikide järgi jagunesid aruandeaastal vahialused järgmiselt:

Liikide nimetus	Aasta algul		Aasta lõpul	
	mehi	naisi	mehi	naisi
Kohtu ja eeluurimisalused	845	123	677	114
Tähtajalised:				
a) sunnitöölised	564	69	501	73
b) vangiroodulised	506	—	519	—
c) parandusmajalised	49	10	14	15
d) türmialused	530	142	679	194
e) kindlusse mõistetud	12	1	3	—
f) aresti mõistetud	60	34	207	77
Edasisaadetavad	9	2	8	2
Administratiivkorras karist.	6	—	7	1
Maksujõuetud võlgnikud	4	—	12	—
Kokku	2.585	381	2.627	466

Nagu võrdlustabelist näha, on vahialuste arv kasvanud eriti kergemate liikide — vangistusele ja aresti mõistetute juures, kuna meessunnitöölise ja parandusmajaliste arv tunduvalt on vähenenud, mis seletatav osaliste armuandmistega aruandeaastal. Naisvahialuste arv on suurenenud 25% võrra.

Vahialuste koosseis aruandeaasta algul ja lõpul süütegude järgi oli järgmine:

	Aasta algul		Aasta lõpul	
	mehi	naisi	mehi	naisi
Politiilised süüteod:				
Tegevus riigikorra kukutamiseks U. N. S. §§ 100—102	375	55	226	46
Vaenlase poole üleminek U. N. S. §§ 108—110	6	—	6	—
Salakuulamine U. N. S. § 111	38	5	20	2
Mäss riigikorra vastu U. N. S. § 123	—	—	1	—
Kihutus riigikorra vastu U. N. S. § 126—129	9	5	2	1
Sõjaväelised süüteod:				
Ülemusele vastuhakkamine ja sõnakuulmatus S. N. S. § 96—122	6	—	8	—
Sõjaväe teenistusest kõrvale hoidmine S. N. S. §§ 124—135	75	—	45	—
Karauli teenistuskorra rikkumised S. N. S. §§ 153—159	8	—	13	—
Kriminaal süüteod:				
Kirikute riisumine ja surnute rüvetamine N. S. §§ 225—234	4	—	8	1
Ametlike dokument. võltsimine N. S. §§ 292—300	28	—	10	—
Vahialuste põgenemine või kaasaaitamine N. S. §§ 309—317	13	6	9	3
Vahialuste tegevuse või levitamise N. S. § 576	7	1	6	2
Valevanne N. S. § 942	31	6	51	9
Tapmised N. S. §§ 1449—1469	220	52	224	69
Raskete haavade või vigastuste sünnitamine N. S. §§ 1477—1496	99	1	102	7
Vägistamine N. S. §§ 1523—1528	36	—	31	—
Tule süütamine N. S. §§ 1606—1612	27	9	27	8

	Aasta algul		Aasta lõpul	
	mehi	naisi	mehi	naisi
Röövimine N. S. §§ 1627—1634	90	1	70	1
Riisumine N. S. §§ 1637—1643	72	1	62	1
Vargused N. S. §§ 1644—1659	596	68	557	59
„ R. N. S. §§ 169—173, 155	384	93	450	115
„ S. N. S. §§ 160—165	11	—	26	—
Petmine N. S. §§ 166—167.2	14	1	22	2
„ R. N. S. §§ 173—176	14	2	21	1
Võõra vara raiskamine või omand. N. S. §§ 1681—1682	8	—	10	1
„ „ „ „ „ R. N. S. § 177	33	3	61	10
Dokum. võlts. eraisik. pool. N. S. §§ 1690—1692	15	2	12	—
Veksli võltsimine N. S. § 1160	27	—	30	3
Valedokument elamine N. S. §§ 975—977	9	2	1	—
Varguse varjamine ja var. asjade ostmine N. S. § 931 ¹	11	6	3	1
Rasked ähvardused N. S. § 1546	1	—	—	1
Vargused laevadelt N. S. § 1210	2	—	1	—
Kahenaise pidamine N. S. § 1571	—	—	1	—
Postisaadetiste omandamine N. S. § 1100	—	—	1	—
Vanemate vastu vägivalla tarvitamine N. S. § 1534	—	—	—	1
Ametalised süüteod:				
Võimu liialdus või võimu tegevusetus N. S. §§ 338—345	4	—	1	—
Rüüriaha või vara omandamine ehk raiskamine S. N. S. §§ 354—359	40	—	44	1
„ „ „ „ „ S. N. S. § 232	11	—	7	—
Ametliste dokumentide võltsimine N. S. § 362	9	—	15	—
Altkäemaksu võtmine N. S. §§ 373—378	7	—	8	—
Vahialuste põgeneda laskm. N. S. § 452	—	—	1	—
Aktsiisi ja tolli seaduste rikkumine:				
Salakauba vedu või pidamine T. S. §§ 419—430	113	15	127	46
Salaviina põletamine või müümine Akts. s. §§ 1062—1068, 1103—1111	25	17	42	37
Korralikkumised või üleastumised:				
Auhaavamised või teotamine U. N. S. §§ 530—540, N. S. § 285	11	6	26	5
Vägivalla tarvitamine R. N. S. §§ 138—142	5	4	19	2
Omavoli tarvitamine R. N. S. §§ 145—153 ²	—	—	17	1
Sundmääruste mittetäitmine R. N. S. § 29	4	8	10	19
Avaliku rahu rikkumine R. N. S. §§ 38—42	52	8	106	—
Kerjamine R. N. S. § 49—50	3	—	17	4
Laimamine R. N. S. §§ 1535—1539, 136	—	—	7	1
Administratiiv korras:				
Lubata relva pidamine R. N. S. § 117	4	—	1	—
Ülepiiri käimine R. N. S. § 62	8	—	23	3
Elanikkude mitteregistr. R. N. S. § 58—591, 61	1	1	3	1
Teised üleastumised	2	—	4	—
Maksujõuetud võlgnikud	5	—	12	—
Läbikäivad valvealused	10	2	8	2
Kokku	2.585	381	2.627	466

Ülaloodud võrdlustabelist on näha, et vähenenud on poliitiliste ja sõjaväeliste süüsegude eest kinnipeetavate arv. Üldkriminaal ja ametalaliste süütegude, aktsiisi- ja tolliteaduste rikkumiste, vähemate korrarikkumiste ja üleastumiste eest kinnipeetavate arv on aga suurenenud. Kõige suurem protsent vahialuste arvu kasvamisest langeb tolli- ja aktsiisiseaduste rikkumiste ja korrarikkumiste ning üleastumiste peale.

Vahialuste toitmine sündis vangimajade kuratooriumi otsusel 21. juunist 1925. a. vangimajade valitsuskorra seaduse §§ 5—8 alusel majanduslikel teel. Toiduained muretseti suuremalt osalt vangimajade ülemate poolt kohalike turuhindade järgi. Mõned ained, kus olud lubasid, muretseti sügisesel müügi hooajal suuremal arvul tagavaraks mõned aga peavalitsuse korraldusel tuntud ühistegelistelt asutustelt.

Üldiselt on, toiduratsiooni vähendamata, ainete odavamate hindadega muretsemise teel, samuti ka toiduainete hindade üldise alanemise tõttu, vahialuste toitluspäeva maksvus võrreldes eelmise aastaga vähenenud 30,4 m. pealt 27-m. peale. Üldiselt kulutati aruandeaastal vangimajades tervete vangide toitluspäivale 981.975, Mk. 26.552.756.

Politsei ja valla arestikambrites kinnipeetavate vahialuste toitluskulud tasuti vangimajade peavalitsuse poolt vastavatele omavalitsustele naturaalselt kohustuste sead. §§ 11⁴ — 11⁵ alusel Mk. 479.432 suuruses summas 19177 päeva eest.

Riiete, pesu, jalanõude ja magamisasjade muretsemiseks kulutati 1926./27. a. kogusummas Mk. 11.337.564, seega keskmiselt iga vangi peale Mk. 3.923. Kehakatte valmistamiseks tarvisminevad materjalid muretseti võistluspakkumistel. Varustusasjad valmistati vangimajade töökodades vahialuste tööjõuga.

Vahialuste arstimiseks on keskvangimaja juures eraldi haigemaja 81 normaal kohaga, kuhu kõigist vangimajadest koondatakse suuremat arstimist vajavad ja kardetavamad vahialused ja kus nende arstimist teostavad 1 arst ja 3 velskerit. Haigemaja juure seati sisse aruandeaasta lõikekammer, kus tarbekorral haigemaja arsti poolt toimetatakse vastavaid lõikusi. Peale selle on igas vangimajas kergemad haiged eraldatud erikambritesse, kus neid kohalise arsti ja velskeri poolt ravitsetakse. Edasilükkamata vajaduse puhul, taudide tekkimisel või kiires korras lõikuse toimepanemiseks, paigutatakse haigeid vahialuseid ka linna haigemajadesse, kus neid peavalitsuse kulul ravitsetakse.

Haigemajades ja haigekambrites viibisid vahialused aasta jooksul 73.368 päeva ehk keskmiselt iga päev 201 vahialust, mis teeb välja 7% vahialuste üldarvust. Surma juhtumisi oli aasta jooksul 30. Matmist toimetati vahialuste omaksete poolt viimaste kulul, omaksete puudumisel või äraütlemisel saadeti laip Tartu ülikooli anatoomikumile.

Peale Rakvere, Haapsalu ja Kuressaare vangimajade on kõigil vangimajadel oma saunad, kus vahialustele 3 korda kuus sauna anti. Neis linnades, kus vangimaja juures saun puudub, saadeti vahialused linna saunadesse, mille eest saunapidajatele tasuti alamklassi tariifi järgi.

Pesuköögid on sisseseatud kõigis vangimajades ja pesupesemine sündis selleks määratud vahialuste poolt, mille eest tasu maksti vang. sead. § 363 alusel.

Vangimajadel on oma raamatukogud, millised asutatud osalt annetatud raamatute kogumise, osalt eelarvesummade arvel. Raamatuid oli kõigis vangimajades aasta lõpuks 10.700 eks. Kinoapparaate oli 8 vangimajal.

Ettelugemisi peeti vahialustele hooldamise seltsi tegelaste ja viimaste poolt soovitatud isikute poolt.

Kooliõppust anti vahialustele Tallinna vangimajades kohalise õpetajaskonna õppejõudude poolt tasuta, kuna õppetarbed hooldamise seltsi kulul muretseti.

Vaimulikke talitusi täitsid vangimajades kohaliste koguduste vaimulikud ja misjonitegelased.

Vangimajade ja vahialuste ülalpidamise kogu kulud olid aruandeaastal Mk. 195.030.934, mis teeb välja ühe vahialuse kohta Mk. 43.263, seega rohkem kui eelmisel aastal Mk. 5.051.

Vahialuste saatmist tappidega linna piirides toimetati vang. sead. §§ 372—394 ja saatemäärustiku alusel.

Järjekorralised tapid liikusid: Tallinna-Petseri liinil iga nädal kord; Tallinn-Pärnu, Tallinn-Narva ja Tallinn-Haapsalu liinidel iga 2 nädala tagant kord; Haapsalu-Kuresaare vahel kord kuus laevasõidu hooajal, talvel jalatapid vajadust mööda.

Korralisi tappe oli aasta jooksul 168, erakorralisi — 50; saadetud 5.896 vahialust; linna piirides saadetud 2.860 vahialust. Vahialuste põgenemisi saatmistel ette ei tulnud. Põgenemiskatseid oli kahel juhtumisel, 1 kord Viljandis teel vangimajast raudtee jaama ja teine — Tallinnas vahialuste Toompealt rahukogu hoonest Patkuli trepi kaudu keskvangimajja saatmisel, kuid mõlemil juhtumisel takistati põgenemist saatjate poolt.

Põgenemisi vangimajadest tuli ette 2 juhusel ja välistöödelt 13 juhusel.

Välistöödelt põgenenutest olid 5 sunnitöölist, kes juba üle poole karistuse ajast olid ära kandnud, 5 vangiroodulist ja 1 türmi mõistetu. Põgenenutest on kõik kinni püütud ja uuesti vahi alla võetud, peale 3 sunnitöölise, kes karistust kandsid poliitiliste süütegude eest ja senini tabamata.

Vahialused töötasid aruandeaastal peaaesjalikult vangimaja töökodades, välistöödel ja vangimajade majandustarvete täitmise alal.

Suurematest välistöödest oleks nimetamisväärilised — vangimajade peavalitsuse turbatööstus Harkus, kus suvel üle 300 vahialuse töötasid. Kohtla põlevkivikaevandus, kus töötati aasta läbi 100—150 vahialusega ja Lavasaare riiklik turbatööstus, kus suvel töötas 70 vahialust.

Vahialuste tööde sissetulekud viimase 5 aasta jooksul kujunesid markades järgmiselt:

	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.	1922. a.
Sisetöödest	22.843.211	15.278.567	13.129.943	9.290.520	6.488.005
Välistöödest	18.579.769	14.915.183	12.242.000	9.809.000	6.671.710
Kokku	40.011.730	30.193.750	25.371.943	19.099.520	13.159.715

Nagu toodud arvudest näha, on vahialuste tööd järjekindlalt laienenud ja tööde sissetulekud viie aasta jooksul kasvanud kolmekordseks. Kõige suurem sissetulekute tõus oli aruandeaastal, kus sissetuleku kasvamine, võrreldes eelmise aastaga, ulatus 10 miljoni margani. Samuti on näha, et 1922. ja 1923. aasta välistööde sissetulekud olid ülekaalus sisetööde omadest, kuna 1924. a. alates sissetulekute ülekaal sisetööde peale langeb ja aruandeaastal juba üle 4 miljoni ulatub. Viimane nähtus on seletatav töökodade organiseerimisega vangimajades.

Tööstuslike ettevõtete sissetulekud on samuti aasta-aastalt kasvanud, väljaarvatud turbatööstus aruandeaastal. Viimase toodangut ei suudetud eelmise aasta määrani viia

turbatööle kõlbulikkude vahialuste puudumisel, nendest suurema arvu Kohtla põlevkivi- ja Lavasaare turbatööstusse saatmise tõttu. Peale selle on aruandeaastal kustutatud või müüdnud odavamaga endistest aastatest müümata jäänud kõlbmata turba tagavarasid.

Üldiselt on vahialused töödel viibinud 188.730 päeva sisetöödel, 141.939 päeva välis- töödel ja majanduslikel töödel 48.089 päeva; kokku 378.758 päeva. Arvates 300 tööpäeva aastas, oli keskmine töölviihivate vahialuste arv 1.262 ehk 44% vahialuste üldarvust. Majanduslikkude tööde eest maksti tasu vangistuseseaduse § 363 põhjal vahialuste tööraha vangimaja osast.

Aruandeaasta lõpuks oli vangimajade tööstustes varandusi:

Töökodade sisseseadeid ja tööriistu	Mk. 16.834.237
Töökodade materjale	„ 8.796.750
Turbatööstuse varandusi ja materjale	„ 9.972.024
Kokku	Mk. 35.603.011

Harku kasvatus-paranduskolonii on asutatud „R. T.“ nr. 28/29 — 1919. a. avaldatud vabariigi valitsuse otsusel kurikalduvustega laste jaoks ja tegutseb kasvatus-parandus- asutuste seaduse (S. k. XIV k. 1912. a. järg) põhjal ja „R. T.“ nr. 40 — 1923. a. avaldatud põhikirja alusel.

Koloniiis viibivad kohtuvõimude korraldusel sinna paigutatud alaealised poeglapsed. Kolonii tegutseb vangimajade peavalitsuse juhtimisel ja järelevalvel kolonii põhikirja alusel asutatud valvekomisjoni kaudu.

Kolonii asub Harku asundusest ilmasõja ajal kindluse alla võõrandatud maatükil ja Vene sõjaväe tarvis ehitatud hoonetes, millised Eesti ajal kolonii tarvete kohaselt seest- poolt ümber ehitati. Aruandeaastal ehitati majanduslikul teel juure olemasolevatele hoonetele vangide tööjõuga uus kivist karja- ja hobusetall 20 karilooma ja 8 hobuse jaoks ühes vaja- likkude kõrvalruumidega ja 20 sülla pikkune turbakuur küttematerjalide tagavarade hoid- miseks. Praegu on kokku varisemas kõdunemise tagajärjel haigemaja hoone ühes velskeri korteriga ja saun, milliste ehitamine lähemas tulevikus hädatarvilik.

Kolonii koosseisu kuulus aasta algul 1 direktor, 2 direktori abi, üks kasvatus, teine majanduse alal, 5 õpetajat-kasvatajat, 1 velsker, 5 meistrit-instruktorit, põllutööde juha- taja, 2 kantselei tööjõudu, 15 valvurit ja 1 käskjalg, kokku 33 ametnikku ja teenijat. 1. det- sembrist 1926. a. vähendati kolonii valvepersonaali koosseisu 2 valvuri võrra.

Koloniiis oli aasta algul 142 kasvandikku. Aruandeaastal tuli juure uuesti vahi alla paigutatud 68 kasvandikku, läks välja: vabastamise tõttu kohtuvõimude korraldusel — 4, valvekomisjoni otsusel — 28, seaduses ettenähtud vanuseks saamisel — 15, vangimajja paigutatud — 13, põgenenud ja tabamata — 5, kokku 65 kasvandikku; aasta lõpuks jäi 145 kasvandikku. Üldse viibisid kasvandikud koloniiis 50.155 päeva, kasvandikkude keskm- ine arv päevas oli 137.

Kasvandikkude toitmine sündis majanduslikul teel, suurem osa vajatavaid toiduaineid saadi kolonii põllu- ja karjapidamise saadustest. Kasvandikkude toitluspäevade arv oli 49.565, kulutati Mk. 2.074.227, seega toitluspäeva keskmine maksvus Mk. 41,8, mis võrreldes eelmise aastaga Mk. 5,4 võrra odavam, kuid võrreldes vangide ühe toitluspäeva maksu- sega Mk. 14,8 kallim.

Kasvandikkude riidevarustus valmistati kolonii töökodades peavalitsuse poolt võistluspakkumistel muretsetud materjalidest. Riide varustus läks maksma 1926./27. a. Mk. 1.056.236, mis iga kasvandiku kohta teeb välja Mk. 7.709, kuna vangide juures see kulu võrdus Mk. 3.923.

Haigete kasvandikkude ravitsemiseks on ühes laudbarakis mõned ruumid haigekambriteks korraldatud. Alalist arstiabi andmist toimetab kolonii velsker vangimajade peaarsti juhtimisel. Suuremat arstimist ja lõikust vajanud kasvandikud saadeti Tallinna linna keskhaigemajja. Surma juhtumisi aasta jooksul kasvandikkude keskel ei olnud. Haigemajas viibisid kasvandikud 590 päeva.

Kooliõppusest osavõtmine on sunduslik kõigile kasvandikkudele, kes ei ole lõpetanud 6 algkooli klassi ja olid vanad alla 13 a. Kooliõpetust anti kasvandikkudele kolonii koolis, kolonii direktori, tema pedagoogilise abi ja õpetajate poolt VI klassilise algkooli eeskava ulatuses.

Peale kooliraamatute on koloniil oma raamatukogu 1.181 raamatuga, millest kasvandikkudele raamatuid lugemiseks antakse.

Aruande aastal lõpetasid algkooli VI klassi 7 ja IV klassi 14 kasvandikku.

Üldised kolonii ülalpidamise kulud aruande aastal olid Mk. 9.020.687.

Jagades kolonii ülalpidamise kulusid kasvandikkude keskmise arvule (9.020.687:137) selgub, et ühe kasvandiku ülalpidamine on keskmiselt läinud maksma Mk. 65.844 aastas, kuna aastane kulu ühe vangi peale oli Mk. 43.263.

Töö õpetus koloniis arenes aruande aastal kahes suunas, nimelt — põllumajanduse ja käsitöö alal. Põllumajandust õpetati kasvandikkudele kolonii talus põllutöö instruktori juhatusel. Koloniile kuulub 100 tiinu maad, millest 24 tiinu põllumaad.

Aruande aastal asutati kolonii juure ka puuvilja aed 200 viljapuu ja 150 marjapõõsaga.

Käsitöid õpetati 5 eritöökojas, nimelt — tislari, sepa-lukusepa, kingsepa, rätsepa ja kõite töökojas vastavate meistrite-instruktorite juhatusel.

Peale pesupesemise toimetati kasvandikkude tööjõuga ka kõik majapidamise talitused.

Revisjoni ulatus

Faktiilist kontrolli teostas riigikontroll 1926./27. a. 42 korral: varade ja tööde vastuvõtmist 37 korda, varade kõlbmataks tunnistamist 3 korda ja tööde ning varade väljapakku- mist 2 korda. Selle juures avaldas kontroll protesti 3-mel korral, mis asutuste poolt arvesse võeti.

Kassa-, arve- ja majapidamise faktiilist revideerimist teostas kontroll aruande aastal 39 korral 25 asutuses, kusjuures asjaajamine leiti korras 25 juhusel ja mitte korras 14 juhusel ning võeti selgitamisele küsimusi Mk. 417.088 ulatuses. Prokuröri korraldusse anti 1 asi, mille juures 3 ametnikku vastutusele võeti.

Revisjoni tagajärjel insikstulnud täht- samad puudused.

Ministeeriumi 1926./27. a. eelarve kulude ja kassa aruande läbivaatamisel järelkontrolli korras jättis riigikontroll esialgu õigekstunnustamata kulusid Mk. 141.179 väärtuses. Sel- lest summast on ministeerium kuni 15. oktoobrini 1927. a. õiendanud: 1) seletuste ja tõen- duste esitamisega Mk. 97.901, 2) krediidi uuendamise arvele tagasimaksnud Mk. 8.020 ja 3) riigitulude arvele maksnud Mk. 13.671. Seega jääb 15. oktoobriks 1927. a. õigekstunnus- tamata Mk. 21.587.

Suurem osa õigekstunnustamata summast langeb palkade, ametsõitude, ametnik- kude ja teenijate toetuse ning vangide ülalpidamise kuludele.

Ei või tähendamata jätta, et mõnes vangimajas ettevõetud täielik revideerimine esile tõi mõnesuguseid puudusi ja väärnähtusi tööstuse alal, milledest tuleks nimetada:

1) töölehtedes puudusid valmistatud asjade mõõdud ja tööde kirjeldus, mille tõttu ei saanud kontrollida töödeks ära tarvitatud materjalide hulka:

2) tellijate eneste materjalidest tehtud tööde kohta puudusid töölehtedes nõuetavad andmed;

3) töölehtedes arvestatud materjalide äratarvitamise kohta puudusid tarvilikud tõestused;

4) töökulude jaotamine üksikute tellimiste peale ei ole õiglaselt tehtud.

Tähendatud puuduste peale on riigikontrolli vangimajade peavalitsuse tähelepanu juhtinud ja soovitanud tööstuse asjaajamise ja arvepidamise alal tarvilisi parandusi luua.

Siseministerium.

Kulud.

Siseministeriumi korralised kulud 1926./27. eelarveaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, on tõusnud Mk. 45.893.033 ehk 12,1% võrra.

Üksikute peatükkide järgi on kulud võrreldes eelmise aastaga suurenenud järgmiselt:

P t k.	Korralised kulud		Rohkem
	1926./27. a.	1925. a.	% %
administratiivosakond	17.066.519	14.680.877	16,2
politsei osakond	301.448.297	247.085.147	8,8
piirivalve valitsus	106.235.494	87.091.253	22,0

Administratiivosakonna kulud suurenesid peaasjalikult kantseleikulude alal selletõttu, et 1. juulist 1926. a. maksma pandud perekonnaseisu seaduse § 19. põhjal kannab perekonnaseisu registreerimisse puutuvate raamatute ja formulaaride muretsemise kulud riigikassa siseministeriumi eelarve järgi.

Politseiosakonna kuludest on peaasjalikult suurenenud palgad Mk. 16.586.502 võrra sellest hoolimata, et osakonna koosseis on vähenenud aruandeaastal võrreldes eelmise aastaga 109 ametniku võrra politseiasutuste ümberkorraldamise tõttu. Suurenenud on ka politseiametnikkudele varustuse muretsemise kulud Mk. 3.154.819 võrra, mis tingitud politseiametnikkude varustamise normi suurendamisest senise Mk. 1.000 asemel Mk. 1.150 kuus. Politseiametnikkude ja -teenijate toetuskulud on suurenenud Mk. 822.249 võrra lasteabi- raha ja arstimise kulude suurenemise tõttu: üüride tõstmise tõttu on suurenenud ka politseiasutuste ruumide üüri kulud Mk. 1.022.903 võrra; veokulud on suurenenud Mk. 2.577.389 võrra küüditakside tõstmisest.

Politseiosakonna kulude kasvamisele on mõjunud ka politseikool, mis moodustati politsei peavalitsuse juure 1925. a. ja mille ülesandeks on ette valmistada politseiametnikke ja -teenijaid ning arendada nende keskel ametioskust.

Politseikooli ülalpidamine nõudis aruandeaastal järgmisi kulusid:

palgad ja lektorite tasu	Mk. 5.926.670
toetus ja arstiabi	„ 416.620
varustus	„ 859.625
kantseleikulud	„ 153.998
majapidamine	„ 388.333
vallasvara, õppetarbed ja teised kulud	„ 257.182

Kokku Mk. 8.002.428

Politseikoolis, alates 1. IV. 1926. a. kuni 1. IV. 1927. a., on õppinud 177 isikut. Seega kulutati ühe õpilase peale aastas (8.002.428:177) Mk. 45.212.

Nelja viimase aasta jooksul on siseministeeriumi korralised kui ka erakorralised kulud kujunenud järgmiselt:

Eelarveaasta	Korralised kulud		Erakorral. kulud	
	Mk.	%	Mk.	%
1926./27. a.	424.750.310	138	1.000.000	8
1925. a.	378.857.277	123	2.171.682	17
1924. a.	345.525.448	112	27.968.320	216
1923. a.	307.170.826	100	12.928.146	100

Võttes aluseks 1923. eelarveaasta, on siseministeeriumi korralised kulud 1926./27. aastal suurenenud 38% võrra.

1925. a. kulud on tõusnud võrreldes 1923. aastaga 23% võrra. Suurenesid peaaesjalikult politsei kulud kuritegevuse vastu võitlemise, ametnikkude ja teenijate varustuse ja kantseleikulude alal. Peale selle kasvasid kulud kriminaalpolitsei ülalpidamise arvel.

1924. a. kulud, võrreldes eelmise aastaga, on suurenenud peaaesjalikult välis-, kaitse- ja kriminaalpolitseide ühendamise tõttu 20. V. 1924. a. vastuvõetud seaduse põhjal. Juure tulid kriminaalpolitsei kulud, mis kuni 1. V. 1924. a. olid kohtuministeeriumi kanda.

Siseministeeriumi erakorralised kulud 1926./27. eelarveaastal on langenud, võrreldes 1923. aastaga, 92% võrra. 1924. aastal, kus erakorralised kulud vaadeldava ajajärgu kestel olid kõige suuremad, on kulutatud hoonete ehitamiseks piirivalvele Mk. 24.253.810. Ka järgmistel aastatel on olnud erakorralised kulud piirivalve hoonete ehitusega seotud.

Ministeerium ei ole oma 1926./27. aasta tegevuse kohta riigikontrollile aruannet saatnud, mille tõttu riigikontrollil puudub täieline ülevaade ministeeriumi töö ulatuse kohta.

Tegevus.

Tegevuse alal võib ainult märkida, et aja eest 1. jaan. 1926. a. kuni 1. apr. 1927. a. on politseiasutustele saadetud sissenõudmiseks 478.250 rahalist nõudmist Mrk. 1.152.395.616 suuruses; loteriide, korjanduse, näitemüügi, laskeriistade ja muid mitmesuguseid teisi lubasid on välja antud 61.422, kusjuures lubatud loteriide rahaline summa oli Mk. 42.016.200. Peale selle on välja antud välispasse, peatuslubasid, tagasisõidu viisumeid, sertifikaate (Nanseni passid) ja väljasõidu viisumeid — 72.756; isikutunnistusi — 45.808; hobusepasse — 607; välismaalasi registreeritud — 9671; politseilisi karistusi on peale pandud 10560 korral Mk. 4.175.385 suuruses, varandusi üles kirjutatud 15.109 korral ja varandusi müüdüd 1974 korral.

Riigikontroll revideeris siseministeeriumi tegevust 1926./27. a. eel-, faktilise- ja järelkontrolli korras.

Revisjoni ulatus.

Faktilist kontrolli teostas riigikontroll 63 korral; varade ja tööde vastuvõtmisel 39 korda; varade hindamisel ja kõlbmataks tunnistamisel 5 korda ja tööde ning varade välja-pakkumisel 19 korda.

Kassa-, arve- ja majapidamise faktilist revideerimist teostas riigikontroll aruandeaastal kohtadel 28 korral 16 asutuses, kusjuures asjaajamine leiti korras 23 juhul ja puudusi konstateeriti 5 juhul. Prokuröri korraldusse anti üks asi, millejuures 1 ametnik vastutusele võeti.

Järelekontrolli korras on revideeritud kõik kulude aruanded, mis maksvate seaduste ja määruste järgi riigikontrolli revisjonile alluvad, ning siseministeeriumi ja temale alluvate asutuste kaudu vastuvõetud riigitulude aruanne.

Revisjoni tagajärjel
ilmsikstulnud täht-
samad puudused.

Revisjoni tagajärjel tulid ilmsiks aruandeaastal järgmised puudused:

Kulude alal on mitmesugustel põhjustel ülemäära väljamakstud palkasid, juriidilise abi eest, sõidu- ja päevarahasid, ametnikkude ja teenijate toetustasusid, autasu- ja ergutus- rahasid ja veokulusid.

Piirivalve valitsuse kulude alal on üksikutel juhtumistel komandeerimise päevaraha puudulikult dokumentidega tõendatud ja üle normi välja antud, ilma seadusliku aluseta toetust välja antud, hobusemoonaks ostetud kaerte eest üle määratud hinna makstud ja fiktiivsete arvete põhjal raha kuluks kantud.

Siseministeeriumi kaudu vastuvõetud tulude aruande revideerimisel tulid ilmsiks järgmised puudused:

Korduvalt on arve- ja kviitungiraamatute kinnitamisel tähele panemata jäetud vabariigi valitsuse poolt antud sellekohased määrused („R. T.“ nr. 16 — 1919. a.). Näiteks, mõned politseiasutused on tarvitusele võtnud pol. komissaride eneste poolt kinnitatud raamatud, ilma sellest riigikontrollile teatamata. Osa kviitungiraamatute sissekandeid: summad, nimed, maksunimetused, raha vastuvõtmise aeg jne. on puudulikult, hooletult ning mitteõieti tehtud. Maksjate allkirjadega tõendatud summade sissekirjutusi on kraabitud ja parandatud ilma õiendusteta; raha edasimaksmisega vastavatele asutustele ja isikutele on sagedasti viivitatud. isegi kuni kümne kuuni; kviitungite kontsudel puuduvad osalt konstaablite eneste kui ka maksjate allkirjad; kviitungiraamatutesse on kantud summe, mida üldse vastu võetud ei ole, kviitungid aga siiski ära rebitud ning kontsude juure lisamata jäetud; edasi on kantud neisse peale rahasummade ka isikutelt äravõetud asjad. näiteks brauning juu.

Suur osa politseiasutusi on tõendavad dokumendid eelarveaasta esimese veerandi kohta riigikontrollile saatmata jätnud põhjusel, et need politsei peavalitsuse sellekohase korralduse põhjal maksunõudjatele asutustele olid saadetud.

Mitmed pol asutused on valmistanud ärasaadetud kviitungite asemel rohkesti ära kirju, õiendusi jne. ning need riigikontrolli saatnud, mille tõttu rohkesti asjata tööd on tehtud. Suure osa otsekoheste rahasaajate allkirjade ja kviitungite asemel on saadetud riigikontrolli rohkesti postikviitungeid. Võrreldes konstaablite kviitungite kontsudel näidatud summadega raha edasiandmist tõendavate dokumentidega, selgusid lahkumineku summasid, nimedes, maksunimetustes jne. Paljude üksikult vastuvõetud rahasummade edasiandmisel on võetud ning saadetud kontrolli ühised, üldised kviitungid, millede maksjate nimed, maksunimetused jne. puuduvad, kuna üles tähendatud on neis ainult maksumaksjate arvud, nõudelehtede, saatetekirjade või lauajuhendite nr. nr., kuna need andmed sageli konstaablite kviitungites puudusid.

Kesk- ja allasutuste poolt vastuvõetud tulude kuu- ja aastaaruandes on näidatud summad, mis mitte asutuste kassadesse, vaid otsekohe panga osakondadesse on makstud, ja ümberpöörduvalt — on näitamata jäänud osa summad, mis asutuste kassadesse olid makstud.

Ülaltähendatud puudustele on riigikontroll siseministeeriumi tähelepanu juhtinud ja nende kõrvaldamist nõudnud.

Nimetatud puuduste tagajärjel jättis riigikontroll esialgu õigekstunnustamata kulused Mk. 27.502.320. Sellest summast on ministeerium kuni 1. novembrini 1927. a. õiendanud: riigitulude arvele tagasimaksmisega Mk. 5.280 ja kontrollnõukogu poolt on maha kustutatud Mk. 9.467; jääb õigeks tunnustamata Mk. 27.487.573. Suurema osa õigekstunnustamata kuludest, nimelt Mk. 26.851.883, moodustavad kulud, mis ei kuulu üldise aruandekorraldusse alla.

Sõjamineisterium.

Sõjamineisteriumi kulud 1926./27. eelarveaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, on tõusnud Mk. 93.384.239 või 6,4% võrra.

Kulud.

Nelja viimase eelarveaasta jooksul on olnud sõjamineisteriumi kulud järgmised:

1926./27. a.	—	Mk. 1.562.720.494	—	138,2%
1925. a.	—	„ 1.469.336.255	—	123,3%
1924. a.	—	„ 1.269.905.259	—	112,4%
1923. a.	—	„ 1.130.144.894	—	100 %

Kulud on iga aastaga tõusnud ja nimelt üleajateenijate arvu kasvamise, toitluse ja relvastusvarustuse kulude suurenemise tõttu. Samuti on mõjunud kulude tõusmisele kapitaal- ja jooksevremontide suurenemine ning uute varustus- ja tasuliikide makspanek.

1926./27. a. kulud on peajasjalikult tõusnud palkade suurenemise tõttu.

Sõjamineisteriumi tegevuse alal väärivad tähelepanu valmistusoperatsioonid.

Tegevus.

Suurematest valmistusoperatsioonidest sõjamineisteriumi alal oleks nimetada teravilja muretsemine ja selle ümbertötamine, riiete, jalatsite ja tehnilise varustuse muretsemine.

Vastavalt Riigikogu sooviavaldusele 1922. a., et „edaspidist toiduainete ostmist sõjaväele korraldataks otsekoheste produtsentide läbi, ilma vahetalituseteta“, püüdis sõjamineisterium ka 1926./27. eelarveaastal teravilja osta otsekohe põllupidajatelt (või nende ühingutelt) riigikontrolliga kokku leppides, kindlaksmääratud hindade järgi. Varustuse kavas ettenähtud tarviduse katmiseks tuli kokkuostu teel otsekohestelt produtsentidelt: rukist 27%, otri 104%, kaeru 89%. Nagu sellest näha, ei tulnud rukist kokku tarvilikul määral, mida osalt seletada tuleb väikese rukkisaagiga 1926. a. sügisel. Otri pakuti isegi rohkem, kui kavas ette nähtud oli ja et odrad selle aasta lõikusest iseäranis head olid, siis ostis intendantuur neid osalt ka järgmise aasta tarviduseks. Kui võrrelda vilja ostuoperatsioone kodumaal eelmistel aastatel läbiviidud operatsioonidega, siis tuleb konstateerida, et ta vilja kokkutuleku mõttes paremini korda läks, kui see varemalt oli sündinud. Vilja ostmist põllupidajatelt revideeris riigikontrolli kaitsevägeosakonna esindaja, kes muu seas avalikuks tegi, et vilja püüdsid intendantuurile ära anda ka vaheltkauplejad.

Varustuskava järgi puudujäänud rukist 1926./1927. eelarveaastal sõjamineisterium ei ostnud, arvesse võttes ebasoodsaid hindasid, vaid tarvitas olevaid tagavarasid, missugused osaliselt olid ostetud välismaalt odavamaga. Peab tähendama, et vilja ostmine kodumaalt teatud raskustega seotud oli: tuleb komandeerida ametnikke 30—40 vilja vastuvõtmise punkti, vilja vedada üksikutest punktidesse ladusse. Ka suurendab see kaudsete kulude näol (päevarahad ametnikkudele ja töölistele, võimalikud üleliigsed veokulud) vilja hinda.

Teravilja ümbertötamine jahuks ja tangudeks sündis lepingute alusel, mis sõlmitud vähempakkumiste kaudu intendantuuri osakonna ja diviisi-intendantide poolt ettevõtjatega. Leiva küpsetamine oli osalt välja antud ettevõtjatele lepingute põhjal, kusjuures

1 pd. jahust pidi välja tulema 54,5 naela leiba, osalt küpsetasid leiba väeosad ise. Leivaküpsetamise väljaandmine Tallinnas sündis ilma võistluseta, kuna peale Rotermanni tehaste teisi ettevõtjaid ei olnud. Võistluse loomiseks püüdis riigikontroll ka teisi võimalikke ettevõtjaid asjast huvitada, mis ka korda läks ja hinna alanemise kaasa tõi.

Välismaa saaduste, nagu suhkur, tee, pipar, nisupüül, heeringad j.n.e., muretsemine sündis vähempakkumiste kaudu intendantuuri osakonna poolt. Omal algatusel muretsesid väeosad sea- ja loomaliha, kartuleid, sibulaid, seepi, heinu ja aluspõhku hinna pii-rides, mis normeeritud riigikontrolli osavõttel 3 korda aastas toidluse ja hobusemoona krediidist assigneeritud summade arvel. Suurematest operatsioonidest toidluse alal, mida kodumaal läbi viidi, tuleks nimetada loomaliha konservide valmistamist ühisuse „Estonia eksporttapamajad“ poolt — mis välja anti vähempakkumiste kaudu.

Villase riide ja tekkide muretsemiseks korraldati vähempakkumised, kust osa võtsid kolm kodumaa vabrikut. Võistluspakkumistel saadud hinnad olid kõrged ja sõjanõukogu erikoosolek, kuhu küsimus arutusele esitati, jättis küll võistluspakkumised kinnitamata, kuid lubas siiski varustusvalitsusel võistluspakkumisi uuesti toimetamata riidet tellida nimetatud vabrikutelt sõjanõukogu poolt määratud hindade alusel. Selle otsuse vastu protesteeris riigikontrolli esindaja sõjanõukogus, leides, et sõjanõukogu poolt määratud villa hinnad on 5% ilmaturu hindadest kõrgemad. Sõjanõukogu üldkoosolek, kuhu küsimus arutusele viidi, kinnitas erikoosoleku otsuse. Ka selle otsuse vastu avaldas riigikontrolli esindaja veel kord protesti. Vabrikud, kartes kaotada tellimist, alandasid siiski hinda ja tellimine anti ära Mk. 2.281.235 odavamalt, kui sõjanõukogu poolt kinnitatud hind. Sarnane nähtus võis tekkida ainult selle tõttu, et nimetatud kolme vabriku, kui ainukeste sellesarnaste, vahel tõsist konkurentsi arvatavasti ei ole ja nad omavahel võivad määrata hinna kindlaks juba enne võistluspakkumisi. Pealegi on nad kaitstud kõrgete tollidega välismaa võistluse eest ja hoogu annab veel teadmine, et tellimiste välja- maale andmine riigile majandusliselt kahjulik.

Puuvillane riie telliti lepingute põhjal Kreenholmi ja Balti puuvilla vabrikutelt ja linane riie Narva linaketramise ja Viljandi linatööstuse ühisuselt. Ka siin ei annud võistluspakkumine tagajärgi, sest tegemist oli ainult kahe võistlejaga mõlemil alal. Puuvillase ja linase riide hinnad, arvesse võttes puuvilla ja lina hindasid, olid siiski vastuvõetavad ja üldiselt madalamad, kui varustuskavas ette nähtud ja eelmisel aastal makstud hinnad. Riided ja pesu valmistati riidevalmistamise töökojas kinnitatud normide alusel.

Koetud villased valmisasjad (sokid, sääresidemed ja kindad) telliti samuti võistluspakkumiste kaudu sõlmitud lepingute põhjal kodumaa ettevõtetelt, kusjuures hinnad odavamad olid, kui eelmisel aastal.

Rakmete valmistamiseks lubas sõjanõukogu tellida võistluspakkumisi toimetamata Tallinna mehaaniliselt kudumisvabrikult riidematerjali rännakrakmete jaoks. Et hind, võistluse puudumise tõttu liiga kõrge oli, siis protesteeris riigikontroll selle tellimise vastu, ette pannes materjale muretseda võistluse teel või kui selle tüübi (koetud riide) peale see võimata, siis välja töötada niisugune riide tüüp, mida oleks võimalik kodumaalt saada võistluse teel. Protesti tagajärjel jäid rännakrakmed mehaaniliselt kudumisvabrikult tellimata, olgugi, et firma oma hinda alandas, ja otsustati välja töötada uus odavam rännakrakmete tüüp.

Jalatsite tellimine sündis samuti võistluspakkumiste tagajärjel sõlmitud lepingute järgi nahavabrikutelt „Estokingilt“ ja „Unionilt“. Olgugi, et ka siin puudus tõeline võistlus, olid saabaste hinnad, arvesse võttes naha hindasid maailmaturul, vastuvõetavad.

Valmisnahku telliti võistluspakkumiste kaudu sõlmitud lepingute järgi samadelt ja ka mõnelt väiksemalt nahavabrikult, võrreldes turuhindadega, soodsatel tingimustel.

Tellitud intendantlise varustuse vastuvõtmistel tuli ette prakeerimisi, sest et varustus ei vastanud igakord tehnilistele tingimistele. Saabaste ja valmisnahkade kohta tekkis kahtlus, kas nad vastavad ülesseatud tehnilistele nõuetele, kuigi intendantuuris väljakujunenud korra järgi iga partii saabaste ja nahkade kohta tehti analüüs riiklikus katsekojas, mille põhjal saabaste ja nahkade vastuvõtmise üle otsustati. Kahtluste selgitamiseks ja tarvilikkude korralduste tegemiseks tuli teha eeltöid, kuna küsimuse lõpulikule lahendamisele asuti alles järgmisel eelarveaastal.

Sõjariistade, tehnilise ja keemilise varustuse muretsemine sündis varustusvalitsuse vastavate osakondade lähemal korraldusel, kusjuures sõjariistade valmistamisel tähtsat osa etendas sõjaministeeriumi arsenal, kes suuremaid tellimisi enam-vähem edukalt täitis. Tehnilist varustust muretseti suuremal hulgal välismaalt.

Revisjoni tagajärjel tulid ilmsiks järgmised suuremad puudused.

Revisjoni tulemused.

Ehitustööde alal tundus sageli kindla kava puudus ehituste teostamisel, niisama olid mõned ehitused halvasti ja kalkuleerimata läbi viidud. Näiteks osutus sv. keskhaigemaja ventilatsiooni ekspluateerimine liiga kalliks. Laskemoona ladude tulekaitse ei töötanud, kui tuli lahti puhkes (ka jaanuaris 1926. a. kordus sama lugu Lasnamäe tulekahju juures). Aviotöökodade ehitusel ei arvestatud sellega, kuidas transmissionid ja masinad ära paigutada.

Ka püüti töid välja anda, milleks krediit puudus. Lepingute täitmisel jäid ettevõtjad hiljaks, mõned isegi kuni aastani. Tööde ülevaatusel leiti riigikontrolli poolt palju korratud töid, mis tõestas tehnilise järelevalve hoolimatust, näit. Tapa ladude, Lasnamäe kasarmu ja töökodade, Petseris söögisaali, hobusetalli ja keldri ehitamisel. Söögisaali juures tuli ilmsiks, et nõuti raha pörandaaluse betooni eest, mida osalt polnud olemaski. Sv. keskhaigemaja koridoride pörandad olid palju odavama segu peal tehtud, kui ettevõtjale välja maksta taheti. Juhkentali (sv. keskhaigemaja) puurkaev, millejuures kapitaalremont tehti ja suuremat kulu kanti, tunnistati kõlbmatuks. Revideerimistel avalikuks tehtud korratustest teatati varustusvalitsuse ülemale ja nõuti süüdlaste karistamist ja väärnähtuste kaotamist.

Hobuseid muretseti remontkomisjoni poolt ostu teel sõjanõukogu poolt kindlaksmääratud hindade piirides. Õnnetute juhtumiste ja haiguste tõttu hukkus 1,5% hobuste koosseisust. Hobuste hukkumiste põhjuste peale tuli riigikontrolli esindajal tihti sõjanõukogu tähelepanu juhtida, kuna põhjused olid sarnased mida suurema hoole juures oleks võinud ära hoida.

Raha assigneerimised eelarve täitmiseks vaadati, eelkontrolli korras läbi, kus juure avalikuks tulid artimeetilised vead arvetes, lepinguvastased maksmised, kulu tegemins ebaõige eelarve paragrahvide järgi, ilma seaduslise aluseta hankijale või töövõtjale raha ettemaksmine.

Revisjonil ilmsiks tulnud puuduste tõttu on riigikontrolli poolt esialgu õigekstunnustamata jäetud korraliste kulude alal Mk. 46.011.231 ja erakorraliste kulude alal Mk. 80.022.189, millistest summadest on sõjaministeerium õiendanud korraliste kulude alal: seletuste ja tõenduste esitamisega Mk. 20.550.339 ja tagasimaksmisega riigitulude arvele Mk. 715.604 ja erakorraliste kulude alal seletuste ja tõenduste esitamisega Mk. 11.052.276. Jäi veel õiendada 25. oktoobriks 1927. a. korraliste kulude alal Mk. 24.745.287 ja erakorraliste kulude alal Mk. 68.969.913.

Põllutööministeerium.

Põllutööministeerium oma sisemise konstruktsiooni poolest jagunes 1926./27 a. viieks peaüksuseks: 1) ministeeriumi keskasutus, 2) maakorralduse, 3) põllumajanduse, 4) loomatervishoiu ja 5) metsade peavalitsus.

Peale seda tegutsesid väljaspool riigi eelarvet iseseisvate asutustena põllumajanduse peavalitsuse juures põllutööministeeriumi arvel peetavate riigimõisade ülemvalitseja ning metsade peavalitsuse juures riigi metsatööstus.

Kulud.

Põllutööministeeriumi aruandeaasta kulud, võrreldes eelmise, 1925 a. kuludega, olid järgmised:

	Kulutatud markades		1926./27. a. kulutatud rohkem (+) või vähem (-) protsentides
	1926./27. a.	1925. a.	
Korralised kulud:			
keskasutuses	8.609.566	8.418.681	-2,2
maakorralduse peavalitsuses . .	79.427.859	73.148.816	+8,6
põllumajanduse peavalitsuses . .	66.083.359	53.550.842	+23,4
loomatervishoiu peavalitsuses . .	6.890.462	6.150.619	+12,0
metsade peavalitsuses	226.957.816	201.482.659	+12,6
kokku	387.969.062	342.751.617	+13,2
Erakorralised kulud:			
A. Riigi keskasutuse kulud:			
maakorralduse peavalitsuses . .	21.775.101	17.052.115	+27,7
põllumajanduse peavalitsuses . .	51.686.653	31.956.199	+61,7
metsade peavalitsuses	1.128.669	4.387.525	-74,3
kokku	74.590.423	53.395.839	+39,7
B. Operatsiooni fondid:			
maakorralduse peavalitsuses . .	195.000.000	145.000.000	+34,5
põllumajanduse peavalitsuses . .	112.193.357	104.000.000	+ 7,9
kokku	307.193.357	249.000.000	+23,4
kokku kulud	769.752.841	645.147.456	+19,3

Põllutööministeeriumi korralised kulud 1926./27. aruandeaastal, võrreldes 1925. a. kuludega, on tõusnud Mk. 45.217.445 ehk 13,2% võrra.

Keskasutuse kulude suurenemine langeb peaaesjalikult ametnikkude ja teenijate toetuse arvele, kusjuures arstiabi kulu näitab aasta-aastalt tõusu.

Maakorralduse peavalitsuse korralised kulud on suurenenud Mk. 6.279.043 ehk 8,6% võrra. Sellest langeb palkade arvele Mk. 3.642.104, mis tingitud lisapalkade maksmisest ametnikkudele; kantseleikulude arvele Mk. 1.295.650 maakorralduse peavalitsuse tegevuse laiendamise tõttu, peaaesjalikult maakorralduse komisjonide ellukutsumise ning eelmistel aastatel kogunud võlgade õiendamise tagajärjel; hoonete remontide arvele keskasutuses ja kohtadel Mk. 443.034, peaaesjalikult kantseleisiseseadete täiendamiseks. Täiesti uus oli aruandeaastal kulu maakorralduse peavalitsuse juures korraldatud kursustele Mk. 394.236 suuruses.

Maakorralduse peavalitsuse erakorralised kulud on suurenenud 27,7% võrra.

Põllumajanduse peavalitsuse korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on suurenenud, võrreldes 1925 a. kuludega, Mk. 12.532.517 ehk 23,4% võrra. Suurenenud on kulud hariduse alal Mk. 3.409.837 võrra, peaaesjalikult toetustsaavate koolide arvu suurenemise mõjul. Põllumajanduse alal on kulud suurenenud Mk. 6.659.357 võrra.

Põllumajanduse peavalitsuse erakorralised kulud on tõusnud Mk. 19.730.454 ehk 27,7% võrra.

Loomatervishoiu peavalitsuse korralised kulud suurenesid aruandeaasta jooksul, võrreldes eelmise aasta kuludega, Mk. 739.843 ehk 12% võrra, sellest Mk. 694.840 palkade arvel, mis tingitud palkade tõusust lisapalkade näol.

Metsade peavalitsuse korralised kulud 1926./27. aastal on suurenenud, võrreldes 1925 a. kuludega, Mk. 25.475.157 ehk 12,6% võrra. Suurenenud on ametnikkude ja teenijate palkad Mk. 14.825.269 võrra, hoonete remondi kulud Mk. 2.099.948 võrra ja metsaasjanduse kulud Mk. 9.368.914 võrra, kuna teised kulusummad enam-vähem vastavad 1925. a. summadele.

Metsade peavalitsuse erakorralised kulud on aruandeaastal vähenenud Mk. 3.258.856 ehk 74,3% võrra.

Põllutöoministeeriumi kulud nelja viimase eelarveaasta jooksul on olnud järgmised:

Eelarve-aasta	Korralised kulud		Erakorralised kulud			
			Riigi keskasutuse kulud		Operatsiooni fondid	
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%
1926./27. a.	387.969.061	139	74.590.423	290	307.193.357	101
1925. a.	342.751.617	123	53.395.839	208	249.000.000	81
1924. a.	318.741.491	114	32.883.621	128	366.750.500	120
1923. a.	278.681.657	100	25.714.662	100	305.544.000	100

Põllutöoministeeriumi korralised kulud 1926./27. aastal on tõusnud, võrreldes 1923. a. kuludega, 39% võrra. Kulude kasvamine on tingitud peaaesjalikult põllumajandusliku kultuurilise toetuse suurenemisest, mida on antud:

1926./27. a.	Mk. 54.376.489	231,5%
1925. „	„ 45.055.321	191,8 „
1924. „	„ 34.270.726	145,8 „
1923. „	„ 23.489.666	100 „

Ka on metsaasjanduse erikulud iga aastaga suurenenud:

1926./27. a.	Mk.	64.133.953	168,2%
1925. „ „		54.765.039	143,6 „
1924. „ „		49.744.917	130,5 „
1923. „ „		38.113.022	100 „

Põllutööministeeriumi erakorralised kulud 1926./27. aastal on tõusuud 1923. a. kuludega võrreldes 190% võrra, kuna operatsiooni fondid on jäänud umbes endisele tasapinnale.

Tegevus.

Maakorralduse peavalitsuse tähtsamaks tegevusalaks on maakorraldamisse, eriti maa-mõõtmisesse puutuvad tööd.

Maamöödu töid on teostatud 1926. a. maamööduameti välistööde aruannete kokkuvõtete järgi:

A. Maareformi teostamisel:

		Tööde arv	Hektaarid	Tükkide arv
I. Piiratud kindlate märkidega		376	52.856	7412
II. Kavasad valmistatud ja ajutiste märkidega piiratud:				
a) mõisade planeerimisel		132	26.312	2201
b) kõrvalrentnikkude kohtade korraldamisel		73	3.559	316
c) tööliste ühismaade jagamisel		49	4.314	601
d) ehituskruntide planeerimisel		30	549,35	398
e) rendimaade korraldamisel		116	23.668,3	1499
f) muudel korraldustel		163	7.329	688
III. Täpselt mõõdetud:				
a) kavade tegemisel		45	20.355	—
b) asunduste lõpulikul mõõtmisel		80	11.444,5	—
B. Hingemaade korraldamisel.				
		Petserimaal	Narva taga	Kokku
Piire mõõdetud	1) kilomeetr.	125,18	58,3	183,48
	2) punkte	1249	171	1420
	3) piirimärke	623	65	688
Üles võetud	1) hektaari	3032	1571	4603
	2) kontuurid	921	1530	2451
Hinnatud	1) hektaari	2796	1504	4300
	2) kontuurid	1796	84	1880
Läbirääkimised, kava projekteerimine ja eraldamine				
1) üksusi		385	243	628
2) tükke		677	189	866
Kava piiramine ja mõõtmine				
1) kilom.		256,1	157,5	413,6
2) piirimärke		1514	898	2412
Uute tükkide korraldamine ja lõpuliiku plaani valmistamine				
1) hektaari		2293	565	2858
2) tükke		614	139	753
3) punkte		3161	885	4046
Tööde arv		18	4	22

Maamõõduameti kulud 1926./27. aastal olid kogusummas Mk. 23.088.970.

Maakorralduse peavalitsuse erakorralistest kuludest langeb aruandeaastal suurem osa — Mk. 14.783.431 — maaseadusega võõrandatud maadele ingrosseeritud võlgade protsentide tasumiseks, missugused võlad maaseaduse täiendamise ja muutmise seadusega („R. T.“ nr. 95/96 — 1925.) võeti riigi kanda.

Nimetatud seaduse alusel maksis maakorralduse peavalitsus omanikkudele tagasi-antud maade rendina aruandeaastal Mk. 1.887.000. Mk. 3.378.890 eest ostis peavalitsus Pärnumaal Uulu-Surju asunduses 5 talukohta kogupinnaga 211,9 tiinu, et võimaldada kaua-aegsetele rentnikkudele nende majapidamist jätkata, ja Mk. 1.530.000 eest Jäneda Vana-veski vesiveski, et reguleerida vahetõrva riigirentniku ja allrentniku vahel.

Põllumajanduse peavalitsuse andmetel tegutses 1925./26. õppeaastal 19 põllumajanduslikku kutsekooli, kus õppis 837 õpilast ja millede peale riigi eelarve summadest on kulu-
tatud Mk. 23.569.483.

1926./27 aruandeaastal tegutsesid põllutööministeeriumi arvel järgmised kutsekoolid.

KOOLI NIMETUS	Õpil. arv	Kulud riigi korral. eel- arve sum- madest	Toetusriigi- mõisadelt	Kulu 1 õpi- lase peale
Kehtna tütarlaste pltkool	29	1.293.862	1.245.359	87.559
Kurema karjakasvatusekool	53	1.414.814	704.305	39.983
Kuusiku karjakasvatusekool	18	418.811	478.786	49.886

Kehtna ja Kuusiku koolide kulud esinevad 1926./27. a. esimest korda põllutööministeeriumi korraliste kulude eelarves.

Nende koolide hoonete ehitamiseks ja sisseseadmiseks kulutas põllumajanduse peavalitsus

Kehtna tütarlaste koolis . . . . . Mk. 3.994.746
 Kuusiku karjakasvatuskoolis . . . . . „ 2.109.281

Kokku Mk. 6.104.027

Riigikontrolli andmetel on 1926./27. aastal antud riiklikku toetust järgmistele põllu-
majanduslikele kutsekoolidele:

KOOLI NIMETUS	Õpilaste arv õppeaasta lõpul	Eelarve krediidist antud toetuse summa	Lisa- toetused	Riigikulud 1 õpilase peale
E. Aleksandri pltk.	67	1.603.110	22.500	24.263
Jäneda põllutöökool	102	1.764.207	20.000	17.492
2. a. põllutöökoolid:				
Väimela põllutöökool	62	803.558	548.520	21.808
Vodja „	48	636.124	252.032	18.503
Polli „	39	951.554	—	24.399
Vigala „	48	846.619	—	17.638
Vahi „	92	1.186.260	35.000	13.275
Arkna „	46	540.787	—	11.756
1. a. põllutöökoolid:				
Pürksi „	28	474.197	31.000	18.043
V. Võidu „	12	362.988	—	30.249

Toetused eelarve summadest vastavad õpetajatele väljamakstud palkadele, mis põllumajanduse peavalitsuse andmetel 1925. a. kogu põllumajanduslikkude koolide kuludest välja teeb Mk. 24.734.813 ehk 52,8%. Tegelikult on aga riigi toetus põllumajanduslikkudele koolidele suurem, sest alates 1925. a. saavad need koolid riigimetsast tasuta kütte- ja tarbepuud, ning juureostetud õppevahendite ja tehtud remontide arvel kustutab ministeerium koolitalude rendid. Viimased toetused on näidatud ülaltoodud tabelis „lisatoetuste“ all, mis kujutavad umbkaudseid andmeid, sest metsade peavalitsusel puuduvad kokkuvõtted kutsekoolidele tasuta antud metsa kohta ning maa rendi tasumise arvestamine on seni korraldamata.

Põllumajanduslikkude organisatsioonide toetuseks on põllumajanduse peavalitsus 1926./27. a. kulutanud Mk. 38.529.480, missugune summa on eelmise aasta kulust Mk. 6.059.357 võrra suurem.

Üksikutele organisatsioonidele anti 1926./27. a. toetust järgmiselt:

Eesti Põllumeeste keskseltsile	Mk.	7.140.480
Asunik. ja riigirentnikkude liidule	„	4.380.000
Eesti ühistegelise liidule	„	1.090.935
Raamatupidamistalitusele	„	1.680.000
E. Sordiparanduse seltsile	„	3.080.000
E. Sooparanduse seltsile	„	2.600.000
Hobusekasvatuse alal	„	2.899.685
Karja kontroll-ühisuste liidule	„	6.375.441
Karja tõuparanduse seltsidele	„	5.097.000
E. Seakasvatuse seltsile	„	1.052.764
E. Kalaasjanduse seltsile	„	75.000
Raadi katsejaam. Tartu ülik. juures	„	1.800.000
E. Agronoomide seltsile	„	50.000
Auhinnad näitustel	„	363.790
Masinatarvit. ühisuste liidule	„	377.835
Agronoomi palk Petserimaal	„	206.550
Linnukasvatatajate seltsile	„	260.000
	Kokku Mk.	38.529.480

Eeltähendatud summade kulutamise kohta puuduvad riigikontrollil aruanded. On vaid tõendusdokumendid raha väljaandmise kohta.

Põllumajanduse peavalitsuse erakorralistest kuludest 1926./27. a. langeb suurem osa — Mk. 43.967.626 — maaparandusetöödele, milliseid korraldab peavalitsuse juures asuv olemas kultuurtehnika büroo.

Büroos töötasid 1926./27. a. algul büroo juhataja, asjaajaja, joonestaja ja 15 kultuurtehnikut, peale selle veel ajutised tööjõud. Neile viimastele maksti palgad maaparandusetööde krediidist.

Büroo peatöö seisis peaveejuhtmete korraldamises. 1926. a. alguseks lõpetati korraldamistööd 55 kohas, kuna 63 kohas tööd edasi kestsid. Üldse on peaveejuhtmete korraldamist toimetatud ümmarguselt 800 kilomeetri pikkuselt Mk. 120.000.000 väärtuses, mis kuivatamise võimalused annab umbes 100.000 hektaarilisele liia niiskuse all kannatavale maa-alale.

1926./27. a. sõlmiti magistraalkanalite kaevamise tööde kohta 33 lepingut. Tööde väljaandmist teostati enampackumisel või vabal kokkuleppel.

Aruandeaasta jooksul on sõlmitud lepingute järgi välja antud:

	Kogusummas mk. peale.	Eelarve-hind
17 tööd enampackumisel	38.559.800	46.734.931
2 tööliste artellile	1.533.880	3.197.658
10 kohalikule elanikule	4.007.000	10.573.547
omavalitsuseasutustele	5.461.750	12.012.020

Sellega lähevad riigile maksma enampackumisel välja antud tööd 82,5%, ilma enampackumiseta — tööliste artellidele 49%, kohalikkudele elanikkudele 38% ja omavalitsuste kaudu 45% eelarve hinnast.

Põllumajanduse peavalitsuse korraldusse kuuluvad ka riigi mõisad.

Riigi mõisad.

Täielikku ülevaadet nende mõisade majapidamisest aruandeaastal anda ei saa, sest riigimõisade valitsus ei ole senini aruannet tähendatud aasta kohta esitanud. Käesolev ülevaade põhjeneb faktilise kontrolli korras revideerimise tähelepanekutele, kui ka põllutöoministeeriumilt saadud andmetele.

1926./27. a. peeti põllumajanduse peavalitsuse arvel 17 mõisat kogu pindalaga 15.450 ha, sellest umbes 5000 ha põldu ja 3761 ha heinamaad, ülejäänud õue-, aia-, kopli- ja karjamaad, pargid, mets, turbamaad ja kõlbmata pind.

Tähendatud majapidamistel kasutada olnud varandused on, välja arvatud maaväärtus, 1. V. 1927. a. arvestatud järgmiselt: a) hooned ühes päraltolemistega Mk. 116.730.139; b) inventar Mk. 61.904.368. Juure arvates samaks tähtajaks olemasolevad materjaalsed ja rahalised tagavarad ning deebitoride-summad, saame aktiva Mk. 270.017.362, kuna passiva sisaldab mõisade omakapitali Mk. 95.141.431. Eelmisel aastal, s. o. 1.V.26. a., oli r/mõisade omakapitali arve Mk. 92.361.740. Seega on r/mõisade kapital aruandeaasta jooksul puhaskasu arvel kasvanud Mk. 2.779.691 võrra. Riigimõisade valitsuselt 1926./27. a. kohta saadud andmetel on puhaskasu Mk. 8.849.888; sellest suurem osa — Mk. 7.595.879 — on kulutatud natuuras r/mõisades asuvate põllumajandusliikude koolide, katsejaama ja hobusekasvatuse majapidamiste arvel aruande- ja eelmiste aastate kestes. Kasu ja kahju väljaarvamisel on arvesse võtmata jäänud maarent, kapitali % ja soodustused, mis mõisadel kui riigi majapidamistel kasutada.

Otsekohest ainelist puudujääki andsid 4 mõisat: Kurema — Mk. 923.899; Mooste — Mk. 636.010, Tori — Mk. 514.668 ja Joa — Mk. 116.558.

Kurema mõisal on põldu 221 ha ja heinamaad 120,35 ha -- kokku 342.09 ha; põllu- arve (ühes heinamaaga) üksi näitab kahju Mk. 873.009 ehk ligi 2,553 marka hektaari pealt. Järgmine kahjutoov majandusharu Kuremal on seakasvatus 226.133 margalise puudujäägiga, mida katta ei jõudnud ka lüpsikari oma 151.393-margalise ülejäägiga.

Moostes näitavad suuremat puudujääki arved: põllu- — Mk. 473.973, lüpsikarja- — Mk. 188.799 ja sigade- — Mk. 162.794.

Tori mõisa 182,04 ha põllu- ja 362,41 ha heinamaade arve andis kokku Mk. 948.175 puudujääki; kahju vähendada aitas rendi- ja üüriarve 477.602 margalise ülejäägiga.

Rendi- ja üüriarve on aidanud tasakaalustada teistegi mõisade aastabilanssi. Näit. Alatskivi ainukesed ülejäägiga lõpetatud arved — rent ja üür — Mk. 591.752 ja seapidamine — Mk. 77.921 — on kõigi teiste majandusharude kahjud kogusummas 94.151 margalise kasuga katnud. Samuti kaeti Kehra mõisa põllu-, karja- ja t. arvete puudujäägid puhaskasuga rendi- ja üüriarvelt — Mk. 727.322 ja telliskivitehase arvelt — Mk. 68.200, nii et majapidamine veel Mk. 221.732 ülejääki andis.

Üldse on r/mõisadele rendi- ja üüriobjektid aruandeaastal kasu andnud Mk. 2.989.568, mis on $\frac{1}{3}$ mõisade näidatud puhaskasust.

R/mõisade maadelt on raiutud metsamaterjale Mk. 1.236.902 väärtuses, turvast võetud 204,5 k. s. Mk. 189.050 väärtuses, mis mõisa majapidamistes ära tarvitati.

Viljasaak r/mõisades oli 1926. a.: talinisu ja rukis ligi 5 seemet; oder — 8 seemet; kaer — 5 seemet ja kartul — 4 seemet.

Kariloomi r/mõisades oli 1. V. 27. a.: veiseid 1935, neist lehma 1153. Piima saadi 2.483.965 toopi, s. o. 2154 $\frac{1}{3}$ t. lehma kohta. Piim on arvestatud keskmiselt 14 m. 32 p. toop.

Kari on kahju andnud Mooste, Alatskivi, Viljandi, Kehra ja Sangaste mõisas. Viimase 2 mõisa kohta on kahju põhjendatud karja ülevõtmisega viletsas seisukorras aasta algul end. omanikult, mis lubab oletada, et see kahju on möödamineva iseloomuga, kuna Mooste kahju (Mk. 188.799) seletamist aluspõhu juureostmisega, Alatskivi — viletsa karjaga ja Viljandi — mõisa likvideerimisega ei saa pidada küllalt põhjendatuks.

Peab tähendama, et alusturba tarvitamine õige väike on: kõigi 17 r/mõisa kohta kokku Mk. 356.172 väärtuses.

Kui mõisade mitmesuguste majandusharude tulu-kuluarved ühele või teisele poole kõikumist näitavad, on lammastepidamine (33 pead) ainult kahju toonud (7.202).

Vaatamata üksikute mõisade ja mõne majapidamisharu kahjulikkusele pole üldine kogupilt siiski halb, sest jagades riigimõisade valitsuselt näidatud puhaskasu Mk. 8.849.888 mõisade kogu pindala 15.450 ha peale, oleks tulu hektaarilt umbes Mk. 573. Erasisikute käes 30 juhul suurmajapidamistena kasutada olevalt pindalalt saab aga riik renti ainult Mk. 521 ümber ha pealt, kuna 82 üksuses, mis maakorralduse peavalitsus suurmajapidamistena rendile annud, on keskmine rent hektaarilt ainult Mk. 467.

Aruandeaaja kestes on riigikontroll riigi arvel peetavates mõisades revideerimist toimetanud 8 mõisas kokku 9 korda, nendest 3 osalist ja 6 üldist revideerimist. 2 juhusel puudusi ei leitud, 7 korral on akteeritud mitmesugusi puudusi arve- ja majapidamise alal.

Loomatervishoiu peavalitsuse käsutuses on peale eelarve summade veel tapamajade kaudu sissetulnud riigi % maksu erikapital. See erikapital on moodustatud alates E. vabariigi algusest V. S. K. XIII k. V. j. ja VII p. põhjal, hiljem põhjendatud „R. T.“ nr. 65/66 — 1920. a. avaldatud seadustega.

Kapital kasutatakse loomataudide vastu võitlemiseks, looma tervishoiu ning tõu- paranduse eest hoolitsemiseks ja taudide pärast hukatud loomade omanikkudele loomade ja asjade eest kahjutasu maksmiseks.

Riigi % maksu sissetulekud olid:

	1926./27. a.	1925. a.
Tapamajadelt saadud % maksud . . . Mk.	18.723.766	16.111.173
Peale selle on saadud %/k/ü. „Maa“ laenu pealt Mk. 15.000		
O/ü. „Estonia“ viivitus % „ 325 „	—	15.325
Seerumite müügist . . . . . „	83.769	43.065
Maakorrald. peav. ülevõetud Tõrva looma- arsti elumaja väärtus . . . . . „	—	367.386
Kokku Mk.	18.807.535	16.536.949

Sellega on erikapitali sissetulekud 1926./27. a. Mk. 2.270.586 võrra kasvanud, mis tingitud peaasjalikult eksporttapamajade tegevuse laienemisest.

Ülaltähendatud sissetulekutest on peavalitsuse poolt tehtud järgmised kulud:

	1926./27. a.	1925. a.
1) Ametnikkude palgad	2.563.700	2.195.910
2) Kahjutasu	2.199.251	2.019.592
3) Päeva- ja sõidurahad	587.914	530.918
4) Post ja telefon	69.935	63.021
5) Tapamajade ametnikkude tasu	487.260	378.674
6) Trüki- ja köitmistööd	184.850	166.642
7) Ajakirjandus.	51.775	50.454
8) Arstiabi	20.452	17.105
9) Abirahad	3.521.026	731.107
10) Kantsleitarbed	48.158	60.062
11) Remonttööd	170.364	4.194
12) Loomatervishoiu laboratoorium	285.003	277.492
13) Seerumi laboratoorium	300.000	284.656
14) Mitmesugused kulud.	2.640	27.668
15) Kliinikute korrashoidmine	252.907	—
16) Liikumata vara maksu	19.869	—
Kokku Mk.	10.765.104	6.807.496

Kulude p. 9. all tähendatud abirahad anti järgmistele riiklikkudele ja seltskondlikkudele asutustele:

1) Põllumajanduse peavalitsusele abirahade andmiseks	Mk. 1.320.000
2) Tartu ülikoolile	„ 420.526
3) K/ü. „Agronomia“	„ 200.000
4) Eesti linnukasvatuse seltsile	„ 75.000
5) Akadeemilise loomaarstiteaduslikule seltsile	„ 20.500
6) Ajakirjale „Uus talu“	„ 50.000
7) Ajakirjale „Karjamajandus“	„ 50.000
8) Eesti loomaarstlikule seltsile	„ 100.000
9) Eesti seakasvatuse seltsile	„ 250.000

10) Tallinna linna laboratooriumile	Mk.	100.000
11) Eesti Angleri seltsile	,,	110.000
12) Hollandi-Friisi karjakasvat. seltsile	,,	800.000
13) Tallinna linna puu- ja rauatöökoolile	,,	25.000

Kokku Mk. 3.521.026

1926./27. a. on kulud erikapitalist suuremad kui eelmise aasta kulud Mk. 3.957.607 võrra. Sellest summast langeb suurem osa ja nimelt Mk. 2.789.919 abirahade arvele, kuna ülejäänud osa on seletatav uute tapamajade avamisega, praktikantide ja alalise personaali arvu suurendamisega ning osalise palkade kõrgendamisega. Peale üldkulude oli loomater- vishoiu peavalitsusel veel terve rida kassa väljaminekuid uute ehituste ja inventari soeta- mise alal:

	1926./27. a.	1925. a.
loomakliinikute ja arstielumajade ehitustööde arvel	7.179.864	9.084.954
inventari arvel	282.239	196.884
raamatute ja arstirohtude arvel	203.825	225.650
	7.665.928	9.507.488

Metsade peavalitsuse valitsemisele kuuluva maa-ala suurus on ligikaudu 1.138.240 ha, sellest metsapinda umbes 748.470 ha, mille valitsemine maksis 1926./27. eelarveaastal ümmar- guselt 228 miljonit marka või 304,6 mk. tiin. See summa ei sisalda aga kõiki riigimetsade valitsemisega seotud kulusid, sest peale riigikassalt saadud kulukrediitide on metsade pea- valitsusel veel kulusid, mis tasutakse natuuras, nagu kohapealsete ametnikkude korterid, kiite ja palgamaad.

1926./27. a. eelarvega põllutööministeeriumi operatsioonifondisse määratud summadest on kulutatud laenude andmiseks:

Asunikkudele ehitusteks	Mk.	185.000.000
Maasaajatele inventari muretsemiseks	,,	10.000.000
Ühispiimatalitustele	,,	30.000.000
Maaparanduseks	,,	50.000.000
Põllumajanduskoolidele ja katseasutustele	,,	8.005.822
Kalameestele	,,	5.000.000
Linatööstusele	,,	14.137.529
Viljasorteerimise punktidele	,,	5.000.000

Revisjoni ulatus.

Põllutööministeeriumi asutusi revideerisid riigikontrolli ametnikud aasta jooksul koh- tadel 87 korral, kusjuures 29 juhul asjaajamine korras leiti, kuna 58 korral puudusi konstateeriti. Prokuratuuri korraldusse saadeti 12 revideerimise materjalid, süüdistustega 14 ametniku vastu. Selgitamisele võetud kogusummas Mk. 16.329.818.

1926./27. a. kulude aruande revideerimisel järelkontrolli korras jäi riigikontrolli poolt õigekstunnustamata korraliste kulude alal Mk. 6.055.427, erakorraliste kulude alal Mk. 7.555.666.

Korraliste kulude alal õigekstunnustamata ja selgitamisele võetud summadest langeb Mk. 3.351.323 hoonete remondi kulude arvele, Mk. 853.855 palkade ja Mk. 984.959 sõidu- ja päevarahade arvele. Ülejäänud summa on perekonna abiraha, kantselei, majapidamise ja muude kulude alal. Õigekstunnustamata jätmise põhjuseks oli tõestus-dokumentide puudulikkus või puudumine.

Erakorralistest kuludest jäi õigeks tunnustamata ingrosseeritud võlgade %/0 arvel välja makstud Mk. 6.169.289, maaparanduse kuludeks — Mk. 1.214.300 ja riigile maaostmise kuludeks — Mk. 172.077.

Esimese summa väljamaksmise üle tähendatud summadest esitas ministeerium aruande juures ainult maksukäsud või raha vastuvõtja allkirjad, tehtud kulu seadulikkust tõendamata jättes.

Maaparanduse kulude kohta puuduvad tööde vastuvõtmise aktid.

Riigile maaostmise kulud jättis riigikontroll õigeks tunnustamata, kuna puuduvad tõendused, et summad on ostetud maade eest välja makstud.

Ülalnimetatud õigekstunnustamata jäänud summad olid kuni 15.XI.1927. a. ministeeriumi poolt õiendamata.

Teedeministeerium.

Kulud.

Teedeministeerium, mis koosneb keskasutusest, riigi raudteevalitsusest, posti-telegraafi-telefoni peavalitsusest ja mereasjanduse peavalitsusest, on kulutanud 1926./27. eelarveaastal Mk. 182.692.518 ehk 11,2% võrra rohkem, kui 1925. aastal.

Teedeministeeriumi erakorralised kulud on 1926./27. a. suurenenud eelmise aastaga võrreldes Mk. 244.563.733 ehk 108% võrra.

Teedeministeer. korralised kulud on olnud nelja viimase eelarveaasta kestel järgmised:

1926./27. a.	Mk. 1.819.791.875	137%
1925. a.	„ 1.637.099.358	123%
1924. a.	„ 1.659.190.154	125%
1923. a.	„ 1.328.619.766	100%

1926./27. a. kulud on tõusnud võrreldes 1923. a. kuludega 37% võrra.

1924. a. kulud on võrreldes eelmise aastaga tõusnud 25% võrra, vaatamata sellele, et 1923. ja 1924. aastal likvideeriti teedeministeeriumi koosseisu kuuluvad maanteede- ja ehituspeavalitsused, kellede ülesanded pandi osalt keskasutuse peale. Kulude suurenemine on tingitud peaasjalikult Tallinna-Pärnu kitsarööpalise raudtee riigistamise tõttu, mis tõstis 1924. a. kulusid Mk. 221.148.271 võrra.

1925. a. kulud on, võrreldes eelmise aasta kuludega, vähenenud. Vähenemine on olnud peaasjalikult rongide liikumise ja kaubaveo kui ka veerevate abinõude korrashoiu alal. Samuti on vähenenud ka ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektri-kraanade remondi kulud.

1926./27.a. kulud on võrreldes eelmise aastaga tõusnud peaasjalikult palkade arvel.

Teedeministeeriumi korralised kulud üksikute peatükkide järgi on olnud nelja viimase eelarveaasta jooksul järgmised:

Ptk.	1926./27 a.		1925. a.		1924. a.		1923. a.	
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%
keskasutus	151.162.582	164	98.371.989	108	85.871.484*)	94	91.027.359*)	100
riigiraudteevalitsus	895.002.235	101	874.734.885	98	941.984.445	106	888.595.643	100
Tall.-Pärnu kitsar. raudt. valitsus .	302.461.247	—	258.828.769	—	221.148.271	—	—	—
posti-telegr.-telefoni peavalitsus	310.577.345	135	264.209.944	115	248.585.462	108	229.519.116	100
mereasjanduse pea- valitsus	160.588.466	88	140.953.771	77	161.600.492	88	183.088.852	100
kokku	1.819.791.875		1.637.099.358		1.659.190.154		1.392.230.970	

Võrdlev kulude käsitus on toodud alamal üksikute peavalitsuste viisi.

*) Keskasutuse summade hulgas on näidatud ka likvideeritud ehituspeavalitsuse ja maanteede valitsuse kulud.

Teedeministeeriumi keskasutus.

Ministeeriumi keskasutuse korralised kulud 1926/27. aruandeaastal on tõusnud võrreldes 1925 a. kuludega Mk. 52.790.593 ehk 53,6% võrra.

Võrreldes aruandeaasta kulusid 1923 a. kuludega, on suurenemine 64%. Siinjuures tuleb aga võtta arvesse, et 1923 a. kuludesse on võetud ka tolleaegsete maanteede valit-
suse ja ehituspeavalitsuse kulud, missugused asutused hiljem likvideeriti. Eraldades keskasu-
tuse 1923. a. kuludest nimetatud asutuste kulud, jääb ministeeriumi keskasutuse kuludeks
tähendatud aastal Mk. 27.416.154, missugune summa 1926./27. aastal on suurenenud 451%
võrra.

Kulud on suurenenud peaaesjalikult teede, sildade ja parvede korrasoheiu alal. Need
kulud olid viimase nelja aasta jooksul järgmised:

1926./27. a.	Mk. 136.782.900	4184%
1925. a.	„ 83.964.800	2568%
1924. a.	„ 68.035.118	2081%
1923. a.	„ 3.269.289	100%

Kulude suurenemine on olnud ka palkade alal. Nii on keskasutuse palgad tõusnud
võrreldes 1923. a. summadega 1926./27. a. — 38,5%, 1925. a. — 23,4% ja 1924. — a. 28,4%
võrra.

Samuti on suurenenud ka ametnikkude ja teenijate toetus erakorraliste väljamaksude
arvel lasteabirahade näol.

Hoonete remondi kulud on tunduvalt tõusnud selle tõttu, et ministeerium oma majasse
asus, mille tagajärjel ka remondi kulud tekkisid ja kõrgele tõusid 1926./27. aastal
kapitaalremondi tõttu.

Ministeeriumi keskasutuse erakorralistest kuludest moodustab suurema osa oma-
valitsusasutustele maanteede ehitamise krediidist antud toetus. Kulud sel alal näitavad
järjekindlat tõusu:

1926./27. a.	Mk. 158.272.755
1925. a.	„ 78.969.510
1924. a.	„ 66.026.849
1923. a.	„ 45.061.211

Peale selle on ministeerium maavalitsustele kasutada andnud
varandusi:

1926./27 a.	Mk. 1.965.365
1925. a.	„ 4.995.289
1924. a.	„ 4.189.181
1923. a.	„ 13.664.933

Jõuvankrite maksust saadud summasid:

1926./27. a.	Mk. 442.809
1925. a.	„ 561.950

Ülaltähendatud teede-krediidi tarvitamise kohta riigikontroll aruandeid ei saa. Oma-
valitsuste poolt tehtavate tööde juures on riigikontrollil ainult võimalus jäetud järelevaa-
tust teostada faktilise kontrolli korras, et tööd läbiviidaks vastavalt kinnitatud projektidele
ja tehnilistele tingimustele. Kulu suurenemine sel alal on seletatav sellega, et viimastel
aastatel on hakatud suuremat rõhku panema maanteede ja sildade kordaseadmisele ning
töid on läbi viidud suuremal määral, kui varemastel aastatel.

Teedeministeeriumi keskasutuses on sõidu- ja päevarahasid üksikutel juhtumistel rohkem makstud, kui seaduses ette nähtud. Remondi kulude tõestamiseks ei ole esitatud kõiki tarvilikke dokumente, nagu eelarved, tööde kirjeldused, võistluspakkumiste materjalid, vastuvõtmise aktid, lepingud jne. Krediidi uuendamiseks on arvatud summasid, millised oma iseloomu poolest ei vasta kassa määruses ettenähtud tingimustele.

Eriti märkimist väärib ministeeriumi hoonete remonttööde läbiviimise kord. 1925. a. aruandes on kuluna näidatud kapitaalremondiks Mk. 357.519 ning samaks otstarbeks kanti järgmise eelarveaasta juure Mk. 27.300; 1926./27 a. põhieelarve ettepanekus nõuti sama remondi jaoks veel Mk. 581.600., missugune krediit ka lubati. Ümberehitamist aga ei suudetud ka selle krediidi piirides süüski lõpetada, vaid selleks otstarbeks ministeerium tarvitas ära veel 1926./27 a. põhieelarve järgi teise maja kapitaalremondiks lubatud krediidist Mk. 232.605 ja lisaelarves nr. 2 nõutatud krediidi Mk. 160.000. Seega esialgul kavatsatud Mk. 384.900 asemel läks ümberehitamine maksma Mk. 1.359.374.

Teedeministri korraldusel teostati peahoone jooksvat remonti majanduslikul teel. Ehitus-tehnika osakonna arvestuste järgi pidi ulatama maalritööde töötasu koguväärtus Mk. 140.000 ja tapeetide ostuhind Mk. 12.000. Tegelikult osteti tapeete Mk. 34.941 eest, maalrile maksti Mk. 316.007 ning muu materjali ja tööde eest Mk. 89.415, kokku Mk. 440.363. Jooksva remondi tegemiseks eelarve järgi oli ette nähtud ainult Mk. 179.000.

Uute teede ehitamiseks oli krediiti ette nähtud 1925. a. 44 milj. ja 1926./27. a. 146 milj. Nende summade arvel on praegu ehitusel Lelle-Papiniidu raudtee. Senini ei ole aga kokku seatud üksikasjalist raudtee ehitustööde eelarvet, on olemas ainult ajutine kava, mis kokku seatud ehitustööde juhataja poolt üldsummades ja teedeministri poolt 26. IV.1926. a. kinnitatud. Aruandeid, peale ehitustööde juhataja avansi-aruannete, pole ka selle ajutise kava jaotuste kohaselt kokku seatud. Dokumendid on keskasutuse omadest eraldamata ja koondamata. Materjali aruandeid pole senini üldse esitatud, ehk seda küll korduvalt on nõutud. Aruanded on hooletult kokku seatud ja kulud sagedasti puudulikult tõestatud, viivitustrahve ei ole ettevõtjatelt iga kord täiel määral kinni peetud ilma põhjuste näitamiseta, ka puuduvad sagedasti tõendused saadud materjalide kui ka inventari arvele võtmise kohta. Sindi kalevivabriku poolt uue raudtee ehitamiseks makstud toetussummadest on Mk. 1.166.662. kantud samaks otstarbeks määratud krediidi uuendamise arvele. See talitusviis ei ole kooskõlas kassamääruste § 45-ga ega üldse krediidi uuendamise põhimõttega.

Riigi raudteevalitsus.

1926./27. eelarveaasta algul esinesid riigi raudteed kahe iseseisva üksusena: riigi raudteevalitsus, kellele allusid laiarööpalised raudteed ühes Sonda-Mustvee kitsarööpalise haruteega, ja Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee valitsus, kellele allusid esimeselt juureveo seitsilt üle võetud Pärnu-Tallinna kitsarööpaline raudtee ja riigi päralt olnud Tamsalu-Paide ja Valga-Mõniste haruteed ühes endise kindluse raudteega.

Vabariigi valitsuse otsuste põhjal 9. juulist ja 18. augustist 1926. a. on Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee valitsus 1. septembrist 1926. a. ühendatud riigi raudteede valitsusega.

Raudteede valitsuste ühendamisele järgnes mõnede ametkondade likvideerimine ja ümberkorraldamine. Peale selle on läbi viidud mõned muudatused ja ühtlustused arvepidamises ja aruandmises.

Eelarve täitmise tulemuste selgitamisel on sihiks olnud esiteks, ära märkida eelarveaasta korraliste kulude kõikumisi 1923. — 1925. a. kulude vastu ja leida nende põhjusi ja teiseks, anda ülevaadet raudtee ekspluateerimise tulemuste kohta.

1923.—1926./27. a. oli riigi raudteevalitsusel korralisi kulusid:

	K u l u d m a r k a d e s				1926./27. a. kulutatud rohkem (+) või vähem (—) protsentuaalselt:		
	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.	1935. a.	1924. a.	1933. a.
	Laiarööp. raudtee . .	895.002.235	874.434.885	941.984.445	888.595.643	+2,3	—5,0
Pärnu-Tallinna k.-r. raudt.	302.461.247	258.828.769	221.148.271	—	+16,9	+36,7	—
	1.197.463.482	1.133.563.654	1.163.132.716	888.595.643	+5,6	+2,9	—

Kulude kokkuvõttest on näha, et 1926./27. a. korralised kulud üldiselt on tõusnud 1925. a. kulude vastu 5,6% ja 1924. a. kulude vastu — 2,9%. Käsitades kulusid eelarve paragrahvide piires näeme, et ühed kulud on suurenenud, teised vähenenud.

1926./27. a. kulud on võrreldes eelmise aastaga muutunud järgmistel põhjustel;

Palkade alal on kulud suurenenud 10,8% võrra selle tagajärjel, et: a) 1925. a. maksti palka ja perekonna abiraha 14 kuu eest, kuna aruandeaastal 15 kuu eest maksti, b) palgaseaduse muutmise seadusega („R. T.“ nr. 31 — 1926. a.) kaotati ära 1. aprillist 1926. a. alates maal, alevites ja vähemates linnades elavate riigiteenijate palgast 5- ja 10%-sed mahaarvamised ja d) raudteede ühendamise läbiviimisega kinnitati vab. valitsuse otsusega 6.X.1926. a. uus koosseis, mille järgi osa juhtivatest ja tehnilistest jõududest hakkas 1. oktoobrist palka saama kõrgemate palganormide järgi, kuna koosseisu vähendamine aruandeaastal vallandatuile palga edasimaksmise tõttu kokkuhoidu ei saanud anda.

Ametnikkude ja teenijate varustuse alal on kulud suurenenud 85,3% põhjustel, et: a) teedeministri poolt kinnitatud raudteeametnikkude ja -teenijate taliriietega varustamise korra muutmise laendati varustuse saamise õigust mõne liigi teenijate peale, nagu eestõtegijad, remonditöölised jne., b) väljaantavat varustust on täiendatud ning selle kandmise aega osaliselt lühendatud, d) 1926. a. esimese kolme kuu varustuse kuludest on aruandeaastal kuludeks kantud Mk. 2.287.695.

Kantselei kulude vähenemine 3,4% võrra on tingitud raudteede ühendamisest, kui ka eelmise aasta tagavarast.

Majapidamise kulud on vähenenud 3,3% võrra raudtee ühendamise tagajärjel.

Autasude ja ergutusrahade alal on kulu suurenenud 150,8%, mille mõjuvaks põhjuseks oli see asjaolu, et preemia ja lisatasu maksmine oli korraldatud puudulikult ja mitteots-tarbekohaselt: tööde normeerijad, normide kiinnitajad ja preemiatest osavõtjate liikidesse määrarjad võtsid ise ka preemiatest osa, kusjuures mõnede kõrgemate ametnikkude preemia on tõusnud kuni 50% aastapalgast.

Rongide liikumise ja kaubaveo alal on kulud vähenenud 0,3% võrra vedurite põlevkivi kütte peale ülemineku ja kahjutasude vähenemise tagajärjel.

Veerevate abinõude korrashoiu alal on laiarööpeline raudtee üle 9 miljoni marga vähem kulutanud, mis sellest tingitud, et vedurite paranduskulusid Mk. 10.635.115 ulatuses on kantud erakorralise krediidi § 3 alla. K/r. raudtee alal on Mk. 11.700.470 rohkem kulutatud. Üldiselt on kulu tõusnud 1,1%, mis osalt tingitud sellest, töölistele lisatasu maksmisest.

Teede ja raudtee ehituste korrashoiu alal kulud on tõusnud 1,4% olukorra tõstmise kulude suurenemise tagajärjel.

Abiettevõtete kulude alal on kulud tõusnud 70,5% selle tagajärjel, et Sonda-Mustvee haruteel avati 1. märtsist 1926. a. alaline liikumine üldistel alustel, kuna see 1925. a. ainult osaline oli.

Võrreldes 1926./27. a. kulusid 1924 a. kuludega selgub, et kulud on tõusnud üldiselt 2,9%. Kulusid raudteede järgi lahus võttes näeme, et laiarööpalise raudtee alal on kulud vähenenud 5% võrra ja Pärnu-Tallinna k/r. raudtee alal tõusnud 36,7% võrra. L/r. raudtee kulude alanemine on tingitud peaasjalikult järgmisest: 1924. a. olid veereva koosseade parandamisel maksivad suurendatud tehnilised nõudmised, 1926./27. a. kanti raudteevalituse nõukogu otsuste põhjal vedurite paranduskuludest üle 10 miljoni marga erakorraliste kulude arvele, ja 1924. a. nõudis teede lumest puhastamine suurte ja rohkete lumesadude tõttu kulusid Mk. 23,6 miljonit mr., kuna 1926./27. a. neid kulusid oli kõigest Mk. 10,2 miljonit. Pärnu-Tallinna k/r. raudtee kulud on tõusnud peaasjalikult selle tagajärjel, et seitsilt äärmiselt viletsas seisukorras ülevõetud raudtee nõudis suuremaid parandusi.

L/r. raudtee 1926./27. a. korraline kulu 1923 a. vastu on enam-vähem stabiilne, kuna suurenemine oli ainult 0,7%.

Erakorralise eelarvega on krediiti määratud laiarööpalise raudtee alal Mk. 133.995.200 ja Pärnu-Tallinna k/r. alal Mk. 230.094.300, kokku Mk. 364.089.500. Sellest krediidist on ära kulutatud Mk. 211.674.731, kuna Mk. 152.414.769 kasutamata jäi. Kasutamata krediidist on suletud Mk. 15.984.069. — ja üle kantud 1927./28. a. eelarvele Mk. 136.430.700. Üle kantud on peaasjalikult kitsarööpalise raudtee kordaseadmiseks ja olukorra tõstmiseks määratud krediit, mis suuremalt osalt kasutamata jäi Inglismaalt tellitud rööbaste kohalejõudmise viibimise tõttu. Laiarööpalise raudtee alal on ettenähtud tööd krediitide ulatuses enam jaolt läbi viidud.

Kuigi raudteed tegutsevad teiste riigiasutustega ühisel eelarve alusel, erineb nende majapidamine mitmeti viimaste omast.

Raudtee kulude-tulude eelarve täitmise suhtes on võimalik anda ainult ühekülgselt ülevaadet, kuna täpsemat ühes majanduslikkuse kaaluatlustega praegune kord ei võimalda järgmistel põhjustel:

1) eelarve seadus lubab eelmise aasta tasumata kulusid tasuda aruandeaastal ja aruandeaasta omi üle kanda järgmise aasta peale;

2) varade raamatu-hind ei vasta praeguse arvestamise korra juures nende tegelikule maksusele;

3) puuduvad tehnilised aruanded, mis võimaldaks jälgida eelarvega kindlaksmääratud töökvade täpset täitmist;

4) eelarve korras nõutakse krediiti täiel määral, kuna tööde peale tarvitatakse tihti hinnata vana materjali, millist raudteel suurel arvul tagavaras. Nii on eelarveaasta jooksul tarvitatud vana materjali korralisteks kuludeks 6 milj. m. ja erakorralisteks — 10,8 milj. m., kokku 16,8 milj. m. eest ilma rahalise kuluta.

Raudteede tegevus liikumise, kaubaveo ja sellega seotud kulude seisukohast väljendub järgnevates andmetes:

Vedurid on olnud tonn-kilomeetrites 1926./27. a. — 172.394.418, 1925 a. — 153.001.720 ja 1924 a. — 168.178.329.

Liikumisega seotud kulusid oli 1926./27. a. Mk. 134.260.255 ja 1925. a. — Mk. 147.648.408, seega kulude vähenemine 9,9%. Domineeriv osa sellest Mk. 12.766.251 langeb vedurite küttele, kus kulu iga 100 tonn-kilomeetri kohta on langenud Mk. 19,83 pealt Mk. 16,8 peale, s. o. 15,3%.

Liikumisega seotud kulud, välja arvatud vedurite küte, olid 1926./27. aastal Mk. 43.897.753. — ja eelmisel aastal Mk. 44.519.634, seega peaaegu võrdsed. Jagades need kulud vastavalt aasta jooksul tehtud tonn-kilomeetrite arvule, langeb kulu iga 100 tonn-kilom. peale 1925. aastal umbes Mk. 29,09 ja 1926./27. a. umbes 25,46. Seega viimasel aastal 12,5% vähem.

Kulu vähenemist võib seletada mõne üksiku kulu alanemisega, näit. 1925. a. olid tasud kahjude eest Mk. 1.096.685 ja 1926./27. a. — Mk. 346.379, seega vähenenud 69% võrra.

Kokkuhoidu on näha vedurite küttele alal.

Küttele kulud olid:	1926./27. a.	1925 a.
Kütteinad	Mk. 75.647.754.—	Mk. 88.190.569.—
Töäjõud	„ 6.408.479.—	„ 8.398.077.—
Preemiad	„ 8.306.269.—	„ 6.540.107.—
	<u>kokku Mk. 90.362.502.—</u>	<u>Mk. 103.128.753.—</u>

Kütteinete kulud, eelmise aastaga võrreldes, on vähenenud Mk. 12.542.815 ja tööjõu kulud Mk. 1.989.598. võrra.

Seda kulude vähenemist ei saa võtta kui materjali ja tööjõu kokkuhoidu, vaid see on peamiselt põlevkiviküttele ülemineku tagajärg.

Taiaroopalise raudtee vedurite kütteks on tarvitatud kütteineteid:

1926./27. a.:	
puid 5077 j. sülda, mis vastab	7.470 ton. põlevkivile,
turvast — 1002 pd., mis vastab	19 „ „
põlevkivi	97.990 „

kokku 105.479 tonni.

1925. a.:	
puid 17.468 j. sülda, mis vastab	25.777 ton. põlevkivile,
turvast — 171.955 puuda, mis vastab	3.262 „ „
põlevkivi	81.816 „

kokku 110.855 tonni.

Seega 1926./27. a. vähem tarvitatud 5.375 tonni; arvates 1 tonn põlevkivi Mk. 610, teeks vähemtarvitatud kütteinad välja Mk. 3.279.360. Nii siis tuleks kulude kokkuhoiust (Mk. 12.542.815 — Mk. 3.279.360) Mk. 9.263.455 panna põlevkivi küttele arvele. Tegelikult

on see ka nii, sest I kantsüld III sordi puid vastab 4,43 tonni põlevkivile: I kantsüld puid maksab Mk. 3.900, 4,43 tonni põlevkivi aga Mk. 2.702, seega vahe Mk. 1.198.

Ka vedurite varustamise kulud on põlevkivi juures odavamad, sest senini sõlmitud lepingute järgi maksab I kantsülla puude vedurile andmine Mk. 210, põlevkivi andmine — käsitsi Mk. 44 tonn, mehaaniliste abinõudega — Mk. 40 tonn. Seega läheks toodud andmete järgi I kantsülla puudele vastava põlevkivi kvantumi vedurile andmine maksma Mk. 177,2, ja tööjõu kokkuvõid iga kantsülla puude asemel äratarvitatud põlevkivi pealt oleks Mk. 32,8.

Veerevate abinõude korrashoiu kulused oli laiarööpalisel raudteel 1926./27. a. Mk. 166.605.079 ja 1925. a. Mk. 175.913.216, seega üldiselt kulud vähenenud 5,3% võrra.

Vedurite põhjalik parandus on maksma läinud 1926./27. a. — Mk. 37.964.133 ja 1925. a. Mk. 33.662.244, seega 1926./27. a. rohkem kulutatud Mk. 4.301.889. Tellimiste arvetest on näha, et vedurite parandus on läinud odavamaks. Nii läks 1925. a. keskmiselt ühe sõidurongi veduri parandus, kaudsed kulud juure arvamata, maksma Mk. 2.746.020, kaubarongi veduri parandus Mk. 2.304.790 ja 1926./27. a. sõidurongi veduri parandus keskmiselt Mk. 2.275.330, kaubarongi veduri parandus Mk. 2.066.072.

Vedurite keskmiseks paranduseks (tõsted) oli ette nähtud 1926./27. a. eelarves 26 sõidurongi vedurit krediidiga Mk. 5.200.000, 25 kaubarongi vedurit — Mk. 5.000.000 ja 20 manöövri vedurit — Mk. 3.200.000. Parandatud oli 16 sõidurongi vedurit, kuluga Mk. 3.588.814 ja 25 kauba- ja 1 manöövrivedur kuluga Mk. 5.019.430. Seega ei ole paranduskava täidetud, parandamata on jäänud 10 sõidu- ja 19 manöövrivedurit.

Vedurite jooksvaks paranduseks oli ette nähtud iga 100 ved./klm peale: sõidurongi veduri paranduseks Mk. 680, kaubarongi veduri paranduseks Mk. 670 ja manöövriveduri paranduseks Mk. 585.

Veodireksiooni andmete järgi on 1926./27. a. jooksul tehtud vedurkilomeetreid: sõidurongi veduritel 1.083.761, kaubarongi veduritel — 1.045.844 ja manöövriveduritel — 624.286. Selle läbijooksu järgi oleks jooksva paranduse kulused:

sõidurongi vedurite paranduseks	. . . . .	(680 × 10837,61) =	Mk. 7.369.574
kaubarongi „ „	. . . . .	(670 × 10458,44) =	Mk. 7.006.890
manöövri „ „	. . . . .	(585 × 6242,86) =	Mk. 3.652.073
		kokku	Mk. 18.028.537

Kulutatud on vedurite jooksva paranduse peale Mk. 14.587.685, seega Mk. 3.440.851 võrra vähem. Suurem osa ülejäägist on tingitud sellest, et eelarves on ette nähtud paranduskuludes ka põlevkivi seadete korrashoiu kulud, kuna põlevkivi restide vahetus tegelikult suuremalt jaolt läbi on viidud vedurite keskmisel parandusel, seega kulud ka keskmise paranduse krediidi peale kantud.

Sõiduvagunite paranduseks oli eelarves krediiti ette nähtud: põhjaliku paranduse peale Mk. 12.084.800, keskmise peale Mk. 12.805.000, tähtajalise peale Mk. 12.319.500 ja jooksva paranduse peale Mk. 6.303.500. Põhjaliku ja keskmise paranduse peale krediiti ei jätkunud, mispärast raudteevalitsuse nõukogu otsusega vedurite paranduskrediidist Mk. 5.800.000 üle on kantud. 8 kolmanda klassi vaguni põhjalik parandus läks maksma Mk. 4.283.093, eelarve järgi oli selleks krediiti ette nähtud Mk. 3.776.000, seega ülekulu Mk. 507.093 ehk 13,5%. Peale selle on parandatud teiste vagunite liikide järgi ainult üksikud vagunid, millest paranduskulu keskmiselt on püsinud eelarve piirides.

Keskmise paranduse alal on parandatud 4 neljateljelist III kl. vagunit kuluga Mk. 3.019.519 ja 7 kahateljelist vagunit kuluga Mk. 3.702.624. Esimese nelja vaguni paranduseks oli eelarves krediiti ette nähtud Mk. 2.478.000, seega ülekulu Mk. 541.519 ehk 21,9%, ja viimase seitsme vaguni paranduseks Mk. 2.299.500, seega ülekulu Mk. 1.403.124 ehk 61%. Kokku ülekulu nende kahe vaguniliigi pealt Mk. 1.944.643 ehk 40,7%. II klassi vagunite paranduse alal on krediiti üle jäänud. Nii on kaheksa II kl. vaguni parandus maksma läinud Mk. 2.939.389, eelarve järgi on krediiti nende paranduseks ette nähtud Mk. 4.356.000, seega ülejääk Mk. 1.416.611 ehk 32,5%. Eelarve ja tegelikkude kulude vahe on nähtavasti tingitud mittetäpsetest eelarve kalkulatsioonidest.

Tähtajalise paranduse peale on eelarve järgi ette nähtud 163 vaguni parandus kuluga Mk. 12.319.500. Parandatud on 163 vagunit ja 7 rahvusvahelise seltsi vagunit, kus sisemised tööd seltsi arvel tehakse. Aruande järgi on tähtajalise paranduse peale kulutatud Mk. 8.803.421, seega krediidi ülejääk Mk. 3.516.079, või 28,5%. Üldarvuliselt on paranduskava täidetud, kuna kallimates parandusliikides on tööd vähem tehtud. Nii oli ette nähtud peatehastes parandada 25 pehmet 4-teljelist vagunit à Mk. 130.000, parandatud on kõigest 19 vagunit; pehmeid 3-telj. oli ette nähtud 16 vagunit à Mk. 80 000, parandatud on 10 vagunit. Pehme 4-telj. vaguni parandus läks maksma keskmiselt Mk. 89.205 ehk ainult 69% eelarves ettenähtud hinnast; 3 telj. vaguni parandus — keskmiselt Mk. 32.425 ehk 66%. Samuti on parandus ka veojaoskondades odavam tulnud: 4 telj. vaguni parandus Mk. 70.000 asemel ainult Mk. 46.000 ehk 66%, 2—3 telj. vagunid — Mk. 55.000 asemel keskmiselt Mk. 32.000 ehk 58%. Krediitide ülejääk on nähtavasti tingitud kõrgetest eelarve kalkulatsioonidest.

Eelarves on sõiduvagunite jooksva paranduse kuluks ette nähtud Mk. 1.600 iga 10.000 telg/klm peale. Tehtud on 38.410.565 telg/klm, seega oleks kulu Mk. 6.145.680. Aruande järgi on tegelikult kulutatud Mk. 4.947.730, seega vähem kulutatud Mk. 1.197.950.

Kaubavagunite põhjaliku paranduse peale on eelarves ette nähtud 90 kaubavaguni põhjalik parandus kuluga Mk. 58.200 vaguni peale. Tellimise arvete järgi on parandusest välja lastud 1-ses veojaoskonnas 36 vagunit (nende hulgas ka platvormid), kuluga kogusummas Mk. 1.622.319, seega keskmiselt üksuse peale Mk. 45.064. III-das veojaoskonnas on parandatud 29 kinnist vagunit, kuluga Mk. 1.487.430 ja 19 platvormi, kuluga Mk. 697.489, kokku Mk. 2.184.919. Kui võtta aluseks III veojaoskonna paranduskulu, siis oleks kinnise vaguni parandus Mk. 51.290 ja platvormi parandus Mk. 36.700, seega vaguni liikide paranduskulu vahe Mk. 14.580, mis ka loomulik, esst kinnise vaguni kere ja katuse parandus nõuab kulu, mis platvormide juures ära jääb. Eelarve kalkulatsioonides ei ole vahet tehtud kinnise vaguni ja platvormi vahel, millega on osalt seletatav tunduv vahe eelarve hinna ja tegeliku kulu vahel. Tähtajalise paranduse peale on krediiti ette nähtud Mk. 11.685.000, kulutatud on Mk. 9.944.030, seega vähem Mk. 1.740.970. Et eelarve kalkulatsioonides on vagunite arvu kohta puudulikud andmed (ei ole näidatud siseliikumise vagunite arvu), siis ei saa töökava täitmise kohta võrdlust tuua.

Kaubavagunite jooksva paranduse kuludeks on eelarves ette nähtud iga 10.000 telg/klm peale Mk. 1.500. Tehtud on 54.151.288 telg/klm, seega oleks kulu Mk. 8.122.500. Aruande järgi on kulutatud Mk. 4.677.520, ülejääk Mk. 3.444.980.

Jooksva paranduse krediidist on parandatud ka konventsiooni põhjal välisriikide raudteedelt üleantavad vagunid, kusjuures eelarveaasta kestel vastastikku arvete õiendamisel tekkinud saldod meie raudteede kasuks on kantud krediidi uuendamise arvele, kuna möödunud aastate eest õiendamata arvete saldo võrra, mis meie raudteede kasuks kuju-

nenud, on vähendatud 1926./27. a. paranduskulusid. Konventsiooni alusel üleantavate vagunite paranduskulusid ei tasuta mitte tegelikkude paranduskulude vaid konventsioonis ettenähtud hindadega, mis tegelikkudest paranduskuludest kõrgemad, selle peale vaatamata, kas puudused, mis üleandmisel leitud, kõrvaldatud saavad või mitte. Arvete õiendamine möödunud aastate eest oli eriti hiline, mispärast kirjeldatud korra juures võimalik oli paranduskulude peale krediidi määramisel kõrgema koefitsiendi võtmine. Peale selle on eelarveaastal raudteevalitsus uuendanud jooksva paranduse krediiti summadega, mis saadud Vene raudteedel vahetatud rattapaaride eest. Kõike seda arvesse võttes tuleb järeldada, et ülejääk võis tekkida konventsiooni ja tegelikkude hindade vahest, kõrgetest eelarve kalkulatsioonidest ja puudulikust arvestamise korrast. Töökodade ja õuede puhastuskulud, missugused veerevate abinõude korrashoiu kulude sees, on 1926./27. a. tõusnud 64,6%. Neid kulusid oli 1926./27. a. Mk. 14.070.813 ja 1925. a. Mk. 8.548.589. Kulude suurenemise põhjuseks on tööliste lisatasu maksmine jõuluku ja kevadel.

Pärnu-Tallinna kitsarööpline raudtee.

Krediitide kasutamise kohta vedurite ja vagunite paranduste alal ei ole võimalik üksikasjaliselt ülevaadet anda, selleks puuduvad andmed üksikute parandusliikide ja parandatud veereva koosseade arvu kohta. Paranduste liigid ei olnud Mõisaküla tehastes kuni raudtee ühendamiseni laiarööpalisega küllalt kindlaks määratud. On selgunud, et vedur, mis oleks pidanud keskmisele parandusele minema, on võetud põhjalikule parandusele, vagunid, mis ainult jooksvat parandust vajasid, on keskmisele parandusele võetud.

Kaubavagunite keskmise ja jooksva paranduse alal on suur ülekulu. Vagunite paranduskrediidi täiendamiseks on üle kantud laiarööpalise raudtee vedurite paranduskrediiti raudteevalitsuse nõukogu otsuse põhjal Mk. 4.500.000. Eelarves oli vagunite paranduseks krediiti ette nähtud Mk. 4.876.000, kulutatud on aga Mk. 9.318.529, seega rohkem 91,5%.

Et nimetatud tehastes vagunite parandustöid, nagu tähendatud, puudulikult liigitatud, on ülevaate saamiseks alljärgnevas kokkuvõttes võetud viimase kolme aasta jooksul parandatud vagunid, nende paranduskulu ja tehtud telg/kilomeetrite arv ja nende andmete abil välja viidud keskmine vaguni paranduskulu.

	Parandatud vagunite arv	Ühe parandusüksuse keskm. kulu	Paranduskulu kogu aasta eest	Telg-kilomeetrite arv	Kulu ühe telg-kilom. peale
1926. a. .	2.358	4.880	11.407.040	37.000 000	0,30
1925. a. .	1.991	3.880	7.725.080	33.697.000	0,22
1924. a. .	1.745	3.520	6.142.130	30.446.000	0,20

1926. a. eest on andmed võetud aja eest 1. I — 31. XII.

Nagu kokkuvõttest näha, on 1926. a., võrreldes 1924. a., telg/kilomeetrite arv tõusnud 21,5% ja parandatud vagunite arv 35%. Kulud on tõusnud parandusüksuste peale 39% ja telg/kilom. peale 50%. Üldse on paranduskulud tõusnud Mk. 6.142.130 pealt Mk. 11.407.040 peale, s. o. 86%.

Kokkuvõtte tööhulga (vedu tonn-kilomeetrites), korraliste kulude ja tulude kohta, nii laia- kui kitsarööpalisel raudteel, annab alljärgnev tabel 1924.—1926./27. a. eest:

	Töö hulk tonn- kilomeetrites	%/o	Korralised kulud	%/o	Tulud	%/o	Korral. ku- lude % tuludest	Ühe tonn- kilometri vedu markades
Riigiraudteed (laiarööpaline)								
1926/27. a.	172.394.418	100	895.002.235	100	1.101.883.491	100	81,2	5,19
1925. a.	153.001.720	88,8	874.734.885	97,7	1.051.914.261	95,5	83,2	5,72
1924. a.	168.178.329	97,6	941.984.445	105,3	872.291.486	79,2	108,0	5,59
Pärnu-Tallinna k/r. raudtee.								
1926/27. a.	50.638.378	100	302.461.247	100	357.484.369	100	84,6	5,97
1925. a.	43.741.472	86,4	258.828.769	85,6	300.140.113	84,0	86,2	5,92
1924. a.	36.652.913	72,4	221.148.271	73,1	259.970.224	72,7	84,7	6,03

Olgu tähendatud, et raudteevalitsus on arvestanud Sonda-Mustvee harutee tööhulga k/r. raudtee järgi, kulud ja tulud aga l/r. raudtee järgi. Kokkuvõttes on Sonda-Mustvee tööhulk 2.650.000 tonn-kilom., mis arvestamise puudulikkuse tõttu ligikaudne, üle kantud l/r. alla.

Nagu näha, on vedu raudteedel järk-järgult tõusnud, välja arvatud vedu laiarööpalisel raudteel 1925. a., kus alanemine tingitud transiitkaupade veo vähenemisest. Kulud ja tulud on suurenenud, millise nähtuse üldiseks põhjuseks vedude suurenemine. Kulud töö üksuse pealt, milleks võetud tonn-kilomeeter, näitavad üldiselt vähest alanemist, peale k./r. raudtee, kus need kulud 1926./27. a. 1925. a. vastu ligi 1% on tõusnud. Raudtee tegevuse lõputulemused väljenduvad kulude-tulude vahekorras ja veokulude suurusel. Kulude-tulude suhtes on märgata, et korraliste kulude protsent tuludest järk-järgult alaneb, samuti ka veokuludes on üldiselt alanemise tendentsi näha. See oleks raudtee aruannete andmete käsitamise tulemus. Jälgides aga raudtee kulude-tulude tekkimist ja nende arvestamist mõnede liikide järgi, ei saa siiski väljaviidud arvused püsivateks lugeda järgmistel põhjustel.

Nomenklatuurhindade käsitisest on tekkinud kasud 1924. a. 27,5 milj. m., 1925. a. — 17,9 milj. m. ja 1926./27. a. — 7,7 milj. m. Nende summade võrra, millest osa langeb ka erakorralistele kuludele, on vastavate aastate kulud üleliigselt koormatud ja hiljematel aastatel, mil nad tuludesse kantud, on tulu vastavalt suurenenud: 1924. a. ja eelmistel aastatel on kuludeks kantud Vene transiitvagunite paranduskulu umbes 10 milj. m., missugune summa järgmisel aastal tuludesse kantud. 1924. a. on koormatud kulukrediite umbes 10 milj. m. selle läbi, et peatehased veereva koosseade paranduskulude pealt liig kõrge kaudsete kulude protsendi arvestasid. Samal aastal on kuludesse kantud tee pealishituse materjale 8 milj. m. eest, 1925. a. 3 milj. m. eest ja 1926. a. esimesel veerandil 6,9 miljoni m. eest, milline materjal on tegelikult järgmistel aastatel ära tarvitatud. 1926./27. a. on kantud vedurite paranduskulusid 10,6 miljoni m. erakorralisele kulule. Erakorraliste eelarvetega on möödunud aastatel määratud suured summad raudtee olukorra tõstmiseks, mille tagajärjel korralised kulud peaksid vähenema.

Neid asjaolusid arvesse võttes, peaks järjekult tegelik kulude vahekord tuludega ja veokulude suurus tonn-kilomeetri pealt muutuma.

Riigiraudteede tulud.

Riigiraudteed on andnud riigikassale 1926./27. a. tulused Mk. 1.494.053.343, mis-
sugune summa võrreldes 1925 a. on suurem Mk. 166.574.962 ehk 12,5%.
Üksikute liikide järgi olid tulud 1926./27. a. ja 1925. a. järgmisel:

TULUDE NIMETUS	1926./27. tulud	1925. a. tulud	1926./27. a. rohkem (+) või vähem (-) % %
sõidupiletid	480.577.303	428.317.254	+12,2
pagasivedu	43.837.264	41.360.612	+5,9
kaubavedu	739.025.922	675.979.934	+9,3
transiit	30.555.054	7.914.169	+292,7
mitmesugused tulud	110.476.945	115.122.594	-4,0
maksud eelmiste aastate cest .	86.942.810	56.213.441	+54,6
trahvid	2.638.045	2.570.376	+2,6
Kokku	1.494.053.343	1.327.478.380	+12,5

Tulud üksikute liikide järgi, võrreldes eelmise aastaga, on 1926./27 a. tõusnud 2,6-
292,7% võrra, välja arvatud mitmesugused tulud, missugused näitavad vähenemist 4%

Tulud reisijate veost 1926./27 a. on tõusnud 12,2% võrra, mis tingitud peaaesjalikult
1. juunil 1926. a. maksuma pandud reisijate veo kõrgendatud tariifist. Tariifide järsu kõr-
gendamise tagajärjel vähenes aga reisijate arv II klassis, mille tõttu tariifid osaliselt muu-
deti 1. veebr. 1927. a. Tulu ühe reisija-kilomeetri pealt on tõusnud 1,57 marga pealt 1925. a.
1,83 m. peale 1926./27 a. laiarööpalisel raudteel ja 1,6 marga pealt 2,03 m. peale kitsa-
rööpalisel raudteel. Reisijate arv ja läbikäik on sellevastu aga vähenenud, nagu selgub
alljärgnevast tabelist:

		Missugusel raudteel	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. vähem (-) rohkem (+) % %
reisijate arv	laiarööpalisel		4.612.928	4.702.290	-19
	kitsarööpalisel		1.394.858	1.349.434	+3,3
		kokku	6.007.786	6.051.724	-0,7
reisijate läbikäik: a) reisija/km	laiarööpalisel		203.874.735	211.895.718	-3,8
	kitsarööpalisel		54.436.577	60.378.808	-9,8
		kokku	258.311.312	272.274.526	-5,1
b) tonn/km	laiarööpalisel		16.989.561	17.657.726	-3,8
	kitsarööpalisel		4.536.381	5.031.567	-9,8
		kokku	21.525.942	22.689.293	-5,1

Pagasiveost saadud tulud on tõusnud 1926./27 a. 5,9%, mis tingitud pagasiveo tariifi
tõstmisest 1.III.1926. a. Nii saadi pagasiveo tonn/km pealt Mk. 1926./27. a. 44,43 1925. a.
aga ainult Mk. 26,42. Pagasiveo tariifi tõstmisele järgnes veo vähenemine, sest kõrgete tarii-

fide tõttu saadeti kaubad ja toiduained pagasi asemel suure-kiirusega. Sellest tuleb järeldada, et pagasiveo tariif on liiga kõrgeks tõstetud. Osaliselt on ka pagasiveo langemise peale mõjunud reisijateveo vähenemine. Pagasivedu pildistab järgmine tabel:

	Missugusel raudteel	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. vähem (-) rohkem (+) %%
Pagasi veetud tonnides	laiarööpalisel	7.751	11.525	-36,2
	kitsarööpalisel	3.134	4.367	-28
	kokku	10.885	15.892	-31,5
Pagasi läbikäik tonn/km	laiarööpalisel	658.598	959.939	-31,4
	kitsarööpalisel	255.113	540.609	-52,8
	kokku	913.711	1.500.548	-39,1

Tulud kaubaveost on tõusnud 9,3%, mis tingitud kaubaveo suurenemisest suure- ja väikse-kiirusega. Kaubaveo suurenemine 1926./27 a. on olnud peamiselt põllumajanduslike saaduste veo suurenemisest, mida kinnitab ka väliskaubanduse bilanss, kust näha, et 1926./27 a. võrreldes 1925 a. kaupade kaaluline läbikäik on suurenenud nii sisse- kui ka väljaveo alal.

Kaupasad veeti:

	Missugusel raudteel	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. vähem (-) rohkem (+) %%
Veo suurus tonnides: suure kiirusega	laiarööpalisel	26.824	27.939	-4,0
	kitsarööpalisel	9.740	7.365	+32,2
	kokku	36.564	35.304	+3,5
väikse kiirusega	laiarööpalisel	1.213.821	1.149.694	+5,6
	kitsarööpalisel	558.109	499.604	+11,7
	kokku	1.771.930	1.649.298	+7,4
Kaupade läbikäik tonn/km: suure kiirusega	laiarööpalisel	3.210.520	3.051.751	+5,2
	kitsarööpalisel	1.070.893	913.930	+17,1
	kokku	4.281.413	3.965.681	+7,9
väikese kiirusega	laiarööpalisel	131.202.901	121.561.763	+7,9
	kitsarööpalisel	46.296.627	36.160.916	+28,0
	kokku	177.499.528	157.722.679	+12,5

Transiidist saadud tulud eelarveaastal, võrreldes eelmisega, on tõusnud 292,7% võrra, mis oleneb peamiselt Soome lahe jääoludest.

Transiitkaupsid veeti ainult laiarööpalisel raudteel järgmiselt:

	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. vähem (—) rohkem (+) %%
veetud tonnides	73.926	29.356	+151,8
läbikäik tonn/km	6.462.688	15.488.585	+58,2

Aruande revideerimisel on selgunud järgmised üldised puudused:

Revisjoni tagajärjel
ilmsikstulnud tähtsa-
mat puudused.

1) Materjalide ostuoperatsioonide läbiviimiseks on eelarve korras määratud operatsiooni-fond või tegevuskapital, mille kasutamise kord on ette nähtud teedeseaduses ja raudtee arvemäärustes. Et materjalid sissetulekul arvestatakse ostuhinnaga, väljaminekul aga kindlaksmääratud nomenklatuurhinnaga, s. o. umbes keskmise sisseostuhinnaga, teki-vad nomenklatuurhindade käsitamisel operatsiooni kasud või kahjud. Maksvate seaduste ja määruste alusel peab kasud kantama riigi tuludesse. Seda nõuet ei ole täies ula-tuses täidetud. Nii oli aruandeaasta algul kasusid riigituludesse üle kandmata Mk. 54.135.574, aasta jooksul juure tulnud Mk. 55.124.366, kokku Mk. 109.259.940. Nendest kasudest jäi eelarveaasta lõpuks riigituludesse kandmata Mk. 57.395.269. Eelarve korras määratud operatsiooni fondist ja endisest ajast järele jäänud materjalide tagavarade kapitalist on kujunenud aruandeaasta lõpuks tegevuskapitali seis — Mk. 373.375.048 ja materjalikapi-tal — Mk. 35.790.382. Peale tegevuskapitali on raudteedevalitsus lubamatult kasutanud mater-jali muretsemiseks ja teisteks otstarveteks teisi raudtee käes olevaid summasid, nagu näit. riigikassale üleandmata tulusid Mk. 62.166.901, materjali operatsioonidest saadud kasusid, millistest, nagu eelpool näidatud, aasta lõpuks riigituludesse kandmata Mk. 57.395.269, abiettevõtete alal arvestatud eelmiste aastate puhaskasu Mk. 10.754.626 ja teisi vähemaid summasid. Et küll raudteevalitsus põhjendab nende summade kasutamist tegevuskapitali vähesusega, ei saa seda väidet põhjendatuks lugeda, sest aasta lõpuks oli tegevuskapitali summasid jooksval arvel Mk. 115.236.228 ja vaba raha kassas Mk. 2.185.813. Peale selle võiks materjali tagavarasid, milliseid aasta lõpuks oli Mk. 374.236.367 suuruses, tunduvalt vähendada lattu seismajäänud vähe- või mittetarvitatavate materjalide tagavarade lik-videerimisega. Samuti koormavad tegevuskapitali hankijatele ja ettevõtjatele selle kapitali arvel antud suured avansid (riigi metsatööstus ja põlevkivitööstus), missuguseid avansse oli 31.III.1927 a. Mk. 41.645.260 ja isikute ja asutuste arvel näidatud summad Mk. 24.300.584. Ka seisab bilansis tegevuskapitali aktivas Mk. 40.682.166 raudteede möödunud aastate eest seini likvideerimata ülekulu. Kui tegevuskapitali osaltki vahastada toodud summa-dest, peaks temast materjalide ostu operatsioonideks jätkuma.

2) Preemiate maksmise kord ei rahuldanud ei riigi ega suurema osa teenijate huvisid, vaid kutsus esile rea arusaamatusi ja nurinat. Preemia ja lisatasu maksmise määrused ei olnud sagedasti kooskõlas seaduse mõistega, ning nende väljatöötamisel, preemia arvutusel ja aruannete kokkuseadmisel oli silmas peetud suuremate preemiate ja lisatasude saamise võimalusi. Ka puudus ühtlus: ühes direktsioonis (veo) tõusid arvestatud preemia ja lisa-tasude summad isegi nii suureks, et juhtivate ametnikkude aastane preemiasumma tõusis 50%-ni viieteistkümnest kuupalgast arvatud, kuna teistes direktsioonides, kelle juhtide korraldused ja ametkonna tegevus mitte vähem vastutusrikas ja intensiivne ei olnud, pree-miate peale välja ei mindud, ja sellepärast ka preemiat kas üldse ei saadud või saadi ainult väga vähesel määral. Kuni 50%-ni aasta palgast said preemiat ka peadirektor ja mõned

teised raudteevalitsuse juhtivatest jõududest, kes pea igast preemiast osasaajatena määrustes ette olid nähtud. Sarnase preemia maksmise korra vastu tuli riigikontrollil pikemat aega tegutseda, kuni viimaks teedeminister 12.II.1927. a. preemiamaksmise korra ära muutis.

3) Mõisaküla tehaste dokumentide revideerimisel selgus, et veereva koosseade paranduse ja arvestamise alal on aasta jooksul ühele ja samale vedurile kuni kolm korda keskmist parandust tehtud. Samuti on ühed ja samad vagunid aasta kestel mitu korda keskmisel parandusel olnud, kusjuures mõned vagunid on kõigest 1—2 päeva tehastes viibinud. Tegelikult on aga tehniliselt võimata nii lühikese aja jooksul keskmisel parandusel tehta- vaid töid läbi viia. Tööde kirjelduste järgi otsustades, on nendele vagunitele tehtud kõigest jooksev parandus. Nende asjade selgitamiseks on määratud erikomisjon. Sarnased näh- tused veereva koosseade parandusel ja arvestamise alal on tingitud sellest, et võimaldada suuremaid paranduspreemiaid.

Raudteevalitsuselt on revideerimise märkustega seletust nõutud korralisest krediidist kulutatud Mk. 2.834.589 kohta ja erakorralise krediidi arvel kulutatud Mk. 4.063.075 kohta. Senini on vastulauseid suudetud anda mõnede üksikute direktsoonide aruannete kohta: vastulausete alusel on kuni 21. novembrini 1927. a. õigekstunnustatud esialgselt lahendamata jäänud kuludest Mk. 533.725.

Tulude alal on revisjoni juures leitud järgmised puudused:

aruandesse võetud andmed ei ole kooskõlas kassa raamatuga.

ministeeriumile alluvate asutuste — sadamatehaste ja laevasõiduameti — poolt vastu võetud ja ära antud riigitulud on aruandes üldse arvestamata:

minist. keskasutus poolt on eelarve aastal vastu võetud ja riigi tuludesse ära antud summad, millised aruandes näitamata ja kassaraamatus arvestamata;

ministeeriumile allunud maanteede ja sisemiste veeteede valitsuse likvideerimisel ära andmata jäänud riigi tulud on õiendamata ja aruandes näitamata.

Posti - telegraafi - telefoni peavalitsus.

Posti-telegraafi-telefoni peavalitsuse kulud 1926./27. a. ja 1925. a. olid järgmised:

Kulud.

KULUDE NIMETUS	1926./27. a.	1925. a.	1926/27. a. vähem (—) rohkem (+)
Korralised kulud:			
keskasutus	70.258.664	59.974.467	+17,1
asutused kohtadel	240.318.681	204.235.477	+17,6
kokku	310.577.345	264.209.944	+17,5
Erakorralised kulud	38.661.774	54.017.485	—28,4
kokku	349.239.119	318.227.429	+9,7

Nagu eeltoodud tabelist näha, on posti-telegraafi-telefoni peavalitsuse kulud 1926./27. a. võrreldes eelmisega kogusummas suurenenud 9,7% võrra, kusjuures korralised kulud on tõusnud 17,5%, erakorralised kulud aga langenud 28,4% võrra.

Korralised kulud on suurenenud peaaegu kõikide kululiikide järgi, välja arvatud juriidiline abi ja kohtukulud, telegraafi ja telefoni korrashoid ning segakulud, millised on vähenenud. Täiesti uutena osutusid eelarveaastal, võrreldes eelmisega, kodifikatsiooni ja kirjastamise kulud, autasud ja ergutusrahad. Kulude suurenemine palkade alal on tingitud lisapalkade väljamaksmisest, kuna koosõisud tegelikult vähenesid.

Postiasutuste võrgu arenemise tõttu on suurenenud ametsoitute arv (revideerimised) Kulude suurenemisele on mõjunud raudtee reisijate veotariifi tõstmised. Tõusnud on ka teenijate ümberpaigutamise kulud. 1926./27. a. oli ümberpaigutuste kulu Mk. 332.794. 1925. a. aga -- Mk. 251.355.

Arstiabi krediitidest on pea iga aasta puudus tulud, mille tõttu osa arveid on järgneva aasta peale jäänud Arstiabi ja arstirohtude ning toetuse peale on kulutatud:

Aasta	Kulu kogusumma	Kulu ühe määralise teenija kohta
	M a r k a d e s	
1926/27. .	10.213.470	6,043
1925.. . .	8.146.707	4,775
1924.. . .	6.000.000	3,480
1923.. . .	5.030.000	3,063

Statistika näitab, et haiguspäevade üldarv oli 1923. a. -- 10.448, 1924. a. -- 13.098, 1925. a. -- 11.732 ja 1926. a. -- 15 580, kusjuures haiguspäevade arv ühe teenija kohta oli 1923. a. meeste kohta 4,7, naiste kohta 11,2, 1924. a. mehe kohta 5,6 ja naise kohta 13,6, 1925. a. mehe kohta 5 ja naise kohta 12,1 ning 1926. a. mehe kohta 6,3 ja naise kohta 17. Aruande aasta erineb eelmistest aastatest erakordselt suure arvu haiguspäevadega, nimelt 9,2 päeva iga teenija kohta 6,8 päeva vastu 1925. a. See nähtus on seletatav gripi haigusega, mis 1926. a. tavaliselt hõlmas hulga teenijaid põdema.

Postiametkonnal oli 1926./27. a. usaldusarste 11, lepinguarste 369, hambuarste 87 ja lepinguapteeke 48.

Ametnikkude ja teenijate varustuskulude kõikumine on seletatav vormiriide kandmise tähtsuse möödumisega. Hindades suuremat tõusu ei ole olnud.

Puhtkantselei kulude tõus põhjeneb asutuste võrgu suurenemisel. Kantselei kuludesse kuuluva pakkematerjalide muutmise kulud kujunesid: 1926./27. a. -- Mk. 1.398.242 ja 1925. a. -- Mk. 1.281.289 peale. Pakkematerjalide kulu suurenemine on tingitud postiopeatsioonide tõusust, eriti aga välispakiopeatsioonide kasvust. Selleks on 1926./27. a. kaasa aidanud raskekaaluliste, s. o. kuni 20 kg raskusega pakide vahetamise sisseseadmine välismaadega, mis võimaldab äridele kaupu saada posti kaudu. Välismaaliste saadetiste pealt võetakse tolli pakkemaksuna 50 mk. paki pealt. Pakkematerjalide peale on aruandeaastal kulutatud Mk. 1.398.242, kuid tuludena on tagasi saadud üle 3,6 miljoni marga ainult pakkemaksu näol.

Majapidamise kulud on tõusnud Mk. 13 648.088 pealt 1925. a. Mk. 14.034.768 peale 1926./27. aastal.

Vallasvara peale on postiametkonna poolt viimaste aastate jooksul suuremaid kulusid tehtud. Osa liikuva vara soetamise kuludest 1925. a. tehti erakorraliste krediitide arvel

(Mk. 1.811.600). Suurem osa neist kuludest on läinud postiagentuuride inventariga varustamise ja külapostkastide soetamise peale.

Abiasutused, mis arvuliselt suurema osa postiasutuste võrgust moodustavad, on esialgu kõik varustatud hädatarvilise inventariga.

Erakorralised kulud on aruandeaastal võrreldes eelmisega vähenenud 28,4% võrra. Kulude vähenemine on sündinud nii telegraafi kui telefoni ehituse alal, kuid mitte püsivas vahekorras. Nii on telegraafi ehituskulud vähenenud 68%, telefoni -- 10% võrra.

Posti-telegraafi-telefoni peavalitsuse kulud 1923. — 1926./27. a. on liikunud järgmiselt:

1926/27. a.	Mk. 310.577.345	ehk 135%
1925. a.	264.209.944	„ 115%
1924. a.	248.585.462	„ 108%
1923. a.	229.519.116	„ 100%

Kulude suurenemine on tingitud peaaesjalikult posti-telegraafi-telefoni asutuste tegevuse laienemisest.

Posti-telegraafi-telefoni asutuste võrk on viimase kolme aasta jooksul jõudsasti arenenud.

Tegevus.

Nii oli viie viimase aasta jooksul asutusi aasta alguses:

A s u t u s t e l i i g i d	1927. a.	1926. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
pea post-telegraafi kontor	—	—	—	—	1
peapostkontor	1	1	1	1	—
peatelegraafi kontor	1	1	1	1	—
posti-telegraafi kontorid	2	2	2	1	1
posti-telegr-telefoni kontorid	118	122	122	121	116
iseseisvad telefoni võrgud	3	3	3	2	2
raadiojaamad	3	2	2	1	1
postiaagentuurid	438	353	239	128	83
posti-telefoni agentuurid	25	15	12	10	8
posti-telegr.-telefoni agentuurid	11	—	—	—	—
telefoni agentuurid	11	11	10	8	4
telefoni kollektiivkeskjaamad	59	67	76	58	48
telefoni kõnepunktid	304	254	136	64	47
kokku	1056	831	604	395	311

Postkaste oli:

	1926./27.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
kontoriteenijate poolt tuhjendatavad	805	671	621	508
valdades ja traktide peal	1.529	885	315	283
kokku	2.334	1.556	936	791

Postivalitsuse kava järgi oleks Eestis tarvis: 120 normaal-tüübilist posti-telegraafi-telefoni asutust, 600 posti-telegr.-telef. agentuuri, 2000 kirjataskut ning 2000 telefoni kõnepunkti. 1927./28. eelarveaasta jooksul on peavalitsusel võimalus postiasutuste võrgu loomisega lõpule jõuda, — summad on selleks eelarves olemas, — kuna telegraafi-telefoni võrgu lõpulik väljakujunemine oleneb krediitidest, mis selleks otstarbeks antakse.

Kuigi posti-telegraafi-telefoni asutuste arv viimastel aastatel järjekindlalt on tõusnud, näitab määraliste teenijate arv tendentsi vähenemisele, mis tingitud preemia ja lisatasude süsteemi sisseseadmisest 1924. a. (seadus „R. T.“ nr. 109/110 -- 1924. a.). Nii oli asutuste tegelik koosseis:

1926. a. lõpul	—	1690	määralist	teenijat,
1925. a. „	--	1706	„	„
1924. a. „	--	1727	„	„
1923. a. „	--	1642	„	„

Peale selle oli postiagentuurides juhatajaid:

1926. a. lõpul	—	485
1925. a. „	--	379
1924. a. „	--	261
1923. a. „	--	146

Ühes asutuste arvu tõusuga suurenes ka postivedu, mis iseäranis tõusis 1926./27. a., mil posti peavalitsus avas uusi postitraktisid 3170 km ning vabastas valla- ja maavalitsusi ning ühinguid postiveo kohuste kandmisest 1113 km pikkuse traktidel.

Postiveo arenemist näitab alljärgnev tabel:

	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
maanteedel trakti pikkus km	6.830	4.773	3.996	3.527
„ läbisõidetud „	4.355.784	3.226.000	2.726.500	2.628.076
raudteedel trakti pikkus „	1.299	1.368	1.299	1.278
„ läbisõidetud „	948.635	999.005	948.270	880.510
veeteedel trakti pikkus „	424	324	324	324
„ läbisõidetud „	112.600	100.520	101.320	99.852

Traktide kogupikkus maanteedel, kus posti veeti posti-telegr.-telef. ametkonna korraldusel ja kulul, oli: 1926. a. — 5964 km., 1925. a. — 2794 km. ja 1924. a. — 1862 km. ning läbisõidetud klm. arv: 1926. a. — 3.706.144 km., 1925. a. — 1.405.164 km. ja 1924. a. — 805.164 km. Kui jälgida maanteedel postiga läbisõidetud kilomeetreid, siis näeme, et palgatud eraisikute poolt on veetud 1926./27. a. — 2.183.894 km., 1925. a. — 572.800 ja 1924. a. — 142.800 km. ulatuses, kuna postijaamade poolt taksides ettenähtud tasu eest on veetud 1926./27. a. — 1.522.250 km., 1925. a. — 832.364 km., 1924. a. — 662.364 km. ulatuses. Tuleb märkida, et palgatud eraisikute tasu postiveo eest mitmel pool oli märksa odavam, kui postijaamadele maksetav tasu.

Postimaksu vahendeid on valmistatud:

1926./27. a. Mk.	239.881.169	väärtuses,
1925. a.	192.931.212	„
1924. a.	213.033.200	„
1923. a.	127.117.700	„

Postimaksu vahendeid I.IV.1926. a. oli Mk. 276.350.530 väärtuses. 1926./27. a. jooksul uusi tüüpe postimaksu vahendeid välja ei antud, trükiti juure ainult seniseid tüüpe umbes 20 miljonit tükki.

Samuti areneb järjekindlalt tegevus telefoni alal.

Telegraafi-telefoni ühenduste liine oli aasta lõpuks:

	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
õhu km.	9.276	8.486	8.220	7.112
maakaableid	181	165	184	184
merekaableid	398	391	399	378

Telegraaf ja telefon.

Telegraafi-telefoni ühenduste juhtmeid:

õhu km.	50.180	44.950	42.069	36.201
õhukaabli				
sooni km.	5.530	4.700	2.815	1.786
maakaabli				
sooni km.	12.530	11.574	11.071	8.929
merekaabli				
sooni km.	693	660	660	578

Telefoni kommutaatoreid oli ülal 234.

Telefoni-aparaate oli ülal:

riigi omasid	9.705	8.979	7.912	6.896
abonentide omasid	929	947	1.091	1.394
lisaaparaate	1.092	1.058	802	186

Telegraafi-telefoni liine, kaableid, antennisid, mastisid jne. (kinnisvara) oli 1926./27. a. lõpuks postiametkonna valdamisel Mk. 359.674.309 väärtuses ning telegraafi-telefoni vallasvara (kommutaatorid, aparaadid, akkumulaatorid, raadiojaamade sisseseaded ja aparaadid) Mk. 99.443.314 väärtuses, seega tehnilise varanduse koguväärtus Mk. 459.117.623.

Kulutatud on:

	1926./27. a.	1925. a.	1924. a.	1923. a.
telegraafi kapitaalremont	537.662	793.800	424.462	9.316.064
„ jooksev remont	8.994.122	9.135.589	10.335.502	
telefoni kapitaalremont	3.342.824	3.307.388	2.870.651	22.272.301
„ jooksev remont	22.756.358	24.160.837	22.281.679	

Materjalide tagavara, mis telegr.-telef. liinide remondiks ja ehituseks ning asutuste t.-t. sisseseadete loomiseks ja nende tegevuse alalhoidmiseks muretsetud, on aastate jooksul tõusnud ning nende seis ulatub 31. III. 1927 a. Mk. 61.579.470.

1926./27. a. on kulutatud telegr. ja telefoni ehitamise peale Mk. 38.661.774.

Summasid on tarvitatud telefoniühenduste ehitamise peale vallamajadesse, postiagentuuridesse ja raudteejaamadesse ning telefoni kõnepunktide avamiseks (telefoni avalikkude kõnepunktide arv tõusis 130 võrra). Kõnede läbilaskevõime suurendamiseks on ehitatud rida uusi ühendusi: Tallinna-Pärnu vahele — teine otseühendus, Tallinna-Tartu vahele — kolmas otseühendus, ühendused — Tallinna-Rakvere, Narva-Narva-Jõesuu, Petseri-Värskä, Käru-Vändra vahel. Peale selle ehitati: Tallinna-Raasiku vahel simultaan ühendus, Tartu-Jõgeva — kolmas otseühendus, Pärnu-Sindi uus kahejuhtmeline ühendus, kuna endine ära kasutati Pärnu-Tori-Vändra ühenduseks. Asutustevahelistest ühendustest tehti kahejuheline Koeru-Rakke, Võsu-Kolga, Paide-Koeru, Pärnu-Lihula ja Rapla-Järvakandi liinid. Linnavõrkudes on jätkatud maa- ja õhukaablite võrgu laiendamist. Seati üles vahekõvendajad. 1926./27. a. kõnekohtade keskmine juurekasvu % võrreldes 1925. a. oli linnades 5,7 ja maal — 7,8.

Ühenduses posti-telegraafi-telefoni asutuste tegevusega on ka vastavate maksude võtmine ja riigituludesse ülekanndmine.

Tulud.

Posti-telegraafi ja telefoni alal on tulusid saadud:

Tulude liigid	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. rohkem (+) vähem (—) %
postimaks	227.929.450	197.364.235	+15,5
telegraafimaks	45.353.501	48.950.223	—7,3
telefonimaks	157.517.486	142.760.069	+10,3
Kokku	430.800.437	389.074.527	+10,7

Kogusummas on tulusid saadud aruandeaastal 10,7% võrra rohkem kui eelmisel, kusjuures postimaks on tõusnud 15,5%, telefonimaks 10,3%, kuna telegraafimaks on vähenenud 7,3%.

Postimaks võrreldes 1925. a. on tõusnud 30,5 miljon. m. võrra, mis tingitud korrespondentsi suurenemisest, mida näitab alljärgnev tabel:

	1926./27. a.		1925. a.	
	L ä i n u d		L ä i n u d	
	sisemaale	välismaale	sisemaale	välismaale
1) lihtsaadetised maksulised:				
kirjad	13.758.644	2.080.882	12.935.232	1.813.565
lihtpostkaardid . . . . . arv	5.647.106	674.466	3.032.845	534.096
vastusega postkaardid	107.513	39.246	108.622	59.504
trükitööd	3.421.610	563.518	2.349.362	550.787
äripaberid . . . . . arv	116.822	8.548	86.219	8.060
kaubaproovid . . . . . „	54.169	49.593	40.955	18.425
ajalehed ja ajakirjad, üksik nr.nr. . „	15.693.162	62.847	14.239.886	50.459
2) tähtsaadetised . . . . . „	709.639	230.430	661.727	232.548
3) pakid . . . . . „	78.540	8.505	72.002	9.927

	1926./27. a.		1925. a.	
	L ä i n u d		L ä i n u d	
	sisemaale	välismaale	sisemaale	välismaale
4. rahakaardid . . . . . „	421.655	9.342	217.678	3.535
väärtus . . . . . „	1.762.163.270	25.850.693	860.824.597	8.247.643
5. postitšekid . . . . . „	—	—	155.857	—
väärtus . . . . . „	—	—	700.622.602	—
6. väärtkirjad . . . . . „	52.055*)	5.810	27.780	4.991
väärtus . . . . . „	923.486.280	87.991.134	695.904.920	67.813.677
7. lunalised saadetised . . . . . arv	21.724	633	14.699	199
8. ajalehtede ja ajakirjade tellimised . . .	133.864	3.936	115.905	3.902

Nende andmete põhjal on kirjapostisaadetiste vahetus 1926./27. a. tunduvalt kasvanud, iseäranis on suurenenud postkaartide-, trükitööde-, äripaberite- ja kaubaproovide arvud. Postpakkide arv on nii sise- kui ka välismaalises läbikäimises tõusnud. Selleks on kaasa aidanud raskekaaluliste, s. o. kuni 20 kg raskusega pakke vahetamise sisseseadmine välismaadega, mis võimaldab äridele kaupasid välismaadest saada posti kaudu.

Rahakaartide arvu suurendamine on tingitud osalt ka sellest, et mitme välismaaga rahakaartide vahetus sisse seati alles 1926./27. a.

Posti kaudu saadetud ajalehtede eksemplaride arv on suurenenud, nagu arvama peab, postivõrgu laiendamise ja postikäigu tihendamise tõttu. Ühenduses posti kättetoimetamise tingimustega suurenes ka ajalehtede tellimiste vastuvõtmine postiasutustes.

Telegraafimaksu on 1926./27. a. riigikassale üle antud Mk. 4,8 miljoni võrra vähem, kui sama aasta eelarves ette oli nähtud. 1925. a. võrreldes on telegraafi tulud vähenenud 3,63 milj. m. võrra, selle peale vaatamata, et telegraafimaksu juure on 1926./27. a. arvatud ringhäälingult saadud Mk. 363.767.

Telegraafimaks.

Telegraafimaksu langemine on tingitud telegraafi tegevuse vähenemisest, mida näitab järgmine tabel:

	T e l e g r a m m e l ä i n u d :			
	1926./27. a.		1925. a.	
	sisemaale	välismaale	sisemaale	välismaale
maksulisi	115.345	99.285	125.299	107.335
maksuliste telegrammide seas oli:				
kiirtelegramme	572	1.500	859	2.305
makstud vastusega	2.316	1.196	2.808	1.366
virgatsiga	3.186	—	4.208	—
mitme aadressiga	312	928	673	546

*) Rahakaartide operatsioonide sisseseadmise tõttu postiagentuurides suurenes ametväärkirjade arv.

Läinud maksulised telegrammid näitavad võrreldes 1925. a. vähenemist.

Telegraafi tegevuse vähenemine on tingitud telefonivõrgu arenemise ja telefonikõnede arvu suurenemise tagajärjel.

Telefonimaks.

Telefonimaksu on 1926./27. a. riigikassale üle antud ümmarguselt 4,5 milj. m. vähem, kui sama aasta eelarves ette nähtud.

1925. aastaga võrreldes on sissetulek telefonimaksudest suurenenud 15 milj. m. võrra ja 1924. a. võrreldes 74 milj. m. võrra.

Telefonimaksu tõus, võrreldes 1925. a., on tingitud telefonivõrgu arenemisest ja kõnede arvu suurenemisest, nagu alljärgnevast tabelist näha:

	1926./27. a.	1925. a.
telefoni asutuste arv	602	473
„ abonentide arv	10.847	10.135
kõnede arv:		
kohaliste abonentide vahel	11.292.076	10.398.557
„ ja võõraste abonentide vahel . .	195.308	149.733
kaugekõnede üldarv	3.033.022	2.645.486
nendest:		
sisemaalised läinud	1.451.824	1.298.771
välismaalised tulnud	27.620	25.009
„ läinud	27.792	22.969

Maal andis telefon 1926./27. eelarveaastal tulu keskmiselt Mk. 11.300 abonendi pealt, kuna linnaabonendi pealt keskmine sissetulek oli Mk. 16.000.

Eelarveaastal on jäänud saamata sissetulekus määratud maksusid. Samuti ka on jäänud osa vastuvõetud tulusid üle kandmata riigitulude arvele.

31. III. 1927. a. jäi postiametkonna alal tulu võlgasid Mk. 4.562.081, kuna 1925 a. lõpul tasumata võlgasid oli ainult 969.803. Võla tõus on tingitud asjaolust, et 1926./27. a. on arvestatud kõik kohtuotsuste põhjal ametkonna kasuks väljamõistetud summad, mis eelmistel aastatel osalt arvestamata olid.

Teiste riigiasutuste tulusid on postiasutuste kassade poolt 1926./27. a. vastu võetud Mk. 182.099.959. Tähen datud summa on peaaesjalikult välispostiaasdetiste pealt tollimaksudena sisse nõutud.

31. III. 1927. a. jäi üle andmata riigikassale märtsikuul postiasutuste poolt vastuvõetud tulusid (postiametkonna — Mk. 25.708.028, teiste ametkondade — Mk. 15.701.525) Mk. 41.409.553, mis postiametkonna arvepidamise korra järgi järgmistel kuudel üle kantakse.

1926./27. a., nagu eelmistelgi, on posti-telegraafi ja telefoni asutused osutunud tulutoovateks ettevõteteks, sest nende operatsioonidest saadud tulud ületavad nende peale tehtud kulud. Nii on need asutused eelarveaastal puhastulu andnud, nagu selgub järgnevast kokkuvõttest.

Asutuste nimetus	Tulud	Kulud	Ülejääk
	miljon markades		
post	228,0	148,2	79,8
telegraaf	45,0	44,6	0,4
telefon	157,5	156,4	1,1
kokku.	430,5	349,2	81,3

Puudused, mis 1926./27. a. kulude alal ilmsiks tulid, on suuremalt osalt vormilist laadi, näit. ostetud materjalid ei ole arvele võetud, dokumentide juures puudusid tõendused, et raha on kätte saadud, puudusid ka eelarved ja võrdlushiinad jne. Osa puudusi, mis sisulise iseloomuga, on vähema tähtsusega. Võrreldes eelmiste aastatega, on puuduste arv märksa vähenenud.

Revisjoni tagajärjel ilmsikstulnud tähtsamad puudused.

Kuigi 1926./27. a. tulude arvestamine ja aruandmine märksa parem oli eelmistest aastatest, tulid siiski tulude sisulisel revisjonil ilmsiks mõned puudused ja väärnähtused, milledest nimetada oleks tähtsamad:

Postiametkonna aruannete revideerimisel on leitud, et telefoni tariifi on ebaõigelt käsitatud; mitmesuguste võlasummade arvestamine oli puudulik; pühapäevil vastuvõetud telegramme on arvestatud ühekordse maksuga, 1925. a. kesktöökoja puhaskasust on riigisissetulekute arvele kuuluv osa kesktöökoja sisseseade täiendamise kapitali arvele kantud.

Vähemvõtmiste ja vähemarvestamiste puhul on juuremaksusid postiametkonnale ette pandud Mk. 520.672 ulatuses ning peale selle veel vähemvõttes telefoni põhimaksude määramisel, mis senini õiendamata.

Mereasjanduse peavalitsus.

Mereasjanduse peavalitsuse korralised kulud 1926./27. aruandeaastal on suurenenud, võrreldes 1925. a. kuludega, Mk. 19.634.695 ehk 13,9% võrra.

Kulud.

Üldse on aga mereasjanduse peavalitsuse kulud nelja viimase aasta jooksul vähenenud. Võttes 1923. a. kulud 100-na, oleks 1926./27. a. kulud 87,7%, 1925. a. kulud -- 76,9%, 1924. a. kulud -- 88, 2%.

Kulude vähenemine 1924. a., võrreldes 1923. a., on tingitud peaasjalikult sellest, et ujuvate abinõude, tuletornide ja elektrikraanade varustuse kulud on vähenenud 23,8 miljoni võrra. 1925. a. võrreldes 1924. aastaga on vähenenud peaasjalikult ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remondi kulude arvel.

Mereasjanduse peavalitsus on ellu kutsunud vabariigi algupäevil kaubandus-tööstusministeriumi poolt. Ta pidi täitma neid ülesandeid, mis olid veneaegsel kaubasadamate valitsusel, mille tegevus oli normeeritud kaubandusseadusega (S. K. XI k. 2 j.).

Ülesanded ja tegevus.

Muutunud olukorra tõttu ei ole aga mereasj. peavalitsus püsima jäänud endise veneaegse asutuse piiresse, vaid tema alla on koondatud veel rida tegevusalasid, mis veneaegse kaubasadamate valitsuse kompetentsi ei kuulunud (mereasjanduse peavalitsuse aj. põhimäärused „R. T.“ nr. 29/30 — 1920. a.). Peavalitsuse ülesannete hulka kuulusid peaasjalikult: laevade liikumise, seisu, lossimise- ja laadimise järelevalve, tuletornide ja päästejasmade valitsemine ja korrashoid, lootside järelevalve, laevade mõõtmine ja nende sõidukõlblikkuse järelevalve, uppunud varanduste päästmine, sadamate ja ladude ehitamine ning korrashoid, meresadamate ja sisemiste veeteede süvendamine ja üldine korraspidamine ning järelevalve riigi- kui ka erasadamates.

1922. a. 1. juulist on peavalitsus üle viidud teedeministeeriumi alla.

Alates 1923. aastast on asutuse tegevust järk-järgult piiratud ja koosseisu tunduvalt kokku tõmmatud. On ühendatud jaoskondi, suletud oma elektriijaam, töökoda ja vähendatud sadamakaptenite arvu (Kuresaare, Paldiski, Uus-sadam, Haapsalu). Seda tõendab kõige pealt ametnikkude arvu järk-järguline kahanemine: 1923. a. — 298, 1924. a. — 246, 1925. a. — 218 ja 1926. a. — 199 ametnikku. Ka asutuse korraline eelarve on aasta-aastalt vähenenud:

1923. a.	183.088.852 mk.
1924. a.	161.600.492 „
1925. a.	140.953.771 „
1926./27. a.	160.588.466 mk. (ühes „Suur Tõlli“ uute katelde ehitamisega).

Töö koondamise mõttes on sadamamaksude sissenõudmine alates 1923. a. viidud mereasjanduse peavalitsusest tollivalitsuse alla:

Peavalitsuse tegevus jaguneb oma iseloomu järgi kahte ossa:

administratiiv-järelevalve sadamates ja sadamate, ladude, kraanade, tuletornide, ujuvate abinõude jne. ehitamine, remonteerimine ning sadamate süvendamine.

Administratiiv-järelevalve tegevuse ulatusest annab pildi sadamassesõitvate laevade arv, mis toodud alljärgnevas tabelis:

S a d a m	Sisse tulnud laevu		Välja läinud laevu	
	välissõidult	rannasõidult	välissõidule	rannasõidule
Tallinna	1.324	1.522	1.286	1.546
Pärnu	153	833	217	763
Narva	109	91	109	91
Tartu		6.142	läbikäik, lodjad kaasa arvatud	

Mereasjanduse peavalitsuse ehitustöödest aruandeaasta jooksul võib nimetada tähtsamaid, nagu ujuvate abinõude remondid, sadamate ehitustööd, hoonete remondid ja süvendustööd.

Ujuvate abinõude remontide alal tehti 43 laevaremonti Mk. 15.828.000 väärtuses, masinate ja katelde remontide Mk. 14.216.275 väärtuses ja ehitati uusi katlaid Mk. 17.000.000 väärtuses. Enamjagu töid on tehtud sadamatehaste poolt, ainult väike osa neist on tehtud eraettevõtjate poolt või asutuse enese korraldusel majanduslikul teel.

Tähtsamad sadamate ehitustööd olid:

Põhjamuuli kapitaalümberehitus Mk. 7.299.856 väärtuses.

Leesi sadama silla pikendamine, mis maksma läks Mk. 1.042.646.

Narva riigisadama silla remont Mk. 1.094.725 väärtuses ja

Narva-Jõesuu sadama silla korraldamine Mk. 1.604.725 väärtuses. Kõik nimetatud tööd on teostatud eraettevõtjate kaudu, kuid osalt riigi materjalist.

Aruandeaastal jäid teostamata järgmised tööd, milleks erakorralises eelarves krediitid olid lubatud: lootside paadi ehitus; „Filsandi“ tuletorni valgustuse ümberehitus; „Stenskäri“ tuletorni valgustuse ümberehitus ja kühvel-greferi muretsemine.

Tööde läbiviimist takistas hiline krediidi lubamine.

Hoonete remonte on teostatud 20 üksuse juures. Suuremalt jaolt olid need harilikud jooksvad remondid, mida kas tükitöödena välja anti või asutuse poolt majanduslikul teel teostati. Suuremana tööna võiks nimetada end. elektrijaama hoone remont, kus endisele hoonele peale ehitati mansard-kord, mis maksma läks Mk. 1.518.543.—s. o. pool kogu hoonete remonteerimiseks tarvitatud summast.

Süvendustööde alal olid lubatud erikrediidid Kassari jõe süvendamiseks ja Peipsi järve veepinna alandamiseks. Krediite ei suudetud kummalgi juhul äratarvitada. Kasaril tarvitati lubatud 5. miljonist ainult Mk. 1.346.970., sest sadamatehased ei jõudnud süvendajaid õigeaks ajaks valmis ehitada. Peipsi krediidist Mk. 8.050.000 tarvitati ära ainult Mk. 2.204.205. Tööde läbiviimist takistasid peaaesjalikult puudulikud eeltööd. Aruandeaastal on süvendustöid tehtud suuremal määral, kui eelmistel aastatel, mis tingitud oli peamiselt sellest, et kevadine haruldane suur-vesi paljudes kohtades (Narvas, Pärnus jne.) laevasõiduteid suurel määral on ummistanud. Suve kestel oli välja kaevatud 415.723 m³ krunti, kusjuures ühe m³ väljavõtmise keskmine hind kujunes Mk. 80.

Suuremad tööd sel alal olid:

- a) Narva jõel, kus süvendati jõesängi 1.016 m pikkuselt ning välja kaevati krunti;
- b) Pärnus — kaevati välja 93.139 m³ krunti;
- c) Virtsus „ „ 611 „ „
- d) Tallinna vanas-sadamas 92.335 „ „
- e) Piritas jõesuus 15.636 „ „
- f) Loksas 6.722 „ „
- g) Tartu-Peipsi rajoonis:
  - Lohussuuks 16.442 „ „
  - Ranna-Pungerjal 24.590 „ „
  - Kaagveres 1.018 „ „
  - Vasknarvas 427 „ „
  - Tartu (linnasadamas) 4.947 „ „
  - Tartu (riigisadamas) 4.220 „ „

Peale seda oli mereasjanduse peavalitsuse ülesandeks jäälohkujate tegevuse korraldamine, milline tegevus on kestnud eelarveaastal 11. jaanuarist kuni 25. aprillini, s. o. 3½ kuud. Talve jooksul on jäälohkujate abil sadamatesse sisse toodud 154 ja välja viidud 166 laeva. Jäälohkujate tegelikud kulud olid suuremad, kui eelmistel aastatel. Abiks tuli palgata isegi N. Vene jäälohkuja „Svjatogor“, mis maksma läks Mk. 2.243.328.

Tegelikud kulud jäälohkujatel olid:

1926./27. a.	Mk. 43.175.305
1925. a.	„ 21.692.532
1924. a.	„ 30.150.064

Mereasjanduse peavalitsuse korraldusse kuuluvad järgmised tulud:

Tulude nimetus	1926./27. a.	1925. a.	Rohkem või vähem 1925. a.
Maks ladude tarvitamise eest . .	21.152.498	23.857.441	—2.704.943
Laeva- ja sadamamaksud	99.466.217	95.586.097	+3.880.120
Maks kraanade tarvitamise eest .	3.300.240	2.114.830	+1.185.410

Tulud.

Sadamad ja laod on andnud 1926./27. a. tulusid Mk. 2.360.587 võrra rohkem, kui 1925. a.

Maks ladude tarvitamise eest on võrreldes 1925. a. tuludega vähenenud mk. 2,7 miljoni võrra. Eriti mereasjanduse peavalitsuse ladude kohta peab tähendama, et laduplatside väljarentimine on nii uues kui ka vanas sadamas aruandeaastal vähem olnud. Mitmed laoruumid on ümber ehitatud elukorteriteks, mis omakorda tulude vähenemisele kaasa mõjus.

Laeva- ja sadamamaksud on üldiselt tõusnud ligi 4 miljoni marga võrra. Peaasjalikult on suurenemisele kaasa mõjunud kaupade suurem läbikäik. Mereasjanduse peavalitsuse alal oleks nimetada, et siin ujuvate abinõude kasutamine on elavam olnud kui eelmisel aastal.

Maks kraanade tarvitamise eest on suurenenud üle 1 miljoni marga kraanade elavama tarvitamise tõttu, mis omakorda seletatav kaupade läbikäigu suurenemisega.

Faktilise revideerimise korras on riigikontroll mereasjanduse peavalitsust revideerides kindlaks teinud järgmised tähtsamad puudused:

Paljudel juhtudel puuduvad allkirjad raha vastuvõtmise kohta. Riigi vallasvara kindlustamise eest on maksetud korra vastaselt kindlustusmaks. Materjalidemuretsemisel ja tööde väljaandmisel on kalduvusi toimetada neid mööda minnes maksvatetest seadustest ja määrustest ilma vähempakkumisteta ja ettevõtjatega lepingute sõlmimiseta.

Revisjoni puhul ilmsikstulnud tähtsamad puudused.

Majanduslikus tegevuses avaldub isegi saamatus ning läbiviidud operatsioonides kahjulikkus. Majanduslikult kahjulikuks ja ettevaatamatuks operatsiooniks võiks nimetada asbesti tihenduse ostmist mereasjanduse peavalitsuse poolt: asbesti on ostetud 10 aasta tagavara Mk. 702.300 eest. Hiljem, kui eksitusest aru saadi, on katsutud asbesti tagavara ära jagada teiste riigiasutuste vahel (sad. tehas. ja raudteevalitsus).

Tulude arved esitatakse peavalitsuse poolt tihti hilja, samuti sünnib arvete järgi tulude tasumine hiljaksjäämisega; tulusid ei anta õigel ajal Eesti pank; on märgitud juhte, et summasid ei ole õigel ajal raamatutes arvestatud. 1923. aastal on äraandmata Mk. 5.977.172 ja 1925. a. — Mk. 1.508.860, kokku Mk. 7.506.052. Neid summasid tegelikult asutuse kassas ei ole, vaid need on omal ajal ebaõigelt kantud krediitide uuendamiseks jne.; asja lahendamiseks ei ole seniini samme astunud.

Välisministeerium.

Kulud.

Välisministeeriumi korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on, võrreldes 1925. a. kuludega, vähenenud Mk. 13.057.079 ehk 11,6% võrra.

Kulude ülevaate peatükkide järgi annab järgmine tabel:

Ptk.	1926./27. a.	1925. a.	1926./27. a. kulud rohkem (+) või vähem (—) %
Keskasutus	18.527.706	21.019.269	—11,8
Välisesindused;			
A. üldised kulud	23.291.671	25.449.888	— 8,4
B. välisesindused	57.613.357	66.020.656	—12,7
Kokku välisministeerium .	99.432.734	112.489.813	—11,6

Ministeeriumi keskasutuse kulud on vähenenud peaaesjalikult rahvusvaheliste lepingute sõlmimise ja täitmise kulude alal, mis tingitud tööde lõpetamisest Eesti-Läti piirikomisjonis. Välisesinduste üldised kulud on vähenenud konverentside ja erakorraliste esinduste ning Eesti kodanikkude võõrsilt kojutoomise kulude arvel, sest konverentse on peetud vähem, kui 1925. aastal, ja välismaail Eesti kodanikkudele antud laenusid on tagasi saadud rohkem kui 1925 aastal.

Kulude vähenemine välisesindustes on saavutatud suuremalt jaolt Washingtoni saatkonna ja Ukraina konsulaadi likvideerimisega ja saatkondade koosseisude vähendamisega Varssavis, Pariisis ja Stockholmis.

Ministeeriumi poolt esitatud dokumentidest on näha, et võrreldes 1925. aastaga, on ministeeriumi koosseis vähenenud 16 ametniku ehk 15,6% võrra.

Kolme ametniku võrra on koosseis vähenenud Pariisi, Moskva ja Washingtoni välisesinduses, kahe ametniku võrra Riias ja Leningradis.

Saatkonnad Riias, Helsingis, Berliinis ja Londonis asusid omas majas, kuna kõik teised esindused tarvitasid üüritud ruume, millede eest maksti 1926./27. aastal üüri Mk. 9.541.538. Kõige kõrgem üür oli Moskvast Mk. 4.316.256, siis Leningradis Mk. 1.471.780 ja New-Yorgis Mk. 1.243.763. Ministeeriumi majade kasutamine ja valitsemine ootab korraldust, näit. maja Londonis seisab veel vennad Puhkide nimel.

Välisministeeriumi kulud nelja viimase eelarveaasta jooksul olid järgmised:

1926./27. a. Mk.	99.432.735	88,2%
1925. a. „	112.489.814	99,7%
1924. a. „	116.857.664	103,6%
1923. a. „	112.732.656	100 %

Kulude vähenemine 1926./27. aruandeaastal võrreldes eelmisega on tingitud, nagu tähendatud eelpool, Washingtoni saatkonna likvideerimisest kui ka ministeeriumi keskastutuse kulude vähenemisest.

1925. a. kulud võrreldes 1923 aastaga on vähenenud selletõttu, et saatkondades olid mõned kohad kandidaatide puudusel vabad.

1924. a. kulud võrreldes eelmise kui ka järgnevate aastatega on tõusnud peaaesjalikult välisministeeriumi maja ümberehitamise tõttu.

Välisministeerium ei ole oma tegevuse aruannet riigikontrollile saatnud. Selletõttu ei saa riigikontroll üksikasjalist ülevaadet anda missuguse tagajärjega meie välisesindused aruandeaastal on tegutsenud.

Tegevus.

Faktilise kontrolli korras on 1926./27. a. riigikontrolli poolt revideeritud Riia, Varssavi ja Berliini saatkond.

Revisjoni ulatus.

Ministeeriumi 1926./27. a. eelarve täitmise ja kassa aruannet aja eest 1. aprillist kuni 1. oktoobrini 1926. a. on võrreldud ministeeriumi kuu-aruannetega ning peale uue kassamääruse maksmahakkamist 1. oktoobrist 1926. a. kuni 31. märtsini 1927. a. — ministeeriumi 1926./27. a. krediidi käsutamise võrdlustabelitega.

Revideerimisel leitud puuduste tõttu jättis riigikontroll välisministeeriumi 1926./27. a. kuludest esialgu õigekstunnustamata Mk. 3.940.248. Põhjused kulusummade õigekstunnustamata jätmiseks olid peaaesjalikult ametnikkudele ja teenijatele üle seaduses lubatud normi palgamaksmine, palga arvel summade kuludeks kandmine ilma tõendusdokumentideta, ametsõitudel üle seaduslike normide päevaraha maksmine, ametnikkude ja teenijate toetuse kulude kohta nõuetavate arvete puudumine, rahvusvaheliste lepingute sõlmimise ja täitmise kulude, kui ka informatsiooni kulude ning rahvusvaheliste maksude kohta osa dokumentide puudumine jne.

Revisjoni tulemused.

Peale eelpool tähendatud puuduste peab tähendama, et välisministeeriumi 1926./27. a. eelarve täitmise ja kassa aruanne ei ole kooskõlas ministeeriumi tegelikkude kuludega sama aruandeaaja eest. Kulu tõendavaid dokumente revideerides selgus, et välisministeeriumi kulud olid 1926./27. a. tõelikult Mk. 413.804 võrra suuremad, kui tähendatud aruandes näidatud, sest ministeerium oli vastava osa 1926./27. a. kulusid, mis tegelikult tehtud ja tasutud enne 1. aprilli 1927. a., üle kandnud järgmise 1927./28. eelarveaasta kuludeks. Kuna tähendatud kulude ülekanndmine järgmisele eelarveaastale ei vasta riigi eelarve seaduse § 39—45 („R. T.“ nr. 185/186—1925. a.) nõudmisele, siis tuleb kulusumma Mk. 413.804 rahaministri poolt riigi 1926./27. a. eelarve krediitidest väljaantud avansside lõpetamise kohta 10. III 1927 a. antud määruse § 3 põhjal („R. T.“ nr. 24—1927. a.) 1926./27. eelarveaasta kulude hulka arvata, mille tõttu tekib ülekulu Mk. 337.835 suuruses. Et tähendatud ülekuludest suurem osa langeb esinduse (77%) ja informatsiooni kuludele, mis harilikult välja makstakse ja kuludeks kantakse ministeeriumi asutuste juhatajate allkirjade põhjal ilma arveteta ja tõendavate dokumentideta kui ka ilma lähemate seletusteta kulu vajaduse kohta, puudub riigikontrollil võimalus seisukoha võtmiseks, kuivõrt tähendatud riigi-eelarve seaduse § 23 ja kassa-korra määrustega keelatud ülekulude tegemine oli möödapääsemata ja hädatarvilik.

Peale tähendatud ülekulude on ministeerium osa eelarve kulusid kogusummas Mk. 105.680 arvestanud mittevastavalt eelarve nomenklatuurile.

Õigekstunnustamata jäänud summadest on ministeerium kuni 15. oktoobrini 1927. a. ära õiendanud:

1) seletuste ja tõenduste esitamisega Mk. 198.789 ja

2) tagasimaksmise teel krediidi uuendamise arvele vastavalt eelarve jaotusele Mk. 3.242.

Seega kokku Mk. 202.031.

Jääb 15. oktoobriks 1927. a. õigekstunnustamata summadest õiendamata Mk. 3.738.217.

Töö-hoolekandeministeerium.

Töö-hoolekandeministeeriumi korralised kulud 1926./27. eelarveaastal on tõusnud võrreldes 1925. aasta kuludega Mk. 100.527.198 ehk 30% võrra.

Kulud.

Ministeeriumi korralised kulud üksikute peatükkide järgi olid 1926.27. eelarveaastal võrreldes eelmise aastaga järgmised (markades):

Ptk.	1926./27. a.	1925. a.	Kulusid 1926./27. a. rohkem (+) või vähem (-) %%
keskasutus	6.186.637	4.780.126	+29,4
hoolekandeosakond	339.320.801	267.337.590	+26,9
töökaitse osakond	6.687.998	5.845.508	+14,4
tervishoiu peavalitsus	83.861.874	57.566.886	+45,7
kokku	436.057.310	335.530.110	+30,0

Ministeeriumi keskasutuse korralised kulud on suurenenud palkade, arstiabi, autasude ja hoonete kapitaalremondi alal. Palgad on osal ametnikkudel tõusnud ministeeriumi koosseisu ümberkorraldamise kui ka ajutiste tööjõudude palkamise tõttu.

Hoolekandeosakonna kulud on tõusnud päeva-sõidurahade, kultuurilise toetuse, pensionide ja riikliku hoolekande alal. Ametsõidud on kasvanud hoolekande seaduse täitmiseks ette võetud sõitude tõttu. Kultuurilise toetuse alal on tõusnud omavalitsuste ja eraasutuste toetuse nõudmised varjupaikade korraldamiseks. Kaitseväelaste ja nende perekondade pensionideks välja makstud summa suurenes pensionäride arvu kasvamise tagajärjel umbes 20 väljateeninud kaitseväelase võrra. Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni kapitaliks on 1926./27. aastal eelmise aastaga võrreldes ligi 100% rohkem määratud. Peab tähendama, et omavalitsuse asutused pensionikapitalile suuremal määral võlgnevad, kuid võla täpset summat ei saa vastavate andmete puudusel kindlaks teha. Kulude summa suurenemisele mõjus ka riigiasutustes ja -ettevõtetes töötavate tööliste pensioni seaduse maksamahakkamine aruandeaastal.

Töökaitseosakonna kulud on suurenenud palkade, ametsõitude, kindlustusnõukogu organiseerimise, töbörside ülalpidamise, kantseleikulude ja vallasvara ostu arvel. Palgsumma tõus on tingitud palkade tõstmisest ja ümberkorraldustest asutustes.

Tervishoiu peavalitsuse kulud on suurenenud palkade, ametsõitude, ametnikkude ja teenijate toetuse, kultuurilise toetuse ja rahva tervishoiu alal.

Töö-hoolekandeministeeriumi tegevus on iga aastaga laienenud, millest tingitud ka järjekindel kulude tõus. Nelja viimase eelarveaasta jooksul kulud on kujunenud järgmiselt:

	Korralised kulud		Erakorralised kulud		
			Riigi keskasutuse kulud		Operatsiooni fondid
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.
1926./27 a.	436.057.312	210	51.444.061	304	1.116.655
1925 a.	335.530.114	161	114.060.604	674	18.000.000
1924 a.	282.913.025	136	39.096.133	231	3.000.000
1923 a.	208.021.370	100	16.918.986	100	—

Üksikute peatükkide kulud on kasvanud järgmiselt:

	Hoolekanne		Tervishoid		Töökaitse	
	Mk.	%	Mk.	%	Mk.	%
1926./27	339.320.801	209,0	83.861.874	235,7	6.687.998	118,2
1925	267.337.591	164,7	57.566.887	161,8	5.845.509	103,3
1924	214.876.832	132,3	47.620.615	133,8	15.927.776	281,6
1923	162.362.424	100,0	35.580.056	100,0	5.657.364	100,0

Hoolekande kulud on suurenenud peaausjalikult kultuurilise toetuse, pensionide ja riiklise hoolekande alal. Nendel aladel on kulutatud:

	Kultuuriline toetus	Pensionid	Riiklik hoolekanne
1926./27 a.	36.526.112	190.874.569	55.828.097
1925 a.	22.888.109	156.239.232	41.061.548
1924 a.	23.647.623	123.524.982	32.386.200
1923 a.	13.066.800	93.511.840	17.315.613

Ministeeriumi erakorralised kulud olid 1926./27. aastal peajoontes järgmised:

Hoolekande osakonna kuludena on peaausjalikult juure tulnud kindlasummalised toetused Eesti Punase Ristile, Vigastatud sõjameeste ühingule ja Laidoneri kapitalile Mk. 15.000.000 väärtuses vastutasuks ära kaotatud viinatsekkide maksule.

Töökaitseosakonna uue kuluna esineb toetus o/ü. „Töölise Kodu“ kinnisvara omandamiseks Mk. 5.954.000 väärtuses. Tööpuuduse vastu võitlemiseks määratud krediit on aga, võrreldes eelmise aastaga, vähenenud umbes 70% võrra. (Mk. 60.988.921 pealt Mk. 18.200.000 peale).

Tervishoiu peavalitsuse erakorralised kulud olid ehituste alal Tarvastu leprosooriumis, Jämejala vaimuhaigetemajas ja Taagepera sanatooriumis.

Tegevus.

Üksikute töö-hoolekandeministeeriumi osakondade ja neile alluvate asutuste tegevuse alal viimaseil aastail võib märkida järgmist:

Riikliku hoolekande kulud on suurenenud igasuguste abiandmiste alal isikutele, kellel pensioni õigust ei ole, nagu optandid, kodakondsuseta isikud, välismaalased jne. Tunduvalt on suurenenud kulud nõdrameelsete hoolekande alal. Peale ministeeriumile alluvate

vaimuhaigemajade on veel asutusi, nagu Seevald, Tartu ülikooli närvikliinik, Voltveti-, Kavastu-, Sindi- ja Tartu kodu, missugustele asutustele töö-hoolekandeministeerium haigete ülalpidamise ja sisseseade soetuse kulud tasub.

Suurenenud on ka invaliidide ravitsuskulud, osalt sanatooriumides ja haigemajades maksu tõstmisest, kui ka haigete arvu suurenemisest.

Hoolekande tähtsama osa — **lastevarjupaikade** — kulud on kasvanud peaaesjalikult hoolealuste arvu tõusmise tagajärjel.

Suurem rinnalaste- ja emakodudest on Nõmmel, kus hoolealuste arv tõuseb kuni 130-ni. Kodu maja on ehitatud alles 1925. aastal, kuid kannatab puuduste all, mis ole- nevad ruumide ebaratsionaalsest projekteerimisest. Kogu asutuse kulud eelarveaastal olid Mk. 6.819.895. Hoolealuseid oli keskmiselt 115, seega kulud ühe hoolealuse peale ümmarguselt Mk. 4.942 kuus, juure arvamata lastekodu peale langevaid keskasu- tuse kulusid.

Tartu rinnalaste- ja emadekodus oli aruandeaastal keskmiselt 56 hoolealust. Üksi- kule hoolealusele langeb kulusid Mk. 5.132 kuus.

Kuresaare rinnalaste- ja emadekodus oli hoolealuseid 52, kulud ümmarguselt ühe lapse kohta Mk. 4.660 kuus, Narvas hoolealuseid 50, kulud ühe kohta Mk. 4.520 kuus.

Lastekodudest tegutsesid Muraste, Aasperes ja Saksi (Petseri), Eesti Punase Risti peavalitsuse ja Narva kodu — Narva Punase Risti komitee korraldusel. Lapse ülal- pidamine kuus läks maksma Murastes Mk. 4.129, Aasperes — Mk. 3.541, Saksis — Mk. 3.986 ja Narvas umbes Mk. 4.137.

Mitmesugused kulu normid olenevad lastekodude asukohast, laste arvust, hoonete seisukorrast, kui ka majapidamise juhatuse oskusest.

Vigaste laste kodu kulud on kasvanud peaaesjalikult remontide, sisseseade soetamise ja hoolealuste ülalpidamise alal. Selle asutuse arenemise käik väärrib üldse tähelepanu. 1922. a. sügisel pani ministeerium vigastelaste kodule aluse sellega, et tellis mitmesugust vallasvara mõnesaja tuhande marga eest. Kraam veeti Laupa mõisa alalhoidmiseks. 15. XII. 23. a. määrati asutusele juhataja ja veebruaris 1924. a. pidi asutus alustama tegevust. Remonteeriti hoonet, köeti ruume, maksti palkasid jne. Lõpuks selgus, et Laupa mõis oli antud Säreveere vallale koolimajaks ja vigastelaste kodu tuli sealt ära viia. 1925. a. aprilli lõpul koliski asutus Laupalt Valgamaale Taheva mõisa. Siin nõud- sid hooned jälle remonti, mis kestis terve aasta. 1926. a. 30. septembril algas laste vastu- võtmine, mis kestis kuni 1. märtsini 1927. a., mil vastuvõtmine lõpetati ja asutus mi- nisteeriumi poolt, kui mitte kohane, likvideerimisele määrati. 20. IX. 1927. a. otsustas vabariigi valitsus Taheva vigastelaste kodu ümber korraldada tiisikushaigete laste kodu- sanatooriumiks.

Kogusummas on vigastelaste kodu peale kulutatud korralise ja erakorralise eel- arve järgi:

1923. a.	Mk.	1.297.965
1924. a.	„	2.217.073
1925. a. ja 1926. a. kolm kuud	„	1.474.012
1926./27. a.	„	4.817.963
1927./28. kuni 21. IX. 27. a.	„	924.889

Kokku Mk. 10.731.902

Ministeeriumi andmetel oli Taheva vigastelaste kodus hoolealuseid, ümber arvates ühe lapse peale, 131 lapse-kuud, sellega langeb korralisi kulusid ühe asutuses viibinud lapse ülalpidamisele kuu jooksul Mk. 40.709, või Mk. 489.508 aastas. Ühes erakorraliste kuludega oleks aastane väljaminek asutuses viibinud lapse kohta umbes Mk. 983.000.

Muudest hoolekande asutustest tegutsesid 1926./27. aastal järgmised:

Invaliidide kodud Tallinnas, Tartus ja Imastus. Tallinna kodus oli keskmiselt 30 hoolealust, kulud üksiku ülalpidamiseks — Mk. 3.750 kuus. Tartu kodus oli keskmiselt 17 hoolealust, keskmise kulu üksiku ülalpidamiseks — Mk. 5.180 kuus. Imastu kodus, mis tegutses Eesti Punase Risti peavalitsuse korraldusel, oli hoolealuseid keskmiselt 40, keskmine kulu ühe hoolealuse ülalpidamiseks — Mk. 5.420 kuus, juure arvamata Punase Risti peavalitsuse kulusid.

Pimedate eksternaat ja kool-kodu Tartus. Nende asutuste kulud on eelarveaastal tõusnud selle tõttu, et eelmistel aastatel olid need asutused pimedate eest hoolitsemise seltsi korralduses, kellele riik andis toetusena $\frac{2}{3}$ asutuse kuludest. Kodus oli 22 kasvandikku ja eksternaadis 16. Ühe kasvandiku ülalpidamine läks kuus maksma kodukoolis Mk. 7.189, eksternaadis Mk. 4.228.

Alaealiste tütarlaste kodu, kelle kulud on suurenenud selle tõttu, et tõusis ajutiste hoolealuste arv. (1927. a. viidi kodu Tallinnast üle Saksi mõisa). Hoolealuse ülalpidamine maksis keskmiselt Mk. 4.120 kuus, hoolealuste arv 15.

Udriku nõdramõistusliste kodu, kelle kulud suurenesid aruande aastal kõikidel aladel, olgugi, et hoolealuste keskmine arv jäi endiseks. Udriku kasvandiku kohta tuleb keskmine kulu kuus:

1926./27. a. —	Mk.	6.277
1925. a. —	„	4.593

Udriku kodul on ilma rendita kasutamiseks 116,85 tiinu põldu, umbes 50 kari looma ja 20 tööhobust. Kodu juhataja aruande järgi annab aga kodu majapidamine kahju, missugune summa tõusis 1926./27. a. Mk. 1.113.906 peale. 1925. a. puudujääk oli Mk. 471.740. Ka Udriku ehituste kohta tuleb tähendada, et need on täiesti ebaõnnestunud. Uutest ehitustest püstitati 1923./24. a. saun Mk. 2.197.256 väärtuses ja 1925. a. ait kuivatiseiga Mk. 3.012.129 väärtuses. Mõlemad ehitused osutusid hiljem oma ülesannetele mittevastavateks.

Laste suvekoloniid Tabasalus, Narva-Jõesuus, Vaivaras, Meeril, Kunda-Mallal ja Vokal. Koloniide kulud on, võrreldes eelmise aastaga, vähenenud umbes 13,5% võrra. Üldse oli lapsi koloniides 686, üksiku lapse ülalpidamine maksis Mk. 1.776 kuus.

Tervishoiu peavalitsuse koosseisu suurendati eelarveaastal ühe kohtuarsti võrra ja tõsteti ühe astme võrra apteekide revidendi ja peavalitsuse sekretäri palka.

Kultuurilise toetuse alal figureerib esimest aastat toetus Tartu ülikooli juures asuva õdede kooli kuratooriumile Mk. 670.000. Samuti on Tartu ülikooli instituutidele ja laboratooriumidele antavad toetuse summad tõusnud.

Eraorganisatsioonidele ja omavalitsustele tiisikuse vastu võitlemiseks, emade ja rinnalaste nõuande kohtade ülalpidamiseks, bakterioloogia laboratooriumide sisseseadmiseks, sugu- ja nakkushaiguste vastu võitlemiseks määratud toetuste summad on eelmise aastaga võrreldes umbes 40% tõusnud. Aruandeid nende summade kulutamise kohta riigikontrolli saanud ei ole.

Tunduvalt on suurenenud suguhaigete ravitsuskulud, sest „R. T.” nr. 1 — 1927. a. väljakuulutatud seaduse põhjal kannab nende haigete ravitsemise kulud töö-hoolekandeministeerium.

Tervishoiu peavalitsusele alluvatest asutustest tegutsesid 1926./27. a. järgmised:

Tarvastu leprosoorium — kulud on suurenenud pea kõikide kululiikide alal umbes 28% võrra, mis seletatav haigete arvu kasvamisega, kui ka mittekorralliku majapidamisega. Haigeid oli asutuses 84, ühe haige ülalpidamine läks maksma umbes Mk. 4.450 kuus.

Kunda leprosoorium — kulud on suurenenud ümmarguselt 15%. Kulusid ühe haige kohta kuus Mk. 3.654.

Audaku leprosoorium — kulud on tõusnud peaaesjalikult remontide ja vallasvara ostu arvel. Üldine kulude suurenemine 23%. Ühe haige ülalpidamine kuus Mk. 4.029.

Muuli leprosoorium — kulud on kasvanud kütte ja arstikulude arvel. Haigeid asutuses 15, ühe ülalpidamise kulud keskmiselt Mk. 3.888 kuus.

Jämejala vaimuhaigete maja — haigete ja ühes sellega personaali arv on suurenenud. Kulud on tõusnud eelmise aastaga võrreldes ümmarguselt 27% võrra. Ühe haige peale langeb kulusid keskmiselt Mk. 5.327 kuus.

Pilkuse vaimuhaigete maja kulud on tõusnud keskmiselt 30%, mis tingitud haigete arvu kasvamisest, varustuse ja vallasvara ostust ja toidu normi tõusust. Ühe haige ülalpidamine maksis umbes Mk. 4.402 kuus.

Taagepera sanatooriumi kulud on tõusnud umbes 40% võrra. Keskmise haigete arv oli 81, ühe haige keskmine ülalpidamise kulu Mk. 5.300 kuus.

Riigikontrolli poolt on töö-hoolekandeministeeriumi asutusi 1926./27. a. jooksul faktilise kontrolli korras revideeritud 10, neist korras leitud 1, puudusi leitud 9 asutuses. Puudused tulid esile peaaesjalikult arve- ja majapidamise alal. Prokuratuuri korraldusse on saadetud ühe asutuse revideerimise materjal süüdistusega ühe ametniku vastu. Ministeeriumi poolt vallandati 2 ametnikku.

Revisjoni ulatus.

Kulude aruande revideerimisel riigikontrollis jäi esialgu õigeks tunnustamata korralliste kulude alal	Mk. 5.027.592
erakorraliste „ „	„ 82.310
	<u> </u>
	kokku Mk. 5.109.902

Revisjoni tagajärjel ilmsiks tulnud tähtsamad puudused.

Selgitamisele võetud summa oleneb peaaesjalikult järgmistest põhjustest. Asutustele on antud suuremad eelsummad, missugused kuludesse kantud, kuna aruandeid summade äratarvitamise kohta pole esitatud. Ehituste ja remontide kulude alal pole kinni peetud seaduse nõuetest. Palkade, päeva- ja sõidurahade alal tuleb ette seadusest kõrvale kaldumisi ja puuduvad dokumendid. Omavalitsustele ja teistele organisatsioonidele antud summade äratarvitamise üle pole esitatud aruandeid.

Eesti Pank.

Eesti pank algas tegevust 1. mail 1919. aastal. Esimese kolme aasta jooksul tegutses pank ilma osakondadeta, kuid alates 1922. aastast, mil renteid oma tegevuse lõpetasid ja Eesti panga osakondadeks muudeti, töötab pank 12 osakonnaga.

Eesti pank on vabariigi valitsuse juhatuse ja kontrolli all töötav pank, kelle ülesandeks on korraldada rahaliikumist Eesti vabariigis, kergendada maksuõiendusi nii sise- kui välismaal ja kanda hoolt vabade kapitalide kasuliku mahutamise eest.

Kapitalideks, milledega Eesti pank töötab, on oma- ja võõrskapitalid.

Panga kapitalid.

Panga omakapitalid olid 30. XII 1926. a.:

- 1) põhikapital Mk. 250.000.000; millest assigneeritud Mk. 10.000.000 riigikassa summadest ja Mk. 240.000.000 riigi eelarve korras.
- 2) tagavarakapital Mk. 250.000.000, mis on kogutud panga kasudest ja milleks on arvatud iga aasta vähemalt 20% panga puhaskasust;
- 3) kustutuskapital Mk. 10.287.051, moodustatud kinnis- ja vallasvara amortisatsioonide summadest, mis kasude arvelt eelmiste aastate jooksul maha kirjutatud;
- 4) kinnisvarakapital Mk. 22.000.000. Nimetatud kapital on kogutud summadest, mis puhaskasu jaotamisel täiskogu poolt panga põhikirja § 46 alusel teenijate elumaja ehitamiseks määratud;
- 5) kursivahede reserv Mk. 86.721.897, mis asutati 1924. aastal kursi kahjude katmiseks.

Omakapitalide järk-järgulist kasvumist näitab alljärgnev tabel:

Aasta lõpuks	Põhikapital	Tagavarakapital	Kustutuskapital	Kinnisvarakapital	Kursivahereerv
1919 . . .	10.000.000	—	—	—	—
1920 . . .	10.000.000	184.663	—	—	—
1921 . . .	250.000.000	10.674.154	—	1.000.000	—
1922 . . .	250.000.000	37.770.710	—	2.000.000	—
1923 . . .	250.000.000	72.283.136	2.666.787	4.000.000	—
1924 . . .	250.000.000	143.714.310	4.327.466	7.000.000	86.721.897
1925 . . .	250.000.000	207.945.760	6.225.382	22.000.000	86.721.897
1926 . . .	250.000.000	250.000.000	10.287.051	22.000.000	86.721.897

Eesti panga omakapitalide kogusumma tõusis 1926. a. lõpul Mk. 619.008.948 peale, mis suurem eelmise aasta summast 46,2 milj. marga võrra. Suurenenud on tagavarakapital 42,1 milj. mk. ja kustutuskapital 4,1 milj. marga võrra.

Panga võõrkapitalid olid 31. XII 1926. a.:

- 1) pangatähtede emissioon Mk. 2.250.000.000. Eesti pangal on vabariigi piirides ainuõigus pangatähti välja anda. Pangatähtede valmistamine ja väljaandmine, nende tagasi-

võtmise ja kustutamise sünnib rahaministeeriumi ja riigikontrolli esindajate otsekohese järelevalve all. Emissiooni absoluutse summa ja pangatähtede kupüürid määrab kindlaks vabariigi valitsus rahaministri ettepanekul. Eesti pank on kohustatud pangatähti nõudmisel riigi raha vastu vahetama.

Esimesed Eesti panga pangatähed (100 ja 500 m.) lasti liikvele märtsikuul 1921. a. Esiotsa oli panga emissioon peaaegu tähtsusetu, ja Eesti panga kassa kogu aeg emissioonist suurem, kuid 1921. aasta lõpul hakkas emissioon kasvama ning tõusis 1923. aasta lõpuks 2.250 milj. marga peale. Selle summa peale jäi püsima emissioon kuni 1926. aasta lõpuni.

Panga emissiooni vahetuse kindlustustega näitab alljärgnev tabel:

Aasta lõpuks	Lubatud emissiooni õigus	Tarvitatud emissiooni õigus	Kindlustused, milleid põhikirja järgi peab olema mitte alla 50% emmissiooni summast		Riigi raha, mida põhitähta järgi peab olema kassas mitte alla 10% emissiooni summast	Välisvaluuta tagavarad ¹⁾	Väärtpaberid	Muud aktivad ²⁾	Bilanss
			Välis ja sise diskont. vekslid	Kontokorrenti ja tähtaajalised laenud					
M i l j o n m a r k a d e s									
1921 . . .	500	350	4,1 283,6	1.054,5	151,5	112,0	7,1	80,8	1.693,9
1922 . . .	2.000	1.500	36,2 859,8	1.950,3	417,1	723,9	45,0	865,8	4.898,4
1923 . . .	2.500	2.250	88,9 1.650,8	2.760,1	600,2	608,6	60,5	1.473,0	7.242,6
1924 . . .	do	do	290,0 1.465,5	3.236,7	296,3	760,1	85,5	1.305,1	7.439,5
1925 . . .	do	do	206,6 1.716,8	3.884,5	411,8	804,4	165,0	1.291,6	8.481,0
1926 . . .	do	do	91,0 1.751,4	3.980,1	510,8	814,3	139,0	997,9	8.284,8

2) riigikassa hoisusummad Mk. 2.956.160.176, mis teeb välja 35% kogu panga passivast. Nimelt võlgnes Eesti pank riigikassale 31. XII. 1926. a.:

saadud välisvaluuta eest	Mk. 2.291.015.715
Rootsi kaubakrediidi alal	„ 100.607.440
jooksva arve järgi	„ 559.682.139
tasumata riigimaksudena	„ 4.854.882

Võlavahetused riigikassa ja Eesti panga vahel suurenes iga aastaga. Panga kohustuste kasvamine riigikassa vastu eelmiste aastate jooksul selgub järgnevast:

1) Välisvaluuta tagavarade alla on koondatud: kuld välismaal, välisraha, välismaa korrespondendid „Nostro“ D-t ja sellest maha arvatud välismaa korrespondendid „Nostro“ K-t ning korrespondendid välisvaluuta „Loro“ K-t.

2) Osakondade arve saldod on välja jäetud nii aktivas kui passivas.

Aasta lõpuks	Riigikassa erihoiusummad		Riigikassa jooksev arve	Tasumata riigimaksud	KOKKU
	Riigikassa välisvaluuta	Riigikassa Rootsi krediit			
1919 . . .	—	—	21.200.000	8.614	21.208.614
1920 . . .	—	—	349.400.000	144.061	349.544.061
1921 . . .	—	—	617.500.000	1.227.638	618.727.638
1922 . . .	278.295.859	—	1.485.094.868	1.011.939	1.764.402.667
1923 . . .	1.757.696.704	—	342.729.472	2.797.724	2.103.223.900
1924 . . .	2.183.441.746	43.940.365	114.236.195	3.326.531	2.344.944.837
1925 . . .	2.266.975.038	81.106.485	296.312.736	3.674.620	2.648.068.879
1926 . . .	2.291.015.715	100.607.440	559.682.139	4.854.882	2.956.160.176

Eesti panga kohustused riigikassa vastu välisvaluutas tekkisid 1922. aastal, mil anti Eesti pangale üle riigikassa välisvaluuta tagavarad panga arvestamise järgi Mk. 278.295.859 väärtuses. Tegelikult oli riigikassalt saadud välisvaluuta väärtus markades umbes neli korda suurem eelpoolnäidatud summast, kuna pank oli arvestanud saadud valuuta madala kursiga, milline võrdus ühe neljandikule börsikursist. Selle nähtuse kõrvaldamiseks hindas pank ümber oma valuutatagavarad 1923. aastal, mille tagajärjel suurenesid panga kohustused välisvaluutas riigikassa vastu 859,4 milj. marga võrra. Täiendavalt anti üle E. pangale riigikassa välisvaluutat 1923. a. 619,9 milj. marka.

1924. aasta jooksul suurenesid veel panga kohustused riigikassa vastu välisvaluutas 469,6 milj. marga ulatuses. Suurenemine oli tingitud peaaesjalikult uute välisvaluuta tagavarade üleandmisest riigikassa poolt Eesti pangale laenuks.

Eesti panga kohustuste üldsumma riigikassa vastu kasvas järjekindlalt, tõustes 1926. a. lõpul Mk. 2.956.160.176 peale. Eriti suurt kasvu näitasid kohustused 1922. aastal, suurenedes aasta jooksul 1.145,7 milj. m. võrra. Suurenesid nimelt jooksva arve hoiusummad 867,5 milj. ja kohustused välisrahas 278,2 milj. marga võrra. Jooksvad arved kasvasid peaaesjalikult renteide tegevuse lõpetamise tagajärjel, mil kõik riigi päralt olevad summad, kooskõlas renteide tegevuse lõpetamise seadusega, mahutati Eesti panka riigikassa jooksvale arvele.

3) riigiasutuste deposiit-summad Mk. 514.849.014. Renteide tegevuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti pangale üleandmise seaduse § 4. põhjal viidi üle 1922. aastal kõik riigiasutuste deposiidid kogusummas Mk. 514.841.792 renteidest Eesti panka. 1922. aasta jooksul olid arvestatud riigiasutuste deposiitsummad Eesti panga poolt riigikassa jooksva arve kaudu, kust nad eraldati 1923. a. Deposiit-summad püsisid kogu aeg võrdlemisi ühel tasapinnal, väljaarvatud 1924. a., mil nad näitasid kahanemist 117,2 milj. m. võrra.

Deposiit-summade liikumist väljendab alljärgnev tabel:

Aasta	Maksti sisse	Maksti välja	Jäi aasta lõpuks
1923 . . .	602.697.962	74.796.075	527.901.886
1924 . . .	522.410.814	639.563.002	410.749.699
1925 . . .	1.071.631.044	944.334.194	538.046.549
1926 . . .	942.168.535	965.366.069	514.849.014

4) Era- ja riigiasutuste hoiusummad jooksvate arvete, hoiusummade, korrespondentide ja konto-korrent arvete näol Mk. 1.176.014.127. Hoiusummade järjekindel kasvamine kestis kuni 1926. aastani, mil nende kogusumma vähenes 325,4 milj. m. ehk 21% võrra. Peaasjalikult kahanesid jooksvad arved, näidates 326,9 milj. margalist vähenemist. Üheks jooksvate arvete tagasimineku põhjuseks tuleb pidada protsendi määra vähendamist 1. jaanuarist 1926. a. 1% võrra. Langesid ka hoiusummad konto-korrent arvete järgi 10,5 milj. margalt 5,1 milj. margale (50%), kuna tähtajalised ja tähtajata hoiusummad tõusid 6,8 milj. m. võrra. Hoiusummade kogusummast kuulus riigiasutustele 1926. a. lõpul Mk. 395.831.716 (jooksvad arved Mk. 395.062.553 ja tähtajalised hoiusummad Mk. 769.163) ehk 33% hoiusummade üldsummast.

Era- ja riigiasutuste hoiusummade liikumist näitab alljärgnev tabel:

Aasta lõpuks	Era- ja riigiasutuste		Jooksvad hoiusummad	Konto-korrent arvete krediidit saldod	Välis- ja sise-korrespond. „Loro“ ja korrespond. „Nostro“	KOKKU
	jooksvad arved	tähtajalised hoiusummad ja nende %%				
1919 . . .	33.922.260	—	—	—	604.746	34.527.006
1920 . . .	96.724.029	—	—	—	119.324.214	216.048.243
1921 . . .	261.382.475	16.217.525	—	—	1.190.652	278.790.652
1922 . . .	572.803.474	70.378.359	22.240.902	—	10.343.066	675.765.803
1923 . . .	854.512.051	127.850.359	40.787.104	2.147.656	9.808.775	1.035.105.945
1924 . . .	938.560.937	69.070.185	50.075.653	17.971.689	7.771.475	1.083.449.939
1925 . . .	{ 700.647.187 609.689.183*	99.232.062	68.389.620	10.518.922	13.002.709	1.501.479.683
1926 . . .	{ 588.337.407 395.062.553*	76.979.808 769.163*	96.623.367	5.185.775	13.056.053	1.176.014.127

Eesti panga võõrkapitalide kogusumma võrdus 1926. aasta lõpul 6896,9 milj. margale. Võrreldes eelmise aasta summaga, on panga võõrkapitalid vähenenud 40,6 milj. marga võrra.

Võõrkapitalide liikumist väljendab alljärgnev tabel:

Aasta	Panga emissioon	Riigikassa hoiusummad	Riigiasutuste deposiidid	Era- ja riigiasutuste hoiusummad	KOKKU
1919 . . .	—	21,2	—	34,5	55,7
1920 . . .	—	349,5	—	216,0	565,5
1921 . . .	350	618,7	—	278,7	1247,4
1922 . . .	1500	1764,4	—	675,7	3940,1
1923 . . .	2250	2103,2	527,9	1035,1	5916,2
1924 . . .	2250	2344,9	410,7	1083,4	6089,0
1925 . . .	2250	2648,0	538,0	1501,5	6937,5
1926 . . .	2250	2956,1	514,8	1176,0	6896,9

Eeltoodud oma- ja võõrkapitalid moodustavad Eesti panga aktiivsete operatsioonide peaaessursid.

*) Riigiasutused.

Laenud.

Eesti panga laenu portfelli moodustavad konto-korrent laenud, diskontolaenud sise- ja välisvekslite vastu, tähtajalised laenud, laenud Rootsi kauba krediidi alal ja avansid kaubadokumentide kindlustusel. 1926. aasta lõpul moodustasid konto-korrent ja diskontolaenud 99% panga poolt antud laenude kogusummast, kuna ülejäänud kolm laenu liiki ainult 1% välja tegid.

Esimese kahe aasta jooksul pärast panga asutamist, s. o. 1919. ja 1920. a., püsisid Eesti panga laenuoperatsioonid, võrreldes erarahaasutuste laenuoperatsioonidega, vahekorras 1:2, tõustes 1920. a. lõpuks 448 milj. margani. Laenu andmine sündis peaaesjalikult riigikassa hoiusummade arvel, missugused ulatusid 349,4 milj. margani.

Eriti hoogsalt arenesid laenuoperatsioonid 1921. aastal, suurenedes aasta jooksul 894,2 milj. marga võrra. Iseäranis kasvasid kontokorrent laenud, millede juurekasv ulatus 690 milj. margani, kuna diskontolaenud näitasid tõusu 203,5 milj. marga ulatuses.

Nisuguste laiaulatuseliste laenuoperatsioonide läbiviimine oli Eesti pangal võimalik osalt selletõttu, et pank kasutas oma emissiooni õigust 350 milj. marga väärtuses, ning osalt sellepärast, et panga põhikapitali täiendati riigikassa summadest 240 milj. margaga. Aasta lõpul oli vahekord Eesti panga laenude portfelli ja erarahaasutuste poolt antud laenude kogusumma vahel 10:6, kuna see eelmisel aastal oli 1:2, mis näitab, et Eesti panga laenupolitika 1921. a. jooksul on olnud äärmiselt intensiivne. Suurt nõudmist laenude järgi tuleb seletada osalt erakapitali puudusega majanduselusel, kuid peaaesjalikult spekulatsioonidega marga kursi langemise peale. Nimelt võeti laenu lootuses tasuda seda odavas rahas, sedaenam, et Eesti pank võimaldas juba tol ajal pikeendada laenusid ilma iseäralise raskuseta.

Mida suuremaks muutus panga laenuportfell, seda enam tõusis klientide arv, kes marga-kursi langemises nägid oma võlakoorma kergenemist, mille tõttu muutus raskemaks marga väärtuse hoidmine.

1922. a. jätkas pank oma intensiivset laenupolitikat veel suurema hooga, mille tagajärjel laenude kogusumma kasvas aasta jooksul 1504,3 milj. m. võrra. Oma tegevusaruandes 1922. a. eest juhib pank rahuldustundega tähelepanu nendele mõjuavaldustele, mis 1500 milj. marga juurevool laenude näol on avaldanud vabariigi majanduselule, alla kriipsutades sellejuures, et võrdlemisi suur summa on läinud suurtööstuse finantseerimiseks. Laenu operatsioonide teostamiseks on suurendanud pank oma emissiooni 1.150 milj. marga võrra.

1923. aasta algul, mil õitses Gründertum, tõusis laenude kogusumma ligi miljard marka, mis moodustas umbes $\frac{1}{3}$ kogu väljaantud laenu summast. Aasta teisel poolel selgus, et paljud äridest ja tööstustest olid seotud kohustustega, peaaesjalikult välismaa äride vastu, missuguseid nad aga ei suutnud tähtajaks täita. Põhjuseks oli asjaolu, et kaubad seisid ladudes müümata, mis omakord oli tingitud halvast põllumajanduslikust aastast, mille all kannatas kogu Eesti. Pank jätkas nisuguste ettevõtete finantseerimist ning laenude summa näitas aasta lõpul suurenemist 1676,1 milj. m. ehk 37% võrra. Sellest summast oli antud tööstusele 757,5 milj. m. ehk 45% ja kaubandusele 556,3 milj. m. ehk 33% — peaaesjalikult sisseveo otstarbeks.

Majanduslikud raskused, mis 1923. a. viimast veerandit iseloomustasid, kestsid edasi 1924. a. esimesel poolel. Eelmise aasta viljaikalduse, eriti looma-toidu vilja puuduse tagajärjel suurenes põllusaaduste sissevedu tunduvalt. Suurendatud import mõjus kahandavalt panga valuuta tagavaradele. Tekkisid valuuta raskused, mis kutsusid esile Eesti panga laenupolitika revideerimisele võtmise tarviduse. Sama aasta teisel poolel asuski pank krediitide piiramisele ja valoriseerimisele. Selle tagajärjeks oli laenude portfelli kasva-

mise tempo vähenemine. Kuid siiski tõusis laenude kogusumma 1924. aastal eelmise vastu 517,3 milj. marga ehk 11% võrra, kusjuures peaaesjalikult suurenesid kontokorrent laenud ja välismaa vekslid, kuna diskontolaenud vähenesid.

1925. a. jooksul jätkas Eesti pank laenudeandmist, suurendades oma laenuportfelli aasta lõpuks 830 milj. m. ehk 16%, kontokorrent (647,2 milj. m.) ja diskontolaenude (251,3 milj. m.) arvel, kuna välisvekslite arve (83,4 milj. m.) vähenes.

1926. aastal on Eesti panga laenusumma püsinud eelmise aasta piirides, tõustes ainult 7,3 milj. m. võrra, missuguse summa moodustavad peaaesjalikult konto-korrent laenude tasumata %/0.

Laenude liikumist üksikute aastate viisi pildistab alljärgnev tabel (miljon m.):

	A a s t a d							
	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
konto-korrent laenud	32,8	341,5	1038,6	1930,7	2756,8	3233,4	3880,6	3976,7
diskonto-laenud	20,6	80,1	283,6	759,9	1650,9	1465,5	1716,8	1751,4
tähtajalised laenud	—	16,5	15,8	19,6	3,3	3,4	4,0	3,5
rootsi kaubakrediit	—	—	—	—	—	39,0	62,5	55,6
kaubadokumentide kindlustusel antud avansid	—	—	—	—	23,7	9,6	0,4	—
diskonteeritud välisvekslid	—	9,9	4,2	36,3	88,9	290,0	206,6	91,0
kokku	53,4	448,0	1342,2	2846,5	4523,6	5040,9	5870,9	5878,2
garantii laenud	—	—	—	326,0	612,0	557,7	542,2	361,1
akkreditivide laenud	—	—	17,3	98,0	47,8	64,0	43,7	—

Laenude kogusumma — Mk. 5.731.589.000—, kuhu kuuluvad sisevekslid, konto-korrent ja tähtajalised laenud, jagunes 31. XII 1926. a. järgmiselt:

Tööstusele . . . . . Mk. 2.341.794.000 ehk 41,0%

Kaubandusele:

eraettevõtetele . . . . . Mk. 540.797.000

ühistegeliste ettevõtetele . . . . . „ 112.377.000 „ 653.174.000 „ 11,4%

Rahaasutustele:

aktsiapankadele . . . . . Mk. 565.163.000

ühispankadele . . . . . „ 34.889.000 „ 600.052.000 „ 10,5%

Põllumajandusele:

otsekohe . . . . . „ 416.018.000

tööstusele — põllusaaduste ümbertöötamiseks ja põllutööriistade valmistamiseks . . . . . Mk. 182.803.000

ühistegelisele kaubandusele — põllupidajate vekslite diskonteerimiseks . . . . . „ 517.595.000

ühispankadele — põllupidajatele laenu andmiseks . . . . . „ 102.277.000 „ 1.218.693.000 „ 21,3%

Omavalitsustele	Mk.	488.354.000 ehk 8,4%
Ehitustele	„	172.563.000 „ 3,0%
Laevandusele ja lennuasjandusele	„	74.878.000 „ 1,3%
Kirjastusele	„	63.922.000 „ 1,1%
Eraisikutele	„	94.274.000 „ 1,6%
Seltskondlikele ettevõtetele	„	23.885.000 „ 0,4%
Kokku		Mk. 5.731.589.000 ehk 100%

Välisvaluuta tagavarad ja kohustused välisrahas.

Panga välisvaluuta koosneb välisrahast kassas, kullast välismaal ja välisvaluutas seisvatelst hoiusummadest välismaa pankades, kohustused välisvaluutas aga — kohustustest riigikassale ja panga klientidele korrespondentide arvete järgi.

Panga välisvaluuta tagavarade kogumine kestis edukalt kuni 1922. a. lõpuni, mil panga välisraha vabad tagavarad tõusid 445,6 milj. margani. 1922. a. lõppu tuleb pidada välisvaluuta tagavarade kogumise pöördepunktiks. Sellest ajast algas välisvaluuta tagavarade kiire kahanemine, mis kestis kuni 1926. a.

Eriti ebasoodus välisvaluuta tagavaradele oli 1923. a., mil pank oli sunnitud realiseerima kõiki oma välisvaluuta tagavarasid, mis ulatusid aasta algul 445,6 milj. m-gani; peale selle veel riigikassalt laenuks saadud välisvaluutat 1,149 milj. m. väärtuses. Selle ebahariliku nähtuse põhjuseks oli passiivne maksubilanss peaasjalikult suurejoonelise kapitali investeerimise ja halva põllumajanduslike aasta tagajärjel. Hoolimata sellest, et mark langema hakkas, jätkas pank krediidi inflatsiooni, andes tööstusele uusi laene aasta jooksul 757,5 milj. marga väärtuses, mille tagajärjel tööstusele antud laenude kogusumma tõusis aasta lõpul 2.034,2 milj. m. peale.

Valuuta raskused, mis 1923. a. tekkisid halva põllumajandusliku aasta ja liig vaba laenupoliitika tõttu, kehtisid edasi ka 1924. aastal ning jõudsid oma haripunktini sama aasta augustikuu lõpul. Tunduvalt mõjus välisvaluuta tagavaradele 1924. aasta esimesel poolel sisseveo tõus toiduvilja, seemnete ja heinte näol, mille tagajärjel tõusis välisvaluuta nõudmine Eesti pangalt ja marga kursi hoidmine muutus kriitiliseks.

Seisukorra tervendamiseks sai Eesti pank riigikassalt 1924. a. jooksul laénuna välisvaluutat 469,6 milj. m. väärtuses. Ühtlasi asus pank valuuta müügi piiramisele ning valuuta müük seati pankade nõukogu kontrolli alla. Kitsenduste ajajärk kestis juunist kuni septembrini, mil valuuta müük uuesti vabaks anti. Viimase asjaolu põhjuseks tuleb eeskätt lugeda rahaturu seisukorra paranemist, mis tingitud rahuldavast põllumajanduslikust aastast, sisseveo tollide kõrgendamisest, krediidi piiramisest importööridele ja krediitide valoriseerimisest. Samuti mõjus margakursi stabiliseerimisele Tallinna linnavalitsuse poolt Inglismaal tehtud välislaen ja Rootsilt saadud põllumajanduslik krediit. Selle tagajärjel jäi mark püsima ja 1925. ja 1926. a. jooksul oli seisukord välisvaluuta turul võrdlemisi rahuldav.

Välisvaluuta läbikäik pangas 1926. a., võrreldes eelmisega, oli enam kui kahekordne ja andis aasta lõpuks juurekasvu 57,5 milj. marka.

Eesti panga käsutuses olevate välisvaluuta tagavarade liikumine peegeldub järgmises tabelis:

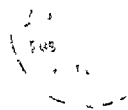
Aasta lõpuks	Riigikassa poolt Eesti pangale antud välisvaluuta seis	Eesti panga välisvaluuta tagavara seis ¹⁾	Aasta jooksul realiseeritud riigikassa välisvaluutat
1919 . . .	—	3.805.422	—
1920 . . .	—	115.689.476	—
1921 . . .	—	112.061.287	—
1922 . . .	278.295.859	723.904.843	—
1923 . . .	1.757.696.704	608.681.947	1.149.014.757
1924 . . .	2.227.382.111	760.124.587	318.242.767
1925 . . .	2.348.081.523	804.432.281	76.391.717
1926 . . .	2.391.623.155	905.440.305	57.466.392 ²⁾
			1.486.182.849

Eesti panga tulud ja kulud 1919. a. kuni 1926. a. kujunesid järgmiselt:

	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.
	M i l j o n m a r k a d e s							
TULUD:								
saadud laenude ja korrespondentide arvete %/ ja komisjoni	1,06	44,96	94,8	210,7	396,3	497,4	549,6	561,8
kasu kulla realiseerimisest välismaal	—	3,96	22,8	0,25	—	—	—	—
saadud komisjon akkreditiivide ja garantiide pealt . .	0,045	1,5	3,4	7,7	18,2	20,9	19,1	10,9
inkasso, transferdid, depoo ja mitmesugune komisjon valuuta vahetalituse komisjon	0,03	9,3	10,7	3,9	10,1	7,4	7,7	24,0
kursikasud	0,39	2,75	—	2,1	5,0	5,5	7,6	5,4
majade kasutamine	—	—	58,8	53,3	58,5	126,6	62,4	51,4
endiste aastate mahakirjutuste arvel tagasisaadud summad	—	—	—	—	—	0,09	0,05	0,5
kokku	1,52	62,5	190,5	278,4	488,6	662,9	669,3	699,4

¹⁾ Panga vähemad kohustused välisrahas panga klientide vastu korrespondentide arvete järgi seisudest maha arvatud.

²⁾ Realiseeritud välisvaluuta katteks 1926. a. jooksul juure ostetud.

	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.
M i l j o n m a r k a d e s								
KULUD:								
makstud hoiusummade pealt %%	0,177	2,9	24,0	51,2	37,3	42,5	40,9	52,1
makstud riigikassale %% hoiusummade pealt . . .	—	—	—	—	11,5	29,1	29,1	29,1
makstud %% . . . . . ja komisjoni	0,003	3,7	—	14,7	22,0	21,0	20,9	10,8
ärikulud	0,4	2,83	10,9	33,6	56,5	70,0	81,7	108,2
maha kirjutatud kahtlaste võlgnikkude arvelt . . .	0,004	—	0,45	4,9	25,0	94,0	207,9	231,8
maha kirjutatud varanduste hinna kustutamiseks. . .	0,008	0,23	0,3	0,5	1,4	1,6	1,8	3,1
kursikahjud	0,008	0,44	19,32	—	96,8	147,8	69,8	—
kokku .	0,60	10,1	55,0	105,0	250,5	406,0	452,1	435,4
osakondade kasu	—	—	—	0,835	—	—	—	—
kasu aruandeaasta eest . .	0,92	52,4	135,5	172,6	238,1	256,9	217,2	264,0
Kokku kulud ja kasu	1,52	62,5	190,5	278,4	488,6	662,9	669,3	699,4

Panga tulud-kulud.

Nagu eeltoodud tabelist näha, tõusid panga kasud 8 aasta jooksul 0,9 miljonilt 264 miljoni margani aastas. Panga kasud suurenesid järjekindlalt kuni 1926. aastani. välja arvatud ainult 1924. aasta, mil kasu vähenes eelmise aastaga võrreldes 39,6 milj. m. võrra. 1926. a. kasu näitas suurenemist 46,1 milj. m., tõustes 264 milj. margani.

Üksikutest tululiikidest tähtsamad olid protsendid ja komisjon laenude ja korrespondentide arvetelt, mis moodustasid keskmiselt 77% tulude kogusummast aastas, ning kursi kasud, mis tõusid kuni 14% kogu tuludest.

Kuludest püsisid esimesel kohal mahakirjutused kahtlaste võlgnikkude arvete järgi saneerimise otstarbel. Iseäralist tõusu näitasid mahakirjutused kahtlaste võlgnikkude arvetelt 1924., 1925. ja 1926. a. Mahakirjutuste kogusumma ulatus 1926. aasta lõpul 490 milj. m., mis tegi välja 33% eelmiste aastate kulude üldsummast.

Panga ärikulud näitasid järjekindlat kasvamist, tõustes 1926. aasta lõpul 108,2 milj. m., mis võrdus 25% kulude kogusummast. Võrreldes ärikulude kasvamist tulude suureenemisega eelmiste aastate jooksul selgub, et ärikulud on kasvanud kiiremini kui panga tulud. Nii moodustasid ärikulud 1922. aastal 12% panga tuludest, kuna nad 1926. a. ulatusid 15,5% tulude üldsummast.

Revisjoni ulatus ja tulemused.

Riigikontrolli õigused ja ülesanded Eesti panga suhtes on ette nähtud panga põhikirja § 44-das ja vabariigi valitsuse poolt 30. mail 1923. a. heakskiidetud juhatuskirjas Eesti panga ja selle osakondade varakambrite, kassade ning aastaaruande revideerimise kohta.

Oma ülesannete täitmisel riigikontroll on leidnud alalist vastuseisu Eesti panga poolt, välja arvatud 1923. a. ja eriti 1926. a. aruande revideerimisel, mil panga juhatus lahket vastutulekut avaldas. 1925. a. aruande revideerimisel ei lubatud riigikontrolli ametnikele mingisuguseid ülesmärkimisi teha, isegi mitte kokkuvõtteks tarvisminevaid summasid üles tähendada. Selletõttu muutus aastaaruannete läbivaatamine aruande võrdlemiseks

panga raamatutega, kuna puudus igasugune võimalus lähemalt tutvuda panga tegevuse ja operatsioonidega. Varakambrite ja kassade faktiline revisjon piirdus vahariigi valitsuse poolt heakskiidetud juhatuskirja § 10 alusel raha ja väärtuste ülelugemise ja ülelugemisel saadud andmete võrdlemisega vastavate raamatutega. Riigikontrollile sisuliseks revisjoniks mittekuuluvaks luges panga juhatus ka laenude kindlustuste tegeliku väärtuse selgitamise, keeldudes lubamast riigikontrolli ametnikele seda küsimust puudutada. Kõik sellekohased katsed, peale mõne vähematähtsusega, lähemalt tutvuda panga tegevusega, leidsid panga juhatuselt järjekindlat vastuseisu. Seisukorra lahendamiseks pöördus riigikontrolör kirjaga 6. VI. 1924. a. vahariigi valitsuse poolt ettepanekuga, võimaldada riigikontrolörile või tema esindajale sõnaõigusega osa võtta panga nõukogust. Seda ettepanekut korrati kirjaga 12. VI. 1925. a., millele saabus vastus panga nõukogult 29. I. 1926. a., et ülalnimetatud ettepanek Eesti panga seisukohalt ei ole otstarbekohane.

Tuleb märkida veel riigikontrolli seisukorda raskendavat asjaolu, kus mõnedel aastatel, nagu eriti 1923. a., oli tegemist panga bilansis nähtustega, mida harilikult nimetatakse „dekoreeritud akendeks“, ja millede tõttu panga bilansside analüüsimine ning selle põhjal täpsete järelduste tegemine panga passiva ja aktiva kohta oli täiesti lootusetu, mis tingitud asjaolust, et Eesti pank, nagu eelpool tähendatud, arvestas riigikassa välisvaluutat kunstlikult madala kursiga. Õige arvestamise viisi juures oleks pidanud panga bilansis näidatud riigikassa välisvaluuta arve võrduma riigikassa poolt 1922. a. riigi eelarve täitmise aruande lisas välisvaluuta kohta näidatud summale, kuid läks lahku viimasest 831 milj. m. võrra. Ebaõigest riigikassa välisvaluuta arvestamisest olid teataval määral tingitud bilanssides ka mõnede tesite arvete ebaõiged summad, nagu välismaa korrespondentide „Nostro“ ja välisvaluuta arve, kuhu oli kantud osa riigikassa valuutat n. n. depoo kursiga. Samuti arvestati 1923. a. riigiasutuste deposiit-summad era-hoisummade arve kaudu, mille tõttu panga bilansid andsid vale pildi panga käes kasutada olevate riigisummade kohta. Tähendatud nähtuste peale oli juhitud vahariigi valitsuse tähelepanu riigikontrolöri kirjaga 6. juunist 1924. a.

Kuni 1926. aasta lõpuni oli panga poolt realiseeritud riigikassa välisvaluutat 1.486.2 milj. m., mis peaaesjalikult oli sündinud 1923. ja 1924. a. jooksul. Välisvaluuta realiseerimisest saadud kontrvaluuta oli tarvitatud Eesti panga poolt uute laenude andmiseks, mis tekitas inflatsiooni ja omakorda suurendas nõudmist välisvaluuta peale. Eesti pank oli teadlik, nagu see 1923. a. aruande sissejuhatuses selgub, selles, et laenude nõudmine sündis peaaesjalikult väliskaupade sisseveoks, kuid ei leidnud tarvilikuks neid piirata.

Iseloomustavaks puuduseks marga stabiliseerimise alal tuleks lugeda marga ostumüügi hinna vahetust Eesti panga ja erapankade vahel. Eesti pank ostis-müüs välisvaluutat noteeritud kursiga, kuna erapangad maksid mitu punkti üle Eesti panga ostuhinna. Selle tagajärjeks oli välisvaluuta äravool Eesti pangast ja juurevool erapankadesse. Marga stabiliseerimise kogu raskus lasus ainult Eesti pangal, kuna erapangad samal ajal spekulatsioonid valuutaga, olles seejuures varustatud Eesti panga krediidiga. Siin avaldub Eesti panga nõrk mõju erapankadele, millised osimese survele oleks sunnitud olnud marga kursi stabiliseerimisest osa võtma.

Konto-korrent laenude väljaandmisel ei ole Eesti pank kinni pidanud panga põhikirja § 11. p. 4, kuna laenusid on antud vabrikute ja tehaste siseseadete kindlustusel, mis eelnimetatud paragrahvis ei ole ette nähtud. Vekslite diskonteerimisel on pank vormiliselt püsinud põhikirja § 11. p. 2. piirides, kuid tuleb märkida, et pank praktiseerib suures ulatuses tähtajaliste vekslite ümbervahetamist uute vastu, mis sisuliselt on lühiajalise laenu muutmise

pikaajaliseks. Viimast aga ei ole ette nähtud panga põhikirjas. Laenude väljaandmine niisuguses ulatuses, nagu see aset leidis 1922.—1924. a., võimaldas Gründertum'i ja selle tagajärgede tekkimist ning on vastolus emissioonipanga ülesannetega. Laenude andmisel ei ole kaalutud iga kord põhjalikult ettevõtte elujõukust tuleviku konjunkturi seisukohalt, mille tagajärjeks oli laenude portfelli muutumine raskelt realiseeritavaks ja laenude kogunemine vähe-elujõuliste ettevõtete kätte.

Eesti panga 1926. a., samuti ka eelmiste aastate aruannetes on arvestatud raharingvoolu kate ühine nii panga- kui ka riigikassatähtedele. Ühise kattevara hulka on arvatud riigikassa kattevarad ning Eesti panga kulla-, välisvaluuta- ja kohustusvaba välisvaluuta tagavarad välismaa pankades. Riigikontrolli arvates on kattevara näitamine niisugusel kujul ekslik. Esiteks — Eesti panga pangatähtede kindlustamise kord ja kindlustuste liigid on ette nähtud panga põhikirja § 13-das, mille järgi emissiooni summa peab olema panga aktiivatega täielikult kaetud, kusjuures ei ole seatud erilisi nõudmisi välisvaluuta suhtes. Järelikult ei saa pangatähtede katteks lugeda ainult välisvaluuta tagavarasid, vaid ka kõiki panga aktiiva likviidseid väärtusi. Teiseks — ühise kattevara arvestamine panga- ja kassatähtedele nõrgendab riigikassa emissiooni katet, kuna Eesti panga välisvaluuta tagavarade peale tuleb vaadata, kui riigikassa välisvaluuta peale, võttes arvesse, et Eesti panga kohustused välisvaluutas riigikassa vastu on suuremad kui panga valuuta tagavarad. Kolmandaks — ei saa üldse õigeks pidada kattevara mõiste tarvitamist riigikassa emissiooni suhtes, kuna kallismetalli hulk meie margas on fikseerimata.

Kuivõrt Eesti panga aktiivsed likviidväärtused katavad tema tähtajata kohustusi, näitab väljavõte Eesti panga arvete seisust 31. detsembril 1926. a., võetud milj. markades:

A k t i v a		P a s s i v a	
likviid väärtusi:		tähtajata kohustusi:	
riigiraha kassas	510,8	jooksvad arved	1543,0
diskontovekslid (üldsummast 40%) . .	700,5	konto-korrent arvete kredit summad . .	5,1
konto-korrent laenud (üldsummast 10%)	397,6	jooksvad hoisummad	96,6
laenud Rootsi kaubakrediidi alal . . .	55,5	riigiasutuste deposiidid	514,8
laenud korrespondentide välisvaluuta		akkreditiivid	11,6
„Loro“ arve järgi.	9,5	välismaa korrespondendid „Loro“ . . .	12,9
tähtajalised laenud	3,5	korrespondendid „Loro“	0,08
tähtajata kohustuste ülekaal	542,68	maksukäsud	7,6
		panga maksukäsud	10,2
		posti peaval. transferdid	16,3
		tasumata hoisummade %%.	1,9
	2220,08		2220,08

Vaadeldes toodud arvete seisu väljavõtet, selgub, et Eesti pangal 1926. a. lõpul tähtajata kohustused ületasid likviid väärtused 542,6 milj. m. võrra. Seejuures ei ole arvatud tähtajata kohustuste hulka liikvelolevaid pangatähti ja panga kohustusi välisvaluutas riigikassa vastu; peale selle oli välja jäetud likviid väärtuste hulgast panga välisvaluuta tagavarad, ja seda kõiki järgmistel põhjustel:

1) kuna Eesti panga pangatähed on ümbervahetatavad ainult paberraha vastu, siis puudub praktiline alus arvata emissiooni panga tähtajata kohustuste hulka;

2) kohustused välisrahas riigikassaa vastu, kuigi tähtajata, kannavad kestvamat iseloomu;

3) välisvaluuta tagavarad on välja jäetud likviid väärtustest alusel: a) et panga tähtajata kohustuste hulka ei ole arvatud panga kohustusi välisvaluutas riigikassa vastu ja b) et viimased on suuremad panga valuuta kogu tagavaradest, mille tõttu pangal puudub võimalus tarvitada välisvaluuta tagavarasid kohustuste lunastamiseks Eesti rahas.

Ülaltoodud andmeid arvesse võttes tuleb konstateerida, et Eesti pank, nii vormiliselt kui sisuliselt seisukohalt vaadatuna, vaevalt suudab tarbekorral oma kohustusi täita.

Eesti Maapank.

Ülesanded.

Eesti maapanga põhikiri võeti vastu Riigikogu poolt 12 märtsil 1926. a. Selle põhikirja § 1 järgi on Eesti maapanga ülesandeks põllumajanduse edendamiseks pikaajalise laenu andmine põllumajandusliikude kinnisvarade pantimisel.

Maaseaduse § 27 ettenähtud maauuendusega ja tarvitamisega seotud rahaliste operatsioonide jaoks on asutatud panga juure riiklikkude põllumajandusliikude laenude ja ostuvõlgade osakond, mille ülesandeks on:

1) põllutööministeeriumi korraldusel antud laenude ja riiginAAPidajatele müüdüd hoonete-, metsa- ja inventariostuvõlgade korraldamine;

2) põllutööministeeriumi poolt riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse põhjal tarvitamiseks või omandamiseks antud maakohdade peale sõlmitud lepingute põhjal ostuvõlgade ja põlise rendi maksude sissenõudmine ning lepingute täitmise järelevalve.

3) sellekohaste eriseaduste ja määruste põhjal põllumajandusliikude sihtlaenu andmine Riigikogu poolt selleks määratud krediitidest ja sellekohaste fondide ning kapitalide summadest, ja

4) muude maauuendusega ja tarvitamisega seotud rahaliste operatsioonide teostamine, mis sellekohaste seaduste ja määrustega osakonna peale pannakse.

Kapitalid.

Eesti maapanga kapitalid moodustavad:

1) põhikapital — 200 milj. m., millest 100 milj. m. määratud riigisummadest panga tegevuse algul, 100 milj. m. kogutakse 10% näol summadest, mis panga osakond sisse nõuab laenude ja ostuvõlgade tähtajaliste maksudena laenusaaajatelt;

2) tagavarakapital, mis saavutatakse panga ja selle osakonna puhaskasust.

Tegevus.

Peale tegevuseks tarvilikude juhtnõõride väljatöötamist ja maksmapanemist alustas Eesti maapank oma tegevust laenuoperatsioonide alal, mis kujunes alljärgnevana:

Esimese aruandeaasta jooksul, mis kestis 1. maist kuni 31. detsembrini 1926. a., on Eesti maapank laenuoperatsioonide teostamiseks liikvele lasknud 6% pantkirju:

50 krooni väärtuses 2251 lehte Kr. 112.550

100 krooni väärtuses 800 lehte „ 80.000

250 krooni väärtuses 600 lehte „ 150.000

kokku Kr. 342.550

ehk kursiga 100 . . . . . Mk. 34.255.000.

Sama aja jooksul on pank omandanud pantkirju, mahutades neisse oma põhikapitali põhikirja § 7 märkuse alusel Kr. 29.200 à 95 Mk. 2.774.000.

Laene on määratud ja välja antud kuni 31. XII 1926. a.:

Laenu nimetus	Määratud		Välja antud	
	Arv	Mk.	Arv	Mk.
ehituselaen	308	38.020.000	165	22.665.000
maaparanduselaen	107	12.100.000	51	5.760.000
laen võlgade tasumis	139	29.825.000	27	5.830.000
kokku	554	79.945.000	243	34.255.000

Eesti maapanga e e l a r v e teostamine aruandeaasta eest on kujunenud järgmiselt:

Kulud.

Kulude nimetus	Eelarve järgi	Tegelikud kulud	Rohkem	Vähem
		1. v. — 31. XII. 26 a.		
palgad	2.664.059	2.664.059	—	—
ametnikkude ja teenijate toetus	121.061	87.008	—	34.053
pensionikapitali maks	83.660	81.499	—	2.161
esindus	70.000	7.932	—	62.068
ametsõidud	232.000	99.966	—	132.034
kantseleikulud	520.000	493.851	—	26.149
majapidamine	427.000	386.396	—	40.604
pantkirjade valmistamine	1.000.000	622.000	—	378.000
vallasvara soetus	663.200	661.365	—	1.835
segakulud	50.000	49.133	—	867
kokku	5.830.980	5.153.209	—	677.771

Tegelikud panga tulud olid aruandeaastal:

maksud laenudelt administratsiooni kulude katteks	Mk.	208.600
viivitusraha	„	768
E. hüpoteegipanga pantlehtede kupongide eest	„	1.634.717
E. maapanga pantkirjade „ „	„	27.327
protsendid jooksvalt arvelt	„	870.557
tagasimaksud hindamise kulude katteks	„	77.210
½% realiseeritud pantkirjade summast	„	131.625
tagasimaksud pantkirjade valmistamise kulude katteks	„	126.900
mitmesuguste kulude katteks maks	„	14.815
tulud kokku	Mk.	3.092.519

Tegelikudest kuludest Mk. 5.153.209 on panga juhatus maha arvanud panga organiseerimiskulusid Mk. 2.179.315, kandes selle summa panga aktivasse üleminevate summade arvele. Tegelikud kulud oleks seega Mk. 2.973.894 ja puhaskasu Mk. 118.625.

Aruanne.

Eesti maapanga juhatus on kokku seadnud Eesti maapanga aruande, mille arvete seis 31. dets. 1926. a. oli Mk. 153.171.556 ja 1926. a. puhaskasu — Mk. 118.625.

See aruanne vaadati läbi riigikontrolli esindajate poolt koha peal raamatute ja dokumentide põhjal. 6. juulil 1927. a. kinnitas vabariigi valitsus aruande riigikontrolli märkuste põhjal järgmiste muudatustega:

aruandes näidatud puhaskasule	Mk. 118.625
juure arvata vallasvara soetuskulud, missugused pank oli kandnud kulude arvele	„ 661.365
	<u>kokku Mk. 779.990</u>

Sellest maha arvata;

panga poolt üleminevate summade arvele kantud:

organiseerimise kulud 1. V— 15. VIII. 1926 a.	Mk. 1.088.986
vallasvara soetuskulud	„ 595.229
10% vallasvara amortisatsiooniks	„ 66.136
	<u>kokku Mk. 1.750.351</u>

Seega panga puhaskahju Mk. 970.361.

Neile muudatustele vastavalt kujunes Eesti maapanga arvete seis 31. XII. 26. a. järgmiseks:

AKTIVA.

Kassa	Mk. 15.112.—
Jooksev arve	„ 39.820.550.—
Vallasvara	„ 661.365.—
Operatsioonideks määratud pantkirjad	„ 13.525.000.—
Põhikapitalist Eesti maapanga pantkirjadesse mahutatud summad	„ 2.774.000.—
Laenud	„ 33.906.257.—
Laenude kustutussummad	„ 348.743.—
Tähtajalised maksud	„ 383.932.—
Mitmesugused debitorid	„ 56.852.936.—
Üleminevad summad	„ 428.964.—
Osakond	„ 3.365.711.—
1926. a. kahju	„ 970.361.—
	<u>Mk. 153.052.931.—</u>

PASSIVA.

Põhikapital	Mk. 103.253.934.—
Eesti maapanga pantkirjad	„ 34.255.000.—
Realiseerimisele määratud pantkirjad	„ 9.705.000.—
Tähtajalised kupongid	„ 3.705.—
Kustutusfond	„ 348.743.—
Protsentfond	„ 620.624.—
Mitmesugused kreditorid	„ 4.846.156.—
Üleminevad summad	„ 19.769.—
	<u>Mk. 153.052.931.—</u>

Määrusega 5. juunist 1926. a. ja Eesti maapanga põhikirja § 109 alusel andis põllutööministeerium Eesti maapanga riiklikkude põllumajanduslikkude laenude ja ostuvõlgade osakonda üle kõik põllumajanduslikud laenud ja ostuvõlad ühes neid tõendavate dokumentidega. Üleandmise päevaks arvati 1. juuni 1926. a.

Kuni nimetatud päevani Eesti vabariigi eelmiste aastate eelarvete korras põllumajanduslikkude laenude andmiseks lubatud krediitide saldo oli 1. VI. 1926 a. järgmine:

maaparanduslaen	Mk.	15.000.000.—	
asunikude ehitus- ja toetuslaen	„	70.000.000.—	85.000.000.—

1926./27. a. eelarve korras lubatud:

maaparanduselaen	Mk.	50.000.000.—	
asunikude ehitus- ja toetuslaen	„	200.000.000.—	250.000.000.—
		kokku krediidi saldo	Mk. 335.000.000.—

Sellest krediidist sai pank aruandeaasta jooksul riigikassalt:

maaparanduslaenu andmiseks	Mk.	50.000.000.—	
asunikude ehituse- ja toetuslaenu andmiseks	„	185.000.000.—	Mk. 235 000.000.—
		Krediidi ülejääk 31. XII. 1926 a.	Mk. 100.000.000.—

Viimases summas on:

maaparanduslaenu krediiti	Mk.	15.000.000.—	
asunikude ehitus- ja toetuslaenu krediiti	„	85.000.000.—	
		Kokku	Mk. 100.000.000.—

Rahaministeerium andis Eesti maapangale üle põllumajandusliku ehituslaenu andmiseks Mk. 5.000.000. Sellest summast andis pank aruandeaasta jooksul välja Mk. 610.000 ja maksis sama aja jooksul rahaministeeriumile tagasi Mk. 4.390.000.

Laenude fondid, mis Eesti maapanga riiklikkude põllumajanduslikkude laenude ja ostuvõlgade osakonna valitsemisel, olid 31. XII. 1926. a. järgmised:

a) asunikude ehituslaenu fond („R. T.“ nr. 109/110 — 1925. a. ja „R. T.“ nr. 56 — 1926. a.):

põllutööministeeriumilt üle võetud 1. VI. 1926. a.	Mk.	986.303.986.—	
asunikude ehituslaenu seaduse § 2 p. „d“ põhjal fondile juure arvatud	„	2.911.398.50	
kursivahe	„	10.964.50	Mk. 989.226.349.—

b) maaparanduslaenu fond („R. T.“ nr. 191/192—1925. a. ja „R. T.“ nr. 47 ja nr. 66 — 1926. a.):

põllutööministeeriumilt üle võetud	Mk.	125.680.647.—	
E. V. 1926./1927. a. eelarve korras maaparanduslaenu andmiseks lubatud krediit	„	50.000.000.—	
aruandeaasta jooksul maaparanduslaenu fondi sead. § 2 p. c põhjal fondile juure arvatud	„	5.864.682.—	Mk. 181.545.329.—
maha arvatud kursivahe	Mk.	6.817.—	
			Mk. 181.538.512.—
		Kokku fondisid	Mk. 1.170.764.861.—

Aruandeaasta jooksul on arvatud asunduskapitaliks järgmised summad („R. T.“ nr. 109/110 — 1925. a. avald. sead. § 23):

maade ostuvõlalt	Mk.	43.019.—
hoonete ostuvõlalt	„	6.902.803.—
asundustalude, metsa ja viljapuude ostuvõlalt	„	131.591.—
	Kokku Mk.	7.077.413.—

Tegevus.

Laene on välja antud kuni 31. XII 1926. a. järgmiselt:

Laenu nimetus	Põllutöö- ministeeriumilt üle võetud	Eesti maapanga riiklikkude põllu- majandusl. lae- nude ja ostuvõlg. osak. poolt välja antud ja arvestatud	Tasutud	Jäi laenu või võlga 31. XII. 1926 a.
Asunikude ehituslaen	629.798,221	227.819.677.	1.700.527	855.917.371
Maaparanduslaen	101.694,561	43.584.762	332.643	144.946,680
Põllumajanduse ehituslaen	—	610.000	—	610.000
Ehitusmetsa ostuvõlg	39.042,018	12.793.716	536.135	51.299.599
Hoonete ostuvõlg	95.233,293	68.789.002	8.720.820	155.301.475
Inventari ostuvõlg	19.260,946	15.752.594	6.024.912	28.988.628
Maade ostuvõlg	—	2.079.000	5.230	2.073.770
Asundustalude metsa ja vilja- puude ostuvõlg	1.857.800	2.594.613	162.180	4.290.233
Kokku	886.886.839	374.023.364.	17.482.447	1.243.427.756

Eesti maapanga riiklikkude põllumajanduslikkude laenude ja ostuvõlgade osakonna eelarve teostamine 1. V — 31. XII 1926. a. on kujunenud järgmiselt: eelarve järgi määratud kuludeks Mk. 7.564.345., tegelikult kulutatud Mk. 7.459.548, seega vähem Mk. 104.797.

Tegelikud osakonna tulud olid aruandeaasta jooksul Mk. 10.118.580.

Tegelikudest kuludest Mk. 7.459.548 on maha arvatud tagasimaksetud kulusid Mk. 841.040 võrra, mille tõttu osakonna kulud eelarveaasta eest langevad Mk. 6.618.507 peale. P u h a s k a s u seega: Mk. 3.500.073. —

Maapanga juhatus on kokku seadnud panga osakonna aruande, mille arvete seis 31. XII 1926. a. oli Mk. 1.461.441.817. —

Osakonna aruande vaatasid läbi riigikontrolli esindajad koha peal raamatute ja dokumentide põhjal. Aruande kinnitas vabariigi valitsus 6. juulil 1927. a. järgmiste muudatustega:

aruandes näidatud puhaskasule Mk. 3.500.073 arvata juure vallasvara soetuskulud Mk. 710.862, kokku Mk. 4.210.935.

Sellest arvata maha riigituludeks protsendid

jooksvatelt arvetelt . . . . . Mk. 606.856.—
10% vallasvara amortisatsiooniks . . . . . „ 71.086.— Mk. 677.942.—

Seega osakonna puhaskasu . . . . . „ 3.532.993.—

Osakonna puhaskasust katta peapanga puhaskahju . . . . . „ 970.361.—

Arvata osakonna puhaskasust Eesti maapanga tagavarakapitaliks . . . . . „ 1.234.466.—

Määrata osakonna puhaskasu ülejääk Eesti maapanga põhikirja § 102 ja 113 põhjal juhatusele ja ametnikele lisatasuks. . . . . Mk. 1.328.166.—

Neile muudatustele vastavalt kujunes osakonna arvete seis 31. XII 26. a. järgmiseks:

AKTIVA.

Kassa	Mk.	97.076.—
Jooksvad arved	„	75.552.085.50
Vallasvara	„	71.862.—
Rüügikassa krediidid	„	100.000.000.—
Laenud	„	1.001.474.051.—
Ostuvõlad	„	241.953.705.—
Tähtajaliste maksude võlad	„	40.233.429.—
Rüigitulud	„	11.674.—
Põllutöoministeerium	„	20.053.—
Mitmesugused debitorid	„	258.421.—
Üleminevad summad	„	<u>1.841.322.50</u>
	Mk.	1.462.152.679.—

PASSIVA.

Laenude fondid	Mk.	1.170.764.861.—
Asunduskapital	„	7.077.413.—
Amortisatsioonikapital	„	71.086.—
Kapitalid müüdüd varandustest	„	275.264.082.—
Tähtajaliste maksude ettemaksud	„	790.627.—
Riigi tulud	„	606.856.—
Rahaministeerium	„	624.892.—
Mitmesugused kreditorid	„	3.419.869.—
1926. a. puhaskasu	„	<u>3.532.993.—</u>
	Mk.	1.462.152.679.—

Riigi põlevkivitööstus.

Riigi põlevkivitööstuse varanduslik seis 31. XII. 1926. a. ja 1926. a. kulude ja tulude arve on avaldatud E. V. 1926./27. a. eelarve täitmise ja kassa aruandes lhk. 390—393 põlevkivitööstuse juhatuse poolt esitatud kujul.

Riigikontrolöri ja kaubandus-tööstusministri arvamisi ära kuulanud, tegi vabariigi valitsus bilansis kui ka kasude ja kahjude arves mitmesuguseid muudatusi ning kinnitas aruande järgmisel kujul:

Aktiva.		Varanduslik seis 31. XII 1926. a.		Passiva.	
	Summa		Summa		
Kassa	829.729	Põhikapital	249.695.260		
Välisvaluuta	1.338	Tagavarakapital	2.294.507		
Liikumata varandus	256.894.752	Tööstuse laiendamise kapital . .	2.294.507		
Liikuv varandus	68.894.362	Amortisatsioonikapital	58.595.537		
Materjal ja tööriistad	19.533.746	Konto-korrent võlg Eesti pangas .	49.173.582		
Põlevkivi ladud	18.369.396	Ametnikkude ja tööliste olukorra			
Õlid, õlisaadused, vaadid jne . .	37.407.543	parandamise kapital	1.262.490		
Pooleli ehitused	23.420.322	Võlausaldajad	86.511.435		
Võlgnikud	9.557.525	Üleminevad summad	1.645.501		
Ettmaksud mitm. asutust. ja isik.	836.181	Rediskont	10.241.318		
Avansid	50.003	Kaevanduse pood	5.462.921		
Üleminevad summad	7.274.938	1926. a. puhaskasu	13.777.562		
Rahvamaja	3.729.822				
Eeluurimised ja kapitaal-etteval-					
mistustööd	18.406.821				
Kaevanduse pood	5.398.498				
Rimessid	10.311.318				
Protesteeritud vekslid	38.326				
Bilanss	480.954.620	Bilanss	480.954.620		

1926. a. tulud ja kulud.

Kulud		Tulud	
Nimetus	Summa	Nimetus	Summa
Tööstuse nõukogu	82.675	Saadud %%.	155.266
Juh. liikm. ja tööst. ametn. palgad	6.577.807	Tulud:	
Üld-, majanduse ja kontori kulud .	8.607.076	põlevkivitööstuse arvel	198.158.310
Haigekassa, arstiabi ja haigemaja kulud	4.235.915	õlitööstuse arvel	90.908.488
Töölise kinnitus	3.775.419	kõrvaltööstuse arvel	1.617.198
Pensionikapital	540.622	Rendi- ja üürirahad ja mitm. väh. tulud	1.545.997
Kool	797.915		
Rahvamaja	359.572		
Abirahad tead. tööde eest	105.000		
Politsei	298.030		
Põlevkivi tööst. kulud	141.414.075		
Õlitööstuse kulud	80.410.158		
Kõrvaltööst. kulud	1.351.633		
Amortisatsioon	17.975.395		
Kontsessiooni maks	2.569.661		
Panga %%, komisjon ja kulud . . .	6.159.104		
Mitmesugused kahjud.	3.347.640		
Kokku kulusid	278.607.697	Kokku tulusid	292.385.259
Kasu	13.777.562		
Bilanss	292.385.259	Bilanss	292.385.259

Tulutoovuse suhtes on riigi põlevkivitööstus järgmisi tagajärgi andnud:

	Puhaskasu.	% põhikapitalist.
1923 a. . . . . Mk.	14.625.123	5,9%
1924 a. . . . . „	10.376.740	4,2%
1925 a. . . . . „	6.777.410	2,7%
1926 a. . . . . „	13.777.562	5,5%

1925. a. puhaskasu vähenemine on seletatav põlevkiviladude ümberhindamisega, kusjuures produtseerimise hinnaga arvestatud ning kauemat aega seisnud tagavarade väärtust märksa vähendati. Üldse on põlevkivitööstuse tulutoovus olnud enam-vähem stabiilne.

Vaadeldes riigi põlevkivitööstuse resultaate eraettevõtja seisukohalt, peab järeldama, et tööstuse poolt saavutatud puhaskasu protsenti ei saa praegustes oludes nimetada kõrgeks. Kuid arvesse võttes asjaolu, et põlevkivitööstus, kui pioneer-ettevõtte, riigi üldtähtsusega ülesandeid täidab, tuleb tema tulutoovust eriseisukohalt hinnata. Siinjuures ei saa tähendamata jätta, et nimetatud tulutoovust soodustas riigi põlevkivitööstuse vabastamine üldisest riigi- ja omavalitsusemaksudest (ja kontsessioonimaksust kuni 1925. a.), kuna teiselt poolt tulutoovust halvas tööstuse talituskapitali puudus.

Aruande bilansis väärib erilist tähelepanu rahaline seisukord, mis tööstuse laienemise tõttu on muutunud ebanormaalseks.

Bilanss näitab, et tööstuse põhivaradesse on mahutatud järgmised summad:

a) liikumata vara	Mk. 256.894.752
b) liikuv vara	„ 68.894.362
c) pooleli ehitused	„ 23.420.322
d) eeluurimised ja kapitaalettevalmistustööd	„ 18.406.821
e) rahvamaja katmata osa (ametnikkude ja tööliste olukorra parand. kapitalist on kaetud Mk. 1.262.490)	„ 2.467.332
	<hr/>
	Kokku Mk. 370.083.589

kuna samal ajal tööstusel oli oma fondisid käsutada:

a) põhikapitali alal	Mk. 249.695.260
b) tagavarakapitali alal	„ 2.294.507
c) tööstuse laiendamise kapitali alal	„ 2.294.507
d) amortisatsiooni kapitali alal	„ 58.595.537
e) 1926. a. puhaskasust määratud tagavara ja tööstuse laiendamise kapitaliks	„ 1.755.512
	<hr/>
	Kokku Mk. 314.635.323

Eeltoodud andmetest järgneb, et tööstus on peale oma fondide põhivaradesse asendanud veel võõrast kapitali Mk. 55.448.266. Riigi põlevkivitööstuse talitusvarasid (Mk. 109.608.541) ettevõttesse mahutatud võõra kapitaliga (Mk. 165.056.807) võrreldes selgub, et bilansi illikviidsus on 34%.

Nõue põhivarade suurendamiseks oli tingitud tööstuse tegevuse alalisest laiendamisest, sest põlevkivitoodang oli:

1923. a. . .	12.491.000 puuda
1924. a. . .	14.114.000 „
1925. a. . .	14.570.000 „
1926. a. . .	20.399.000 „

Samuti nõudis suuri summe (umbes 110 milj. mk.) uue õlivabriku ja jõujaama ehitamine.

Riigikontroll omalt poolt ei eita tööstuse põhivarade suurendamise otstarbekohasust, kuid arvab, et tähendatud varade soetamise viisi suhtes on riigi põlevkivitööstus korravastaselt ja ettevaatamatult talitanud, sest tööstuse laiendamise tarvis oleks tulnud raha enne Riigikogult küsida ja alles peale raha saamist tööstuse laiendamisele asuda.

Peale põlevkivi maapõuest väljavõtmise oli riigi põlevkivitööstuse tähtsamaks ülesandeks põlevkivist õli saavutamine. Selleks otstarveks ehitati algul väike proovivabrik, mille töö andis häid tagajärgi. Pärastpoole asuti suure õlivabriku ehitamisele, mis 1925. a. lõpule viidi ja järgmisel aastal ehitajalt Jul. Pintschilt üle võeti. Suure õlivabriku täie jõuga töötamise juures on võimalus saada aastas umbes 550.000 pd. tooresõli. Senised katsed on näidanud, et tooresõli ümbertöötamisel omakord mitmesuguseid õlisid saadakse, nagu mootornaftat, määrdeõli, toorest bensiini, pigi, gudroni ja asfalti.

Viimasel kahel aastal valmistab põlevkivitööstus suure eduga fenolaati, millel puuimbutamise ainaena on suur tähtsus. Järgmine tabel näitab õlitööstuse arenemise käiku:

Aasta	Õliks aetud põlevkivi	Saadud tooresõll	Mootor-nafta	Määrde õli	Toores bensin	Pigi	Gudron	Asfalt	Fenolaat
1923.	144.552	21.922	10.011	1.187	94	6.654	868	2.027	—
1924.	134.056	20.466	1.712	859	109	2.391	754	3.273	—
1925.	1.144.461	161.780	9.956	1.014	175	4.721	1.073	5.173	29.398
1926.	2.417.649	352.830	23.227	319	1.267	13.896	5.371	2.965	43.606

Õlitööstuse kasutoovust praegusel ajal vaatlusele võtta oleks veel vara, sest uus suur õlivabrik on seni ainult katseviisil ja osaliselt töötanud.

Riigi põlevkivitööstuse tegevusaruannete revideerimisel on riigikontroll silmas pidanud mitte üksi riigikassa, vaid ka üldiseid tööstuse huvisid. Sellest seisukohast välja minnes on riigikontroll alates tööstuse asutamisest kuni aruandeaastani rea puudusi konstateerinud ja nendele vabariigi valitsuse tähelepanu juhtinud. Valitsus võttis osa riigikontrolli märkusi aruannete kinnitamisel arvesse, kuid mõned laiaulatuselisemad küsimused jäid lahendamata kuni 1926./27. a., mil kaubandus-tööstusminister intensiivselt oma järelevalve õigust tarvitades riigi ettevõtete ümberkorraldamisele asus ja riigikontrolli ettepanekud arvesse võttis.

Suurematest puudustest lahendati sel teel järgmised:

1) Aastate jooksul kogunes ladudesse alaväärtuslist põlevkivi (III sort), mille realiseerimine suurte raskustega seotud. Kaubandus-tööstusministeeriumi poolt 1926. a. toimetatud põlevkivi tagavarade ülemõõtmisel ja analüüsimisel selgus, et umbes 355.000 puuda põlevkivi osutus väärtusetaks, mis tagavarade arvelt kustutati.

2) Kulude ja tööjõu kokkuhoiu mõttes tegi riigikontroll 1924. a. vabariigi valitsusele ettepaneku: Kukruse ja Kohtla kaevanduste arvepidamine ja asjaajamine koondada Kohtlasse, juhatuse arvepidamine Tallinnas lihtsustada ja kolmeliikmeline juhatuse reorganiseerida. Tähenatud koondamine ja reorganiseerimine on juba teostatud, mille läbi suurem kokkuhoid saavutatud ilma tööstuse tegevuse ja arenemiskäigu halvamiseta.

3) Nagu eelpool juba tähendatud, paigutas riigi põlevkivitööstus oma kapitali põhi-varadesse, mille tõttu tema oli sunnitud jooksvate kulude katteks Eesti pangast umbes 50 miljoni marka laenama ja selle eest pangale suuri % maksma. Riigikontroll luges sarnase tegevuse ebanormaalseks ja pooldas põhikapitali suurendamist.

4) Eratööstused kuulusid kontsessiooni maksu alla, kuna riigi põlevkivitööstus oli 1922.—1925. a. sellest vaba. Riigikontroll toonitas vajadust riigi- ja eratööstuse ühisele alusele seadmiseks, mille tõttu riigi põlevkivitööstusele on 1926. a. kontsessiooni maksu arvestatud riigikassa heaks üle 2½ miljoni marga.

5) Tagavara ja tööstuse laiendamise kapitali hoidmise kohta puuduvad riigi põlevkivitööstusel juhtnöörid.

6) Riigi põlevkivitööstus võlgnes riigikassale 1. I 1927. a. Mk. 22.219.858, mis koosnes põhikapitali tagasimaksust, kontsessiooni maksust ja puhaskasu osast, mis riigile kuulub ja tasumata.

Peale eelpool tähendatud suuremate küsimuste on konstateeritud rida puudusi põlvumajanduse, arvepidamise, asjaajamise ja kapitalide valitsemise alal, missugused puudused on kõik juba kõrvaldatud.

Riigi turbatööstus.

Riigi turbatööstus arenes 1922. a. algul iseseisvaks ettevõtteks likvideerimisele määratud kütteinete keskkomiteest ning sai seadusliku aluse Riigikogu poolt 27. VI. 1922. a. vastuvõetud põhimäärustega („R. T.“ nr. 87 — 1922. a.).

Põhimääruste § 5 järgi anti turbatööstusele põhikapitaliks esialgul 200 milj. marka, mille hulka pidi kuuluma kõik eelarve korras riigilt saadud summad ja endiste Vene kui ka teiste asutuste käest tasuta ülevõetud materjalid. Tegelikult sai turbatööstus riigikassalt terve põhikapitali, millele Riigikogu 1924. a. veel 60 miljonit mk. lisaks andis, seega kokku 260 milj. mk.

Peale Riigikogu poolt lubatud summade andis vabariigi valitsus otsusega 16. I. 1924. a. turbatööstusele kütteinete keskkomitee varandusi Mk. 46.389.653. väärtuses, nendest turbatööstuse omanduseks Mk. 27.834.296 eest 10. aastase järelmaksuga ja realiseerimise otstarbeks Mk. 18.555.357 eest. Nende viimaste varanduste eest saadud summe ei ole aga turbatööstus mitte maksnud riigituludesse, vaid on need omavoliliselt samuti paigutatud tööstusse.

Riigi turbatööstus algas oma tegevust tööstusharude avamisega Ellamaa, Sooniste, Aruküla ja Lavasaare rabades, neid tööstusharusid ajajooksul arendades.

Tähendatud tööstusharude sisseseadmiseks tarvitas turbatööstus kütteinete keskkomiteelt saadud varandusi kui ka oma kapitali. Aruannetest ja dokumentidest selgub, et aprilli- ja maikuul 1922. a. kokku seatud aktide järgi oli kütteinete keskkomitee arvel põhivaradesse paigutatud

Ellamaal	Mk. 9.735.465
Soonistes	„ 5.595.018
Lavasaares	„ 3.440.735
Arukülas	„ 7.083.794
kokku	Mk. 25.855.012

Kuna 1926. a. aruande järgi on mahutatud riigi turbatööstuse põhivaradesse Mk. 274.531.000, siis selgub, et tööstusharud on sisse seatud peaaesjalikult riigi turbatööstuse algatusel.

Riigi turbatööstuse sisseseadmine ja ehitamine kestis kuni 1926. aastani, mil aastal ka lõpulikult selgitati ehituste arved ja valminud ehituste ja sisseseadete väärtus Mk. 268.415.000, kanti üle mitmesuguste varanduste arvele, nagu see bilansis on tähendatud.

Millised kavatused olid riigi turbatööstusel turba väljavõtmise alal ja kuipalju ta neid kavatsusi täita suutis, selgitavad kaks järgnevat tabelit:

Tegevuse- aasta	Eelarve järgi kavatseti välja töötada kub.- silda	Aruande järgi tegelikult valmis töötatud kub.- silda	Kalkulatsioonist kõrvalekaldu- mise %
1922	18.670	3.600	80,7
1923	16.900	6.500	61,5
1924	14.800	10.500	29,0
1925	14.000	13.500	3,5
1926	12.100	8.200	32,2
	76.470	42.300	41,4

Aruande- aasta	E e l a r v e s		A r u a n d e j ä r g i	
	Ettenähtud kasu	Kavatsetud amortisats.	Vab. val. poolt kinnitatud kahju	Varandust amortiseeritud
			497.350	
1922	21.524.915	9.519.148	80.000	1.327.302
1923	9.951.817	14.402.295	4.217.514	—
1924	10.954.982	5.993.166	617.132	—
1925	10.803.400	9.474.900	6.843.706	9.474.900
1926	10.843.678	12.914.686	7.088.380	12.914.686
			1.333.330*)	
	64.078.792	52.304.195	20.677.412	23.716.888

Eelolevad andmed näitavad, et turbatööstus on senini andnud ainult kahju ning suuremad puudujäägid ei ole tekkinud mitte üksi turbatööstuse ehitamise ajajärgus, vaid ka kahel viimasel (1925. ja 1926.) ekspluatatsioon-aastal, mil tööstuse kogu ülesehitatud mehanism oli rakendatud tööle.

Sellest tuleb järeldada, et riigi turbatööstuse kahjutoovuse iseloom on alaline.

Nagu eelpool tähendatud, koosneb turbatööstus neljast tööstus-üksusest: Ellamaal, Soonistes, Arukülas ja Lavasaares. Viimase juure kuulub veel Sanga-Ullaste mõisa maa- ja pidamine.

Aruandeid jälgides selgub, et 1922.—1926. a. tegevuse kokkuvõtete järgi on saadud kahju:

1. Lavasaare tööstusest	Mk.	11.386.000.—
2. Sooniste „	„	7.700.000.—
3. Sanga-Ullaste mõisapidamisest	„	1.993.000.—
	kokku Mk.	21.079.000.—

Et üldine kahju oli, nagu ülaltoodud tabel näitab, Mk. 20.677.412, siis tuleb järeldada, et tööstusharud Ellamaal ja Arukülas on töötanud kahjuta.

Sooniste ja Lavasaare tööstusharude kahjutoovuse põhjusteks tuleb pidada tähendatud tööstusharude ebaõnnestunud asendamist ning teisi tööstuse rajamisel ja väljaarendamisel tehtud vigu, ebaõigeid tööstuse viise ja kalkulatsioone ning asjaajamist.

Eeltoodud väidet kinnitavad järgmised asjaolud:

*) Mahakirjutamata kahju eelmiste aastate eest.

1) Kaubandus-tööstusministeeriumi ülesandel uuris insener-eriteadlane 1920. a. Sooniste raba ja leidis, et selle kihid peaaesjalikult põletamiseks vähekõlblikku sammalturvast sisaldavad. Riigi turbatööstus ei arvestanud uurimiste tulemustega ning laiendas Sooniste rabas tööstust, investeerides sinna kapitali Mk. 18.400.000.

Nüüd on 5 aasta praktika näidanud, et Sooniste tööstus ainult kahju annab. Riigi-turbatööstuse juhatus poolt 1927. a. Sooniste raba töövõimaluste selgitamiseks kokkukutsutud eriteadlaste komisjon leidis, et Sooniste raba tuleb lugeda praegusel ajal põletisturba ekspuaterimiseks täiesti kõlbmatuks.

2) Lavasaare tööstusse on mahutatud kapitali Mk. 78.300.000. Selles rabas on hea põletisturvas, kuid selle tööstuse arenemist takistavad kolm asjaolu: a) turba ülestöötamise kulud on liiga suured, b) turba juurevedu tarvitajatele on kallid, mis tingitud pikema raudtee ülalpidamisest ja c) turbal puudub kindel ja küllaldane kohalik turg.

Esimest kaht väidet selgitab alltoodud 1926. a. turba omahinna kalkulatsioonide võrdlus:

K u l u n i m e t u s	Ühe puuda turba omahind markades		
	Ellamaal	Arukülas	Lavasaares
turba valmistamine	11,71	11,13	14,11
tööstuse üldkulud	0,78	1,48	2,33
turba väljavedu rabast	2,60	2,51	3,16
Lavasaare-Pärnu-Sindi raudtee kulud . . .	—	—	4,10
kokku omahind	15,09	15,12	23,70

Eelmine tabel näitab, et turba omahind on Lavasaares (ilma keskjuhatuse kuludeta ja amortisatsioonita) umbes 8,5 mk. puuda pealt või protsentuaalselt 54% kallim, kui Ellamaal.

Turvast valmistatakse Lavasaares peaaesjalikult Sindi kalevivabrikule, kes selle eest vähem maksab, kui tööstus turba valmistamiseks tegelikult kulutanud, näit. Lavasaare turba müügi arve järgi on 1926. a. Sindi kalevivabrikule müüdnud 2809 k.-s. turvast keskmise hinnaga Mk. 4.013 kb.-s., kokku Mk. 11.275.240 eest. Selle turba ülestöötamise keskmine omahind (ilma amortisatsioonita) oli Mk. 5.000 kb.-s. Mk. 14.048.944 väärtuses. Seega sai riigi turbatööstus Sindi kalevivabrikuga sõlmitud lepingu täitmisest kahju Mk. 2.773.700 ehk keskmiselt iga kb.-sülla pealt Mk. 987.

Metsarikkas ja tööstusvaeses Pärnu rajoonis on turbal üldse raske võistelda odavate põletispuudega. Selle asjaoluga on vähe arvestatud tööstuse asutamisel Lavasaares. Kui kergelt seal asja hinnati, sellest annab tunnistust järgmine näide:

Riigikontrolli vastuseisemisest hoolimata rentis turbatööstus Pärnu linnavalitsuselt 30 aasta peale Ullaste ja Sanga mõisa. Mõisad pidid varustama Lavasaare tööstust tarviliste toiduainetega. Mõisade 1923. a. eelarves seletas juhatus, et mõisad kahjuga töötama ei saa. Aasta viljamüügiga pidid kaetama käesoleva aasta remondid ja kolme aasta puhaskasuga tasutama võlguostetud inventar.

Tegelikult andsid mõisad oodatud kasu asemel aga kahju 1923. aastal Mk. 580.000 ja 1924./25. aastal Mk. 1.780.000.

Samuti ei suutnud mõisad Lavasaare tööstuse töölisi toiduainetega varustada, nagu seda juhatus ise hiljem tunnistas.

Samuti kui on ebaõnnestunud turbatööstuse sisemine tehniline konstruktsioon, mille tagajärg ettevõtte kahjutoovus, on ka tööstuse rahaline seisukord normaalalusel kõrvale kaldunud.

Turbatööstuse 31. XII. 26. bilansis näidatud üksikuid summasid nende iseloomu järgi grupeerides saame alljärgneva tabeli:

P a s s i v a		K a e t u d a k t i v a g a		Jääb katmata
1) maksmata palgad ja võlad, millede maksutähtaeg kätte jõudnud	34.506.861	1) sularaha, jooksev arve .	3.663.282	30.843.579
2) katmata osa	30.843.579	2) panga garantiid, disk. vekslid, debit. ja turba tagavara üldlaos	27.080.842	10.772.090
kautsjonid, kreditorid, vekslid	7.009.353			
	37.852.932			
3) katmata osa	10.772.090	3) Turba tagavara rahas ja jõujaama lao, materjalid, lõpetamata tööd, K. K. K. likvideeritavad varad ja likvideerimise kulud	39.310.628	9.023.726
pikaajalised laenud, K. K. K. võlg, eksploateerimiseks antud varandused, üleminevad summad, K. K. K. likvideerimiseks võetud varandused	37.562.264			
	48.334.354			
4) katmata osa	9.023.726	4) põhivarad	274.531.323	
oma kapital	287.653.371	kahtlased võlad	1.468.362	
bilanss	296.677.097	kahjud	20.677.412	
		bilanss	296.677.097	

Eelolevast tabelist on näha, et turbatööstusel omakapitali kattteks puudub üldse Mk. 22.145.774 mk. (kahjud Mk. 20.677.412 ja kahtlased võlad Mk. 1.468.362).

Tuleb märkida, et katte puudujääk omakapitalile ainult sel juhul võrdub Mk. 22.145.774, kui kahjutoovate Lavasaare ja Sooniste tööstusharudesse mahutatud põhivarasid arvestada täie omahinnaga. Kui aga nende tööstusharude tegevust kas täielikult või osaliselt ümber korraldada või likvideerida, missugune operatsioon omakord suurema varandusliku kahjuga seotud, siis võib omakapitali kaotus tõusta 4—5 kordseks eeltähendatud summast, s. o. kuni 100 milj. margani.

Eeltähendatud asjaolude tõttu tuleb konstateerida, et riigi turbatööstus on Riigikogu poolt lubatud 260 miljoni ja vabariigi valitsuse käest saadud endise kütteainete keskkomitee varandustega umbes 46 miljoni väärtuses ettevaatamata talitanud, paigutades neid mitteotstarbekohaselt, mis asjaolu on kaasa toonud põhikapitali osalise kaotamise ning ettevõtte viinud maksuraskustesse.

Kõiki eelpool tähendatud asjaolusid kokku võttes tuleb oletada, et riigi turbatööstusel praeguse olukorra juures väljavaade edaspidise tegevuse paranemise suhtes puudub. Selle

tegevuse tervendamiseks on tarvis otsida uusi abinõusid, millejuures eeskätt tuleks kahju-
toovad tööstusharud kas likvideerida, või tööstus sellekohaste kindlate siht- ja töökavade
ning täpsete kalkulatsioonide järgi ümber korraldada, kasutades kõiki võimalusi tööstuse
edaspidiseks viljakaks arendamiseks.

Pidades silmas riigi turbatööstuse tähtsust kütteküsimuse lahendamise alal, ei saa
tööstuse osalise likvideerimise või ümberkorraldamise puhul ainult kitsast eramajandus-
likust seisukohast välja minna, vaid küsimus tuleks üldisest rahvamajanduslikust seisukohast
kaalumisele võtta, selgitades, missugust osa peab turbatööstus etendama tuleviku
kütteküsimuses, kuivõrt tema tegevus ära hoiab tööpuudust ning kaasa mõjub meie kau-
banduse bilansile.

Eeltähendatud puuduste ja väärnähtuste, kui ka nende kõrvaldamise peale on riigi-
kontroll omal ajal vabariigi valitsuse, riigi turbatööstuse nõukogu ja juhatuse tähelepanu
juhtinud.

Riigi metsatööstus.

Metsade peavalitsuse korraldusel alustati riiklikku metsatööstust 1920. aastal. Alguses oli selle ülesandeks sõja tagajärjel tekkinud kütteainete kriisi kõrvaldamine, kuna tööstuse jätkumine hiljem põhjeneb peaaesjalikult riiklikkude- ja omavalitsuseasutuste kui ka kohalikkude elanikkude varustamisel metsamaterjalidega ja nende materjalide hinna reguleerimisel.

Kuni 1922. a. töötas metsade peavalitsus metsatööstuse alal piiratud kujul riigi eelarve krediidi summadega, kandes kõik metsamaterjalide müügist saadud summad riigikassasse riigitulude arvele. 1922. a. aga määras Riigikogu selleks otstarbeks alalise operatsiooni-fondi Mk. 70.000.000 suuruses.

Kindla operatsiooni-fondi määramisel laieneb riigi metsatööstus ja saab enam-vähem kindla kuju, töötades põllutööministri poolt iga aasta kinnitatava eelarve alusel erisakonnana metsade peavalitsuse juures.

Eelnimetatud ajajärgul tegutses riigi metsatööstus eripõhimääruse puudusel veneaegsete riigi metsatööstuse kohta välja antud ajutiste määruste ja metsade peavalitsuse juhtnööride alusel.

2. detsembril 1925 a. võeti Riigikogu poolt vastu „riigi metsatööstuse põhimäärus“. Sellest ajast kujunes riigi metsatööstus iseseisvaks tööstusettevõtteks ning algas oma tegevust põhimääruse alusel vormilikult 1. jaanuarist 1926. a.

Tegelikult viibis aga põhimääruse elluviimine kuni 1926. operatsiooniaasta lõpuni s. o. 1. sept., põhjusel, et põllutööminister põhimääruse § 8 ettenähtud riigi metsatööstuse nõukogu moodustamisega viivitas. Viimase asjaolu peale juhtis riigikontroll vab. valitsuse tähelepanu, mille tagajärjel nõukogu augustikuu lõpul 1926 a. oma tegevust algas ja riigi metsatööstus täies ulatuses põhimääruse kohaselt tegutsema hakkas.

Põhimääruse järgi on riigi metsatööstuse põhikapital kindlaks määratud Mk. 100.000.000 suuruses, missuguse summa arvel on tegelikult saadud:

1) 1922. aastal eelarve korras määratud operatsiooni-fondist	Mk. 70.000.000
2) metsade peavalitsuselt ülevõetud tööstuslike ehituste ja tehniliste varanduste väärtusest	„ 18 000.000
	<hr/>
	kokku Mk. 88.000.000

Mk. 12.000.000 on senini veel riigi metsatööstuse korraldusse üle kandmata.

Riigi metsatööstuse eelarveaasta algab 1. sept. ja lõpeb 31. augustil. Vastavalt selle aasta jaotusele on ka riigi metsatööstuse aruanded kokku seatud, välja arvatud esimene, mis käsitleb tegevust 8 kuu eest s. o. 1. I. — 31. VIII. 22. a. Üldse on riigikontroll saanud ja revideerinud riigi metsatööstuse alal operatsiooni fondi loomisest kuni käesoleva ajani 5 aruannet, milledest 4 viimast, s. o. aja eest 1. sept. 1922. a. kuni 31. aug. 1926. a., alles 1926./27. tegevusaasta kestel revideeriti.

Viimane asjaolu on tingitud sellest, et riigi metsatööstus aruannete esitamisega viivitas ja need pea ühel ajal revideerimiseks ette pani. Sarnane aruannete esitamise kord ei võimaldanud, arvestades riigikontrolli piiratud koosseisuga, aruannete revideerimist põhjalikult läbi viia ja revideerimist tuli toimetada suurte lihtsustustega, pearõhku pannes kassa seisukorrale, üldise aruandmise ja arvepidamise süsteemile ning dokumentide kokkuseadmisele.

Aruannete revideerimisel tuli riigikontrollil märkida rida puudusi, nii aruandmise ja arvepidamise süsteemis, kui ka arveraamatute vormides, dokumentide korraldamises ja kokkuseadmisel. Neile puudustele juhiti riigi metsatööstuse tähelepanu ja need on viimase poolt ajajooksul ka kõrvaldatud.

1926./27. tegevusaastal riigikontrollis revideeritud 4 viimase aasta aruannete järgi sisemis riigi metsatööstuse tegevus kasvava metsa ja tuulemurru ülestöötamises, ülestöötatud metsamaterjalide mehaaniliselt ümbertöötamises ja nende saaduste realiseerimises.

Üldiselt töötas üles metsatööstus metsa:

1922./23.	tegevusaastal	2.108	tiinu	—	takshinnaga	Mk.	57.734.382
1923./24.	„	2.210	„	—	„	„	107.941.113
1924./25.	„	4.813	„	—	„	„	208.366.443
1925./26.	„	3.013	„	—	„	„	144.414.985

Metsade peavalitsuse poolt üldiselt realiseeritud riigimetsast on riigi metsatööstus ostnud ja üles töötanud järgmiselt:

1922./23. a.	. . . . .	15,0%
1923./24. a.	. . . . .	24,2%
1924./25. a.	. . . . .	18,9%
1925./26. a.	. . . . .	13,5%

Tähendatud metsast on riigi metsatööstus valmismaterjali saanud:

1922./23. a.	. . . . .	50.598	kantsülda
1923./24. a.	. . . . .	53.039	„
1924./25. a.	. . . . .	115.521	„
1925./26. a.	. . . . .	71.310	„

kokku 290.468 kantsülda,

millest 43% tarbe- ja 57% küttematerjali.

Ülestöötatud metsamaterjal peale selle osa, mis kohtadel väikesel arvul ümbertöötatud ja metsamajapidamises ära tarvitatud, on kasutatud järgmiselt:

	ümbertöötamiseks müüdüd	lauatehastele ümbertöötamiseks antud
1922./23. a.	. . . . . 71.554 k.-s.	1.770 k.-s.
1923./24. a.	. . . . . 47.507 „	2.771 „
1924./25. a.	. . . . . 78.208 „	4.529 „
1925./26. a.	. . . . . 85.643 „	3.732 „

Samal ajal on lauatehastest valmissaetud materjali müüdüd:

1922./23. a.	. . . . .	3.191	std.
1923./24. a.	. . . . .	1.013	„
1924./25. a.	. . . . .	2.328	„
1925./26. a.	. . . . .	4.473	„

Müüdnud valmismaterjaliga on rahuldatud eesätt riigi- ja omavalitsusasutusi ning kohalikke elanikke, kuna ülejäägid ja peaaesjalikult lehtpuu-pakud ning paberipuud kodu-
maa tööstusettevõtetele ära müüdi.

Müüdnud valmismaterjali kvantumi tarvitajate vahel ära jagades selgus, et sellest on müüdnud:

	1922/23. a.	1923/24. a.	1924/25. a.	1925/26. a.
riigiasutustele	38,7%	42,1%	44,6%	36,8%
omavalitsuseasutustele	9,8%	15,5%	9,5%	8,0%
kohalikkudele elanikkudele	15,6%	16,0%	8,6%	19,5%
eraturule	35,6%	26,5%	37,3%	35,7%

Riigi metsatööstus, opereerides alguses 70.000.000 hiljem 88.000.000 margalise põhikapitaliga, on andnud järgmisi ülejääke:

1922./23. a. } 1923./24. a. } 1924./25. a. } 1925./26. a. }	põhikapitali juures Mk. 70.000.000.	} Mk. 98.718.576 „ 66.567.168 „ 114.288.362 „ 80.307.174
	põhikapitali juures Mk. 88.000.000.	

Nii teevad välja tähendatud ülejäägid metsatööstuse poolt üles töötatud metsa tak-
sihinnast protsentides:

1922./23. a.	171,0%
1923./24. a.	61,7%
1924./25. a.	50,7%
1925./26. a.	55,9%

Samal ajal on metsade peavalitsus oksjonil eraturule müües taksihinnale üleriik-
liselt keskmiselt juure saanud:

1922./23. a.	75,6%
1923./24. a.	58,7%
1924./25. a.	24,5%
1925./26. a.	13,4%

Seega on riigimetsade valitsus riigi metsatööstuse kaudu metsasid ekspuaterides
kännurahale protsentuaalselt rohkem juure saanud, kui metsa otse eraturule oksjonitel
müües:

1922./23. a.	95,4%
1923./24. a.	3,0%
1924./25. a.	26,3%
1925./26. a.	42,6%

Nendest andmetest ei või aga veel kindlasti järeldada, et riigikassa seisukohalt riigi
metsade ekspuaterimine riigi metsatööstuse kaudu oleks kasulik, kui müües oksjoni
teel eraturule. Tuleb tähendada, et riigi metsatööstuse ülejääkide peale tunduvalt mõju-
vad soodustused, mis riigi metsatööstusel on kasutada riigiasutusena, nimelt:

- 1) riigi metsatööstus saab metsa ülestöötamiseks soodsamatel kohtadel;
- 2) mets hinnatakse, nagu riigikontrolli poolt toimetatud faktilised revideerimised
näitavad, sagedasti metsatööstuse huvides;
- 3) riigi metsatööstus on vaba igasugustest tööstus- äri- ja tempelmaksudest;

4) suur osa administratsiooni kuludest langeb korralise riigi eelarve kuludele, kuna kohapealsed metsaametnikud, kes riigi metsatööstust korraldavad, saavad palka eelarve krediidist;

5) riigimetsatööstusel on peale põhikapitali alaliselt kasutada ilma %/0 suured riigisummad, kuna riigile kuuluvad summad riigi metsatööstus suure viivitusega riigikassale edasi annab ja neid oma operatsioonideks kasutab.

Nii näiteks oli riigi metsatööstusel 1925./1926. aruandeaastal kasutada:

1) riigimetsade valitsusele tasumata 1924./25 a. kasvava metsa hind Mk.	139.228.389
2) 1924./25. a. ülejääk	„ 114.268.362
3) endiste aastate ülejäägist	„ 13.152.463
4) põhikapital	„ 88.000.000

kokku Mk. 354.669.214

Kõrvaldades riigi metsatööstusele antud soodustused ja asetades teda metsa ostumüügi ja eksploateerimise tingimustes ühele alusele erametsatöösturitega, oleks riigi metsatööstusel 1925./26. a. tegevusaastal umbkaudse arvestuse järgi tulnud kanda järgmisi kulusid:

1) 8% operatsiooni-fondi (Mk. 88.000.000) pealt	Mk. 7.040.000
2) metsa taksihinnale (Mk. 144.414.985) juure pakutud keskmiselt 13% „	18.773.948
3) metsa ostuhinnast (Mk. 144.414.985 + 18.773.948) — Mk. 63.188.933	
1/3 osa 54.396.311 oleks tulnud ära tasuda 3 kuu jooksul peale lepingu sõlmimist, hiljemalt 1. veebruaril 1926. a., mille pealt riik oleks vähemalt 8% saanud kuni 1. IX. 1926. a. „	2.534.868
4) tempelmaks 1/2% müügihinnast Mk. 163.188.933 pealt „	815.944
5) kapitali-, äri-, tööstus- ja tulumaksud Mk. 354.669.214 pealt umbes „	11.000.000
6) 1924./25. operatsioonista ülejääk Mk. 114.288.362 on riigi metsatööstusel ilma % kasutada olnud (8%) „	9.143.069
7) 1924./25. a. taksihinnast Mk. 139.228.389 oli 1925./26. a. tasumata ja selle pealt oleks tulnud maksta 8%, alates 1. sept. 1925. a.,:	
Mk. 75.000.000 pealt kuni 17. apr. 1926. a. „	3.712.500
Mk. 47.000.000 pealt kuni 4. juun. 1926. a. „	2.791.800
Mk. 17.228.389 pealt kuni 1. sept. 1926. a. „	1.378.271
8) eelmisest ajast ametnikkudele lisatasuna arvestatud Mk. 13.152.462 oli riigile tasumata kuni 1. det. 1925. a., millise summa pealt tuleks riigile 3 kuu eest protsente maksta „	260.418
9) Koha peal töötavate ametnikkude palgad, arvesse võttes üks neljandik eelarve palgakrediidist, umbes „	20.000.000

kokku. Mk. 77.450.818

Nagu need andmed näitavad, on 1925./26. aastal saadud riigi metsatööstuse ülejääk Mk. 80.517.946 tingitud eeltähendatud soodustustest. Nende puudumisel aga, kui arvesse võtta veel soodustusi, millede arvestamiseks täpsemad andmed puuduvad, nagu soodustused metsavalikul ja hindamisel, võiks riigi metsatööstusel isegi puudujääk tekkida.

Viimasena arvesse võetud soodustus, s. o. kohapealsete ametnikkude palk, ei puuduta küll otsekohe riigikassa huviseid, kuna riigitööstuse olemasolu viimaselt ametnikkude pal-

kade näol erikulusid ei nõua ja seega võiks seda summat ülejäägina võtta. Siin ei saa aga tähelepanemata jätta, et kohapealsete ametnike koormamine riigitööstuse ülesannetega halvab suuresti riigimetsade üldkorraldamist ja järelevalve teostamist, mille tagajärjel riigikassa huvid kaudselt kannatavad.

Ülaltoodud andmed kinnitavad ainult eelpool avaldatud väidet, et riigi metsatööstuse tähtsus ei seisaks mitte suurte kasude andmises riigikassale, vaid riigi- ja omavalitsuseasutuste, kui ka kohalikkude elanikkude varustamises metsamaterjalidega ning nende materjalide hinna reguleerimises.

Lõpuks tuleb tähendada, et 1926./27. eelarveaastal on riigi metsatööstus saanud ülejäägist Mk. 106.944.946 riigikassale ära andnud, millest Mk. 105.715.362 on 1924./25 a. ülejääk, kuna Mk. 1.229.584 kuulub eelmise kolme aasta ülejääkidesse. Viimane summa oli riigi metsatööstuse poolt nende kasutada olevate riigimetsade peavalitsuse varanduste amortisatsioonina arvestatud, kuid aruannete revideerimisel riigikontrolli poolt riigikassale kuuluvaks tunnistatud, mispärast siis ka viimasele tasutud.

Riigi trükikoda.

Ülesanded.

Riigi trükikoja põhimäärus võeti vastu Riigikogu poolt 7. märtsil 1923. a. Selle põhimääruse § 1. järgi täidab riigi trükikoda riigiasutuste tarvidusi rahamärkide, väärtpaberite, väärtmärkide ja trükitööde valmistamise alal.

Kapitalid.

Põhimääruse § 5 järgi määrati riigi trükikoja põhikapitaliks 100.000.000 marka, mille hulka kuulusid kõik eelarve korras riigilt saadud summad ja endistelt Vene asutustelt päritud kui ka teistelt asutustelt tasuta ülevõetud materjalid ja sisseseaded. Põhikapital loeti riigikassa protsentideta laenuks ja kuulus tagasimaksmisele ühesuurustes summades 50 aasta jooksul, alates 1925. a.

Nimetatud 100.000.000 mk. on vormiliselt üle antud trükikojale Mk. 49.978.686, kuna maja, mis küll trükikoja käes on kasutada ja mille ehitamiseks eelarve korras määrati riigikassale 50 milj. m., on viimase poolt juriidiliselt üle andmata.

Põhimääruse § 24 alusel on riigi trükikoja puhaskasu ja tagavarakapital kujunenud järgmiselt:

puhaskasu 1923. a. eest	Mk. 3.033.353,	sellest tagavarakapitaliks	Mk. 1.200.000
„ 1924. „ „	Mk. 3.035.058	„ „	„ 1.500.000
„ 1925. „ „	Mk. 1.320.576	„ „	„ 500.000
		1. jaanuariks 1927. a.	Mk. 3.200.000

Ettevõtete laiendamise kapital on tõusnud

1-eks jaanuariks 1927. a.	Mk. 1.307.216 peale
ja amortisatsioonikapital	Mk. 9.321.709 „

Tegevus.

Põhimääruse § 1 tähendatud ülesandeid on riigi trükikoda täitnud, tehes peale selle töid ka eraettevõtetele.

Raha- ja väärtmärkidest on trükitud 1923.—1925. a. 100 ja 500 margalisi kassatähti, post- ja tempelmarke, vekslitempelpabereid, panderolle, maksutähti, ordereid jne. Peale selle on loodud metallraha.

Lihtrüki alal olid suuremad tööd: statistika albumid, album Eesti Vabariigi loomispäevilt, Riigikogu protokollid, ajakiri „Sõdur“ j. t.

Kirjastuse alal on trükitud riiklik aadressraamat, telefoni abonentide nimekiri, üldtarvilikke plankette ja raamatuid, j. t.

1926 a. jätkas riigi trükikoda oma töid väärtmärkide ja -plankettide alal. Lihtrükitöödest olid suuremad Riigikogu protokollid ja perekonnaseisu-raamatud.

Üldse oli tellimisi vastu võetud aasta jooksul

väärtmärkide osakonnas	412
trükitööde osakonnas	2206
	kokku 2618

Riigi trükikoja 1926. aasta eelarve teostamine on kujunenud järgmiselt:

TULUDE NIMETUS	1926. eelarve ühes lisa- eelarvega	Tegelikud tulud	Rohkem	Vähem
väärtmärkide osakonna	31.921.000	34.721.289	2.800.289	—
trükitööstuse osakonna	25.714.000	25.651.344	—	62.655
elumajade ekspluateerimisest	407.000	407.800	800	—
valmistööde müügist	700.000	550.295	—	149.704
ettenägemata tulu	300.000	208.597	—	91.402
Kokku	59.042.000	61.539.326	2.801.089	303.762

KULUDE NIMETUS	1926. a. eel- arve ühes lisa-eel- arvega	Tegelikud kulud	Rohkem	Vähem
väärtmärkide osakonna	24.674.000	22.075.198	—	2.598.802
trükitööstuse osakonna	19.666.000	18.656.094	—	1.009.906
otsekohesed tööstuse kulud	4.843.000	4.640.301	23.170	225.869
kaudsed kulud	8.089.000	7.307.973	—	781.027
Kokku	57.272.000	52.679.566	23.170	4.615.604

Tegelikult olid tulud 1926. aastal Mk. 2.497.326.50 võrra suuremad ja kulud Mk. 4.592.434. võrra vähemad, kui eelarves ette nähtud.

Tegelikultudele kuludele, Mk. 52.679.566, on riigi trükikoda juure arvanud 1926. aastal mahakirjutatud kahtlased võlad Mk. 37.472 väärtuses ja lõpetamata tööde väärtuse 1. jaan. peale 1926. a. Mk. 4.773.513 väärtuses, millestõttu kulude summa tõuseb Mk. 57.490.551 peale. Maha arvates selle summa tegelikultudest tuludest, Mk. 61.539.236. jääb 1926. aasta te g e l i k u k s p u h a s k a s u k s Mk. 4.048.775.

Üksikute tööstuste järgi on produktsioon ja tasuvus olnud järgmine:

väärtmärkide osakonnas:

	Kulud:	Tulud:
tööstuse	Mk. 28.089.846	Mk. 34.721.289
administr. ja majapidam.	„ 4.030.872	„ 32.120.718
väärtmärk. osak. kasu	„ 2.600.571	

trükitööstuse osakonnas:

	Kulud:	Tulud:
tööstuse	Mk. 22.255.667	Mk. 25.651.344
administr. ja majapidam.	„ 2.879.194	„ 25.134.861
trükitööst. osak. kasu	„ 516.483	

1926. a. kohta on riigi trükikoda kokku seadnud aruande, mille arvete seis oli 31. detsembril 1926. a. järgmine:

Aktiva		Passiva	
Kassa arve	Mk. 209.744	Põhikapitali arve . .	Mk. 49.978.687
Jooksev arve E. p. Tall.		Tagavarakapit. „ . . „	3.200.000
osak.	„ 196.727	Amortisats. kap. „ . . „	9.321.709
Materjalide arve . . . „	5.870.823	Ettevõt. laien. kap. . . „	1.307.217
Valmistööde lao arve „	1.385.694	Riigikassa arve . . . „	1.178.082
Mitm. asut. ja isik. arve „	7.006.303	Konto-kor. arve E. p. . . „	3.254.822
Avansside arve . . „	43.000	Maksuvekslite arve . . „	3.674.505
Saadud vekslite arve „	889.050	Mitm. asut. ja isik. arve „	5.794.362
Vallasvara arve . . „	44.077.597	Ülemin. summ. arve . „	458.522
Kinnisvara arve . . „	16.513.021	1926 a. puhask. arve . „	4.048.775
Sisseseade soet. arve . „	79.901		
Lõpetamata tööde „ . „	5.184.821		
Raamatukogu arve . „	143.355		
Üleminev. summade arve „	16.645		
Kindlust. väärt-pab. . „ „	600.000		
	Mk. 82.216.681		Mk. 82.216.681

See aruanne on revideeritud riigikontrolli poolt koha peal trükikoja raamatute ja dokumentide põhjal ja kinnitatud vabariigi valitsuse poolt 1. apr. 1927 a. Kinnitamata jäi vaid Mk. 15.900. suurune komisjon, mis riigi trükikoja poolt makstud trükikoja ametnikule vahetasuna vallasvara müügi puhul.

Riigi trükikoja põhimääruse § 24 kohaselt on 1926. aasta puhaskasu jaotatud järgmiselt:

a) tagavara kapitaliks (umbes 42%)	Mk. 1.700.000
b) ettevõtete laiendamise kapit. (10%)	„ 404.877
c) juhatuse, nõukogu liigete ning juhtivate eriteadlaste eritasuks (ligi 8%) „	323.000
d) ametnikkudele ja töölistele lisatasuks (ligi 12%)	„ 484.000
e) riigimaksudeks ja riigikassa sissetulekuks	„ 1.136.898
	Kokku Mk. 4.048.775

„Riigi Teataja“.

„Riigi Teataja“ kontor tegutseb kohtuministeeriumi seletuse järgi endise Vene senati trükikoja seaduse alusel. „Riigi Teataja“ kontor töötab riigikassalt saadud Mk. 500.000 operatsiooni kapitaliga ja tema ülesanne on „Riigi Teataja“ kirjastamine.

„Riigi Teatajat“ on trükitud

1923. a.	. . .	603.451	eks.
1924. a.	. . .	522.808	„
1925. a.	. . .	498.501	„

Nendest on müüdnud:

1923. a.	. . .	522.013	eks.
1924. a.	. . .	417.935	„
1925. a.	. . .	414.903	„

Aruannete järgi on „Riigi Teataja“ väljaandmisest saadud puhaskasu, mis riigituludeks kantud:

1923. a.	. .	Mk. 1.813.553
1924. a.	. .	„ 623.410
1925. a.	. .	„ 2.580.987.

Kohtuminister andis lepingu põhjal 12. okt. 1926. a. riigi trükikojale üle „Riigi Teataja“ ühes lao ja inventariga äriseisu bilansiga 31. XII. 1926. a. peale õigusega, kõiki võlgasid oma kasuks sisse nõuda. „Riigi Teataja“ väljaandmise õiguse eest maksab riigi trükikoda kohtuministeeriumile renti Mk. 1.600.000 aastas.

Arsenal.

Sõjaministeeriumi arsenal töötas kuni 1. jaanuarini 1926 a. sv. sead. kogu XIII r. (sõja tehnilised asutused) ja sõjaministeeriumi poolt antud üksikute korralduste ja juhtnõotide alusel. Alates 1. jaanuarist 1926 a., vastavalt Riigikogu sooviavaldusele 29. aprillist 1924 a., pandi maksma arsenalile kohta eripõhikiri, mis välja kuulutatud „Riigi Teatajas“ nr. 19 — 1926 a. Selle järgi on arsenalile ülesandeks kaitseväge relvastuse ja tehnilise varustuse valmistamine ja remonteerimine. Eratellimisi (eraasutustelt ja -isikutelt ning teistelt riigiasutustelt) võib arsenal vastu võtta ainult sõjaministri poolt kinnitatud juhtkirjade järgi. Põhikirja järgi on arsenal juriidilise isiku õigustega nettoeelarve alusel töötav kaitseväge asutus, kes on vaba igasugustest avalikkudest riigimaksudest ühesugustel alustel teiste riigiasutustega. Arsenalile otsekohest juhtimist teostab arsenalile ülem, kelle juures tegutseb nõuandva orgaanina 5 liikmeline arsenalile komitee. Arsenalile ülem allub vahetult sõjaväge varustusvalitsuse tehnilise asjanduse juhatajale. Põhikirja järgi oli arsenalile algkapitaliks tema valdamisel olev liikumata ja liikuv varandus 1925 a. bilansi järgi ja riigi eelarve korras arsenalile määratud põhikapital Mk. 20.000.000 suuruses. 1926./1927. a. lõpuks tõusid arsenalile kapitalid Mk. 161.028.396 peale.

1926./27. eelarve aasta kestel täitis arsenal peaaesjalikult sõjaministeeriumi tellimisi. Eratellimisi tuli teistelt riigiasutustelt ja eraisikutelt. Eelmisest aastast oli täita jäänud sõjaministeeriumi tellimisi Mk. 89.506.589 eest, sellele tuli eelarveaasta jooksul juure Mk. 121.504.999 eest, kokku Mk. 211.011.588 eest. Eratellimisi oli eelmisest aastast täitmata jäänud Mk. 2.709.870 eest, sellele tuli eelarveaasta jooksul juure Mk. 11.543.556 eest, kokku Mk. 14.253.426 eest. Üldse oli täitmata jäänud eelmisest aastast ja eelarveaasta jooksul juure tulnud tellimisi Mk. 225.265.014 eest.

Sõjaministeeriumi tööde liikide järgi olid kõige suuremad tellimised sõjariistade alal (ligikaudu 50% tellimistest). Peale selle valmistati kasarmute sisseseadeid, hobuseraudu, rakmete metallosasid, vööriabinõusid, keemiavarustus-abinõusid j. n. e. Eratellimistel valmistati riigi trükikojale metallrahalittreid, posti peavalitsusele telefoni elemente, postkaste ja rahakaste, metsade peavalitsusele maapuure.

Tulude-kulude eelarve oli kokku seatud tasakaalus Mk. 123.251.000 suuruses, kuid tegelikult täideti eelarve kulude osas Mk. 89.230.419 ja tulude osas Mk. 89.231.254 suuruses, sellega ülejääk Mk. 835. Võrreldes eelarvega, oli vähem kulusid Mk. 34.020.581 ja tulusid Mk. 34.019.746, mis tingitud osalisest tööde täitmata jäämisest eelarveaasta jooksul. Viimase põhjuseks olid takistused tööandjate asutuste poolt: ei antud õigeaks ajaks joonestusi, viimaseid tuli muuta töö kestel j. n. e. Selle tagajärjel tekkis arsenalis isegi ajutine tööpuudus, nii et tuli töölisi vabastada (näit. oktoobris 1926. a. 40 inimest). Ka tekkis takistusi materjalide muretsemisel. Arsenalil pole korda läinud soetada suuremat tagavara ladusse ja osalt oli ladu koormatud juba varemalt aegadelt siina mitmesugustest sv. asutustest koondatud sarnaste materjalidega, mida arsenal töötamiseks ainult aegajalt ja vähesel mää-

ral sai ära kasutada. Sarnase olukorra juures ei olnud arsenalil võimalik täiel määral oma sisseseadet ära kasutada ja osa masinaid seisis tööpuuduse tagajärjel.

Kõik see ei jätnud oma mõju avaldamata teataval määral ka kaudsete kulude suurenemise peale, milline välja teeb kulusummast 45%.

Üldse peab tähendama, et arsenalil tööd praeguse olukorra juures kalliks kipuvad minema ja et temal selle tõttu tihti võimalus puudub võistelda eraettevõtetega, mille tagajärjel osaliselt ka riiklised tellimised lähevad eraettevõtete kätte. Arsenalil 1926./27 a. aruanne tõendab, et tema ainult umbes Mk. 90.000.000 läbikäigu juures suudab ilma kahjuta töötada, olgugi, et hinnad võrreldes eraettevõtetega kõrgemalt kalkuleeritakse. See kõik sunnib arsenalil tegevuse küsimust revideerimisele võtma.

Kuna arsenalil kahtlemata tarvilik asutus, ilma milleta kaitseväel raske läbi saada, tuleb kaaluda küsimust, kas ei oleks võimalik tehniliste väeosade ja asutuste juures asuvaid üksikuid väikseid töökodasid koondada arsenalil juure, et sellega tema tegevust laiendada ja kaitseväe administratsiooni üldiseid kulusid vähendada.

Operatsioonid riigikullaga.

(Riigikassa.)

Kulla põhifondi soetamine.

Riigi kullatagavarade tekkimine sai alguse juba 1918. a., mil mõned kodanikud annetasid riigikassa (riigilaeka) asutamiseks ning suurendamiseks kuldasju ja Vene kuldrublasid. Edasi on riigikassa kullatagavarad suurenenud riigikassa poolt Eesti markade eest kodanikelt (eriti Venemaalt Eestisse sõitnutelt), ostetud kuldrublade ja 1921. aastal Läti valitsusele müüdud kitsaroopalise raudtee 2 veduri eest saadud hinna võrra. Tähendatud sissetulekud, samuti maksude tasumiste, konfiskeerimiste jne. teel saadud summad kullas andsid tähtsuseta osa. Kaaluvam osa kuldrublasid, mis riigikassa kulla tagavarasid tunduvalt tõstsid, on saadud rahulepingu järgi Nõuk. Venemaalt. Nimetatud teel saadud kulla kogu sissetulek on võetud käesolevas ülevaates kulla põhifondina. Põhifondina soetatud kullatagavarad ei jäänud riigikassasse seisma, vaid kasutades soodsaid konjunktuure kullaturul, võeti ette välisvaluuta ostu operatsioone ja ümberpöörduvalt: saadud valuuta eest osteti kulda. Selle tagajärjel tekkisid riigikassa põhifondi arvel tagavarad kullas ja kulla müügist saadud välisvaluutas. Nende operatsioonide liikumised ja tulemused on allpool käsitatud kulla ja selle müügist saadud välisvaluuta fondi nimetuse all.

Tähendatud operatsioonid sündisid vabariigi valitsuse ja rahaministrite korraldustel endise Vene krediitseaduse alusel, kuna senini puudub seadus riikliku kullafondi soetamise, hoidmise ja tarvitamise korra kohta.

Peale puht ostu-müügioperatsioonide on põhifondist osa kulda laenuks antud Eesti pangale.

Kulla ja selle müügist saadud välisvaluuta fondi liikumist (nii kulla kui ka välisvaluuta alal) näitavad alljärgnevad tabelid

a) kullas (arvatult kuldrublades)

Saadud:

Annetustena, maksudena, varade müügist ja konfiskeeritud	Rbl.	41.277.39
Rahulepingu järgi N.-Venemaalt	„	15.000.000.—
Eesti raha eest	„	344.339.13
Kulla realiseerimisest saadud välisvaluuta eest	„	18.209.736.80

Kokku Rbl. 33.595.353.32

Välja antud:

Tagasimakstudena põhifondist	Rbl.	1.535.—
Laenuna Eesti pangale	„	3.953.447.09
Eesti raha eest	„	128.41
Välisvaluuta eest	„	26.956.171.90
Kullafondi vähenemise näol kaaluvahest kuldraha kulumise tagajärjel	„	3.296.45

Kokku Rbl. 30.914.578.85

Ülejääk kullas 31. III 27. a.:

Riigikassa	Rbl.	178.15
Eesti pangas depoos	„	67.294.04
Depoos E. p. korrespondentide juures New-Yorgis	„	2.613.307.28
	Kokku Rbl.	2.680.774.47

Nagu eeltoodud tabelist näha, näitavad kulla ostu-müügi operatsioonid välisvaluuta vastu müügi alal läbikäiku 26.956.171.90 kuldrubla ja ostu alal — 18.209.736.80 kuldrubla.

Ostetud on:

1920. a. keskmise kursiga 100 kuldrubla à £ 11.12.02	Rbl.	7.000.000.—
1921. a. „ „ 100 „ à £ 11.05.02	„	11.153.302.41
1923. a. „ „ 100 „ à £ 11.02.05	„	56.434.39
	Kokku Rbl.	18.209.736.80

Müüdud on vabariigi valitsuse otsuste alusel:

1920. a. keskmise kursiga 100 kuldrubla à £ 14.—.12	Rbl.	5.136.729.40
„ „ „ 100 „ à £ 14.10.—	„	9.829.140.60
1921. a. „ „ 100 „ à £ 13.08.—	„	6.800.000.—
1922. a. „ „ 100 „ à £ 11.09.—	„	3.980.000.—
1923. a. „ „ 100 „ à £ 11.14.—	„	1.200.000.—
1926. a. esimese kolme kuu jooksul	„	10.301.90
	Kokku Rbl.	26.956.171.90

Laenuks anti Eesti pangale:

a) vabariigi valitsuse otsuse alusel:

1923. a. kuldrubla 991.732.95	Rbl.	1.990.929.21
1924. a. „ 999.196.26	„	1.962.517.88

b) rahaministri korraldusel 1924. a.

	„	1.962.517.88
	Kokku Rbl.	3.953.447.09

2) välisvaluutas (arvatult £):

saadud:

26.956.171.90 kuldrubla müügist	£	3.659.162.08.—
Selle välisvaluuta arvete pealt %/o	£	36.588.08.05
Kasu välisvaluutaga tehtud operatsioonidelt	£	906.05.07
	Kokku	£ 3.696.657.02

välja antud:

Kulla (18.209.736.80 kuldrubla) ostmiseks	£	2.110.814.02.03
Kulla realiseerimise kuluks	£	19.696.02.11
Eesti raha vastu	£	34.000.—.—
Kuludeks riigi eelarvete täitmise puudujääkide katteks	£	678.351.12.02
	Kokku	£ 2.842.861.17.04

järelejääk 31. III 27. a. Eesti pangas:

a) riigikassa depoo arvel	£	12.565.01.06
b) panga korrespondentide arvel	£	841.230.03.02
	Kokku	£ 853.795.04.08

Riigi eelarve täitmise puudujääkide katteks £ 678.351.12.02 on välja antud:	
1920. a. Mk. 372.765.181.13 à/k. 1360	£ 274.092.—.11
1921. a. Mk. 471.134.019.56 à/k. 1530	£ 307.930.14.—
Peale selle on 1921. a. eelarve täitmise puudujäägi katteks tarvita-	
tud „kulla ja välisvaluuta fondi ja sellega opereerimisel saadud	
kasude realiseerimisest ning muudest allikatest saadud“ summast	
Mk. 658.158.356.71 riigikontroll arvanud kulla realiseerimisest saa-	
dud välisvaluuta arvele Mk. 147.383.222.43 à/k. 1530	£ 96.328.17.03
	<u>£ 678.351.12.02</u>
	Kokku £ 678.351.12.02

Kokkuvõttes on riigikassa kulla ja kulla realiseerimisest saadud välisvaluuta tagavarade seis 31. III 27. a. arvatult kuldrubla des kurssidega £ = 1807 mk., 1 kuldrubla = 185 mk. ja kuldgramm = 248 mk.:

1) kullas, mis riigikassa käsutuses	Rbl. 2.680.774.47
2) välisvaluutas:	
a) depoo Eesti pangas, mis riigikassa käsutuses Rbl. 1.122.730.32	
b) Eesti panga korrespondentide arvel E. p. kä-	
sutada	„ 8.216.772.43 Rbl. 8.339.502.75
3) antud laenuna Eesti pangale kullas	„ 3.953.447.09
	<u>Rbl. 14.973.724.31</u>
	Kokku Rbl. 14.973.724.31

Arvestades selle ülejäägiga ja eeltoodud tegelikkude kulla ja kulla realiseerimisest saadud välisvaluuta sissetulekute ja väljaminekutega, tuleb konstateerida, et operatsioo- nid kullaga on andnud fondi juurekasvu, nagu see selgub alljärgnevast kokkuvõttest:

Saadud annetustena, maksudena		Tagasi makstud kulla põhifondist	1.535.—
ja konfiskeeritud	10.677.39	Müüdud Eesti raha eest	128.41
Saadud rahulepingu järgi N.-Vene-		Tarvitatud 1920. ja 1921. a. eel-	
maalt	15.000.000.—	arvete täitmise puudujäägi kat-	
Ostetud Eesti raha eest	374.939.13	teks	4.907.161.46
Fondi suurendamine operatsioo-		Seis 31. III 27. a.	14.973.724.31
nidest	4.496.932.66		<u>19.882.549.17</u>
	<u>19.882.549.17</u>		19.882.549.17

Selle kokkuvõtte järgi näitab kulla ja kulla arvel ostetud välisvaluuta fond vabariigi algusest kuni 31. III 28. a. juurekasvu 4.496.932.66 kuldrubla.

Seega oli ülejääk, nagu eelpool toodud, 31. III 27. a. riigikaasa arvel kulla ja selle realiseerimisest saadud välisvaluutas ühes Eesti pangale laenatud kullaga kogusummas 14.973.724.31 kuldrubla väärtuses.

Sellest summast oli 31. III 27. a. Eesti panga käsutada:

a) riigi välisvaluutat E. p. korrespondentide arvel £841.230.03.02 = kuldrubla	8.216.772.43
b) laenuna antud kulda	= „ 3.954.447.09
	<u>Kokku Krbl. 12.170.219.52</u>

Nagu Eesti panga bilansist näha, oli pangal 31. III 27. a. kohustusvaba kulda ja välisvaluutat ainult £ 577.385.13.02 ehk 5.633.411.42 kuldrubla väärtuses.

Kohustusvaba kulla ja valuuta summad on välja toodud vahekorras, mille kohaselt Eesti pank välja arvas, vastavalt vab. valitsuse 5. V 1925. a. instruksioonile, panga emissiooni kattevara protsendi.

Seega oli Eesti pangal tegelikult kohustusvaba kulda ja välisvaluutat:

Mis ajaks	Emk. summa Eesti panga arvete seisus	V ö r d u b :	
		£	Kuldrublades
31-sel detsembril 1925. a.	804.432.281.50	445.668.17.01	4.348.282.59
31-sel detsembril 1926. a.	814.377.600.50	450.928.18.01	4.402.041.08
31-sel detsembril 1927. a.	1.042.181.112.50	577.385.13.02	5.633.411.42

Nagu neist Eesti panga bilansi väljavõtetest näha, ulatus panga kohustusvaba valuuta 31. märtsil 1927. a. (juure arvatud ka välismaal olev kuld), ainult 46,3%-ni riigikassa valuutast ja laenu näol antud kullast, mis 31-sel märtsil 1927. a. seisis Eesti panga kasutada, kuna ülejääv 53,7% on Eesti panga poolt realiseeritud pangaoperatsioonide korras Eesti markades peetavatele arvetele.

Operatsioonid riigikullaga on revideeritud riigikontrolli poolt järelkontrolli korras, kusjuures selgus järgmist.

Riigikulla realiseerimise operatsioonide alal ei saa pidada rahuldavaks asjaolu, et kulla ümbervahetamisel saadud välisvaluuta tegelikult läks Eesti panga kasutada. Kuigi kulla realiseerimisest saadud välisvaluuta riigikassa, kui valuuta käsutaja, arvepidamise järgi alles pidi olema ja alles oli, ei olnud see tegelikult nii. Eesti pank, eeskätt kui äriühing, on riigi välisvaluutat, mis seisis tema käes korrespondentide arvetel, välja laenanud pangaoperatsioonide korras. Sarnased operatsioonid on toimetatud Eesti panga poolt mittetösiselt. arvestades riigimajandusliku tõelise seisukorraga.

Vab. val. otsuse järgi pidi avatama riigi kulla realiseerimisest saadud välisvaluuta mahutamiseks The Royal Bank of Scotland, Londonis Eesti riigikassa arve. Eesti pangalt saadud teadete alusel oli avatud riigikassa raamatutes 1920. aastal tähendatud summade arvelevõtmiseks kolm arvet järgmiste nimetuste all: 1) Eesti vab. valitsuse ja Eesti panga ühine *on call* arve, 2) jooksev arve ja 3) *Joint deposit at 7 days notice* arve.

Hiljem on kõik kulla realiseerimisest saadud summad koondatud esimesele arvele, kust nende käsutamine 1920. a. sündis ka vastavalt vab. val. otsusele riigikassa orderite põhjal, välja arvatud £ 403.500., mis välja võeti Eesti panga poolt ja tasuti 1921. aastal.

Kuid juba 1921. aastal likvideeriti see arve ja saldo, £ 234.676.—07 suuruses, anti Eesti panga otsekohesesse käsutusse (riigikassa raamatutes nimetuse all: „Inglise £ arve Eesti panga käsutada 3%-ga aastas“). Arve lõpetamise ja saldo Eesti panga otsekohesesse käsutusse andmise ainukeseks kirjalikuks aluseks on riigikassal Eesti panga kiri 12. XI 1921. a. nr. 27269, milles Eesti pank teatab riigikassa peavalitsusele järgmist: „Põhjenedes läbirääkimistele härra rahaministriga, kandsime Vabariigi Valitsuse ja Eesti panga ühisel arvel Royal Bank of Scotland, London, hoiul seisvad £ 234.676.—07 Riigikassale meie

juures avatud £ tagavara arvele. Selle arvel maksame Riigikassale Londoni pankade protsendid, praegusel ajal 3% aastas.“ Ka 1922. a. realiseeritud kulla (Rbl. 3.980.000. —) eest saadud välisvaluuta on kantud Eesti panga poolt samale arvele.

Nimetatud asjaolud tõendavad v. v. otsusele mittevastava vahekorra kujunemist riigikassa kui valuuta käsutaja ja Eesti panga kui tema voliniku vahel.

Alles 31. V 1924. a. tunnistas Riigikogu üldiselt vastuvõetavaks rahaministri rahapoliitika kava, milles ka ette oli nähtud riigi kulla ja välisvaluuta andmine Eesti panga käsutusse. Kuni selle ajani oli aga suurem osa kulda ja välisvaluutat läinud tegelikult Eesti panga kasutada, vaatamata sellele, et Riigikogu 19. XII. 23. a. avaldas soovi, et riigi kulla ja välisvaluuta tagavarade tarvitamine edaspidi sünniks Riigikogu teadmisel ja nõusolekul. Sarnast koduseks kujunenud vahekorda iseloomustab riigikassa vaade selles asjus.

Kuidas riigikassa ise, kui riigi välisvaluuta valitseja, Eesti panga panga korrespondentide arvetele mahutatud valuuta peale vaatas, selle kohta teatas riigikassa riigikontrolli kirjalikkudele järelepärimistele esialgu, et tema poolt Eesti panga hoiule antud välisvaluuta ja kullatagavarade peale tuleb vaadata kui puutumata depoo peale. Hiljem aga asus riigikassa seisukohale, et puutumata depoo seisukohalt tuleb vaadata ainult valuuta selle osa peale, mis paigutatud Eesti panga riigikassa välisvaluuta depoo arvele, kuna panga korrespondentide arvetel olevate riigi välisvaluuta summadega on Eesti pangal õigus talitada nagu panga teiste klientide summadegagi. Edasi teatas riigikassa rahaministri korraldusel (kiri 4. VI. 1926. a. nr. 734 L), et riigikassa päralt oleva välisvaluuta paigutamise kohta Eesti panga korrespondentide arvetele kirjalikke korraldusi nähtavasti ei olnud, kuid korraldused selle kohta olid vist suusõnalised.

Parandused

„Riigikontrolõri märkustes E. V. 1925. a. eelarve täitmise ja kassa aruandele“.

Siselaenu ja emissiooni vähendamise osas on riigikontroll-nõukogu tarvilikuks leidnud Mk. 87.161.779 asemel õigeks lugeda Mk. 62.186.779 ja selle tagajärjel tuleb „Riigikontrolõri märkustes E. V. 1925. a. eelarve täitmise ja kassa aruandele“ järgmised parandused teha:

Lhk.			Trükitud:	Tuleb lugeda:
			Mk.	Mk.
6	6 rida ülevalt	„C. emissiooni vähendamine“	87.161.779.—	62.186.779.—
6	7 „ „	„Kokku“	7.506.121.502.29	7.481.146.502.29
6	9 „ „	—	157.988.458.93	182.963.458.93
7	12 „ „	„... ja emissiooni“	87.037.729.—	62.062.729.—
7	13 „ „	—	87.161.779.—	62.186.779.—
7	14 „ „	„...kulused üldse“	7.506.121.502.29	7.481.146.502.29
7	7 rida alt	„rahaministeerium“	87.161.779.—	62.186.779.—
7	5 „ „	„Kokku“	87.568.022.50	62.593.022.50
7	4 „ „	„...kulude alal“	89.203.548.95	64.173.328.95
8	1 rida ülevalt	„rahaministeeriumi alal“	87.161.779.—	62.186.779.—
8	6 „ „	„Kokku“	88.555.404.26	63.580.404.26
8	9 „ „	„...üleliku summa“	87.161.779.—	62.186.779.—
33 pahemp.	11 „ „	„Emissiooni vähendamine“	87.161.779.—	62.186.779.—
33 „	12 „ „	„Kokku emissiooni vähendamine“	87.161.779.—	62.186.779.—
33 „	6 rida alt	„Kokku emissiooni vähendamine“	87.161.779.—	62.186.779.—
33 „	3 „ „	„erakorralised kulud“	1.619.037.674.—	1.594.062.674.—
33 „	1 „ „	„erakorralised kulud“	87.568.022.50	62.593.022.50
33 paremp.		14 ja 15 rea vahelt alt väljajäänud lause „3) võetud tagavara fondist vahetusraha Mk. 24.975.000.—“		
33 „	14 „ „	„Kokku välja lastud“	1.031.456.760.—	1.056.431.760.—
33 „	12 „ „	„jäab ringkäiku“	192.666.280.—	217.641.280.—
33 „	6 „ „	„ringkäiku lastud“	87.037.729.—	62.062.729.—
33 „	5 „ „	„...tekib üleliku“	87.161.779.—	62.186.779.—
34 pahemp.	5 rida ülevalt	„Kokku kulud“	7.506.121.502.29	7.481.146.502.29
34 „	8 „ „	„Kokku kulud“	89.148.328.95	64.173.328.95
34 „	9 „ „	„Kokku kulud“	157.988.458.93	182.963.458.93
40 paremp.	5 rida alt	„C. Emissiooni vähendamine“	87.161.779.—	62.186.779.—
40 „	4 „ „	„Kokku erakorralised kulud“	1.619.037.674.—	1.594.062.674.—
40 „	3 „ „	„Kokku kulud“	7.506.121.502.29	7.481.146.502.29
40 „	2 „ „	„Ülejääk 1925. a. eelarve täitmisest“	157.988.458.93	182.963.458.93
Peale selle järgmised trükivead:				
7	12 rida alt	„välisministeerium“	Mk. 728.618.49	Mk. 673.398.49
7	10 „ „	„Kokku“	1.635.526.45	1.580.306.45